

SEVASTIAN CERCEL

**FUNDAMENTELE CIVILE
ALE OBLIGAȚIEI LEGALE
DE ÎNTREȚINERE**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CERCEL, SEVASTIAN

Fundamentele civile ale obligației legale de întreținere / Sevastian Cercel. -
Craiova : Universitaria, 2018
Conține bibliografie
ISBN 978-606-14-1429-1

34

Notă. Lucrarea cuprinde textul tezei de doctorat cu tema “Fundamentele civile ale obligației legale de întreținere”, elaborată sub coordonarea științifică a Domnului Profesor ION DOGARU și susținută public la Universitatea din Craiova la data de 10 decembrie 1999. Teza de doctorat a fost publicată în colaborare - Ion Dogaru, Sevastian Cercel, Dan Claudiu Dănișor, *Întreținerea în contextul drepturilor fundamentale*, Ed. Themis, 2001, 410 pag. ISBN 973-85196-1-6. Republicarea actuală, care include doctrina, jurisprudența și legislația din momentul susținerii publice, are în vedere dispozițiile OMEN nr. 6129 din 20.12.2016 – publicat în M.Of. nr. 123 din 15.02.2017, Anexa 24, Comisia de științe juridice.

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII INTRODUCȚIVE

1. Terminologie

1. Expresia *întreținere legală* este folosită în jurisprudență, în doctrină și în legislație, în mai multe sensuri. În primul rând ea poate desemna *raportul juridic de întreținere* în conținutul căruia intră atât dreptul creditorului de a primi mijloacele necesare traiului, cât și obligația corelativă a debitorului de a asigura aceste mijloace. Acesta este sensul cel mai larg. Poate desemna, de asemenea, *numai una din laturile raportului juridic de întreținere*, fie *latura activă* - dreptul creditorului, *exempli gratia*, în art. 86 alin. 2 C.fam. se precizează că "*are drept la întreținere* numai acela care se află în nevoie...", fie *latura pasivă* - obligația debitorului. Și nu în ultimul rând, poate desemna *obiectul raportului de întreținere legală*, adică prestația pe care trebuie să o execute debitorul. De regulă nu există nici o dificultate în a înțelege care dintre aceste sensuri este folosit într-o situație determinată.

2. În terminologia Codului civil și a dreptului vechi românesc îndatorirea de întreținere pe care legea o prevedea între anumite persoane era numită în principal *obligație alimentară*. Această denumire este folosită și în prezent în unele legislații străine. În literatura noastră juridică¹ s-a arătat că denumirea de obligație de întreținere, singura folosită de legislația noastră actuală și care s-a impus în practica judiciară și în doctrină, este preferabilă pentru că denotă un conținut care nu se limitează la alimente.

2. Reglementare

Codul familiei reglementează obligația legală de întreținere în cadrul titlului II - "Rudenția", în capitolul al patrulea și final sub denumirea generică "Obligația de întreținere", art. 86 -96. De menționat că dispozițiile acestui capitol se completează cu cele ale art. 24 alin. 1, 41, 84 și 107 din codul familiei. Pe de altă parte, în *Codul civil de la 1864* obligația alimentară era

reglementată în art. 185, 187- 193, 250, 281, 314.

3. Noțiunea de obligație legală de întreținere

Trebuie spus că prin obligație de întreținere, privită *în general*, se înțelege îndatorirea unei persoane de a presta alteia toate cele necesare pentru asigurarea existenței sale, *indiferent de izvorul acestei obligații*, care poate fi un act juridic unilateral sau bilateral, un fapt juridic sau legea. Prin *obligație legală de întreținere* se înțelege îndatorirea *impusă de lege* unei persoane de a asigura altei persoane mijloacele materiale și spirituale necesare traiului, de regulă ca o urmare elementară a solidarității familiale.

Conținutul noțiunii. Legea nu prezintă mențiuni exprese cu privire la conținutul obligației legale de întreținere, această sarcină revenind doctrinei și jurisprudenței.

În vechiul drept românesc, Codul lui Calimach înțelegea prin obligația alimentară îndatorirea impusă cuiva de "... a se îngriji pentru *cuviinciosă hrană și pentru celelalte cuviincioase ale vieții...*"²

În interpretarea dispozițiilor Codului civil s-a considerat³ că expresia "alimente" cuprinde: hrana, locuința, îmbrăcămintea, încălzitul, cheltuielile de boală (*valetudinis impendia*), adică *tot ce este necesar existenței unei persoane după poziția sa socială*. Acesta fiind conținutul dat noțiunii încă din dreptul roman⁴. De asemenea, s-a subliniat că noțiunea de alimente are un conținut mai

---

¹Ioan Albu, Dreptul familiei, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, p. 288.

²Art. 207 C. Calimach

³D. Alexandresco, Principiile Dreptului civil român, Tipografia Curții Regale F.GOBLL FII S.A., București, 1926, vol I, p. 241.

⁴Verbo victus continetur, quae esui, potui que cultuique corporis quaeque vivendum homini necessaria sunt. Vestem quoque victus habere vicem, Labeo ai. Et coetera, quibus tuendi, curandive corporis nostri gratia utimur, ea appellatione significatur. - Prin cuvântul alimente se înțelege mâncarea, băutura, întreținerea corpului și tot ce este necesar vieții. Același sens are, după Labeon, și cuvântul vestis. Sunt, de asemenea, cuprinse în expresia alimente toate celelalte lucruri necesare întreținerii și conservării sănătății, L. 43 Dig. De verborum significatione, 50, 16, a se vedea, George Danielopolu, Explicațiunea Instituțiilor lui Justinian, Imprimeria statului, București, 1911, p. 211 și urm., care constituie sursa principală pentru textele în limba latină și explicațiile corespunzătoare din lucrare.

Legatis alimentis, cibaria et vestibus et habitatio debebitur, quia sine his ali corpus non potest - Legatul de alimente cuprinde hrana, îmbrăcămintea și locuința, pentru că toate acestea sunt necesare la întreținerea copilului, L.6, Dig., De alimentis vel cibariis legatis, 34. 1. În același sens preluate în

larg când este vorba de copii și descendenți minori, pentru că părinții și ascendenții sunt obligați a le asigura creșterea pe care o reclamă situația lor, adică *educația și instruirea*⁵.

În interpretarea dispozițiilor legale în vigoare s-a considerat că obligația de întreținere este îndatorirea impusă de lege unei persoane de a furniza altei persoane *mijloacele de trai*⁶. Se subliniază îndatorirea părinților de a asigura mijloacele pentru educația, învățătura și pregătirea profesională a copiilor minori⁷.

Expresia " întreținere" desemnează hrana, îmbrăcămintea, locuința etc. puse la dispoziția unei persoane, cu alte cuvinte, cele necesare asigurării existenței omului, precum și cheltuielile reclamate de îngrijirea sănătății lui, în cazul în care respectiva persoană se găsește în imposibilitate materială de a-și le procura⁸.

S-a subliniat, pe bună dreptate, faptul că întreținerea cuprinde și elemente privind dezvoltarea personalității celor aflați în nevoie, chiar dacă nu sunt copiii celor obligați să-i întrețină⁹.

Noțiune de întreținere legală trebuie să cuprindă cu siguranță acele elemente indispensabile vieții, destinate să acopere acele nevoi primare; acesta este conținutul minim al acestei expresii. Pe lângă acest minim de conținut, întreținerea trebuie să includă și alte elemente care, fără a fi indispensabile, sunt necesare în funcție de nivelul general de trai, de nivelul de dezvoltare și de

---

art. 813 C. Calimach: "În legatum de hrană se cuprind hrana, îmbrăcămintea și locuința; iar în legatum de creștere se cuprind împreună cu creșterea bună, potrivită cu starea testatorului, și cu învățătura nevârstnicilor. De asemenea, potrivit art. 672 C.civ.austriac: Legatul alimentar cuprinde hrană, îmbrăcaminte, locuință și celelalte lucruri necesare în tot timpul vieții legatarului, mai cuprind în afară de asta și instrucțiunea necesară. Toate acestea se înțeleg și sub denumirea de educație. Educația se termină cu ajungerea la majoritate. Sub numele de legat pentru viețuire se înțelege mâncare și băutură pentru toată viața, a se vedea Codul civil general austriac, traducere de Ioan Corjescu, Imprimeria statului, București, 1921, p.182.

⁵C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, Editura ALL, București, 1996, p.350.

⁶Todor R. Popescu, *Dreptul familiei*, tratat, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965, vol. II, p. 197.

⁷Aurelian Ionașcu, *Obligația legală de întreținere...*, în S.C.J., București, 1957, p. 108 și urm., Ioan Albu, op. cit., p. 292.

⁸D. Rizeanu, D. Protopopescu, *Raporturile patrimoniale dintre soți în lumina codului familiei*, Editura Științifică, București, 1959, p. 153.

statutul familiei și, nu în ultimul rând, de statutul social al persoanei. Viața nu se reduce la " *victum et vestitum*" (hrana și haina), și, de principiu, nici întreținerea.

4. Fundamentul obligație legale de întreținere

Dreptul la viață și obligația legală de întreținere. Dintre toate valorile sociale ocrotite de lege, omul reprezintă, indubitabil, valoarea cea mai de preț. Pe de altă parte, viața este pentru fiecare om inestimabilă. Dreptul la viață este atributul fundamental al ființei umane. Dreptul nepatrimonial, absolut, la viață este consființit în tratate internaționale privind drepturile fundamentale ale omului¹⁰ și în toate sistemele naționale de drept¹¹. În timpul întregii sale vieți, omul este nevoit să se întrețină. Existența fizică și intelectuală depind de întreținerea sa. În ultimă analiză, rațiunea reglementărilor juridice privind raportul juridic de întreținere rezidă în importanța vieții omului¹². În dreptul roman, păriții care nu asigurau hrana copiilor săi erau considerați ucigași¹³. Se consideră că dreptul la întreținere, ca și dreptul la viață, își are sorgintea în dreptul natural¹⁴, el regăsindu-se în acel mănunchi de principii, absolute, universale și neschimbătoare, pe care le descoperă rațiunea omenească, mănunchi de principii care a fost numit de aproape toată lumea *drept natural*¹⁵.

---

⁹A. Lesviodax, *Obligația legală de întreținere*, Editura Științifică, București, 1971, p. 65.

¹⁰Declarația universală a drepturilor omului proclamată de Adunarea Generală a O.N.U la 10 decembrie 1948, Convenția europeană a drepturilor omului semnată la 4 noiembrie 1950, în vigoare de la 3 septembrie 1953, art. 2:" Dreptul oricărei persoane la viață este protejat de lege..."

¹¹În Codul penal infracțiunile contra vieții sunt reunite într-o secțiune distinctă, intitulată "Omuciderea" și constituie cele mai grave infracțiuni contra persoanei, Octavian Loghin, Avram Filipaș, *Drept penal român, Partea specială*, Casa de Editură și Presă Șansa S.R.L., București, 1992, p. 35.

¹²Ion Dogaru, *Întreținerea, drept și obligație legală*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978, p. 15.

¹³*Necare vivetur, non tantum is qui partum perfocat, sed et is qui objicit et qui alimonia denegat...* (Părinții cauzează moartea copiilor lor, nu numai înădușindu-i la sânul lor, dar și părăsindu-i după naștere și refuzându-le alimente) - L. 4. Dig., De agnoscentis et alendis liberis, 25. 3.

¹⁴D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil*, Tipografia Curții Regale F.GOBL FII S.A., București, 1926, vol I, p. 240.

¹⁵Pentru ideea că dreptul, ca regulă normativă, implică necesitatea unor principii directe, care să călăuzească tot sistemul juridic, suprapuse fiind datelor științifice și tehnice, a se vedea, Al. Vălimărescu, *Tratat de enciclopedia dreptului*, Editura Lumina Lex, București, 1999, p. 285 - 291. Autorul arată că aceste principii prin faptul însuși că tind la realizarea unor scopuri, implică determinarea acestor scopuri, ceea ce nu se poate face decât prin optarea pentru unele postulate care depășesc faptele, găsindu-și izvorul în *rațiune și sentimente*, ibidem, p. 290. A se vedea, Georgio Del

Dreptul la un nivel de viață decent și obligația legală de întreținere.

Dreptul la un nivel de viață decent este și el un drept fundamental al omului. El face parte din ceea ce s-a numit *a doua generație de drepturi ale omului*¹⁶, din categoria drepturilor economice, sociale și culturale. În Declarația Universală a Drepturilor Omului articolul 25 prevede: " *Orice om are dreptul la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și a familiei sale, cuprinzând hrana, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare; el are dreptul la asigurare în caz de șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința sa.*" În Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale¹⁷, articolul 11 prevede: " 1. Statele părți la prezentul pact recunosc dreptul oricărei persoane la *un nivel de trai suficient pentru ea și familia sa, inclusiv hrană, îmbrăcăminte și locuință suficiente*, precum și la o îmbunătățire continuă a condițiilor sale de existență. Statele părți vor lua măsuri potrivite pentru a asigura realizarea acestui drept și recunosc în acest scop importanța esențială a unei cooperări internaționale liber consimțite". În Constituția României, art. 43 alin. 1 dispune că: " Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, *de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent*".

Complexitatea acestui drept impune o cooperare internațională pentru asigurarea unui nivel de trai decent, pentru punerea la adăpost de foame și mizerie a cetățenilor. Dreptul la un nivel decent de viață este rezultatul unei noi viziuni asupra asigurării drepturilor cetățenilor. Cu siguranță traiul decent se realizează în principal prin munca cetățeanului și a familiei sale, însă statul este obligat să intervină pentru a asigura posibilitatea realizării unor condiții de viață decente. Acestui drept îi corespunde deci obligația statului de lua măsurile ce se

---

Vecchio, Lecții de filozofie juridică, Editura "Europa Nova", Lugoj, traducere de J.C. Drăgan, Relațiile dintre dreptul natural și dreptul pozitiv, p. 347- 350. Autorul menționează că raportul natural dintre părinți și copii produce efecte juridice chiar în afară de normele juridice care reglementează familia, sau drepturile recunoscute femeii devenită mamă ilegitim.

¹⁶Ion Dogaru, Dan Claudiu Dănișor, Drepturile omului și libertățile publice, Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 1997, p.55 și urm.

¹⁷Ratificat de România prin Decretul nr. 212 din 31 octombrie 1974.

impun pentru dezvoltarea economică și protecția socială a cetățenilor, el asigură de asemenea receptivitatea la elemente noi ce ar putea să apară în acest domeniu, determinând o cooperare internațională, dar și o colaborare între autoritățile statului și asociațiile neguvernamentale. Pentru asigurarea unui nivel de viață decent, cetățenii au dreptul deci, la anumite forme de asistență socială. Potrivit art. 43 alin.2 din Constituție, ei au dreptul la pensie, concediu de maternitate plătit, la asistență medicală în unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj, ș.a.¹⁸ Nivelul de trai este un reper pentru acordarea întreținerii legale. Într-o formă specifică cele două drepturi se completează.

Dreptul universal la un nivel de viață decent este fundamentat și *pe principiul solidarității sociale* care impune luarea unor măsuri în acest domeniu; art. 29 punctul 1 din Declarația universală a drepturilor omului dispune: " *Orice om are îndatoriri față de colectivitate, deoarece numai în cadrul acesteia este posibilă dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale*". În literatura de specialitate¹⁹ s-a arătat pe bună dreptate că solidaritatea dintre membrii familiei trebuie să fie privită în legătură cu relațiile dintre familie și alte grupări sociale, dintre care, în primul rând, statul, deoarece nu numai această solidaritate, ci și funcțiile sale, privite prin prisma interesului general, stau la baza dispozițiilor legale privind obligația de întreținere. Societatea are interes nu numai ca sarcinile legate de întreținere să fie just împărțite, și eventual preluate de stat în anumite situații speciale, dar, mai ales, să fie preluate și întărite înclinațiile firești, deprinderile sănătoase, care fac din familie o unitate aptă să sprijine acțiunile educative mai largi. În toate relațiile de familie trăiește un interes general²⁰.

Familia și obligația legală de întreținere.

Într-o lucrare recentă un reputat autor analizează arhetipul familiei în

---

¹⁸Dispoziții asemănătoare se găsesc în constituțiile multor state, cu aspecte specifice fiecărui stat în parte. A se vedea, Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu, Ioan Vida, Constituția României Comentată și adnotată, Monitorul Oficial, București, 1992, p. 107 -108. Ioan Muraru, Drept constituțional și instituții politice, Editura Actami, București, 1995, p. 255-256.

¹⁹Al. Lesvioudax, op. cit., p. 13.

²⁰Ion P. Filipescu, Tratat de dreptul familiei, Editura ALL, București, 1993, p. 433.

textele biblice²¹. Se arată, pe bună dreptate, că familia monogamă, care ține și de tradiția poporului nostru, își are obârșia în dreptul divin, fiind considerată un lăcaș dumnezeiesc. Din punct de vedere teologic, istoria omenirii coincide cu istoria familiei, aceasta din urmă fiind creația lui Dumnezeu, de unde ideea că familia este de sorginte divină. Autorul arată cum textele biblice resping ideea unei vieți izolate: "Și a zis Dumnezeu: nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el" (Fac. 2, 18). Aceasta presupune nu numai existența într-o comunitate, dar și viața organizată în interiorul familiei. În interiorul familiei omul nu este nicidată singur, iar în comunitatea familiei nu se află în izolare²². Autorul demonstrează că principiile din legislațiile moderne au fost preluate din textele biblice. Iată, *exempli gratia*, principiile morale referitoare la raporturile dintre părinți și copii²³, dar și îndatoririle pe care le au părinții față de copii, considerați un dar dumnezeiesc. Textele biblice îi îndeamnă pe cei care aparțin unei familii să se iubească și să se respecte²⁴, iar legislațiile civile s-au preocupat întotdeauna de drepturile și îndatoririle celor legați prin rudenie sau căsătorie, legea română nefăcând excepție.

În ideea sorgintei divine a familiei găsim afirmarea unității membrilor ei. Reglementarea obligației de întreținere încearcă să mențină un echilibru între tendințele moderne de disoluție a familiei, înlăturând comportamentul centrifug al unora din membrii familiei prin sancționarea indiferenței acestora la starea de indigență a celor apropiați prin rudenie sau căsătorie.

Pentru Hegel familia ca *substanțialitate nemijlocită a spiritului*, are drept determinație a ei *unitatea de simțire* a acestuia, *iubirea*, astfel că simțământul care stăpânește într-însa este ca fiecare să-și aibă conștiința sa de sine *în această unitate*, ca esențialitate fiindând în și pentru sine, spre a fi în ea nu ca o persoană

---

²¹Eugeniu Safta-Romano, *Arhetipuri juridice în Biblie*, Editura Policrom, Iași, 1997, p.138-151.

²²*Ibidem*, p. 139.

²³"Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământul pe care Domnul Dumnezeuul tău ți-l va da ție" (Ieș. 20, 12); "Cel care cinstește pe tată se va curăți de păcat" (Sir. 3, 3.); "Cu fapta și cu cuvântul cinstește pe mama ta și pe tatăl tău..." (Sir. 3, 8); "Frate, șpijinește pe tatăl tău la bătrânețe și nu-l mâhni pe el în viața sa" (Sir. 3, 2); "Cinstește pe mama ta și pe tatăl tău și să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși"

²⁴"Dacă cineva nu poartă de grijă de ai săi și mai ales de casnicii săi s-a lepădat de credință și este mai rău decât un necredincios"(I Tim. 5, 8); "Nu te ascunde de cel de un neam cu tine".

pentru sine, ci ca *membru* al ei²⁵. Căsătoria este esențial un raport etic. Ea trebuie definită ca fiind iubirea juridic-etică, în felul acesta ceea ce este trecător, capricios și pur subiectiv, dispărând din dânsa²⁶.

Familia este o formă de relație socială dintre oameni legați între ei prin căsătorie sau rudenie²⁷. Potrivit art. 44 din Constituția României, familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

În literatura de specialitate²⁸ se subliniază, pe bună dreptate, faptul că relațiile de familie se întemeiază în primul rând pe sentimentele firești dintre membrii ei, ci nu pe normele de drept. Solidaritatea morală și materială dintre membrii familiei este deosebit de firească, deoarece ea izvorăște din legătura biologică, din comunitatea de viață și din afecțiunea naturală ce există între membrii grupului familial. În acest context, existența solidarității familiale și îndeplinirea de către membrii familiei a îndatoririlor reciproce de sprijin moral și material sunt de ordin afectiv și etic²⁹. În aceste relații dreptul intervine pentru a promova solidaritatea familială, pentru a întări legăturile afective și morale dintre membrii familiei, asigurând stabilitatea familiei, mai ales prin reglementările sale de principiu, referitoare la relațiile de familie; în acest cadru se înscrie și reglementarea obligației legale de întreținere între membrii familiei și între persoane aflate în relații ce pot fi asimilate celor de familie.

Căsătoria a fost definită ca uniunea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată potrivit dispozițiilor legale, cu scopul de a întemeia o familie³⁰.

---

²⁵Hegel, *Principiile filosofiei dreptului*, Editura IRI, București, 1996, traducere de Virgil Bogdan și Constantin Floru, p.158

²⁶Ibidem p. 170. Pentru dezvoltări privind familia, căsătoria, educarea copiilor, transformarea familiei în societate civilă, Hegel, *Principiile filosofiei dreptului*, op. cit., p.159- 187.

²⁷I.P. Filipescu, op. cit., p. 25.

²⁸A se vedea și Bianca Predescu, *Studiu asupra reglementării raporturilor dintre părinți și copii în dreptul grec*, *Revista de științe juridice*, nr.3-4/1998, p.281.

²⁹Ioan Albu, op. cit, p. 16-17. Autorul surprinde printre funcțiile familiei, alături de funcția de perpetuare, funcția educativă, și funcția de solidaritate familială.

³⁰Ion P.Filipescu, op. cit., p. 37; Tr.Ionașcu, Iosif Christian, Mihail Eliescu, Virgil Economu, Yolanda Eminescu, Maria Ioana Eremia, Vaalentin Georgescu, Ion Rucăreanu, *Căsătoria în dreptul R.S.R.*, Editura Academiei R.P.R., 1964, p. 17- 25; C. Hamangiu, I. Rosseti- Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil Român*, Editura ALL, București, 1996, p.183 - 185.

Rudenia firească este legătura de sânge care unește atât pe cei care coboară unii din alții, cât și pe aceia care, fără a descinde unii din ceilalți, au totuși un ascendent comun³¹. Rudenia legală sau civilă nu se mai întemeiază pe comunitatea de sânge, ci izvorăște din adopție în condițiile legii. Întinderea raporturilor de rudenie civilă variază după cum este vorba de adopție cu efecte restrânse sau de adopție cu efecte depline. Legea asimilează rudenia civilă cu cea firească. Rudenia este principalul izvor al relațiilor de familie.

Potrivit opiniei generale, *obligația de întreținere își are fundamentul în solidaritatea dintre membrii familiei, în afecțiune reciprocă și prietenia care îi unește*³². În dreptul roman această obligație își avea reazemul în *ex affectu pietate, aequitate, caritate sanguinis*.

Sentimentele de prietenie și afecțiune, care caracterizează relațiile de familie și regulile de conviețuire socială, cer ca persoanele între care există relații de familie sau relații asemănătoare acestora să nu rămână indiferente în situația în care unele dintre ele s-ar afla în nevoie³³. Principiul potrivit căruia membrii familiei sunt datori să-și acorde unul altuia sprijin moral și material este un principiu general al dreptului familiei, prevăzut în art. 2 C.fam. Între membrii familiei există o comunitate de interese materiale și spirituale, în concordanță cu interesele societății.

Ținând seama de particularitățile reglementării juridice actuale a obligației legale de întreținere putem face următoarele precizări cât privește fundamentul acesteia:

a) Rudenia constituie fundamentul obligației de întreținere în următoarele cazuri: între părinți și copii, fără a distinge după cum sunt din căsătorie sau din afara acesteia; între bunici și nepoți; între străbunici și strănepoți; între frați și surori; între adoptat și adoptator.

b) Relațiile de familie constituie fundamentul întreținerii legale dintre

---

³¹Eugen A. Barasch, Aurelian Ionașcu, Petre Anca, Virgil Economu, Ion Nestor, Ion Rucăreanu, Savelly Zilberstein, Rudenia în dreptul R.S.R., Editura Academiei, 1966, p.7.

³²M.D. Cantacuzino, Elementele dreptului civil, Editura « Cartea Românească », București, 1921, p. 211; Ion P. Filipescu, op.cit., p. 422, Ion Dogaru, op. cit., p. 24, A. Colin, H. Capitant, Traite de droit civil, Dalloz, Paris, 1957, vol. I, p. 771.

³³ I. P. Filipescu, op. cit., p. 432.

soți.

c) Continuarea unor relații de familie fundamentează întreținerea între foștii soți a căror căsătorie a fost desfăcută prin divorț, între foștii soți a căror căsătorie a fost declarată nulă sau anulată și care beneficiază de putativitate, și obligația adoptatorului față de fostul adoptat.

d) Afinitatea constituie fundamentul întreținerii în cazurile prevăzute de art. 87 C.fam.

e) Existența unor relații care în interesul unor minori sunt asimilate relațiilor de familie, constituie fundamentul întreținerii legale în cazurile prevăzute de art. 88 și 96 C.fam.

5. Raportul juridic de întreținere legală

Pornind de la conceptul raportului juridic³⁴, raportul juridic de întreținere legală poate fi definit ca acea relație socială reglementată de normele juridice edictate în această materie.

Ca orice raport juridic și acesta are o structură trihotomică: părțile sau subiectele, conținut și obiect. Analiza elementelor raportului juridic de întreținere legală va arăta specificitatea acestuia. Aici vom face o prezentare generală a elementelor raportului juridic de întreținere legală și a specificității acestora, urmînd ca în cursul lucrării să realizăm dezvoltările ce se impun.

a)**Subiectele.** Sunt persoanele fizice care sunt titularile drepturilor și obligațiilor de întreținere legală. Ceea ce este specific subiectelor acestui raport juridic este faptul că le sunt *calificate*.

Pot fi subiecte ale acestui raport juridic numai persoanele fizice care au o *anumită calitate* prevăzută expres și limitativ de lege: soț, soție, părinte, copil, adoptat, adoptator, bunic, stăbunic, nepot, strănepot, frate, soră sau întrunesc alte condiții legale.

Raportul de întreținere legală apare numai între subiectele anume

---

³⁴În acest sens, Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, Introducere în teoria generală a dreptului, Editura ALL, București, 1996, p. 69-71; Nicolae Popa, Teoria generală a dreptului, Editura Actami, București, 1996, p. 289; Ion Dogaru, Elemente de teoria generală a dreptului, Editura Oltenia, Craiova, 1994, p.241.

prăvăzute de lege. Din textele legale reiese principiu potrivit căruia întreținerea se datorează numai între persoanele menționate, neputându-se extinde aplicarea acestor dispoziții, prin asimilare, și la alte grade de rudenie sau categorii de persoane.

1. *Persoanele prevăzute de art. 86 alin. 1 c.fam.* Potrivit acestui text de lege obligația de întreținere există între:

a) *Între soț și soție.*

b) *Între părinți și copii*, fără a deosebi după cum aceștia sunt din căsătorie sau din afara căsătoriei.

c) *Între adoptator și adoptat.*

În prezent, Ordonanța de urgență cu privire la adopție nr. 25/1997³⁵ reglementează un singur fel de adopție care se caracterizează prin următoarele:

1) între cel care adoptă și copil se stabilește filiația; 2) între copil și rudele adoptatorului se stabilește rudenia³⁶. Așadar în prezent legislația noastră reglementază un singur fel de adopție corespunzătoare adopției cu efecte depline reglementată anterior de Codul familiei. Se știe că până la adoptarea Ordonanței de urgență nr. 25/1997 Codul familiei reglementa două feluri de adopție: adopția cu efecte restrânse și adopția cu efecte depline. Trebuie spus că în cadrul adopției cu efecte depline obligația de întreținere exista între rudele prin adopție în același mod ca și între rudele firești, deoarece adoptatul devine, în această situație, rudă cu toate rudele adoptatorului, potrivit art. 79 c.fam. În acest context, referirea art. 86 alin 1 C.fam. numai la obligația de întreținere dintre adoptator și adoptat se explică prin faptul că a fost avută în vedere adopția cu efecte restrânse, iar nu și adopția cu efecte depline.

Acest lucru poate fi susținut și cu următoarele argumente:

- Adopția cu efecte restrânse da naștere la rudenie numai între adoptat și descendenții săi, pe de o parte, și adoptator, pe de altă parte. Așa fiind, obligația de întreținere exista între adoptator și adoptat, dar și între adoptator și

---

³⁵Publicată în Monitorul Oficial nr. 120 din 12 iunie 1997

³⁶Ion P.Filipescu, Adopția și protecția copilului aflat în dificultate, Editura ALL BECK, București, 1998, p. 2.

descendenții adoptatului³⁷. Potrivit celor menționate mai sus, obligația de întreținere dintre bunici și nepoți, stăbunici și strănepoți, dintre frați și surori, din rudenia firească, trebuie considerată ca referindu-se și la rudele prin adopție cu efecte depline.

- Interpretarea sistematică a art. 86 și art. 89 lit c C.fam potrivit căruia adoptatorul datorează întreținere înaintea părintelui firesc, duce la concluzia că este vorba de adopția cu efecte restrânse.

d) *Între bunici și nepoți*. Față de distincțiile făcute mai sus³⁸, există două situații:

- dacă bunic este adoptatorul și nepot este descendentul adoptatului, obligația de întreținere există în ambele forme ale adopției;

- dacă bunic este ascendentul adoptatorului, iar nepot este adoptatul, obligația de întreținere există numai în cazul adopției cu efecte depline.

e) *Între străbunici și strănepoți*. De asemenea, deosebim³⁹: 1) dacă străbunic este adoptatorul, obligația de întreținere există fără deosebire de felul adopției; 2) dacă străbunic este ascendentul adoptatorului obligația de întreținere există numai în cazul adopției cu efecte depline.

Se observă că potrivit art. 86 alin. 1 C.fam., obligația legală de întreținere dintre ascendenți și descendenți se oprește la întreținerea dintre străbunici și strănepoți, adică la gradul al treilea de rudenie. Chiar dacă s-ar putea invoca unele argumente practice în acest sens, cum ar fi de exemplu faptul că speranța de viață a indivizilor demonstrează că această reglementare este suficientă, considerăm că limitarea întreținerii între ascendenți și descendenți la gradul al treilea de rudenie este nefirească. Nu există nici un argument juridic, chiar acceptând concepția actuală a legiuitorului nostru din materia întreținerii, dimpotivă există serioase impedimente morale, pentru această reglementare. În acest sens, vechea reglementare din Codul civil⁴⁰, care stabilește datoria

---

³⁷Tudor R. Popescu, Dreptul familiei, tratat, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965, vol. II, p.198.

³⁸Aceste distincții se fac raportându-ne la reglementarea din Codul familiei.

³⁹Raportându-ne la reglementarea din Codul familiei, anterioară Ordonanței de urgență nr. 25/1997.

⁴⁰Art. 187, 189 C. civ.

alimentară între descendenți și ascendenți fără a menționa vreun grad de rudenie până la care se întinde aceasta, este superioară⁴¹.

f) Între *frați și surori*, fără a deosebi după cum sunt din căsătorie sau din afara căsătoriei. Prin frate și soră se înțelege și adoptatul din cadrul adopției cu efecte depline.

2. Celelalte persoane anume prevăzute de lege.

În acest caz, obligația de întreținere există:

a) între *foștii soți a căror căsătorie a fost desfăcută prin divorț*, potrivit art. 41 alin.1 și art 86 alin.1 C.fam.

b) între *foștii soți a căror căsătorie a fost declarată nulă sau anulată*, dar la a cărei încheiere cel puțin unul dintre ei a fost de bună credință, potrivit art. 24 alin. 1 și art. 86 alin. 1 C.fam.; în această situație numai soțul de bună credință are dreptul la întreținere.

c) *persoana care a luat un copil spre a-l crește fără a întocmi formele cerute pentru adopție* are obligația de întreținere față de acel copil, potrivit art. 88 și 86 alin.1 C.fam.

d) *soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț*, indiferent dacă este din altă căsătorie sau din afara căsătoriei, are obligația de întreținere față de acel copil, potrivit art. 87 alin. 1 și art. 86 alin. 1 C.fam.

e) *copilul întreținut de soțul părintelui său timp de 10 ani* are obligația de întreținere față de acesta, potrivit art. 87 alin 2 și art. 86 alin.1 C.fam.

f) *moștenitorii persoanei care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care, fără a avea obligația legală, i-a dat acestuia întreținere*, au obligația de întreținere față de acest minor, potrivit art. 86 alin.1 și art. 96 c.fam.

b) **Conținut.** Conținutul oricărui raport juridic este dat de totalitatea drepturilor și a obligațiilor pe care le au părțile. Conținutul raportului analizat este alcătuit din dreptul creditorului de a pretinde întreținere, în condițiile legii - ceea ce-i constituie latura activă, și obligația corelativă a debitorului de a

---

⁴¹Exista întreținere între rudele de gradul al doilea, bunic (avus/ avia) și nepot (nepos/neptis); gradul al treilea, srtăbunic (proavus/proavia) și strănepot (pronepos/proneptis); gradul al patrulea abavus/abavia și abnepos/abneptis; gradul al cincilea atavus/atavia și adnepos/adneptis; al șaselea, triavus/triavia și trinepos/trineptis, etc.

asigura întreținerea - latura pasivă.

Specificitatea raportului juridic de întreținere legală este dată tocmai de condițiile speciale în care sunt concepute de legiuitor atât latura activă, cât și latura pasivă a acestuia.

Latura activă. Dreptul subiectiv la întreținere poate fi considerat ca fiind facultatea, prerogativa recunoscută de lege subiectului activ în virtutea căreia acesta poate să pretindă întreținere de la subiectul pasiv, și să ceară concursul forței coercitive a statului, în caz de nevoie.

Încercând să calificăm acest drept putem să spunem că este un *drept relativ* în sensul că el este opozabil numai subiectul pasiv determinat. Având în vedere că întreținere poate fi totdeauna exprimată în bani, dreptul la întreținere este un drept patrimonial, un *drept de creanță*. Până aici nimic deosebit. Specificitatea dreptului la întreținere apare atunci când îl analizăm din punct de vedere al certitudinii conferite titularului său.

Potrivit dispozițiilor legale are drept la întreținere cel care *se află în nevoie* din cauza incapacității de a munci (art. 86 alin. 2 C.fam.). Altfel zis, dreptul la întreținere este *condiționat de starea de nevoie a titularului său*⁴².

Se știe că în funcție de siguranța oferită titularilor lor drepturile subiective se clasifică în drepturi pure și simple, pe de o parte, și drepturi afectate de modalități⁴³.

Față de înțelesul dat acestor categorii de drepturi și față de cele menționate, dreptul de întreținere nu face parte din categoria drepturilor pure și simple, ci din cea a drepturilor afectate de modalități.

Dreptul de întreținere este afectat de condiția suspensivă legală care constă în starea de indigență a titularului său.

---

⁴²A se vedea și Tribunalul Suprem, secția civilă, decizia nr. 1078 din 4 mai 1989, în D. nr. 4/1990, p. 71. În considerentele hotărârii se arată, printre altele, că din reglementarea menționată (art. 86 alin. 2 și 3 - n.n.) rezultă că obligația de întreținere (este vorba de dreptul de întreținere) este *condiționată (s.n.)* de existența stării de nevoie a celui ce o pretinde

⁴³Gh. Beleiu, Drepturile civile provizorii, R.R.D., nr. 5/1989, p. 35-41; Gh. Beleiu, Drept civil român, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 1992, p. 76; idem, op. cit., 1995, p. 79; Ion Dogaru, Elementele dreptului civil, vol. 1, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 1993, p. 84; P. M. Cosmovici, Introducere în dreptul civil, Editura ALL, București, 1993, p. 75; Teodor Sâmbrian, De la concepția profesorului Gheorghe Beleiu asupra drepturilor civile provizorii la o nouă

Pornind de la efectele condiției suspensive, se poate spune că drepturile afectate de o asemenea condiție, așa cum este și dreptul de întreținere, sunt drepturi a căror naștere nu este sigură; ele s-ar putea să se nască și să fie exercitate sau, dimpotrivă, să nu se nască niciodată; existența lor este posibilă în viitor, dar nu există nici o certitudine în acest sens. În literatura de specialitate aceste drepturi au fost numite drepturi eventuale⁴⁴, subliniindu-se că ele conferă titularilor lor cel mai redus grad de siguranță, deoarece este posibil să nu fie niciodată exercitate.

În literatura de specialitate, dreptul la întreținere a fost considerat un *drept eventual legal*⁴⁵, arătându-se, de exemplu, că atunci când creditorul alimentar are un titlu executoriu împotriva debitorului său, el va avea pe lângă dreptul alimentar în curs de prestare, un drept eventual împotriva debitorilor săi mediați⁴⁶. Astfel se explică de ce, de exemplu, nu se poate renunța prin convenții la întreținere în mod anticipat, orice renunțare fiind nulă, de vreme ce este vorba de un *drept eventual*⁴⁷.

Latura pasivă. Obligația de întreținere legală poate fi considerată ca fiind îndatorirea subiectului pasiv al raportului de întreținere de a sigura, în condițiile legii, întreținere subiectului activ, atitudine ce poate fi impusă prin forța coercitivă statală.

Ea este o obligație pozitivă, de a da sau de a face, întrucât întreținerea "se prestează", fiind greu de imaginat că s-ar putea executa și prin "abținerea" debitorului.

Este o obligație de rezultat pentru că trebuie *să se asigure* întreținerea creditorului.

Asemenea dreptului de întreținere și obligația este afectată de o condiție suspensivă legală; *ea este condiționată de posibilitatea materială a debitorului de a susține nevoia creditorului.*

---

concepție asupra drepturilor eventuale, în Revista de Științe Juridice, nr. 11-12/1998, p. 18-22.

⁴⁴Teodor Sâmbrian, op. cit. în Revista de Științe Juridice nr. 11-12/ 1998, p. 22.

⁴⁵Nicolae Titulescu, Essai sur une theorie generale des droits eventuels, Paris, Editeur Bonvalot - Jouve, 1907, p. 199 - 200, nr. 217

⁴⁶Ibidem

⁴⁷C. Hamangiu, I. Rosetti Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p.353, nr. 965.

În literatura de specialitate s-a arătat că obligația legală de întreținere există în stare latentă din momentul în care se nasc raporturile-fundament⁴⁸, de altfel în art.86 alin.1 C.fam. se dispune că: "Obligația de întreținere *există* între soț și soție...". Practica judecătorească a arătat în acest sens că hotărârea judecătorească în materia întreținerii legale nu este constitutivă de drepturi întrucât *dreptul la întreținere este preexistent*⁴⁹

Concluzionând, putem spune că starea de nevoie și posibilitatea materială sunt *împrejurări viitoare posibile care afectează concomitent raportul juridic al cărui* conținut îl formează. Ele se constituie în condiții *sine qua non* ale dreptului și, respectiv, obligației la întreținerea legală. Ele pot fi asemădate, fără a se identifica, cu condiția suspesivă clasică. Se aseamănă în sensul că de îndeplinirea lor, concomitentă, depinde perfectarea raportului de întreținere, dar nu se identifică, în principal, pentru că în situația îndeplinirii lor nu se pune problema retroactivității efectelor ca în cazul condiției suspensive clasice. Ele sunt condiții legale care afectează într-un mod specific raportul juridic analizat așa cum vom arăta pe parcursul acestei lucrări.

c) Obiect. Obiectul unui raport juridic constă în acțiunea la care este îndrituit subiectul pasiv și cea de care este ținut subiectul pasiv; el este format din conduita părților.

Obiectul raportului juridic de întreținere intervenit în puterea legii îl constituie prestațiile la care este ținut debitorul obligației, și privesc ceea ce este necesar creditorului pentru a trăi.

Specific acestui element al raportului juridic este *variabilitatea*. Obiectul întreținerii variază în funcție de cele două noțiuni care condiționează conținutul acestui raport: starea de nevoie și posibilitatea materială.

Potrivit art. 94 C.fam. " Întreținerea este datorată potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui ce urmează a o plăti". De aici o serie întregă de efecte specifice pe care le vom analiza în dezvoltările următoare.

---

⁴⁸ I.Dogaru, *Întreținerea, drept și obligație legală*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1978 p. 62.

⁴⁹ Curtea Supremă de Justiție, Decizia Secției civile, nr. 786 din 6 aprilie 1993, în *Buletinul Jurisprudenței*, 1993, Editura Continent XXI & Universul, București, 1994, p.113.

CAPITOLUL II

CONDIȚIILE DE EXISTENȚĂ ALE OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE

Introducere

Sediul materiei. Condițiile de existență ale obligației legale de întreținere sunt expres prevăzute în art.86 al 2și 3, precum și în art. 90-92 C.fam.

Ele pot fi împărțite în:

1. condiții privitoare la creditorul obligației de întreținere: a) starea de nevoie; b) incapacitatea de a munci.

2. condiții privitoare la debitorul obligației de întreținere: a) posibilitatea materială de a acorda întreținere și altei persoane; b) respectarea ordinii legale.

Vechiul drept românesc. Poate fi amintit aici că dispoziții asemănătoare au existat în vechiul drept românesc. Astfel, de exemplu, glava 293 din Pravila lui Matei Basarab dispune: "*Feciorii se nevoesc să hrănească pre părinții lor de vor fi săraci, iar a plăti datorii nu se nevoesc nici feciorii pentru părinți, nici părinții pentru feciori; așisderea și părinții se nevoiesc a hrăni pre feciorii lor...*".

Codul civil. Potrivit art. 187 c.civ. " *Copiii sunt datori a da alimente tatălui și mamei lor, și celorlalți ascendenți care se vor afla în lipsă.*".

Drept comparat. Există reglementări identice și în dreptul altor state. În acest sens, de exemplu, art.205. C.civ.francez dispune: "*Les enfants doivent des aliments à leurs père et mère ou autres ascendants qui sont dans le besoin*"

De asemenea, potrivit art. 438 C. civ. italian " *Gli alimenti possono essere chiesti solo da chi versa in istato di bisogno e non e in grado di provvedere al proprio mantenimento. Essi devono essere assegni in proporzione del bisogno di chi li domanda e delle condizioni economiche di chi*

deve somministrarli "50

Drept internațional privat. În același sens art.35 din Legea nr.105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat dispune că în materia întreținerii " *trebuie să se țină seama, chiar dacă legea străină aplicabilă dispune altfel, de **posibilitățile materiale ale debitorului și de nevoile efective ale creditorului.***"

Se poate spune că oricând și oriunde este reglementată întreținerea legală este condiționată de starea de nevoie a creditorului și de posibilitatea de îndeplinire a debitorului.

Secțiunea I

Condiții privitoare la creditorul obligației de întreținere

1. Starea de nevoie

1.1. Conținutul noțiunii

În lipsa unei definiții legale, conținutul acestei noțiuni a fost stabilit de către doctrină și practica judecătorească. În general, se poate spune că este în nevoie persoana care nu se poate întreține prin propriile sale mijloace, fiindu-i imposibil să-și asigure cele indispensabile traiului, atât din punct de vedere material- cum ar fi hrană, îmbrăcăminte, locuințe suficiente - cât și din punct de vedere spiritual.

Se află în nevoie persoana care nu are venituri - realizate prin munca sa sau produse din administrarea bunurilor sale - ori alte bunuri de valoare sau bunuri care îi depășesc ceea ce este necesar existenței, care eventual ar putea fi vândute pentru a se întreține⁵¹.

O problemă specială în stabilirea conținutului noțiunii de nevoie privește necesitatea și posibilitatea vânzării anumitor bunuri, proprietatea creditorului obligației de întreținere înainte de a cere întreținere de la debitor. S-a considerat

---

⁵⁰Întreținerea poate fi cerută numai de cel care se află în nevoie și nu este capabil să se îngrijească de propria întreținere. Întreținerea poate fi stabilită în proporție cu nevoia celui care o cere și condițiile economice ale celui care o furnizează.

⁵¹Ion P.Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Editura ALL, București, p.419.

că,exceptând situațiile speciale în care creditorii întreținerii sunt copiii minori și soții, o persoană, atâta timp cât are bunuri care nu-i sunt neapărat necesare și care deci pot fi vândute pentru procurarea celor necesare traiului, nu poate obține întreținere de la altcineva, întrucât nu se află în nevoie⁵².

Intră în această categorie, bunurile dobândite în vederea formării unor rezerve pentru momente dificile, cum sunt obiectele de podoabă, de lux, bunurile de valoare deosebită care nu mai corespund modului de trai al persoanei în nevoie⁵³. S-a considerat că se poate cere celui ce se pretinde a se afla în nevoie să vândă și alte bunuri care nu-i sunt indispensabile, chiar și casa de locuit dacă este prea mare pentru el, cumpărându-și una mai modestă⁵⁴.

Vânzarea anumitor bunuri ale creditorului, înainte de a cere întreținerea de la o persoană obligată de lege în acest sens, este o soluție justă care poate fi argumentată printr-o interpretare logică și sistematică a textelor legale în materie.

Astfel, pe de o parte, dacă pentru punerea în executare a hotărârii judecătorești definitive care obligă la plata unei sume de bani pentru întreținere, în virtutea obligației legale de întreținere, se poate ajunge la vânzarea silită a bunurilor mobile și imobile ale debitorului întreținerii, cu atât mai mult trebuie să se dispună mai întâi vânzarea bunurilor care aparțin creditorului obligației legale de întreținere și numai după aceea să se admită obligarea la întreținerea acestuia a uneia dintre persoanele prevăzute de lege.

Pe de altă parte, dacă pentru minorul aflat sub tutelă - minorul beneficiind de o atenție deosebită din partea legiuitorului în general, și în materia întreținerii legale în special - întreținerea din partea celor ținuți legalmente la aceasta nu intervine decât după ce au fost vândute bunurile sale⁵⁵ soluția se impune *a fortiori* în situația celorlalți creditori cum sunt ascendenții, frații și surorile⁵⁶.

---

⁵² *Idem*, p.419.

⁵³ A. Lesviodax, *Obligația legală de întreținere*, Editura Științifică, București, 1971, p.47.

⁵⁴ *Idem*, p.48.

⁵⁵ Potrivit art.127 al.2 C. fam.; a se vedea și dispozițiile art.107 alin. 2 C. fam.

⁵⁶ Tudor R.Popescu, *Dreptul familiei*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965, vol.II, p.201.

Regula vânzării în această situație nu poate fi însă considerată ca absolută. Nici textul, nici spiritul legii nu subordonează dreptul de a pretinde întreținerea, condiției ca reclamantul să nu posede nici un fel de avere⁵⁷.

Creditorul nu poate fi obligat să vândă în condiții neprielnice o avere neproductivă, nici să lichideze în prealabil întreaga sa avere sau să o abandoneze celui căruia îi pretinde întreținere, dar nici nu poate fi îndreptățit să păstreze o avere neproductivă pe care o poate înstrăina în condiții avantajoase; creditorul nu poate invoca valoarea afectivă a bunurilor sale⁵⁸.

Vânzarea bunurilor pentru a trăi poate denunța uneori tocmai starea de nevoie⁵⁹. În nici un caz deci, nu se pune problema desființării propriului patrimoniu înainte de a apela la întreținerea legală. Ar fi absurd ca debitorul întreținerii să-i ceară creditorului a-și înstrăina bunurile sale, care, de exemplu, sunt exceptate de la executarea silită tocmai în ideea salvării patrimoniului debitorului comun pentru asigurarea unui minim de existență.

Instanța de judecată va stabili *in concreto*, dacă și în ce măsură se impune vânzarea anumitor bunuri ale creditorului întreținerii legale înainte de a-l obliga pe debitor la plata acesteia. În acest sens s-a decis⁶⁰ că soțul care are venituri îndestulătoare nu poate pretinde ca sumele necesare întreținerii celuilalt soț, aflat în nevoie, să fie obținute din vânzarea bunurilor comune. În motivarea deciziei se arată că dacă s-ar hotărî astfel ar însemna ca obligația de întreținere dintre soți, bazată pe principiul moral al ajutorării reciproce, să funcționeze numai în cazul în care soții nu ar avea bunuri comune valorificabile, ceea ce ar fi contrar dispozițiilor legale și ar putea avea ca urmare crearea unei forme deghizate de împărțire a bunurilor comune în timpul căsătoriei.

De asemenea, când copilul minor cere întreținere de la părinții săi, soluția vânzării bunurilor acestuia trebuie cercetată cu maximă atenție. În acest caz, numai dacă părintele nu are posibilitatea să suporte întreținerea minorului se

---

⁵⁷Hamangiu, Bălănescu, Băicoianu, *Drept civil*, op. cit., I, nr. 957, p.570; D. Alexandresco, *Drept civil I*, op cit., p. 714.

⁵⁸ D. Alexandresco, *op. cit.* p.714.

⁵⁹ I. Dogaru, *Întreținerea, drept și obligație legală*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978, p.34.

⁶⁰Tribunalul Suprem, dec.civ. nr.1747 din 1968 citată și de A. Lesviodax, op. cit., p.46; Ion P.Filipescu, *op. cit.* p.419.

poate pune problema ca, pentru întreținere, să se vândă bunurile copilului⁶¹. În situația minorului starea de nevoie se interpretează într-un sens mai larg. Când minorul cere întreținerea de la părinții săi el se găsește în nevoie chiar dacă are bunuri care ar putea fi vândute pentru a se face față cheltuielilor legate de întreținerea lui. Această soluție rezultă din art.101 și 107 C.Fam., care exonerează pe părinți de obligația de întreținere a copilului lor minor numai dacă acesta are venituri îndestulătoare.

Faptul că o persoană primește o pensie de invaliditate sau pentru munca depusă și limită de vârstă nu exclude *de plano* posibilitatea ca aceasta să se afle într-o stare de nevoie în virtutea căreia să i se admită și o pensie de întreținere. Practica judiciară s-a pronunțat în sensul că pensia de întreținere poate fi cumulată cu pensia de invaliditate pentru a menține astfel creditorului un nivel de trai asemănător cu cel din timpul căsătoriei⁶². De asemenea, se află în nevoie cel care din cauza unei boli desfășoară o muncă ce nu-i aduce venituri suficiente pentru a trăi⁶³.

1.2. Determinarea stării de nevoie

În determinarea stării de nevoie trebuie să se țină seama, pe de o parte, de unitatea familiei și intenția legiuitorului de a nu crea prea mare disproporție de trai între rudele apropiate⁶⁴, iar pe de altă parte, de situația concretă a creditorului. Trebuie să se țină seamă de vârsta, sexul, starea de sănătate a creditorului, chiar și de "scumpețea" locului unde trăiește (rural sau urban, de exemplu)⁶⁵. De asemenea, statutul social a creditorului trebuie avut în vedere. Situația socială a oamenilor fiind diferită, felul lor de viață este diferit, deci nevoile lor nu sunt aceleași. Astfel, de exemplu, pentru un intelectual satisfacerea nevoilor intelectuale este tot atât de importantă ca hrana sau îmbrăcămintea.

---

⁶¹ Ion P. Filipescu, *op. cit.*, p.422; Ion Dogaru, *op. cit.*, p.45-47.

⁶² Tribunalul Suprem, dec.civ. nr.859, în C.D. 1959, p.216.

⁶³ Ion Dogaru, *op. cit.*, p.40

⁶⁴ Al. Lesviodax, *op. cit.*, p. 24; M. Cantacuzino, *Drept civil*, *op. cit.*, nr.363, p.212.

⁶⁵ A se vedea, Marin D. Stănescu, *Despre obligațiunile alimentare*, București, 1933, care menționează criteriul « scumpețea » locului unde trăiește creditorul întreținerii.

În dreptul italian, spre exemplu, există dispoziții speciale potrivit cărora se are în vedere și poziția socială (*posizione sociale*) a celui întreținut - art. 438 alin 2 C.civ. italian.

Diferența de nivel de trai dintre creditorul și debitorul întreținerii poate servi la determinarea stării de nevoie, în unele situații.

Astfel, față cu părinții lor, copiii, vor fi considerați în nevoie ori de câte ori prin mijloacele proprii, nu-și pot realiza condiții de trai la nivelul părinților⁶⁶. Este concluzia la care trebuie să se ajungă prin interpretarea sistematică a reglementărilor legale în materie și dispozițiilor speciale aplicabile în raporturile dintre copii și părinți, ținându-se seama de legăturile firești foarte strânse dintre aceștia.

De asemenea, între soți în timpul căsătoriei nu pot exista diferențe de nivel de trai. Nevoile fiecăruia dintre soți trebuie privite ținându-se seama de caracterele pe care le dă unitatea căsniciei. Cât timp durează căsnicia soții au dreptul la același nivel de trai, folosind deopotrivă mijloacele ambilor⁶⁷.

Raporturile dintre creditorul și debitorul obligației legale de întreținere, oricât de rele ar fi, nu au nici o influență asupra dreptului de a cere întreținerea. În consecință, pârâtul nu se poate opune la admiterea acțiunii pe motiv că nici reclamantul nu i-a furnizat lui alimente când a fost în stare de nevoie⁶⁸.

În concluzie, starea de nevoie este o chestiune de fapt pe care instanța de judecată o va aprecia, de la caz la caz. S-a observat însă că, în spiritul dispozițiilor Codului familiei, aprecierea ei va fi realizată prin respectarea cerinței impuse de art. 86 al.2, în sensul că starea de nevoie este luată în seamă numai dacă creditorul nu are putința de a obține un câștig din muncă datorită incapacității sale de a munci⁶⁹.

Când starea de nevoie prevește altă persoană decât creditorul întreținerii. Am stabilit că starea de nevoie este o condiție pe care trebuie să o îndeplinească creditorul întreținerii. Prin excepție această condiție privește altă

---

⁶⁶Al. Lesviodax, *op. cit.*, p.27.

⁶⁷Al. Lesviodax, *op. cit.*, p. 28-29; a se vedea dispozițiile art.41 alin.1, art.2, art. 29 C. fam.

⁶⁸Cas. I, 830 din 24 mai 1928, Buletin, Partea a II-a, p.61.

⁶⁹ Ion Dogaru, *op. cit.*, p.33.

persoană, nu direct pe creditor. Așa se întâmplă în cazul în care întreținerea este datorată în subsidiar. Există trei astfel de situații:

- potrivit art 87 C.fam. starea de nevoie privește pe părinții firești ai minorului, care va primi întreținere de la soțul părintelui său, când acest soț a contribuit la întreținerea sa.

- potrivit art. 88 C.fam starea de nevoie privește pe părinții firești ai minorului care va primi întreținere de la cel ce l-a luat spre creștere fără să întocmească formele legale pentru adopție.

- potrivit art. 96 C.fam. starea de nevoie privește pe părinții minorului care primește întreținere de la moștenitorul persoanei care a fost obligată la întreținere sau care i-a acordat întreținere fără a avea obligația legală.

În toate aceste situații, nu creditorul întreținerii trebuie să fie în nevoie, el fiind minor oricum este prezumat a fi în nevoie, ci alte persoane, anume părinții săi care, în mod normal, ar trebui să-i asigure întreținerea. În cele din urmă, în aceste situații debitorii obligației de întreținere sunt cei care trebuie să fie în stare de nevoie. Observând că în toate situațiile este vorba de întreținerea unui minor, rațiunea acestor excepții nu poate fi decât ideea de protecție a acestuia.

Și în aceste situații, starea de nevoie se determină după criteriile generale stabilite mai sus pentru determinarea stării de nevoie a creditorului întreținerii; nu există nici un temei pentru aplicarea altor criterii.

2. Cauza (pricina) nevoii: incapacitatea de a munci

Privitor art.86 al.2 C.fam, are dreptul la întreținere numai acela care se află în nevoie, neavând puțința unui câștig din muncă, *din cauza incapacității de a munci*".

2.1. Incapacitatea de a munci în dreptul muncii

Incapacitatea de a munci, pierderea capacității de muncă este o categorie specifică ramurii dreptului muncii. Ea echivalează aici cu existența unei invalidități, care poate fi de trei grade. Stabilirea în concret a gradului căruia îi corespunde pierderea capacității de muncă se face potrivit dispozițiilor cuprinse

în art.24 din Legea nr.3/1977 și Decretul 216 din 12 iulie1977 privind criteriile și normele de încadrare în gradele de invaliditate, ambele acte normative fiind izvoare ale dreptului muncii, care reglementează: gradul I - persoana își pierde în totalitate capacitatea de muncă, iar sănătatea îi este atât de grav afectată încât are nevoie de îngrijire și supraveghere permanentă din partea altei persoane (art.24 alin.2 lit.a din legea nr.3/1977 și art.3 din decret); gradul II - persoana își pierde capacitatea de muncă fie în totalitate, dar se poate îngriji singură, fie în cea mai mare parte, fără a putea presta o muncă pe durata unui program normal sau redus (art 24 alin. 2 lit b din lege și art.4 din decret); gradul III- persoana și-a pierdut cel puțin jumătate din capacitatea de muncă și poate desfășura o activitate cu o durată redusă la jumătatea programului normal de lucru (art.24 alin.2 lit. c din lege și art 2 din decret)⁷⁰. Aceste dispoziții legale conțin criteriile de bază pentru încadrarea în gradele de invaliditate: natura, gravitatea, particularitățile și evoluția bolii, influența acesteia asupra capacității de muncă, posibilitatea de recuperare a capacității, ținându-se seama de natura muncii prestate, elementele care pot duce la agravarea bolii, în cazul continuării activității, dar și măsura în care persoana și-a pierdut capacitatea de muncă și care justifică încadrarea în unul sau altul dintre gradele de invaliditate. Constatarea existenței sau inexistenței incapacității de muncă, parțiale sau totale, stabilirea corectă a diagnosticului și a gradelor de invaliditate constituie atribuții ale unor organe specializate cum sunt *comisiile și cabinetele de expertiză medicală și recuperare a capacității de muncă, organizate în cadrul Direcțiilor de muncă și protecție socială județene sau în cadrul policlinicilor și spitalelor*. Aceste organe au, prin dispoziții legale exprese, răspunderea pentru respectarea strictă a criteriilor și normelor de încadrare în grade de invaliditate, pentru stabilirea capacității de muncă în conformitate cu situația reală. În cadrul unei proceduri speciale se stabilește un diagnostic clinic, un diagnostic funcțional și un diagnostic de muncă și se decide asupra gradului de invaliditate în care se încadrează persoana care și-a pierdut capacitatea de muncă din cauza unui accident de muncă, boala profesională sau din cauza unei alte boli, în

---

⁷⁰Constantin Belu, *Dreptul muncii și protecției sociale*, Craiova 1995, p.192.

timpul sau în afara procesului de muncă.

Între dreptul familiei și dreptul muncii - ramuri ale sistemului nostru de drept - există fără nici un dubiu numeroase legături, există asemănări și deosebiri ca între orice ramuri de drept. De principiu, pot exista noțiuni care să primească același sens în mai multe ramuri ale dreptului, fiind împrumutate de la o ramură la alta. Însă, credem că incapacitatea de a munci este o noțiune care are un conținut deosebit în dreptul familiei față de cel pe care îl primește în dreptul muncii. Criteriile folosite în legislația muncii cu privire la pensia de invaliditate sunt *orientative*, în nici un caz obligatorii, pentru judecătorul care apreciază incapacitatea de a munci a persoanei care cere întreținerea legală. *Incapacitatea de a munci - noțiune foarte tehnică în dreptul muncii - trebuie interpretată într-un sens mai larg în dreptul familiei.* Judecătorul nu poate fi ținut de procedurile speciale prevăzute în dreptul muncii când hotărăște asupra condițiilor de existență a întreținerii. Sub aspect probatoriu incapacitatea de a munci poate fi dovedită cu orice mijloc de probă, potrivit dreptului comun, nu numai cu expertizele medicale cerute de legislația protecției sociale.

2.2. Conținutul noțiunii

În general, incapacitatea de a munci provine din boală sau bătrânețe⁷¹. Incapacitatea de a munci poate fi totală sau parțială. Întreținerea este datorată în ambele cazuri. Practica judecătorească a stabilit că în situația incapacității parțiale de muncă întreținerea se acordă proporțional cu gradul de incapacitate⁷².

S-a observat că dispozițiile C.fam. în materie nu indică criteriile de determinare a incapacității de muncă, incapacitate care să justifice dreptul la întreținere, drept pentru care pot fi utilizate criteriile prevăzute în legislație cu privire la acordarea pensiei pentru limită de vârstă și pentru invaliditate⁷³. În nici un caz însă, judecătorul nu se poate limita numai la aceste criterii întrucât

---

⁷¹T. R. Popescu, *op. cit.*, p.201, nr.518; I. P. Filipescu, *op. cit.*, p.423; I. Dogaru, *op. cit.*, p.41.

⁷²A se vedea I. Dogaru, *op. cit.*, p. 42, care trimite la o bogată jurisprudența în materie.

⁷³I. Dogaru, *op. cit.*, p.42-43.

pensiile de asigurări sociale au un alt fundament și presupun alte mijloace decât pensiile de întreținere prevăzute de C.fam.⁷⁴

Incapacitatea nu se prezumă, ea trebuie dovedită de cel care cere întreținere, cu excepția descendentului minor care "are drept la întreținere oricare ar fi pricina nevoii în care el se află"⁷⁵

În ceea ce privește problema, dacă vârsta de pensionare înseamnă ori nu dovada incapacității de muncă s-a stabilit că, în regulă generală, nu se poate considera ca incapacitatea de a munci rezultă din împlinirea vârstei de pensionare⁷⁶. Deci, persoanele care au împlinit vârsta de pensionare (de regulă 62 de ani bărbații și 57 de ani femeile) pot cere întreținerea, având însă obligația de a proba incapacitatea lor de muncă. Desigur, această dovadă este cu atât mai ușoară cu cât vârsta creditorului întreținerii este mai înaintată. Astfel, instanța noastră supremă⁷⁷ a stabilit că, în raport de vârsta reclamantei, care a depășit vârsta de 70 de ani, constatarea instanței că aceasta este incapabilă de a obține un venit din muncă este justă.

Starea în care se află creditorul întreținerii de a nu fi capabil să muncească nu trebuie să fie imputabilă debitorului, acesta va plăti pensia alimentară indiferent dacă are sau nu vreo legătură cu starea de incapacitate a creditorului. Astfel, într-o speță reclamantul solicita sistarea pensiei de întreținere motivând, printre altele că îmbolnăvirea pârâtului nu îi este imputabilă în nici un fel. Instanța de judecată reținând că pârâtul suferă de schizofrenie, dovedită cu act medical, este incapabil de muncă, fiind invalid de gradul I, i-a acordat acestuia pensie de întreținere și a respins acțiunea reclamantului, arătând că de vreme ce pârâtul se găsește în stare de nevoie, împrejurarea că îmbolnăvirea are cauze ce nu-i sunt imputabile reclamantului este irelevantă⁷⁸

Considerăm că în stabilirea conținutului noțiunii "incapacitate de a

---

⁷⁴A. Lesviodax, *op. cit.*, p.42.

⁷⁵Art.86 al.3 C. fam.

⁷⁶I. P. Filipescu, *op. cit.*, p.424.

⁷⁷Dec.civ. nr.456 din 29 martie 1957, C.D. 1957, p. 196-197.

⁷⁸Tribunalul municipiului București, s. IV civ., dec. nr. 740/1992, în Culegerea de practică judiciară civilă pe anul 1992, Casa de Editură și Presă Șansa S.R.L., București, 1993, p. 67, nr. 41.

munci" în dreptul familiei în materia pensiei alimentare poate fi edificatoare o scurtă analiză asupra soluțiilor pe care doctrina și practica judecătorească le-au propus în timp în această materie. În acest sens, pornim de la două constatări:

1. Regula potrivit căreia persoanele apte de muncă, dar care nu vor să muncească, nu au dreptul la întreținere este foarte justă, ea fiind aplicată de practica noastră judecătorească și anterior adoptării Codului familiei, când dispozițiile în materie prevăzute de Codul civil cereau ca acel care reclama alimentele să se afle în nevoie fără a impune în mod expres condiția incapacității de a munci.

2. După adoptarea Codului familiei practica judecătorească "a forțat" interpretarea acestei noțiuni, acordând pensie de întreținere, în unele situații, unor persoane apte de muncă.

Astfel, înainte ca incapacitatea de a munci să fie considerată legislativ pricina nevoii celui care cere întreținerea, practica judecătorească a dat soluții de respingere a cererii creditorului care avea posibilitatea să-și câștige existența prin muncă, dar fără motiv, nu muncea. De asemenea, doctrina a formulat opinii în același sens.

S-a considerat astfel că, în principiu, nu se pot acorda alimente aceluia care poate să-și câștige existența prin munca sau industria sa⁷⁹. De asemenea, cât timp cel ce se pretinde în nevoie este în stare să muncească și astfel să-și câștige singur existența, nu poate pretinde alimente rudelor sale, chiar dacă în fapt nu exercită nici o profesie; ceea ce interesează este ca *exercițiul profesiei să fie posibil*, căci dreptul de a pretinde alimentele nu trebuie să fie un îndemn la lene și imoralitate⁸⁰. S-a decis⁸¹ că dacă reclamantul este leneș dar are posibilitatea să-și asigure existența prin muncă cinstită și compatibilă cu situația sa socială, cererea de alimente trebuie respinsă, deoarece este imoral ca acel care trândăvește să trăiască din averea celui muncitor și econom. Munca la care acel

---

⁷⁹C. Hamangiu, N. Georgean - *Codul civil adnotat* - București 1928, p.275.

⁸⁰M. Stănescu, în *Pandectele Române*, 1938, p.65-72.

⁸¹Cas I, 1586 din 3 iulie 1928, Jurisprudența Generală, 1928, sp. 1632, p.1173.

ce reclamă alimentele trebuie însă să fie potrivită cu vârsta, sexul, educația, starea socială și cu pregătirea sa profesională⁸². Astfel, s-a decis că un părinte cu avere nu poate refuza alimentele copilului său major cu studii superioare, pe motiv că și-ar putea câștiga existența ca hamal sau lucrător cu ziua⁸³

Pe de altă parte, după ce prin art.86 al.2 C.fam. incapacitatea de muncă a devenit o condiție pe care creditorul întreținerii trebuie să o îndeplinească, practica judiciară și doctrina au acceptat că, în unele situații speciale, poate primi întreținere o persoană aflată în nevoie chiar dacă este aptă de muncă. Astfel, s-a decis⁸⁴ că prin *incapacitate de muncă nu trebuie să se înțeleagă numai o incapacitate absolută, datorită unor cauze de ordin fiziologic, medical, ci și incapacitatea care derivă din satisfacerea unor cerințe de ordin social*. În această din urmă situație se găsește copilul minor, care aflându-se în continuarea studiilor ori desăvârșirea pregătirii profesionale devine major, acest copil având dreptul la întreținere de la părinții săi pentru a-și termina formarea profesională, fiind considerat până atunci că se află în incapacitate de a munci. În jurisprudența franceză, Tribunalul Bordeaux prin hotărârea din 18 mai 1908 ajungea la aceeași soluție, însă pe alte considerente, stabilind că părinții pot fi obligați să contribuie la terminarea studiilor universitare ale copiilor lor majori, dacă grație acestor studii copiii vor dobândi o profesiune conformă situației lor sociale, dându-li-se posibilitatea să-și câștige singuri existența⁸⁵.

De asemenea, s-a considerat⁸⁶ că în situația în care unul din soți nu-și poate procura prin muncă proprie cele necesare traiului, fie pentru că are de îngrijit copii plăpânzi aflați la o vârstă fragedă, fie pentru că se califică ori se recalifică în muncă, în condiții care nu-i permit să desfășoare o activitate aducătoare de venituri, are dreptul la întreținere, deși este apt să muncească.

Din aceste considerente, în concluzie, putem spune, că incapacitatea de a munci include în dreptul familiei și situațiile în care, din motive temeinice, o

---

⁸² D. Alexandresco, *op. cit.*, p.714.

⁸³ Tribunalul Ilfov I, 341 din 24 martie 1926, *Pandectele Române* 1926, III, 152.

⁸⁴ Plenul Tribunalului Suprem, dec. de îndrumare nr.2 din 20 feb. 1971, în C.D.1971, p. 13-16.

⁸⁵ Lorant, *Principes de droit civil francais*, p. 521, citat și de M. Stănescu, în *Pandectele române*, 1938, p. 71.

⁸⁶ Al. Lesviodax, *op. cit.*, p. 31-34.

persoană aptă de muncă din punctul de vedere al principiilor legislației muncii și protecției sociale este în imposibilitatea de a presta muncă.

3. Aspecte noi privind starea de nevoie și incapacitatea de a munci: situația șomerului

Fenomenul șomajului însoțește într-o măsură mai mare sau mai mică orice sistem economic conceput și realizat după regulile pieței. Art.134 al.1 din Constituție dispune: "Economia României este economie de piață". După 1990 a fost reglementată situația șomerilor și în țara noastră.

Potrivit art.1 din Legea nr.1/1991 privind protecția socială a șomerilor și reintegrarea lor profesională "Persoanele apte de muncă, ce nu pot fi încadrate din lipsă de locuri disponibile corespunzătoare pregătirii lor, sunt considerate șomeri și beneficiază în condițiile prezentei legi, de ajutor de șomaj și de alte forme de protecție socială, precum și de sprijin în vederea reintegrării lor profesionale prin calificare, recalificare și perfecționare."

Problema care se pune aici este dacă șomerul are dreptul la întreținere, dacă se află deci în nevoie, din cauza incapacității de a munci⁸⁷, neavând putința unui câștig muncă.

3.1. Cu privire la "incapacitatea de a munci" a șomerului

Observând împreună dispozițiile art.86 al.2 C.fam. și dispozițiile Legii nr.1/1991 putem spune că, de principiu, șomerul nu poate avea câștig de cauză într-o acțiune prin care cere întreținerea de la o altă persoană. Astfel, șomerul este definit chiar de lege ca *persoană aptă de muncă*, situație incompatibilă cu *incapacitatea de a munci* cerută de Codul familiei. În același sens, potrivit art.5 din Legea nr.1/1991 lit.b, pot beneficia de ajutorul de șomaj sau integrare profesională, persoanele prevăzute de lege, în condițiile în care *starea sănătății, dovedită cu certificat medical, să le permită să fie încadrate în muncă*, ceea ce este logic dacă avem în vedere că finalitatea legii privind protecția socială a șomerilor este oferirea unui loc de muncă pentru aceștia.

Pe de altă parte însă, este clar faptul că situația șomerilor nu se confundă cu a persoanelor apte de muncă dar care nu vor să muncească și care nu au dreptul la întreținere⁸⁸. Șomerul se află în imposibilitate de a munci, de a presta munca pentru care s-a pregătit profesional, datorită condițiilor de pe piața muncii, în nici un caz din vina sa.

3.2. Cu privire la "starea de nevoie" a șomerului

În acest sens trebuie să observăm întâi că legea nr.1/1991 acordă ajutorul de șomaj și alte forme de protecție socială, de regulă, persoanelor care sunt lipsite de un minim de mijloace din care să-și asigure existența. Astfel, potrivit art.6 al.1 din lege "Nu beneficiază de ajutor de șomaj sau de ajutorul de integrare profesională:

a) persoanele care dețin, împreună cu membrii familiei, terenuri agricole în suprafață de cel puțin 20000 mp în zonele colinare și de șes și de cel puțin 40.000 mp în zonele montane;

b) persoanele care *au surse de venituri proprii sau care realizează venituri* din prestarea unor activități autorizate în condițiile prevăzute de lege și care obțin, pe aceste căi un venit de cel puțin jumătate din salariul de bază minim brut pe țară, din care s-a dedus impozitul prevăzut de lege.

În același sens, art.3 al.1 din lege arată că: "Sunt asimilați șomerilor și beneficiază de ajutor de integrare profesională:

a) absolvenții instituțiilor de învățământ în vârstă de minimum 18 ani, *care nu au surse de venit proprii* la nivelul a cel puțin jumătate din salariul de bază minim brut pe țară...

b) absolvenții instituțiilor de învățământ în vârstă de cel puțin 16 ani, *în cazuri justificate de lipsa susținătorilor legali sau de imposibilitatea dovedită a acestora de a presta obligația legală de întreținere datorată minorilor*. Deci, în situația în care minorului i se plătește pensia de întreținere el nu beneficiază de ajutorul de integrare profesională acordat de lege.

---

⁸⁷ Art.86, al.2 C.fam.

⁸⁸ Ion P. Filipescu, *op. cit.*, p.424.

De asemenea, alocația de sprijin se acordă persoanelor "lipsite de mijloace de întreținere".

Astfel, art.12 al.1 prevede că: Persoanele care au beneficiat de ajutorul de șomaj sau de ajutorul de integrare profesională pentru perioada maximă de 270 de zile și sunt lipsite de mijloace de întreținere pot, beneficia în continuare, până la încadrarea în muncă, de o alocație de sprijin, dar mai mult de 18 luni de la expirarea perioadei legale de acordare a ajutorului de șomaj, respectiv a ajutorului de integrare profesională.

Potrivit al. 2 art.12, sunt considerate lipsite de mijloace de întreținere persoanele care îndeplinesc cumulativ următoarele condiții:

a) nu dețin împreună cu membrii familiei terenuri agricole cu o suprafață minimă echivalentă cu cea prevăzută la art.6 al.1 lit.a (20.000 mp/40.000 mp)

b) nu realizează împreună cu membrii familiei un venit mediu lunar, pe membru de familie, de cel puțin 60% din salariul de bază minim brut pe țară, din care s-a scăzut impozitul prevăzut de lege.

Observând și faptul că ajutorul de șomaj și celelalte sume acordate potrivit legii sunt stabilite într-un quantum care, cel puțin teoretic, asigură cu nivel de trai minim⁸⁹ se poate spune că persoanele care beneficiază de ajutorul de șomaj, de ajutorul de integrare profesională sau de alocația de sprijin nu pot primi și pensie de întreținere, pentru că, de principiu, nu se află în nevoie. Altfel spus, de principiu, pensia de întreținere nu se poate cumula cu sumele acordate potrivit legii nr.1/1991. Considerăm însă că cererea de întreținere a șomerului nu trebuie respinsă *de plano*, numai pe considerentul că acesta primește ajutorul de șomaj sau alocația de sprijin, ci trebuie analizată *in concreto* starea sa de nevoie, dându-se o decizie în spiritul principiilor specifice ale obligației legale de întreținere. Șomerul se poate afla într-o situație specială în care măsurile de protecție socială trebuie completate cu asistența familială.

O problemă distinctă este dacă persoana care a beneficiat de ajutorul de șomaj și în continuare de alocația de sprijin și care nu și-a găsit un loc de muncă, are dreptul, după împlinirea termenelor prevăzute de legea nr.1/1991

(270 zile + 18 luni), la pensie de întreținere. Se poate spune că dacă o astfel de persoană se află în nevoie poate primi întreținere.

Persoanele care au refuzat nejustificat să se încadreze într-o unitate cu contract de muncă pe durată nedeterminată sau determinată, într-un loc de muncă corespunzător pregătirii și studiilor lor, situației personale și stării de sănătate, și care din acest motiv nu mai primesc ajutor de șomaj sau celelalte sume prevăzute de lege, nu pot avea însă dreptul la întreținere. Soluția trebuie să fie aceeași și în situația persoanelor care au refuzat nejustificat să urmeze un curs sau o altă formă de pregătire profesională organizate potrivit legii sau care au întrerupt sau nu au absolvit cursurile pe motive imputabile lor⁹⁰.

Pe de altă parte, situația de șomaj în care se află o persoană în raport cu particularitățile sale concrete o poate exonera de plata pensiei de întreținere la care ar fi fost obligată, debitorul urmând a se îndrepta împotriva altor persoane obligate de lege.

4. Situația specială a minorului cu privire la incapacitatea de a munci

De la condiția incapacității de a munci există o excepție, cea a minorului. Potrivit art.86 alin.3 C. fam., "*descendentul, cât timp este minor, are drept la întreținere oricare ar fi pricina nevoii în care se află*".

Nu se distinge nici în această materie între descendentul din căsătorie și cel din afara căsătoriei (art. 63 C.fam.; este inclusă aici și persoana care a fost adoptată, cât timp este minoră. În același sens, aici trebuie socotit descendent, copilul întreținut de soțul copilului său - art. 87 C.fam., copilul luat spre creștere fără îndeplinirea formelor legale pentru adopție - art. 88 C.fam. și fostul adoptat față de fostul adoptator - art. 84 C. fam.

Observându-se că legea reglementează situația minorului *descendent*, s-a pus problema, dacă dispensa de dovadă a incapacității de a munci privește numai situațiile în care întreținerea este cerută de minor de la ascendenții săi, sau și celelalte situații când întreținerea este cerută de la celelalte categorii de

---

⁸⁹A se vedea dispozițiile art. 4 din Legea nr.1/1991.

⁹⁰A se vedea dispozițiile art. 20, Legea 1/ 1991.

persoane. În literatura de specialitate s-au adus argumente pentru ambele situații.

Într-o primă opinie⁹¹, s-a considerat că rațiunea dispensei de dovadă a incapacității de a munci se regăsește în toate situațiile în care un minor cere întreținere. În acest sens, dispozițiile art. 86 alin.3 C.fam. trebuie interpretate în sensul că reglementează situația *descendentului minor* prin comparație și în opoziție cu dreptul la întreținere al celorlalte persoane prevăzute în primul alineat al acestui articol, ci nu în comparație cu dreptul la întreținere al celorlalți minori care nu sunt simultan și descendenți⁹².

În cea de a doua opinie⁹³, minorul poate cere întreținerea dacă se află în nevoie, fără a proba și incapacitatea sa de a munci, numai de la ascendenții săi, pentru că o persoană este considerată *descendent* numai în raport de *ascendentul* său.

Trebuie să observăm că în cele din urmă problema care se pune este dacă minorul de peste 16 ani poate cere întreținere de la fratele sau sora sa, beneficiind de dispensa de probă privind incapacitatea sa de muncă. Astfel, potrivit art. 45 alin. 4 din Constituție vârsta minimă de încadrare în muncă este 15 ani. Pe de altă parte, persoana dobândește capacitate deplină de a încheia un contract de muncă la împlinirea vârstei de 16 ani⁹⁴, prezumându-se că numai de la această vârstă are maturitatea fizică și psihică pentru a intra într-un raport de muncă. Minorul cu vârsta între 15 și 16 ani se poate angaja numai în condiții speciale, cu încuviințarea părinților săi sau a reprezentantului legal și numai pentru munci corespunzătoare dezvoltării sale fizice și aptitudinale. Practic, până la vârsta de 16 ani minorul este prezumat de lege ca fiind incapabil de a munci, numai după această vârstă el poate încheia singur un contract de muncă sau poate deveni membru într-o organizație cooperatistă.

Soluția dată în această situație trebuie să țină seama de următoarele

---

⁹¹Tudor R. Popescu, op. cit., p. 205- 206.

⁹²A se vedea și Gh, Luțescu, Pensia de întreținere în caz de divorț, Editura Științifică, București, 1958, p. 32-33.

⁹³Ion P. Filipescu, op. cit., p. 445; Ioan Albu, op. cit., p. 303.

⁹⁴A se vedea dispozițiile art. 7 din Codul muncii modificat prin Decretul Lege nr. 147/1990.

considerente:

- cuvântul *descendent* primește în acest caz un sens mai larg decât cel desprins din noțiunile de rudenie, firească sau civilă, și filiație, de vreme ce este acceptat în ambele opinii că și copilul luat spre creștere fără întocmirea formelor legale pentru adopție este *descendent în această materie*.

- având în vedere că este vorba de dreptul la întreținere, latura activă a raportului de întreținere legală, nu și de latura pasivă, obligația de întreținere care este condiționată de posibilitatea de executare a debitorului, credem că o delimitare între frați și surori, pe de o parte, și alți ascendeți în afara părinților, pe de altă parte, poate fi considerată nefirească, de vreme ce legătura dintre frați poate fi considerată cel puțin la fel de strânsă ca cea dintre bunic și nepot, străbunic și strănepot.

- interesul minorului poate impune soluția necondiționării întreținerii de condiția incapacității de muncă.

- dacă acceptăm că incapacitatea de a munci are un înțeles mult mai larg în materia întreținerii legale față de cel primit în domeniul asigurărilor sociale, practic cele două opinii se conciliază.

Credem că soluția justă este cea potrivit căreia întotdeauna minorul trebuie să primească întreținere, beneficiind de prezumția de incapacitate de muncă. Pe de altă parte, avînd în vedere că *ad aperturam libri* se poate ajunge la soluția contrară considerăm că *dispozițiile legale trebuie modificate* în sensul că minorul, indiferent de calitatea sa de descendent, are dreptul la întreținere dacă, pur și simplu, se află în nevoie.

Propunere de lege ferenda

Față de concluzia la care am ajuns potrivit căreia noțiunea *de incapacitate de a munci are un conținut specific în dreptul familiei în materia întreținerii legale, mai larg decât cel dat în domeniul asigurărilor sociale*, argumentat și de soluțiile practicii judiciare în materie și față de noile aspecte ivite după 1990, propunem *de lege ferenda* ca întreținerea legală să fie acordată celui care *se află în nevoie fără a avea posibilitatea unui câștig din muncă, însă fără a*

condiționa acest drept strict de incapacitatea de a munci.

În acest context, art. 86 alin. 2 C.fam. ar trebui modificat după cum urmează: " *Are drept la întreținere numai acela care se află în nevoie, neavând posibilitatea să -și asigure întreținerea din veniturile sale* ".

5. Situația creditorului cu un comportament necorespunzător regulilor de conviețuire socială

S-a pus problema dacă anumite fapte săvârșite în trecut de creditor sunt susceptibile de implicații asupra realizării vocației sale la întreținere. În literatura de specialitate s-a exprimat părerea potrivit căreia numai creditorul cu o comportare corespunzătoare regulilor de conviețuire socială are dreptul la întreținere legală⁹⁵.

a) Astfel, în primul rând, o chestiune delicată este de a ști dacă au dreptul la întreținere cei care se află în nevoie din propria lor vină: lene, lux, desfrâu, ș.a. S-a considerat că⁹⁶, de principiu, în lipsa unei dispoziții legale contrare, celui care se află în situația de a nu se mai putea întreține singur din cauza unor greșeli grave din trecut - vicii, viață dezordonată - trebuie să i se aplice regulile generale privitoare la întreținere. Obiecțiunea, că o astfel de soluție ar fi imorală este neîntemeiată, deoarece este mai grav a lăsa în mizerie o rudă apropiată - propriul copil sau părinte - pe considerentul că și-a risipit în mod nechibzuit averea, decât fapta acestora de a fi neprăvăzători sau ușuratici. Este adevărat însă că acest principiu nu poate fi împins prea departe, căci s-ar ajunge la situații nedrepte. Ceea ce se poate spune ca regulă generală este că vina reclamantului nu-i poate fi opusă ca un fine de neprimire a cererii sale de întreținere⁹⁷. Instanța trebuie să-i acorde un minim de pensie pentru un trai modest⁹⁸.

b) O altă problemă este dacă cel care se face vinovat față de cel obligat la întreținere de fapte grave, care atrag nedemnitățile succesorală, mai are dreptul

---

⁹⁵ Ion P.Filipescu, op. cit., p. 446; I. Albu, op. cit., p. 316

⁹⁶ Al. Lesviodax; op. cit., p. 63; Ion Dogaru, op. cit., p. 36.

⁹⁷ Ion Dogaru, op. cit., p. 37- 38.

⁹⁸ C.Hamangiu, N.Georgean, *Codul civil adnotat*, op. cit., p.275, nr.10.

la întreținere de la acea persoană.

Nedemnitătea (nevrednicia) succesorală este o sancțiune civilă care constă în decăderea de drept a moștenitorului legal din dreptul de a culege o moștenire determinată, inclusiv rezerva la care ar fi avut dreptul din această moștenire, deoarece s-a făcut vinovat de o faptă gravă față de cel care lasă moștenirea sau față de memoria acestuia⁹⁹.

Nedemnitătea succesorală se aplică numai în cazul faptelor expres și limitativ prevăzute de lege și numai în domeniul moștenirii legale, textele de lege care o prevăd fiind imperative și de strică interpretare¹⁰⁰. Vom observa, pe rând, cazurile de nedemnitățe prevăzute în articolul 655 Cod civil, încercând să analizăm situațiile în care se poate pune practic problema decăderii din dreptul de a cere întreținerea. Astfel, sunt nedemni de a succede și prin urmare excluși de la succesiune, potrivit articolului sus menționat:

1. Condamnatul pentru că a omorât sau a încercat să omoare pe defunct.

Cel care se face vinovat de omor ori de tentativă de omor asupra celui care lasă moștenirea, pe lângă pedeapsa penală, va fi sancționat cu excluderea de la moștenire. Ar fi potrivit bunelor moravuri și ordinii publice ca o persoană care săvârșește asemenea fapte grave, să fie chemat la moștenirea celui pe care l-a ucis sau a încercat să-l ucidă. Nimeni nu-și poate deschide calea unei moșteniri printr-un omor¹⁰¹. Pentru a opera acest caz de nedemnitățe este necesar ca:

- moștenitorul să fi omorât sau să fi încercat să omoare pe cel care lasă moștenirea;

- moștenitorul să fi fost condamnat - în calitate de autor, coautor, complice sau instigator - printr-o hotărâre rămasă definitivă. Dacă nu a fost condamnat, deoarece a fost achitat ori a decedat înainte de condamnare, moștenitorul nu va fi nedemn. Dimpotrivă, el va fi nedemn în cazul în care a

---

⁹⁹Francisc Deak, *Moștenirea legală*, Editura ACTAMI, București, 1994, p.54; a se vedea și Stanciu D. Cărpenu, *Dreptul de moștenire*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.

¹⁰⁰Francisc Deak, *op. cit.*, p.54.

¹⁰¹M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Editura Academiei, 1966, p.73.

fost amnistiat ori grațiat¹⁰².

În acest caz de nedemnitate, se observă că problema decăderii din dreptul de întreținere se poate discuta numai în ipoteza tezei a II-a, pct.1, art.655, și anume, a condamnatului pentru că "a încercat să omare pe defunct.

Cât privește ipoteza condamnatului pentru că "a omorât pe defunct", nu se pune problema decăderii, întrucât, având în vedere caracterul personal al obligației de întreținere, aceasta se stinge la data decesului debitorului și odată cu ea și dreptul de a cere întreținerea de la acea persoană. Rămâne totuși în discuție situația prevăzută de art. 96 C.fam. ca o excepție de la regula prevăzută în art.95 C.fam.

Într-adevăr, este inechitabil să fiu obligat a-l întreține pe cel care a fost condamnat pentru tentativă de omor asupra mea: mi se poate cere a-l ajuta să trăiască pe cel care a încercat să mă omoare? Un răspuns afirmativ este foarte greu de dat. Trebuie spus că literatura noastră de specialitate a admis existența obligației de întreținere, chiar și față de cel condamnat pentru tentativă de omor împotriva debitorului, avându-se în vedere finalitatea acestei instituții¹⁰³. Intervenția legiuitorului în această situație poate fi o soluție. O singură precizare s-ar mai putea face: problema întreținerii se pune după ce condamnatul și-a executat pedeapsa, ceea ce din punct de vedere al dreptului penal, cel puțin, poate fi interpretat și în sensul că societatea "i-a iertat" fapta, iar cel care cere întreținere de la cel pe care a încercat să-l omoare trebuie să se afle într-o situație disperată pentru a accepta umilința unei asemenea împrejurări.

2. Acela care a făcut în contra defunctului o acuzație capitală, declarată de judecată calomnioasă.

Pentru a opera nedemnitatea legea cere ca denunțul, plângerea sau mărturia să fi fost capitală, adică să fi privit fapte care ar fi putut atrage pedeapsa cu moartea pentru cel care lasă moștenirea. Caracterul calomnios al faptei trebuie să fie constatat printr-o hotărâre penală definitivă de

---

¹⁰²Stanciu D.Cârpenaru, *op. cit.* p.16.

¹⁰³George C. Tabacovici, Prime elemente de drept civil, Institutul de Arte Grafice C.Sfetea, București, 1910, p.311, nr.524.

condamnare a moștenitorului.

Având în vedere că, în prezent, pedeapsa cu moartea a fost înlocuită cu pedeapsa detențiunii pe viață prin Decretul- Lege nr.6 din 7 ianuarie 1990 (publicat în M.Of. nr.4 din 8 ianuarie 1990), iar potrivit art.22 al.3 din Constituția României din 1991 "Pedeapsa cu moartea este interzisă", nu se mai pune problema nedemnității succesoriale în ipoteza punctului 2 al art.655 C.civ., această dispoziție fiind căzută în desuetudine¹⁰⁴. Deci, nu s-ar mai pune nici problema decăderii din dreptul de a cere întreținere în acest caz.

3. Moștenitorul major care, având cunoștință de omorul defunctului, nu a denunțat aceasta în justiție, iar această nedenunțare nu este potrivit legii (art.656 C.civ.) scuzabilă. În acest caz nu se cere o condamnare penală prealabilă.

Nici în această situație, nu se pune problema decăderii din dreptul de a cere întreținerea, întrucât la data decesului debitorului obligația de întreținere se stinge. Rămâne în discuție aceeași ipoteză a art.96 C.fam.; în acest caz însă, minorul nu are obligația de a denunța omorul, art.655 C.civ. referindu-se numai la "moștenitorul major".

În concluzie, nedemnitățile succesoriale ar putea atrage decăderea din dreptul de a cere întreținerea numai în ipoteza prevăzută de art.655 pct.1.

În lipsa unui text de lege, problema dacă nedemnitățile succesoriale atrage ori nu pierderea dreptului la întreținere a primit în literatura de specialitate soluții diferite.

În primul rând, s-a considerat că nedemnitățile nu atrage pierderea dreptului la întreținere pentru că obligația legală de întreținere nu este o consecință, un efect al dreptului succesoral și deci, o decădere nu poate fi creată în lipsă de text¹⁰⁵. S-a spus, de asemenea, pe bună dreptate, că dacă admitem că între cele două instituții nu există nici un fel de legătură, având și fundamente deosebite și reglementări aparte, nu se poate explica cum pierderea unuia dintre

---

¹⁰⁴Francisc Deak, *op. cit.*, p.58.

¹⁰⁵D. Alexandresco, *op. cit.*, p.713; Al. Lesvioldax, *op. cit.* p.62.

drepturi (la succesiune) poate atrage pierderea celui alt drept (la întreținere)¹⁰⁶.

În al doilea rând, s-a considerat că cel ce se face vinovat, față de cel obligat la întreținere de fapte grave care atrag nedemnitatea succesorală nu are dreptul de a cere întreținerea de la acea persoană, deoarece se opun regulilor de conviețuire socială (art.1 și 3 din Decretul nr.31/1954)¹⁰⁷.

Argumentele aduse în favoarea ambelor păreri sunt suficient de puternice. Intervenția legiuitorului ar fi benefică. Indubitabil însă, nu nedemnitatea succesorală, pur și simplu, poate atrage decăderea din dreptul de a cere întreținerea, ci anumite fapte care atrag, în condițiile legii, nedemnitatea succesorală pe de o parte, pot atrage, tot în condițiile legii, decăderea din dreptul la întreținere, pe de altă parte.

De menționat că anumite fapte destul de grave nu atrag nedemnitatea succesorală *de lege lata*, ceea ce nu înseamnă că nu pot fi avute în vedere de legiuitor în materia întreținerii. Astfel de exemplu faptele, prevăzute de art.831 pct.2 C.civ. - delict, cruzimi sau injurii grave săvârșite împotriva donatorului sau testatorului - justifică în prezent revocarea donațiilor sau legatelor, nefiind aplicabile în materia nedemnității succesorală. De lege ferenda, se preconizează unificarea cauzelor în aceste materii¹⁰⁸.

Într-o opinie quasi-dominantă se consideră că persoana cu un comportament necorespunzător regulilor de conviețuire socială pierde dreptul de a primi întreținere¹⁰⁹, aducându-se următoarele argumente¹¹⁰:

a) Faptele care atrag nedemnitatea succesorală sunt grave și ele duc, prin analogie, și la pierderea dreptului de a cere întreținerea, întrucât "ceea ce legea a stabilit pentru anumite cazuri trebuie să fie aplicabil și în cazurile în care

---

¹⁰⁶I. Dogaru, *op. cit.*, p. 40.

¹⁰⁷Ion P.Filipescu, *op. cit.*, p.426; Ioan Albu, *Dreptul familiei*, Editura didactică și pedagogică, București, 1975, p.316

¹⁰⁸Francisc Deak, *op. cit.* p. 54.

¹⁰⁹ A. Ionașcu, Obligația legală de întreținere în dreptul R.P.R., în Studii juridice, Editura Științifică, București, 1957, p. 120. A. Ionașcu și colectiv, Rudenia în dreptul R.S.R., Editura Academiei, București, 1966, p. 249; S. Șerbănescu, Codul familiei, comentat și adnotat, Editura Științifică, București, 1963, p. 249; I. Albu, *op. cit.*, p. 316; I. P. Filipescu, *op. cit.*, p. 426; I.P. Filipescu, Mihai Diaconu, Persoana cu comportare culpabilă pierde dreptul de a primi întreținere, în R.R.D., nr. 11/1981, p. 10-14.

¹¹⁰ I. P. Filipescu, Mihai Diaconu, *op. cit.*, p. 11.

aplicarea sa se justifice pentru rațiuni identice sau asemănătoare, pentru că aceleași cauze trebuie să producă aceleași efecte¹¹¹. S-a considerat că decăderea dintr-un drept, pronunțată de instanța de judecată la cerere, se justifie prin analogie cu decăderea prevăzută de lege în mod expres¹¹², instanțele judecătorești, fiind virtual obligate să declare decăderea dintr-un drept pentru purtare imorală sau alte motive temeinice¹¹³.

b) Drepturile civile se recunosc persoanelor fizice spre a satisface interesele personale, în acord cu interesul obștesc, potrivit legii și regulilor de conviețuire socială. Exercițarea acestor drepturi se poate face numai potrivit cu scopul lor economic și social, iar acest scop implică respectarea regulilor de conviețuire socială (art. 1 din Decretul nr. 31/1954).

În literatura de specialitate, într-o soluție interesantă, s-a arătat că, *de lege ferenda*, descendentul minor care refuză să se instruiască, urmând o formă de învățământ, și, de asemenea, să muncească, având vârsta pentru aceasta sau având chiar o comportare antisocială, ca tendințe de vagabondaj etc., ar trebui să piardă dreptul la întreținere din partea părinților săi, având acest drept numai în condițiile dreptului comun. Acest lucru ar fi de natură să sporească responsabilitatea tinerilor pentru formarea lor profesională, iar dreptul lor ar putea să renască în orice moment dacă își revizuiesc comportamentul¹¹⁴.

c) Fundamentul obligației de întreținere se află în sentimentele de prietenie și afecțiune care caracterizează relațiile de familie, și în regulile de conviețuire socială care cer ca persoanele între care există relații de familie sau relații asemănătoare acestora să nu rămână indiferente, în cazul în care unele dintre ele s-ar afla în nevoie neavând puțința unui câștig suficient din muncă. Este însă vorba de situațiile normale, obișnuite, nu de cele în care o persoană săvârșește împotriva alteia fapte grave, pentru că nu este posibil ca anumite

---

¹¹¹Yolanda Eminescu, Interpretarea normelor de drept civil, în Tratat de drept civil, Tr. Ionașcu, ș.a., Editura Academiei, București, 1967, vol. 1, p. 145.

¹¹²Petre Anca, Efectele căsătoriei cu privire la raporturile patrimoniale dintre soți, în Încheierea căsătoriei și efectele ei, P. Anca, I. Filipescu, O. Calmuschi, M.I. Eremia, Editura Academiei, București, 1981, p.77.

¹¹³Ion Filipescu, op. cit., p. 451

¹¹⁴Al. Bacaci, Obligația de întreținere dintre părinți și copii, în R.R.D. nr10/1987, p. p.30.

reguli să fundamenteze obligația de întreținere, iar aceasta să le nesocotească. În cadrul unui sistem de reglementare trebuie să existe o concordanță între soluțiile preconizate, iar nu contradicție. Dreptul ar putea fi taxat de incoerență, dacă uneori anumite reguli ar fundamenta anumite drepturi, iar alteori nesocotirea acelorași reguli ar justifica aceleași drepturi, în speță dreptul la întreținere.

d) Dreptul comparat sancționează nerespectarea regulilor de conviețuire cu pierderea dreptului la întreținere¹¹⁵.

În dreptul comparat există într-adevăr texte de lege exprese care soluționează situația creditorului întreținerii care nu are un comportament corespunzător. Astfel, *exempli gratia*, potrivit art. 440 C.civ. italian " *Gli alimenti possono pure essere ridotti per la condotta disordinata o riprovevole dell alimentato.*" (întreținerea poate fi redusă datorită comportării degradante sau reprobabile a celui întreținut). De asemenea, art. 207 alin 2 C. civ. francez conține dispoziții potrivit cărora judecătorul are posibilitatea să aprecieze, în situația în care creditorul alimentelor și-a încălcat în mod grav față de debitor obligația de întreținere, dacă debitorul va fi scutit în tot sau în parte de obligația alimentară.

e) Practica judecătorească a sancționat culpa creditorului întreținerii în sensul respingerii solicitării sale privin întreținerea. S-a decis, de exemplu, că persoana care nu-și poate procura cele necesare traiului din cauza unui viciu, nu are dreptul la întreținere, deoarece imposibilitatea de a avea un venit nu se datorează incapacității de a munci¹¹⁶.

Trebuie spus însă că există și soluții în care fapta culpabilă a reclamantului nu a fost sancționată cu pierderea dreptului la întreținere¹¹⁷.

---

¹¹⁵*Exempli gratia*, art. 8 al. 2 din Codul familiei al fostei R. D. Germane, potrivit căruia obligația de întreținere poate fi micșorată sau desființată dacă se constată că persoana îndreptățită s-a făcut vinovată de existența stării sale de nevoie, sau de fapte grave față de cel care urma să-i asigure întreținerea, sau de neîndeplinirea unei obligații de întreținere, anterior, față de aceeași persoană. În același sens, art. 32 alin. 3 al Legii nr. IV/1952 din Ungaria în forma modificată prin legea nr. I/1974 și republicată în "Magyar Kozlony" nr. 3/1974. Art. 21 alin 1 din aceeași lege prevede că: "În cazul desfacerii căsătoriei, poate cere pensie de întreținere acel soț care se află în nevoie nu din vina sa..."

¹¹⁶Tribunalul Suprem, col. civ., dec. nr. 735/1957, cu notă de C. Opreșan, în Legalitatea Populară nr. 2/ 1958, p. 132.

¹¹⁷Tribunalul județean Olt, decizia civilă nr. 447 din 14 aprilie 1982, în R.R.D., nr. 3/1983, cu notă critică de Mihai Georgescu și Alexandru Oproiu, și notă aprobativă de Maria Ioana Eremia și Irina

Într-o altă opinie, comportamentul creditorului întreținerii neconform cu regulile de conviețuire socială nu atrage pierderea dreptului la întreținere, aducându-se, în principal, următoarele argumente:

a) Nu există un text de lege expres care să dispună că dreptul la întreținere poate fi pierdut în situația unui comportament degradant sau reprobabil, așa încât această soluție nu poate fi acceptată.

Art. 86 alin. 2 din Codul familiei condiționează nașterea dreptului la întreținere de existența stării de nevoie, statornicind că " are drept la întreținere numai acela care se află în nevoie, neavînd puțința unui câștig din muncă din cauza incapacității de a muncii". Textul nu distinge deci, cât privește cauza stării de nevoie; nu prevede că dacă starea de nevoie s- a născut dintr-o anumită cauză¹¹⁸ și nu din alta, debitorul ar fi exonerat de executarea obligației de întreținere¹¹⁹. Așadar, *de lege lata* nu poate fi acceptat, ca regulă generală, că un creditor care a avut un comportament necorespunzător regulilor de conviețuire socială pierde, *ipso facto*, dreptul de a cere întreținere.

Am putea adăuga aci că, într-o interpretare foarte largă, însă corectă, se poate spune că dispozițiile legale în materia întreținerii obligă în cele din urmă la *caritate*. Legea care obligă la caritate îndeamnă și la *clemență* și aceasta fără a risca incidența expresiei *dissolvit legem iudex misericordia - mila ca judecător strică legea*.

În această opinie se acceptă însă, chiar fără a fi prevăzut de vreun text legal acest aspect, că față de atitudinea sa, creditorului i se poate acorda o

---

Moroianu.

¹¹⁸S-a ridicat problema în cazul tentativei de sinucidere și s-a hotărât că incapacitatea de muncă, consecință a unei astfel de tentative atrage nerecunoașterea dreptului la întreținere- vezi Trib. jud. Argeș, dec. civ. nr. 1217/1980, citată de I. Filipescu, M. Diaconu, op. cit., R.R.D. nr. 11/1981. Tribunalul a respins cererea pe motiv că soția a fost culpabilă, pe de o parte, datorită comportării sale imorale și, pe de altă parte, deoarece și-a provocat singură incapacitatea de muncă. S-a considerat că, dimpotrivă, tentativa de sinucidere nu atrage decăderea din dreptul la întreținere, pentru că cel care, într-un moment de criză psihică, recurge la o asemenea faptă, vizează existența lui însuși, iar nu legăturile care fundamentează obligația de întreținere, Mihai Georgescu, Alexandru Oproiu, op. cit., R.R.D. nr. 3/1983. În acest context, umanismul care caracterizează dispozițiile legale în materie implică ajutorul deplin între părți, deci și acordarea întreținerii. Sinuciderea este, potrivit medicinei, o formă de manifestare a unui grav dezechilibru psihic (a se vedea, V. Predescu ș. a., Psihiatrie, Editura Medicală, București, 1976, p. 954, p. 1110-1118)

¹¹⁹Maria Ioana Eremia, Irina Moroianu, op. cit., în R.R.D. nr. 3/1983, p. 50.

întreținere minimă¹²⁰, dar nu i se poate refuza întreținerea în întregime.

b) Pornindu-se de la asemănările existente între obligația de întreținere și asigurările sociale, se consideră că pe cale de interpretare nu se poate crea unei persoane fizice - debitorul întreținerii legale - o situație mai favorabilă decât aceea în care se află statul care acordă pensia în cadrul asigurărilor sociale de stat. În acest context, dacă debitorului întreținerii i se recunoaște prin interpretare dreptul de a refuza întreținerea celui aflat în nevoie din propria culpă, iar statul dimpotrivă, ar fi obligat să plătească pensie și în cazul invalidității produse tot din culpa creditorului, s-ar crea o lipsă de concordanță între întinderea unor prestații prin natura lor puternic asemănătoare¹²¹.

O anumită asemănare între instituția asigurărilor sociale și cea a întreținerii legale este unanim admisă, însă există și numeroase deosebiri întrucât natura și principiile celor două instituții sunt diferite. S-a arătat că, în acest context, nu toate soluțiile din materia asigurărilor sociale se pot extinde în materia întreținerii legale¹²².

S-a considerat că părintele decăzut din drepturile părintești nu pierde dreptul la întreținere din partea copiilor săi, după cum tot astfel, el nu pierde dreptul de a veni la moștenirea acestora¹²³.

Concluzii. Observând argumentele aduse pentru fiecare dintre cele două soluții, față de motivarea soluțiilor date de practica judiciară în ambele sensuri, credem că *de lege ferenda* soluția care trebuie adoptată în situația creditorului întreținerii cu un comportament neconform cu regulile de conviețuire socială trebuie să țină seama de următoarele aspecte:

- comportamentul degradant sau imoral poate atrage și trebuie să atragă reducerea întreținerii spre strictul necesar sau pierderea acestui drept. Se poate spune că solidaritatea implică loialitate. Cel care încalcă regulile elementare de conviețuire socială care îndeamnă la loialitate în relațiile umane demolează chiar fundamentul obligației de întreținere.

---

¹²⁰ Ion Dogaru, op. cit., p. 38.

¹²¹ M. Ioana Eremia, Irina Moroianu, op. cit., R.R.D. nr. 3/1983, p. 51

¹²² Ion P. Filipescu, op. cit., p. 447.

¹²³ T. R. Popescu, op. cit., p. 248.

- debitorul față de care creditorul întreținerii se face vinovat de fapte care pun în discuție chiar legăturile fundamentale ale obligației legale de întreținere (și aici se poate face trimitere și la faptele care atrag nedemnitățile succesorală, dar și la altele) poate fi exonerat de obligația de întreținere față de acesta. În perspectiva "reîntoarcerii" Codului familiei în cadrul Codului civil, trebuie corelate faptele care pot să atragă pierderea întreținerii cu cele care atrag și alte pedepse civile, cum ar fi nedemnitățile succesorală, revocarea donațiilor și testamentelor, toate avându-și până la urmă rațiunea în necesitatea unui comportament corect, toate sancționând practic *lipsa de loialitate* în anumite raporturi juridice.

- nu poate fi însă acceptată pierderea dreptului de întreținere, indiferent de orice împrejurare, față de toți debitorii, punându-l pe creditor în imposibilitate de a trăi, pentru că s-ar accepta în mod implicit condamnarea sa la moarte. În condițiile în care nici ca pedeapsă penală moartea nu mai este reglementată, s-ar ajunge la situația absurdă ca legislația privind întreținerea, care este caracterizată în primul rând de umanism, să dicteze pedepse mai grave decât legislația penală, care își propune expres pedepsirea celor care săvârșesc fapte grave. În acest context, pierderea dreptului de întreținere poate fi acceptată față de *un anumit* debitor, numai dacă există alți debitori care să preia această sarcină; în caz contrar nu se poate vorbi decât de *o reducere* a întreținerii spre strictul necesar, în nici un caz de pierderea acestui drept.

Trebuie avut în vedere aici și faptul că între întreținerea legală și protecția socială există o anumită corelație, în prezent statul preluând multe dintre sarcinile care altădată reveneau familiei, așa încât pierzând din culpa sa spijinul familiei, individul trebuie să-l primească, într-un anumit mod, de la societate, altfel riscând a-l împinge în viitor la un comportament veșnic antisocial.

În soluția pe care o preconizăm trebuie să i se acorde judecătorului posibilitatea de a dispune în mod suveran, ținând întotdeauna seama de circumstanțele speței, dacă întreținerea trebuie refuzată în întregime sau numai în parte. Norma juridică va conține o dispoziție de principiu în sensul că întreținerea poate fi refuzată celui care a avut un comportament reprobabil,

judecătorul hotărînd *in concreto* oportunitatea sancțiunii, urmînd a veghea mereu ca soluția să fie *echitabilă*.

Secțiunea a II - a

Condiții privitoare la debitorul obligației de întreținere

1. Posibilitatea debitorului de a suporta și întreținerea altei persoane

Nu este suficient ca cel ce solicită întreținere să fie în nevoie pentru ca aceasta să i se acorde, ci trebuie ca cel căruia i se pretinde să fie în stare, în mod obiectiv, să întrețină și o altă persoană, să dispună de mijloace materiale necesare. Această condiție este un reflex al echității.

În acest scop, trebuie cercetată starea materială a debitorului întreținerii, ținându-se seama de veniturile și bunurile sale, pe de o parte, dar și de nevoile, sarcinile și obligațiile pe care le are, pe de altă parte; înainte de a întreține o altă persoană debitorul trebuie să întrețină pe sine și pe cei care sunt deja sub îngrijirea lui.

S-a considerat că prin noțiunea de " mijloace" la care se referă C.fam., trebuie să se înțeleagă nu numai mijloacele materiale, ci și aptitudinea de a munci și posibilitatea de a presta o muncă a celui obligat la întreținere, care împreună sunt izvorul obținerii mijloacelor materiale¹²⁴.

În acest sens, persoana care nu are mijloace materiale ori venituri, însă este capabilă de muncă nu poate fi scutită de îndeplinirea obligației de întreținere, mai ales când este vorba de întreținerea unui minor. Astfel, practica judecătorească a decis că debitorul obligației de întreținere care își dă demisia, făcând astfel să înceteze contractul său de muncă, nu poate fi scutit de îndatorirea de a da întreținere copilului său, deoarece dându-și demisia nu a încetat de a fi capabil să muncească. În acest caz, instanța este obligată ca, prin mijloace de probă, inclusiv ancheta socială, să stabilească nivelul de trai al debitorului, în raport de care să fie obligat la întreținerea copilului său¹²⁵. De asemenea, în cazul în care debitorului întreținerii i s-a desfăcut contractul de

---

¹²⁴Ion P. Filipescu, *op. cit.*, p.428.

muncă pentru absențe nemotivate, deci prin aplicarea unei sancțiuni din motive ce-i sunt imputabile, urmează a se dispune obligarea lui la plata întreținerii¹²⁶

Însă, persoana aptă de muncă, dar lipsită de mijloace materiale, nu poate fi obligată la întreținere în perioadele de timp în care există cauze temeinice de exonerare, cum ar fi boala, executarea serviciului militar, șomajul¹²⁷, frecventarea cursurilor la zi ale unei facultăți¹²⁸. Dacă părintele student al învățământului de zi are alte mijloace decât veniturile din muncă, mijloace care pot fi urmărite pentru întreținerea copilului său (de exemplu, a primit o sumă de bani ca urmare a împărțirii bunurilor comune), el poate fi obligat la plata întreținerii pentru copilul său minor¹²⁹. În același mod, persoana care nu mai lucrează, fiind disponibilizată ca urmare a restructurării întreprinderilor de stat și care a primit o sumă de bani importantă cu acest prilej poate fi obligată la întreținere.

În ceea ce privește situația persoanei care este împiedicată de a munci datorită privațiunii de libertate se face distincție după cum condamnarea s-a făcut pentru abandon de familie ori pentru alte infracțiuni. În primul caz, debitorul condamnat datorează întreținerea și pe timpul executării pedepsei, aceasta tocmai pentru că infracțiunea reglementată de art. 305 C.p., sub denumire de "Abandonul de familie" sancționează faptele de încălcare a îndatoririi de a acorda sprijin moral și material care aduc o gravă atingere relațiilor de familie. În al doilea caz, condamnatul nu poate fi obligat la prestarea întreținerii dacă nu are alte venituri.

Pentru a stabili dacă debitorul poate să suporte întreținere instanța trebuie să stabilească veniturile reale ale acestuia și nevoile sale. Nevoile creditorului sunt determinate în același mod ca și cele ale debitorului, dar ținându-se seama și de sarcinile sale familiale. La stabilirea posibilităților celui de la care se cere

---

¹²⁵Tribunalul Suprem dec.civ. nr. 1018/1963 în Justiția Nouă nr.8/1964, p. 170 - 171.

¹²⁶Tribunalul Municipiului București, s.IV civ., dec. nr. 1006/1992, în Culegerea de practică judiciară civilă pe anul 1992, Șansa SRL, 1993, București, p. 58, nr. 33.

¹²⁷În sensul că situația de șomaj poate duce la diminuarea cuantumului pensiei de întreținere, a se vedea Tribunalul București, S a II-a pen., dec.nr. 102/1992, *Culegere de practică judiciară penală pe anul 1992*, Casa de editură și presă Șansa SRL, București, 1993, p.9.

¹²⁸ Ion P. Filipescu, *op. cit.*, p.428 și practica acolo citată.

întreținerea se ține seama de toate sursele de venit pe care le are; se are în vedere, de exemplu, salariul acestuia cu aplicarea dispozițiilor legale privind cumulul de funcții, dacă este cazul, sau dividendele la care are dreptul în calitate de acționar al unei societăți comerciale. Practica judecătorească a stabilit că trebuie să se țină seama de toate veniturile care au caracter de continuitate¹³⁰. Astfel, în cazul în care debitorul obligației de întreținere este asociat în cadrul unei societăți comerciale, urmează a se ține seama nu numai de salariul pe care îl primește, ci toate veniturile pe care le realizează efectiv. Într-o speță¹³¹, societatea comercială din care făcea parte debitorul întreținerii ca asociat cu 50 % realiza anual un profit substanțial, dovedit cu acte, așa încât acest venit a fost avut în vedere la stabilirea pensiei de întreținere. Faptul că pârâtul înțelegea să folosească venitul realizat în alt scop decât pentru cheltuielile de întreținere nu poate fi luat în considerare, deoarece dacă ar fi admis ar însemna ca o persoană aflată într-o atare situație să eludeze cu bună știință interesele terților prin investirea tuturor veniturilor într-o anumită activitate.

Regula este că debitorul întreținerii nu poate fi ținut decât cu excedentul veniturilor sale. Dacă după scăderea sumelor corespunzătoare nevoilor debitorului și a datoriilor acestuia din câștigul său, acest câștig se epuizează, debitorul nu poate fi obligat să presteze întreținerea. Acolo unde nu este nimic, caritatea, chiar obligatorie își pierde drepturile¹³².

O problemă care ar putea să se pună este dacă la stabilirea cheltuielilor debitorului întreținerii și sarcinilor sale, se au în vedere toate cheltuielile pe care el le face, fără a le cenzura în vreun mod, sau acestea pot fi selectate, invitându-l practic pe debitor să renunțe la ele sau să le limiteze. Acest aspect este cumva asemănător cu situația creditorului întreținerii care este risipitor. Să presupunem, că debitorul întreținerii prestează întreținere unor persoane care nu au față de el acest drept. Este aceasta o cheltuială care va fi redusă din veniturile

---

¹²⁹Tribunalul Județean Neamț, dec. civ. nr. 295 / 1982, în R.R.D., nr. 12/1982, p. 63.

¹³⁰Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 2047/1997, C.D. 1979, p. 164, Rep. III, p.37, nr. 122.

¹³¹Tribunalul Municipiului București, s. III civ., dec.nr. 1685/1992, în Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1992, T.M.B., Casa de Editură și Presă Șansa S.R.L., București, 1993, p.54, nr. 27.

¹³²Planiol et Ripert, *Traite pratique de droit civil francais II* nr.35, (op. cit. v. lista bibliografie), p.27.

sale pentru determinarea excedentului? Credem că, de principiu, instanța poate cenzura, mai ales când este vorba de întreținerea minorilor, cheltuielile făcute de debitor, ignorând pe cele care nu sunt făcute în baza unor obligații legale sau cele care sunt exagerate. De exemplu, în nici un caz părintele nu poate refuza întreținerea copilului său pe motiv că are de întreținut o amantă. Se va ține seama de numărul copiilor pe care îi crește, indiferent dacă sunt din căsătorie sau din afara ei, ori adoptați. În cazul în care întreținerea este datorată de o femeie căsătorită, care nu este angajată, ci se ocupă de gospodărie, soțul acesteia nu poate fi obligat la întreținerea copilului ei, cu excepția îndeplinirii condițiilor art. 87 alin. 1 C.fam. Femeia va fi urmărită pentru plata pensiei, atât asupra bunurilor sale proprii, cât și asupra părții sale din bunurile dobândite împreună cu soțul ei, aceasta fiind o cauză de împărțire în timpul căsătoriei¹³³.

În practică s-au ivit situații în care nu se pot stabili mijloacele debitorului în vederea stabilirii pensiei. Astfel, când nu este cunoscut domiciliul debitorului și nici locul său de muncă putem fi într-o asemenea imposibilitate de probă. Instanța de judecată a decis, fie în sensul că pensia se va solicita după ce se va afla locul de muncă al debitorului ori alte venituri ale acestuia¹³⁴, fie în sensul că pensia se va stabili în limita unei contribuții minime, chiar în lipsa oricăror dovezi cu privire la venituri și posibilitățile lor de realizare¹³⁵; se poate folosi, în prezent, salariul minim pe economie; în acest sens s-a decis că în lipsa altor criterii de stabilire a posibilităților materiale de care dispune debitorul, este corectă luarea în considerare a venitului minim pe economia națională¹³⁶.

2. Respectarea ordinii legale

2.1. Introducere

Codul civil nu avea dispoziții exprese care să reglementeze ordinea în care trebuie urmărită pensia alimentară. Această lacună era preluată din Codul civil

---

¹³³T. R. Popescu, op. cit., p. 207

¹³⁴Fostul Tribunal popular Piatra Neamț, sentința civilă nr. 967/1964, în J.N., nr. 1/1965, p. 112.

¹³⁵Fostul Tribunal popular Piatra Neamț, sentința civilă nr. 952/1964, în J.N., nr. 1/1965, p. 110

¹³⁶Tribunalul Municipiului București, s.III civ., dec.nr. 19/1992, în Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1992, T.M.B., Casa de Editură și Presă Șansa S.R.L., București, 1993, p.58, nr. 32.

francez. Doctrina a stabilit anumite reguli în acest sens, care însă nu erau decât orientative pentru instanțele de judecată¹³⁷. Curtea de Casație stabilise, spre exemplu, că instanța de fond îl poate obliga pe socru să plătească pensie nurorii sale atunci când constată că soțul ei nu are mijloacele necesare, și această apreciere suverană scapă de sub controlul Curții de Casație¹³⁸.

În prezent, potrivit dispozițiilor Codului familiei, pentru a preîntâmpina greutățile ce s-ar putea ivi din cauză că o persoană este îndreptățită să ceară întreținere de la mai multe alte persoane, fiindcă acest lucru este îngăduit de lege, s-a prevăzut ordinea de preferință în care se datorează întreținerea, pe categorii de persoane. În acest context, când există mai mulți debitori, din sfera persoanelor obligate la întreținere, care au posibilitate să susțină întreținerea creditorului, nu acesta hotărăște, după plac, împotriva căruia se va îndrepta, ci este obligat să reclame alimentele în ordinea legală. Dacă persoana obligată la întreținere, în primul rând, este în imposibilitate de a o acorda, întreținerea va fi cerută de la persoana obligată în ordinea imediat următoare. Obligația acestui debitor este deci subsidiară. Aceste reguli se aplică și în privința celorlalți debitori în ordine, până la cel mai îndepărtat. Imposibilitatea de a acorda întreținerea trebuie să fie absolută, pentru a se trece la persoana imediat obligată, potrivit ordinii. Imposibilitatea relativă în care se află persoana obligată la întreținere nu duce direct la exonerarea acesteia și trecerea obligației la persoana imediat următoare; în această situație, persoana obligată în primul rând, va contribui la întreținere în raport cu mijloacele sale, iar pentru completare se va trece la persoana imediat următoare (art. 91 C.fam.).

Cât privește textele legale care reglementează ordinea în care se datorează întreținerea, există în primul rând art. 89 C.fam care reglementează această ordine între persoanele enumerate de art. 86 C.fam.. Pentru "celelalte persoane anume prevăzute de lege"- după cum se exprimă art 86 C.fam., există alte dispoziții legale. Jurisprudența a statuat că ordinea în care se datorează

---

¹³⁷C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, Editura ALL, București, 1966, nr. 966, p. 353.

¹³⁸D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil*, București, 1926, p.246, nr. 333.

întreținerea are un caracter imperativ¹³⁹.

2.2. Ordinea în care se datorează întreținerea potrivit art. 89 C.fam.

1) *soții își datorează întreținerea în primul rând, înaintea oricăror alte persoane*¹⁴⁰.

De amintit că în aplicarea dispozițiilor codului civil, care nu reglementau o ordine a acordării întreținerii, s-a considerat că *principalul și primul debitor de alimente este soțul*¹⁴¹.

Soțul în nevoie se va adresa mai întâi celuilalt soț și numai după aceea poate să urmărească celelalte persoane. Tot astfel, obligația de întreținere a soțului față de alte persoane decât soțul său se înscrie după obligația de întreținere față de soțul său.

Practica judiciară a stabilit, exempli gratia, că nu se poate cere încetarea pensiei pe care soția o datora soțului pe bază de hotărâre judecătorească, pe motiv că soțul are un copil înfiat, deoarece soții își datorează întreținerea înaintea celorlalți obligați¹⁴².

2) *descententul este obligat la întreținere după soț, dar înaintea ascendentului.*¹⁴³ Dacă sunt mai mulți descendenți, cel mai apropiat în grad de rudenie este obligat înaintea celui mai îndepărtat. Prin urmare, creditorul întreținerii o va cere, în primul rând de la copii, apoi, dacă aceștia nu au posibilitatea să o execute, de la nepoți, după aceea de la strănepoți, fără a deosebi după cum sunt rude din căsătorie sau din afara acesteia.

Numai după ce în categoria descendenților nu se află nici o persoană care are posibilitatea să presteze întreținerea, creditorul se poate adresa ascendenților, în aceeași ordine a depărtării gradului de rudenie, și anume: mai întâi părinților, apoi bunicilor, apoi străbunicilor.

Practica judiciară a decis în acest sens că pensia de întreținere va fi

---

¹³⁹Trib. Județean Argeș, dec. civ. nr. 700/1976, RRD nr. 12/1977, p. 48.

¹⁴⁰ În același mod, art. 433 Cod civil Italian.

¹⁴¹C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al Băicoianu, op. cit., p.353.

¹⁴²Trib. reg. Cluj, col. I, dec. nr. 816/ 1 august 1961, J. N. nr. 1/1962

¹⁴³Art 433 C.civ. italian: " 2) il figli legittimati o naturali o adottivi, e, in loro mancanza, i descendent i prossimi, anche naturali"

prestată de bunic, numai când părinții creditorului sunt decedați sau se află în imposibilitate absolută de a o presta¹⁴⁴.

Aceste obligații nu sunt deci solidare¹⁴⁵, ci sunt subsidiare¹⁴⁶, deoarece iau naștere numai dacă persoanele din gradul cel mai apropiat nu pot asigura sau asigura doar parțial întreținerea. Astfel, instanța nu poate să-l oblige pe bunic, ascendent în grad mai îndepărtat de minor, decât la o completare a pensiei fixate și numai în măsura în care tatăl copilului nu are posibilitatea să o plătească singur, față de veniturile sale. În acest caz cuantumul contribuției fiecăruia urmează a fi precis determinat, întrucât obligația debitorilor nu este solidară¹⁴⁷.

În ceea ce privește întreținerea datorată de cel care a fost adoptat, trebuie să distingem între adopția cu efecte restrânse și ce cu efecte depline. În cazul adopției cu efecte restrânse, adoptatul datorează întreținere față de adoptator, apoi față de părinții săi firești, apoi față de ascendenții acestora. El nu datorează întreținere față de ascendenții adoptatorului. Soluția se întemeiază pe faptul că adoptatul nu rupe legătura de rudenie cu părinții săi firești și rudele acestora și că nu devine rudă decât cu adoptatorul, pe de o parte, iar pe de altă parte, pe dispozițiile art. 89 lit. c C. fam., potrivit cărora adoptatorul datorează întreținere adoptatului înaintea părinților firești ai acestuia și deci, și adoptatul datorează întreținere întâi față de adoptator și apoi față de părinții firești.

În cazul adopției cu efecte depline, adoptatul datorează întreținere în aceeași ordine ca și un copil firesc al adoptatorului.

Distincția între cele două feluri de adopție se face și în privința obligației de întreținere a descendentului celui adoptat față de ascendenții săi. La adopția cu efecte restrânse, acest descendent datorează întreținere în primul rând, părintelui său firesc, adică adoptatului, apoi adoptatorului (bunic), apoi

---

¹⁴⁴Trib. reg. Banat, dec. civ. nr. 637/1954, J.N. nr. 4/1954, p. 570.

¹⁴⁵Ascendentul în grad mai îndepărtat de rudenie *nu poate fi obligat în mod solidar cu ascendentul* în grad mai apropiat la plata unei pensii de întreținere pentru minor, ci numai la o eventuală completare a ei (Trib. reg. București, col. III civ., dec. nr. 301/1955, L.P.nr. 2/1955, p.181). Obligația de întreținere a ascendenților sau descendenților de grad mai apropiat, este o obligație *subsidiară*, fiind condiționată de lipsa sau insuficiența mijloacelor materiale ale acestui din urmă ascendent sau descendent (Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1804/1957, C.D. 1957, p. 200).

¹⁴⁶T. R. Popescu, op. cit., p.210.

¹⁴⁷Tribunalul Suprem, dec. civ. 769/1977, C.D. 1978, p.116; Tribunalul Regional București, col. III,

părinților firești ai adoptatului (străbunici), și în sfârșit, ascendenților acestora. El nu datorează întreținere ascendenților celui care l-a adoptat pe părintele său. La adopția cu efecte depline, descendentul adoptatului datorează întreținere în aceeași ordine ca și descendentul copilului firesc al adoptatorului. El nu mai datorează întreținere părinților firești ai adoptatului și ascendenților acestuia.

3) *Adoptatorul datorează întreținere față de adoptat și descendenții acestuia înaintea părinților firești ai adoptatului.*

Adoptatul are drept la întreținere, în primul rând, de la adoptator, numai după ce se stabilește că acesta nu este în măsură să presteze întreținerea se va adresa părinților săi firești și ascendenților acestora în ordinea legală. Aceasta la adopția cu efecte restrânse¹⁴⁸. Obligația subsidiară a părinților firești există numai în ipoteza acestei forme a adopției; astfel, art. 89 lit c C.fam stabilește ordinea în care se datorează întreținerea de către adoptator și părinții firești ai aceluiași copil¹⁴⁹.

La adopția cu efecte depline, adoptatul are drept de întreținere, în primul rând, față de adoptator, apoi față de ascendenții acestuia. Adoptatul nu are drept de întreținere față de părinții săi firești și ascendenții acestora. Descendentul adoptatului are dreptul la întreținere, în primul rând, de la adoptat, părintele său firesc, apoi în aceeași ordine ca și adoptatul, deosebind între cele două feluri de adopții.

4) *Frații și surorile își datorează întreținere într-o ordine care se plasează după părinții, dar înaintea bunicilor.*

Atât față de frați și surori, cât și față de bunici, creditorul este rudă de gradul al doilea; în acest caz, legiuitorul a dat preferință rudeniei colaterale, față de rudenii directă.

În ceea ce privește persoana care a fost adoptată, și în această situație se face o delimitare între cele două forme ale adopției. Soluțiile sunt diferite pentru

---

dec. nr. 301/1955, L. P. /1955, nr. 2, p. 181.

¹⁴⁸Tribunalul Județean Hunedoara, dec. civ. nr. 953/1980, R.R.D. nr.2/1981.

¹⁴⁹Tudor R. Popescu, op. cit, p. 211.

că, după cum se știe, la adopția cu efecte restrânse, adoptatul nu devine frate cu copilul firesc al adoptatorului sau cu o altă persoană adoptată de același adoptator. Adoptatul rămâne însă rudă cu frații săi firești, de la care va putea cere întreținerea după adoptator și după părinții săi firești.

La adopția cu efecte depline, adoptatul devine frate cu copilul firesc al adoptatorului sau cu alt adoptat de către același adoptator, care vor putea fi urmăriți pentru alimente. Adoptatul rupe legăturile de rudenie cu frații săi firești.

Sintetic, ținând seama de ordinea prevăzută de art. 89 C.fam între persoanele enumerate în art. 86 C.fam, putem spune că întreținerea se poate cere în ordine de la: 1. soț, 2. descendenți- fiu, nepot, strănepot, 3. părinți, 4. frați sau surori, 5. bunici, 6.străbunici.

2.3. Ordinea în care se datorează întreținerea de către "celelalte persoane anume prevăzute de lege"

În această situație ordinea este următoarea:

1) Între foștii soți, a căror căsătorie a fost desfăcută prin divorț, în lipsa unor dispoziții legale exprese și avînd în vedere că obligația de întreținere se întemeiază pe relațiile de căsătorie care au existat între ei, în literatura de specialitate¹⁵⁰ s-a admis că întreținerea se datorează în aceeași ordine ca și între soți, adică în primul rînd.

2) Între foștii soți a căror căsătorie a fost anulată sau declarată nulă, întreținerea se datorează în aceeași ordine ca și între soții divorțați (art. 24 alin. 1 C. fam.), adică în primul rînd.

3) Soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț datorează întreținere față de acel copil după părinții săi firești, potrivit art. 87 C.fam. alin 1¹⁵¹.

---

¹⁵⁰T. R. Popescu, op. cit., p. 21 3, Al. Lersviodax, op. cit., p. 19, I. P. Filipescu, op. cit., p 437.

¹⁵¹Din moment ce se constată din referatul oficiului de prevederi sociale că situația materială a soției este precară și ficele sale din prima căsătorie sunt puse în situația de a primi mâncare de la vecini, soțul din a doua căsătorie trebuie să fie obligat la întreținerea acestor copile, față de faptul că a contribuit și anterior, Tribunalul Regional Cluj, col. III, dec. nr. 1003/ 1961, J. N. nr. 12/1961.

4) Copilul întreținut cel puțin 10 ani datorează întreținere față de soțul părintelui său care l-a îngrijit într-o ordine care poate fi asimilată cu aceea în care un copil firește datorează întreținere față de părintele său. Totuși, dacă soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț are copii firești sau adoptați, el va cere întreținere, în primul rând, de la aceștia și numai după aceea de la copilul soțului său întreținut cel puțin 10 ani. Soluția rezultă dintr-o interpretare sistematică a art. 87alin. 2 și art 89 lit b C.fam.

5) Cel care a luat un copil pentru a-l crește, fără a îndeplini formele cerute pentru adopție, are obligația să-l întrețină cât timp este minor, numai dacă părinții săi firești au murit, sunt dispăruți sau în nevoie, potrivit art. 88 C. fam.

6) Moștenitorii persoanei care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care, fără a avea obligația legală de întreținere, i-a dat acestuia întreținere, datorează întreținere față de acel minor după părinții săi firești, potrivit art. 96 C.fam.

7) Cât privește ordinea în care datorează întreținere adoptatorul față de adoptat în cazul desfacerii adopției, în literatura de specialitate s-au formulat două opinii divergente¹⁵².

Într-o primă opinie¹⁵³, ea se plasează, în ordine, înaintea obligației părinților firești. Obligația de întreținere care există în virtutea art. 84. C. fam. este o continuare a obligației de întreținere pe care înfiectorul o are față de cel înfiat, obligație care supraviețuiește în considerarea intereselor copilului minor, și de aceea are regimul juridic al acesteia.

Într-o altă opinie¹⁵⁴, obligația adoptatorului se situează în această situație după cea a părinților firești, această soluție rezultând din rațiunea textului art. 84 C.fam.

În ceea ce ne privește pornim de la următoarele considerente:

---

¹⁵²În prezent, art. 84 este abrogat, împreună cu întregul capitol III "Adopția" al titlului II din Codul familiei, prin art. 27 alin. 1 din Legea nr. 87/1998 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 25/1997 cu privire la adopție. Discuția prezintă interes pentru prezentarea soluțiilor anterioare abrogării.

¹⁵³Tudor R. Popescu, op. cit., p. 212, nr. 538; Ion Dogaru, op. cit., p. 57; A. Ionașcu, Efectele rudeniei, în Rudenia în dreptul R.S.R., Editura Academiei, București 1966, p. 216.

¹⁵⁴Ion P. Filipescu, op. cit., p. 437; Ioan Albu, op. cit. p. 300.

- această dispoziție legală se justifică prin grija ce trebuie avută față de adoptatul minor, ca în urma desfacerii adopției, să nu fie expus mizeriei în cazul lipsei mijloacelor necesare traiului.

- potrivit art. 84 C.fam instanța " va putea obliga" pe adoptator la această prestație, ceea ce înseamnă că această dispoziție este facultativă pentru instanță, în timp ce între părinții firești și copii această obligație "există".

- dacă minorul este redat părinților săi firești și aceștia au posibilități materiale suficiente pentru creșterea și educarea copilului, nu se justifică obligarea fostului adoptator la plata pensiei de întreținere.¹⁵⁵

Față de principiile generale ale adopției și față de efectele defacerii acesteia, nu se poate nega că există deosebiri între obligația de întreținere din timpul adopției dintre adoptator și adoptat, și obligația de întreținere după desfacerea adopției. Aceste deosebiri pot să privească ordinea în care este datorată această întreținere. Credem că instanța îl poate obliga pe adoptator la completarea întreținerii minorului acordată de părinții săi firești în vederea asigurării unor condiții asemănătoare cu cele din timpul adopției, dar nu poate muta întreținerea în întregime în sarcina adoptatorului, ignorând drepturile și obligațiile reînviolate ale părinților firești. Practica judiciară a decis în acest sens că poate fi acordată pensie de întreținere, chiar dacă nu s-a cerut prin acțiunea de desfacere a adopției, însă aceasta trebuie pusă în prealabil în discuția părinților, spre a se vedea dacă sunt întrunite condițiile cerute de art. 84 și art. 86 din Codul familiei¹⁵⁶.

Pe de altă parte, trebuie spus că în prezent, prin adoptarea unor acte normative noi în materia adopției, dispozițiile capitolului III "Adopția" al titlului II din Codul familiei, Inclusiv art. 84, au fost abrogate¹⁵⁷. Așa încât, în noul context legislativ această problemă nu se mai ridică, menționarea ei fiind

---

¹⁵⁵D. Burghilea, I. Burghilea, Legislația familiei, Editura Moldova, Iași, 1997, p. 253

¹⁵⁶Trib. Bacău, dec. civ. nr. 754 din 17 aprilie 1957 cu notă aprobativă C Floareș, J.N., nr. 1/ 1958, p. 121.

¹⁵⁷Potrivit dispozițiilor Legii nr. 87/ 1998 pentru aprobarea Ordonanței de urgență nr 25/1997 cu privire la adopție, publicată în Monitorul Oficial nr. 168 din 29 aprilie 1998, articolul unic, punctul 9; potrivit art. 22 alin. 4 din Ordonanța de urgență nr. 25/1997 cu privire la adopție, publicată la 12 iunie 1997, "La desfacerea adopției, părinții firești ai copilului redobândesc drepturile și obligațiile

utilă pentru a surprinde evoluția soluției în timp. În prezent, potrivit art. 22 din Ordonanța de urgență nr. 25/1997 privitoare la adopție, la desfacerea adopției, părinții firești redobândesc drepturile și obligațiile părintești, inclusiv îndatorirea de a-l întreține pe copil. Instanța poate decide dacă se impune sau nu o altă măsură de protecție a copilului, în condițiile legislației privitoare la copilul aflat în dificultate (Ordonanța de urgență nr. 26/ 1997 și Legea nr. 108/ 2 iunie 1998 pentru aprobarea acesteia).

2.4.Situația persoanelor concomitent îndatorate sau îndreptățite la întreținere

1. În situația în care o persoană este obligată să presteze întreținere, în același timp, mai multor persoane, dacă acea persoană va dispune de mijloace suficiente va acorda întreținere tuturor celor îndreptățiți. Dacă, însă, persoana respectivă nu poate face față tuturor creditorilor, instanța de judecată, ținând seama de nevoile fiecăruia dintre creditori, poate hotărî, potrivit art. 92 C.fam.:

- fie ca întreținerea să fie plătită unei singure persoane

- fie ca întreținerea să se împartă între mai multe sau între toate persoanele îndreptățite a o primi. Instanța de judecată va hotărî în acest caz modul în care întreținerea se va împărți între creditori, pentru că între debitor și fiecare dintre creditori există raporturi juridice distincte, cu obiecte distincte.

Cel îndreptățit la întreținere, când nu-i sunt în întregime acoperite nevoile sale, poate cere întreținerea de la alte persoane obligate, cu respectarea regulilor privind ordinea de preferință (art. 89 și 91 C.fam.).

2. În situația în care mai multe persoane sunt obligate la întreținerea, în același timp și în aceeași ordine, aceleași persoane, se pune problema contribuției acestora la întreținerea creditorului comun. Legea noastră adoptă în această situație, potrivit art. 90 alin 1 c. fam., *principiul divizibilității* obligației de întreținere. Modul de împărțire a întreținerii se face proporțional cu mijloacele fiecărui debitor, iar nu după numărul lor. Practica judiciară a decis în acest sens că în cazul în care mai multe persoane sunt obligate să întrețină aceeași persoană, ele vor contribui la plata întreținerii proporțional cu

---

părintești, numai dacă instanța nu decide o altă măsură de protecție a copilului, în condițiile legii".

mijloacele ce au, însă obligația nu este solidară¹⁵⁸. De asemenea, în cazul existenței mai multor debitori obligați în mod legal la acordarea întreținerii, dacă unul dintre aceștia a prestat singur întreținerea, el nu va avea acțiune împotriva celorlalți pentru partea lor, decât atunci când a existat o convenție de întreținere încheiată între toate părțile sau a intervenit o hotărâre judecătorească de obligare a tuturor celor ținuți la plata întreținerii, ori, la cererea părinților, de obligare numai a unuia dintre copii ca o consecință a constatării stării de urgență¹⁵⁹.

De la acest principiu există două excepții:

a) Părintele care are dreptul al întreținere de la mai mulți copii poate, în caz de urgență, să pornească acțiune numai împotriva unuia dintre ei, care are o posibilitate de plată mai mare. Copilul care plătește întreținerea se poate întoarce împotriva celorlalți obligați pentru partea fiecăruia dintre ei, potrivit art. 90 alin. 2 C.fam. În acest caz obligația de întreținere este solidară.

Cu privire la acest caz de solidaritate pot fi făcute următoarele precizări:

- solidaritatea este întemeiată pe urgența în care se găsește părintele aflat în nevoie. Starea de urgență trebuie constatată de instanța de judecată și poate fi probată cu orice mijloc de probă. Este respectată regula prevăzută de art. 1041 C. civ., întrucât solidaritatea este prevăzută expres în lege.

- solidaritatea este facultativă pentru părinte, întrucât el va hotărî dacă va urmări întreținerea de la un singur copil, de la o parte dintre ei sau de la toți¹⁶⁰.

b) Moștenitorii persoanei care a fost obligată la întreținerea unui minor sau care i-a acordat întreținere fără a avea obligația legală sunt obligați solidar la întreținerea aceluia minor dacă părinții săi sunt morți, dispăruți sau în nevoie.

---

¹⁵⁸Trib. reg. București, col III civ., dec. nr. 846/ 1955, L. P. nr. 3/ 1955, p. 307.

¹⁵⁹Tribunalul Suprem, col. civ., dec. nr. 1565 din 24 septembrie 1960, în C.D. 1960, p. 314. În același sens, dacă plata întreținerii s-a făcut în mod voluntar, fără încheierea unei convenții sau în afara unei hotărâri judecătorești, cel care a făcut-o n-are acțiune în regres împotriva altor persoane, care eventual ar putea fi și ele obligate la plată- Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 52 din 16 ianuarie 1961.

¹⁶⁰Părintele care a introdus acțiunea împotriva tuturor copiilor, poate să-și restrângă acțiunea în cursul judecății, având în vedere că unul dintre ei a început să-i dea ajutor, menținând-o numai împotriva copilului care continuă să păstreze aceeași atitudine, a se vedea, Trib. pop. oraș Constanța, sent. civ. nr. 1168 din 31 martie 1961, J. N. nr. 5/1961. Părintele în caz de nevoie și imposibilitate de a munci din pricina bătrâneții poate cere pensie de întreținere numai de la unul din cei doi copii, Trib. reg. Cluj, col I, dec. nr. 1110 din 12 Octombrie 1961, J.N. nr. 1/1962, p.121

Moștenitorul care a plătit singur întreținerea are acțiune în regres împotriva celorlalți moștenitori. Contribuția fiecărui moștenitor este proporțională cu valoarea bunurilor moștenite, iar nu cu posibilitățile materiale, potrivit art. 96 C. fam.

De asemenea, în cazul obligației de întreținere ce revine părinților, copilul are dreptul la *întreaga* întreținere de care are nevoie de la *fiecare* dintre părinți ¹⁶¹. Debitorii obligației de întreținere în acest caz special sunt ținuti în solidum; soluția obligațiilor conjuncte ar nesocoti în această situație interesul minorului, concept care stă la baza soluționării tuturor problemelor dintre aceste categorii de persoane.

Simultaneitatea tuturor condițiilor de existență

În literatura de specialitate ¹⁶² și practica judiciară ¹⁶³ este unanim admis faptul că obligația legală de întreținere există numai dacă sunt îndeplinite concomitent condițiile privitoare la persoana debitorului obligației de întreținere și condițiile privitoare la persoana creditorului obligației de întreținere. În lipsa oricăreia dintre condițiile analizate mai sus, obligația de întreținere nu intră în acțiune.

---

¹⁶¹A. Ionașcu, op. cit., p. 141, i.P. Filipescu, op. cit. 472, Ion Dogaru, op. cit., p. 59.

¹⁶²I. P. Filipescu, op. cit., p. 450, Ion Dogaru, op. cit., p. 61.

¹⁶³Trib. jud. Hunedouara, dec. civ. nr.415/1977, în R.R.D., nr. 3/1978, p. 63.

CAPITOLUL III

NATURA JURIDICĂ A OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE

1. Introducere

Pentru a determina natura juridică a obligației legale de întreținere considerăm că trebuie să pornim de la comparațiile ce pot fi făcute între această obligație și altele cu care ea se înrudește. Prin realizarea acestor obligații se tinde, ca și în cazul întreținerii legale, la asigurarea existenței unei persoane.

În primul rând, se poate analiza asemănările și deosebirile dintre întreținerea legală și cea care rezultă din acordul particularilor, ce poate fi numită *întreținere voluntară*¹⁶⁴. Trebuie spus aici că, în virtutea *principiului libertății actelor juridice civile*, subiectele de drept pot încheia orice acte juridice. Ele pot încheia nu numai actele civile care au o reglementare expresă, numite sau tipice, dar și acte care nu au o asemenea reglementare, nenumite sau atipice¹⁶⁵. Vom analiza mai întâi întreținerea legală în comparație cu cea care rezultă din convenții, cum sunt contactul de întreținere, contactul de rentă viageră și contractul de donație. Vom continua comparația cu alte obligații asemănătoare, analizând mai ales asemănările dintre întreținerea legală și obligațiile specifice din domeniul protecției sociale.

2. Obligația legală de întreținere și întreținerea în cadrul contractului de întreținere

Contractul de întreținere este acela în care o parte înstrăinează un bun sau plătește o sumă de bani, iar cealaltă parte se obligă să-i asigure întreținerea în natură pe timpul cât va trăi, iar după moarte să o înmormânteze potrivit

---

¹⁶⁴I. Rosetti- Bălănescu, Ovid Sechelarie, Nic. G. Nedelcu, *Principiile dreptului civil român*, Editura de stat, 1947, p.109.

¹⁶⁵În acest sens, a se vedea, spre exemplu, colectiv, *Tratat de drept civil*, Editura Academiei Române, București, 1989, coordonator Paul Cosmovici, cap V, *Actul juridic civil*, Gheorghe Beleiu, p. 171 și urm.

obiceiului¹⁶⁶

Contractul de întreținere este un contract sinalagmatic, cu titlu oneros, aleatoriu, tanslativ de proprietate și consensual¹⁶⁷.

Întreținerea acordată în baza unui astfel de act juridic nu se confundă cu cea care trebuie asigurată în virtutea legii.

Astfel:

-obligației legale de întreținere i se aplică regulile prevăzute în art 86 și urm. C.fam.,iar contractului de întreținere, având în vedere faptul că este un contract nenumit,îi sunt aplicabile regulile generale aplicabile contractelor și obligațiilor¹⁶⁸.

- întreținerea legală are un caracter divizibil, atât activ, cât și pasiv¹⁶⁹; numai cât privește divizibilitatea în mod pasiv există excepțiile prevăzute de art. 90 al.2 și art.96 al.2 C.fam, precum și situația întreținerii părinților față de copiii minori considerată o obligație *in solidum*; însă, întreținerea datorată în baza unui contract de întreținere este o obligație indivizibilă, pentru că, datorită naturii obiectului ei nu este susceptibilă de divizare între subiectele sale active sau pasive¹⁷⁰. Indivizibilitatea obligației celui care se îndatorează a procura creditorului său cele necesare traiului, a-l ajuta la muncile gospodărești, a-i da îngrijirea necesară în caz de boală, de a-l înmormînta potrivit obiceiului, este naturală.

- în contractul de întreținere obligația de întreținere trebuie executată în condițiile stipulate de părți, în caz contrar angajându-se răspunderea contractuală; obligația de întreținere contractată astfel poate fi mai împovărătoare decât cea legală. Practica judiciară a statuat că în cazul contractului de întreținere, *noțiunea de întreținerea trebuie înțeleasă în sensul cel mai larg*, ea incluzând o serie de prestații ca: procurarea și prepararea

---

¹⁶⁶Francisc Deak, Contacte civile și asigurări, vol. II, Editura Actami, București, 1995, p. 244

¹⁶⁷În cazul în care bunul înstrăinat este un teren, pentru care potrivit art. 46 al. 1/ legea nr. 18/1991 contractul trebuie încheiat în formă autentică, contractul de întreținere este solemn.

¹⁶⁸C. Stătescu, C. Bîrsan, Drept civil, Teoria generală a obligațiilor, Editura ALL, București, ediția a treia, p. 39; F. Deak, op. cit., p.253.

¹⁶⁹A se vedea, spre exemplu, Ion P. Filipescu, Tratat de dreptul familiei, Editura ALL, București, 1993, p. 472; Ion Dogaru, op. cit, p.239.

hranei, cumpărarea de îmbrăcăminte, încălțăminte, lenjerie, medicamente, precum și îngrijiri medicale, curățenia locuinței, plata consumului la electricitate, combustibil, apă, etc. Împrejurarea că beneficiarul întreținerii are mijloace materiale, nu are relevanță cu privire la valabilitatea contractului de întreținere¹⁷¹

-întreținerea legală se acordă numai în condiția în care creditorul se află în nevoie, în timp ce împrejurarea că beneficiarul întreținerii are suficiente mijloace materiale pentru a se întreține singur nu are relevanță cu privire la valabilitatea contractului de întreținere¹⁷² și la acordarea întreținerii datorată în baza unui astfel de act. În acest sens, practica judiciară a stabilit că împrejurarea că reclamantul și-a angajat o menajeră, fiind în nevoie fizică și având posibilități materiale, nu-i scutește pe părți de obligațiile contractuale ci, dimpotrivă, demonstrează dezinteresul acestora față de îndeplinirea acestor obligații¹⁷³

Un contract aparte, în acest domeniu, des întâlnit în practică, este acela în care o parte înstrăinează un bun, iar cealaltă parte se obligă să-i asigure întreținerea și să-i plătească o sumă de bani. Problema care se pune este cea a calificării unui astfel de contract: este un contract de vânzare-cumpărare sau un contract de întreținere?. În limbajul comun un astfel de contract este denumit impropriu, fără a reflecta exact natura sa juridică, vânzare- cumpărare cu clauză de întreținere.

Soluția dată calificării influențează direct întreținerea astfel contractată. Astfel, de exemplu, în situația neexecutării obligației de întreținere, dacă suntem în prezența unui contract de întreținere, datorită caracterului alimentar al prestației la care se obligă debitorul și care trebuie să fie efectuată în mod succesiv, termenele stipulate pentru executare au caracter esențial și acesta este

---

¹⁷⁰C. Stătescu, C Bîrsan, op. cit., p. 358.

¹⁷¹Curtea de Apel Craiova, Sec. civ., Dec. nr. 1588/ 30. 03. 1997, în Victoria Daha, C. Furtună, Probleme de drept din deciziile civile ale Curții de Apel Craiova, Editura "F", Craiova, 1998, nr. 6, p. 66.

¹⁷²T. J. Brașov, decizia civilă nr.948 din 27 septembrie 1984- R.R.D nr. 5/1985

¹⁷³În speță, instanța a considerat acțiunea vânzătorului prin care solicita rezoluțiunea contractului de întreținere din aceste motive, îndreptățită, Curtea de Apel Craiova, Sec. civ., Dec. nr. 1588/ 30. 03.

de drept în întârziere¹⁷⁴, rezoluțiunea contractului poate fi cerută fără ca debitorului să i se acorde vreun termen de grație pentru plată, iar dacă suntem în prezența unui contract de vânzare-cumpărare, dimpotrivă, debitorul trebuie să fie pus în întârziere și i se poate acorda termen de grație¹⁷⁵. Aceleași aspecte sunt cu privire la interpretarea clauzelor neclare din contract, cheltuielile contractului, etc.

Pentru determinarea naturii juridice a unui asemenea act juridic s-a arătat¹⁷⁶ că trebuie să se țină seama de scopul principal urmărit de către părți la încheierea sa, trebuie să se stabilească obligația principală¹⁷⁷: contractul va fi de întreținere dacă prestația în bani reprezintă mai puțin de jumătate din valoarea bunului înstrăinat, în caz contrar va fi vânzare-cumpărare.

Delimitarea întreținerii legale de întreținerea din cadrul contractului de întreținere făcută mai sus este valabilă și în cazul acestui contract, care este și el un contract nenumit.

3. Obligația legală de întreținere și contractul de rentă viageră

Contractul de rentă viageră este acela în care o parte numită credentier înstăinează un bun sau plătește o sumă de bani în schimbul unei prestații bănești periodice pe care cealaltă parte, numită debitentier se obligă să i-o plătească până la decesul său¹⁷⁸.

Contactul de rentă viageră este un contract sinalagmatic, cu titlu oneros¹⁷⁹, aleatoriu, consensual și translativ de proprietate.¹⁸⁰

Având în vedere și caracterul alimentară al ratelor de rentă poate exista o anumită apropiere între renta viageră și pensia de întreținere, însă între ele există deosebiri clare.

1997, în Victoria Dăhă, C. Furtună, op. cit., p. 67.

¹⁷⁴Potrivit art.1079 pct. 3 c.civ.

¹⁷⁵Potrivit art.1021 și art 1079 c.civ.

¹⁷⁶Francisc Deak, op. cit., p.248

¹⁷⁷A se vedea, V. Dăhă, C. Furtună, op. cit., p. 67, nr. 7.

¹⁷⁸Francisc Deak, op. cit., p. 235

¹⁷⁹Potrivit art.1640 C.civ."Ea (renta viageră, s.n.) se poate constitui și cu titlu gratuit, prin donațiune între vii sau testament. Trebuie însă atunci să fie revestită de formele cerute de legi pentru asemenea acte"

Astfel:

- contractul de rentă este un contract numit, așa încât efectele sale sunt cele prevăzute în art. 1639- 1651 C. civ. unde sunt prevăzute și anumite condiții speciale de valabilitate¹⁸¹, în timp ce întreținerea legală este cea reglementată de C. fam.

- spre deosebire de pensia de întreținere care este strict personală, obligația de plată a rentei viagere se transmite în caz de moarte a debirentierului, moștenitorilor săi, deoarece această obligație nu este legată de o calitate personală a defunctului și nici contractată *intuitu personae*.¹⁸² Putem spune că, din acest punct de vedere, renta viageră se aseamănă cu întreținerea datorată în baza art. 96 C. fam care se transmite moștenitorilor în măsura bunurilor moștenite, fiind de fapt în fața unei sarcini succesoriale legale¹⁸³.

- renta constituită cu titlu oneros este sesizabilă, întrucât ea reprezintă echivalentul bunului înstrăinat sau sumei plătite de credentier, care, dacă este de rea credință, se poate sustrage de la plata datoriilor sale în acest fel; renta constituită cu titlu gratuit poate fi declarată neurmăribilă prin voința părților, pentru că în acest caz credentierul nu și-a micșorat patrimoniul său în schimbul rentei, așa încât creditorii săi nu pot invoca atingerea dreptului lor de gaj general prevăzut de art. 1718 C.civ.¹⁸⁴; pensia de întreținere este insesizabilă

- spre deosebire de pensia de întreținere care este variabilă, ratele de rentă viageră trebuie plătite *de lege lata* în cuantumul prevăzut în contract¹⁸⁵

---

¹⁸⁰A se vedea pentru caracterele juridice ale rentei, Francisc Deak, op. cit., p. 237 și urm.

¹⁸¹A se vedea dispozițiile art. 1644 și 1645 C. civ; Francisc Deak, op.cit., p.239,nr.59.

¹⁸² Francisc Deak, op. cit., p.240 nr.60.

¹⁸³Alexandru Lesviodax, Obligația legală de întreținere, Editura Științifică, București, 1971, op. cit., p. 172, nr. 147.

¹⁸⁴Potrivit art 408 C.p.civ., chiar și renta constituită cu titlu gratuit și declarată de părți neurmăribilă poate fi urmărită însă numai pentru datorii de alimente, de chirii sau alte creanțe privilegiate asupra mobilelor, instanța având dreptul să fixeze măsura în care poate fi urmărită.

¹⁸⁵Pentru o propunere *de lege ferenda* în sensul ca toate obligațiile bănești cu caracter alimentar, inclusiv renta, să fie revizuite de drept, odată cu indexarea salariilor, a se vedea Francisc Deak, op. cit., p.236.

4. Obligația legală de întreținere și întreținerea în cadrul contractului de donație

Potrivit art.801 C. civ."Donațiunea este un act de liberalitate prin care donatorul dă irevocabil un lucru donatarului care-l primește".

În cadrul contractului de donație întreținerea poate fi datorată fie ca o sarcină prevăzută și acceptată expres de părți, fie în ipoteza art.831 C.civ.pct. 3 ca o obligație prevăzută de lege sub o anumită sancțiune, în virtutea rațiunii potrivit căreia nimeni nu ar renunța la un bun al său donându-l, decât dacă este convins că nu va fi pus în situația să nu aibă cu ce trăi în viitor.Vom vedea că în primul caz întreținerea poate fi mai împovărătoare decât în cel de-al doilea caz.

Sarcina -ca modalitate a actului juridic civil - este o obligație impusă de dispunător gratificatului în actele cu titlu gratuit.¹⁸⁶Această obligație poate fi, din punct de vedere al obiectului său, de a da, de a face sau de a nu face.În funcție de persoana beneficiarului sarcina poate fi: în favoarea dispunătorului, în favoarea gratificatului sau în favoarea unui terț.În această materie ne interesează sarcina în favoarea dispunătorului sau a unei terțe persoane care afectează contractul de donație și care constă în obligația gratificatului de a asigura întreținerea beneficiarului sarcinii, în condițiile stipulate în contract.

De la început trebuie să subliniem faptul că întreținerea ca sarcină prevăzută în contractul de donație nu se confundă cu alimentele pe care donatarul trebuie să le asigure donatorului¹⁸⁷, în caz de nevoie, sub sancțiunea revocării donației pentru ingraturitudine, pentru că:

1) sarcina conferă actului gratuit caracter sinalagmatic, *pro parte*, așa încât neexecutarea ei dă dreptul la opțiune între a cere rezoluțiunea pentru neexecutare sau obligarea debitorului la executarea obligației sale¹⁸⁸; altfel zis, dacă întreținerea este impusă prin actul de donație, donatarul poate fi constrâns să o execute, poate fi urmărită și averea sa personală, el nu mai are posibilitatea

---

¹⁸⁶Gheorghe Beleiu, Drept civil român, Casa de editură și presă "Șansa"- S.R.L., București, 1992, p.155

¹⁸⁷Ambele obligații diferentiindu-se de întreținerea legală.

¹⁸⁸Gheorghe Beleiu, Drept civil roman, op. cit., p. 156.

să restituie bunurile primite și să nu mai execute sarcina, pentru că atunci când a acceptat donația el a consimțit și la îndeplinirea sarcinii; dimpotrivă, dacă alimentele sunt datorate în virtutea art. 831 pct.3 C. civ., în afara unei înțelegerii exprese, obligația sa fiind strâns legată de bunul primit (*propter rem*), renunțarea la acesta îl descarcă cu desăvârșire de această obligație¹⁸⁹, pentru că întotdeauna, refuzul nejustificat de alimente este sancționat numai cu posibilitatea revocării donației, donatorul neavând acțiune în justiție pentru a cere întreținere de la donatar; în ceea ce privește cuantumul, alimentele nu pot depăși valoarea darului¹⁹⁰, și, deci, dacă acesta pierde fortuit donatarul poate refuza acordarea lor¹⁹¹

2) sarcina întreținerii trebuie executată în condițiile prevăzute în contract și, în principiu, nu are relevanță împrejurarea că beneficiarul ei nu se află în nevoie; refuzul de alimente presupune, în concepția Codului civil român că donatorul a avut nevoie și a cerut alimente donatarului, care, având posibilitatea, a refuzat să le acorde. Donația nu va fi revocată pentru că refuzul nu este *fără cuvânt* dacă donatorul avea posibilitatea să apeleze la o persoană obligată de Codul familiei să-l întrețină și care avea și posibilitatea să suporte întreținerea¹⁹²

3) revocarea donației pentru neexecutarea sarcinii este o acțiune în rezoluțiune, iar revocarea pentru ingratitude prevăzută de art 831 C.civ. este o acțiune cu caracter de pedeapsă, esențialmente personală¹⁹³; admiterea acțiunii în primul caz produce efecte *ex tunc*, iar în al doilea caz, *ex nunc*.

Întreținerea din cadrul contactului de donație se deosebește de cea acordată în virtutea legii. Astfel:

- prima aparține dreptului civil, cea de-a doua, dreptului familiei.
- prima nu este niciodată reciprocă, cea de-a doua fiind, de regulă,

---

¹⁸⁹D.Alexandrescu, Dreptul civil român în comparațiune cu legiile vechi și cu principalele legislațiuni străine, Editura tipografiei ziarului "Curierul judiciar", București, 1906, p.711.

¹⁹⁰Potrivit art. 438 C.civ. italian, donatarul nu poate fi obligat la întreținere dincolo de valoarea donației primite - art. 438. Misura degli alimenti... Il donatario non e tenuto oltre il valore della donazione tuttora esistente nel suo patrimonio.

¹⁹¹ Francisc Deak, op. cit., p. 52

¹⁹² *Ibidem*.

reciprocă.

- în materia întreținerii legale nu se pune problema revocării¹⁹⁴, în timp ce, întreținerea rezultată din contractul de donație urmează soarta contractului însuși, putând fi revocată.

Putem concluziona că întreținerea legală se delimitează de întreținerea care rezultă din convenția particularilor, fiind guvernată de reguli speciale față de regulile aplicabile în materia contractelor; astfel:

- obligația legală de întreținere este de ordine publică, normele juridice în materie sunt imperative, în timp ce întreținerea convențională are regimul juridic al oricărei obligații contractuale. Având în vedere simetria existentă între modul de încheiere a contractului și modul de modificare, desfacere ori desființare a acestuia, întreținerea convențională ia naștere prin *mutuus consensus* și poate înceta prin *mutuus dissensus*. Posibilitatea de a tranzacționa este deplină¹⁹⁵ în cazul întreținerii convenționale și este foarte redusă, numai cât privește întinderea și modul de executare, în materia întreținerii legale.

- conținutul întreținerii legale este stabilit de lege în general și va fi concretizat de judecător în mod suveran; întreținerea convențională poate fi stabilită de părți în cele mai mici detalii (putând fi uneori mai împovărătoare decât cea legală), judecătorul fiind ținut de *legea părților*.

- contractul din care izvorăște întreținerea poate, potrivit voinței părților, să fie afectat de termen sau de condiție ca orice contract, ceea ce este exclus în cazul întreținerii legale. Se poate spune însă, având în vedere că întreținerea legală există în stare latentă¹⁹⁶ din momentul nașterii legăturilor ce constituie fundamentul ei (cum ar fi căsătoria sau rudenia) că și obligația legală de întreținere este afectată de modalități, însă este vorba de acele condiții

---

¹⁹³ Francisc Deak, op. cit., p. 54.

¹⁹⁴ Ne referim la revocare ca sancțiune civilă care constă în înlăturarea efectelor actului juridic civil datorită ingritudinii gratificatului ori neexecutării culpabile a sarcinii.

¹⁹⁵ Cu respectarea limitelor principiului libertății actelor juridice civile: ordinea publică, morala și normele imperative; pentru un caz de practică, în care s-a reafirmat principiul libertății actelor juridice civile, a se vedea și dec. nr. 831/1989 a S. civ. a T.S., în Dreptul, nr.3/1990, p.64.

¹⁹⁶ Ion Dogaru, op.cit., p.103.

suspensive prevăzute de lege independent de voința persoanelor între care este instituită: starea de nevoie a creditorului și posibilitatea debitorului de a presta întreținerea.

Însă, în situația în care întreținerea convențională apare între persoane care sunt obligate și de lege să se întrețină, cele două obligații nu se exclud, dimpotrivă *întreținerea convențională poate fi completată de cea legală*. Astfel, în practică¹⁹⁷ s-a stabilit că dacă între părinte și copilul său s-a încheiat un contract de vânzare- cumpărare cu clauză de întreținere, convertită ulterior, prin hotărâre judecătorească rămasă definitivă, într-o prestație lunară în numerar, nu este exclus dreptul părintelui aflat în nevoie de a beneficia, în completare, de o pensie de întreținere, stabilită conform Codului familiei.

- Acțiunea oblică și acțiunea pauliană. Cele două acțiuni constituie garanții pentru creditorul chirografar, capabile să înlesnească realizarea creanței, pe de o parte, iar pe de altă parte, constituie și sancțiuni ale debitorului pasiv sau fraudulos¹⁹⁸.

Acțiunea oblică nu poate fi exercitată în cazul drepturilor care au un obiect neurmăribil, așa cum este și cazul pensiei de întreținere. Imposibilitatea urmăririi pensiei de întreținere pe calea acestei acțiuni s-a motivat și prin faptul că obligația de întreținere, avându-și baza în ceea ce este specific raporturilor dintre persoanele între care există, nu poate fi invocat de către terți, așa încât aceștia nu au deschisă calea acțiunii oblice în cazul în care debitorul ar neglija să-și exercite dreptul. Pe de altă parte, prestațiile corespunzătoare obligației de întreținere nu pot fi cerute pe calea acțiunii oblice și pentru că ar fi sustrate de la destinația lor¹⁹⁹. Acceptându-se că, de principiu, pensia de întreținere nu poate fi urmărită de creditori pe calea acțiunii oblice în literatura de specialitate s-a arătat că trebuie făcute anumite nuanțări²⁰⁰. Astfel, în cazul în care debitorul alimentar refuză să ceară reducerea quantumului pensiei de întreținere sau chiar

---

¹⁹⁷ Tribunalul Județean Hunedoara, dec.civ. nr.169 din 26 februarie 1980, în R.R.D., nr.9, 1980, p.59.

¹⁹⁸Eugeniu Safta - Romano, Examen teoretic și practic referitor la acțiunea oblică și la acțiunea pauliană, în R.R.D. nr. 9-12/ 1989, p. 97- 108.

¹⁹⁹Al. Lesviodax, op. cit., p. 177.

²⁰⁰ Eugeniu Safta - Romano, op. cit., p. 99

sistarea plății ei, cu consecința menținerii sau agravării insolvenței, creditorii vor putea introduce acțiune în justiție pentru că au un interes justificat și legitim de a acționa în acest mod în numele debitorului lor²⁰¹. Creditorul poate dovedi că împrejurările care au impus plata pensiei de întreținere s-au schimbat nemaifiind justificată plata ei. În aceste situații, creditorul nu urmărește propriu-zis pensia de întreținere, ci determină încetarea neglijenței culpabile a debitorului său²⁰².

De asemenea, nici acțiunea pauliană nu poate să privească bunuri neurmăribile. În literatura de specialitate s-a subliniat însă, posibilitatea creditorului de a solicita revocarea actului prin care debitorul s-a obligat să plătească o pensie de întreținere excesivă în scopul fraudării creditorilor²⁰³. În practica judecătorească s-a stabilit că în situația în care debitorul pensiei de întreținere se oferă a plăti o pensie mai mare, plafonul legal poate fi depășit, "dar, bineînțeles, numai dacă prin aceasta nu se aduce atingere intereselor legitime ale altor persoane, urmărindu-se prejudicierea lor"²⁰⁴ S-a considerat că și în cazul în care instanța a confirmat prin hotărârea sa plata unei pensii peste plafonul legal, creditorii au posibilitatea să solicite revocarea hotărârii pe cale acțiunii pauliene²⁰⁵. În toate cazurile, prin acțiune pauliană nu se urmărește pensia de întreținere, ci se revocă un act prin care debitorul ar putea să-și fraudeze creditorii.

5. Întreținerea legală și întreținerea naturală

Pornind de la sancțiune juridică care le este proprie, ținând seama de împrejurarea că sancțiunea de ordin statal nu se prezintă pentru toate obligațiile juridice în același fel, ci unele se bucură integral de această sancțiune, iar altele nu mai beneficiază în întregime de ea, în literatura juridică²⁰⁶ s-a arătat că obligațiile pot fi clasificate în: *obligații perfecte*, care se bucură integral de

---

²⁰¹Tudor R.Popescu, Dreptul familiei, tratat, Editura Științifică, București, 1965, p. 250- 251.

²⁰² Eugeniu Safta - Romano, op. cit., p.106

²⁰³Tudor R.Popescu, op. cit., p. 349.

²⁰⁴Tribunalul Suprem, col. civ., dec. nr. 1159/1965, C.D. 1965, p. 150.

²⁰⁵Eugeniu Safta - Romano, op. cit., p. 106- 107.

²⁰⁶M. B. Cantacuzino, Elementele dreptului civil, Editura Cartea Românească, București, 1921, p.404; Constantin Stătescu, Corneliu Bărsan, Drept civil, Teoria generală a obligațiilor, Editura ALL,

sanctiunea juridică, în sensul că creditorul poate apela la forța statală pentru a obține, prin constrângere, executarea, dacă aceasta nu se realizează de bunăvoie, și *obligatii imperfecte, naturale*, care nu se mai bucură de integralitatea sancțiunii juridice. Obligațiile naturale, care se deosebesc de obligațiile morale, au ca specific faptul că nu se poate cere executarea lor silită, însă, de îndată ce au fost executate, debitorul nu mai are dreptul să pretindă restituirea prestației. Obligațiile naturale sunt obligații juridice, nu simple comandamente morale²⁰⁷. Obligațiile naturale pot fi împărțite în *obligatii civile degenerate*, care inițial sunt perfecte, însă își pierd dreptul la acțiune în sens material întrucât nu a fost exercitat în termenul de prescripție extinctivă, și *obligatii civile avortate*, care s-au născut fără a fi însoțite de dreptul la acțiune în justiție.

Obligația de întreținere între rude sau între persoane legate de o puternică afecțiune, care nu au o astfel de îndatorire legală poate fi considerată ca fiind o obligației civile avortată²⁰⁸

În acest context cele două obligații de întreținere au natură juridică diferită.

Printre principiile fundamentale ale dreptului familiei se înscrie și principiul potrivit căruia membrii familiei sunt datori să-și acorde unul altuia sprijin moral și material. El este înscris în art. 2 C.fam. potrivit căruia: "Relațiile de familie se bazează pe *prietenie și afecțiune* reciprocă între membrii ei, care sunt datori să-și acorde unul altuia *sprijin moral și material*". Datoria morală de asistență este reglementată între persoanele între care este instituită și întreținerea, dar nu numai.

Obligația naturală de întreținere subzistă întotdeauna când o persoană o acordă alteia, fără a fi constrânsă de lege, în virtutea afecțiunii deosebite ce le unește. Legea recunoaște existența unei asemenea obligații nu numai prin faptul că o asemenea întreținere este privită, în general, ca valabilă, dar și prin

---

București, 1993, p.15.

²⁰⁷D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil român*, Tipografia Curții Regale F. GOBL FII S.A., București, 1926, vol. III, p.6.

²⁰⁸A se vedea și G. Plastara, *Curs de drept civil*, vol. IV, Editura Cartea Românească, București, 1925, p. 760- 766; Ioan Albu, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Universitatea "Babeș- Bolyai", Cluj-Napoca, 1982, p. 133-134.

reglementări speciale în ipoteza cărora obligația naturală de întreținere constituie cauza instituirii unei întrețineri legale. Este, de exemplu, cazul dispozițiilor art 88 care instituie obligația legală de întreținere în sarcina celui care, *fără forme legale*, a luat un copil pentru a-l crește, sau art. 96 C.fam. prin care se instituie în sarcina moștenitorilor unei persoane care, *fără a avea obligația legală, a acordat întreținere unui minor*, o obligație legală de întreținere.

Este de amintit aici că în sistemul Codului civil s-a admis că între frați și surori, sau între tatăl natural și copiii săi există o obligație de întreținere naturală, știut fiind faptul că între aceste persoane, legal nu era prevăzută această obligație. Aceste obligații sunt, potrivit dispozițiilor actuale, legale.

Obligația naturală de întreținere subzistă între concubini și între oricare alte persoane între care există puternice legături de afecțiune cu toate că legiuitorul nu a prevăzut o obligație legală de întreținere între aceștia²⁰⁹.

Debitorul obligației naturale de întreținere care execută voluntar prestațiile acesteia nu are *condictio in debiti*, chiar dacă juridicește plata lui este nedatorată, ea nu este supusă restituiri în virtutea art. 1092 al. 2 C.civ²¹⁰. Practica judiciară s-a pronunțat în acest sens. Astfel, într-o speță²¹¹ ginerele care a acordat întreținere socrului său, știut fiind faptul că potrivit legislației actuale între aceste persoane nu mai există o obligație legală de întreținere, a fost considerat ca executând o obligație naturală de întreținere. Concret, în speță, după decesul soției sale, reclamantul s-a mutat la fiica și respectiv *ginerile* său (pârâți în proces), aducând economiile sale bănești și anumite produse agroalimentare, gospodărintd împreună circa 3 luni. Pârâții au formulat pretenții împotriva reclamantului, cerând să fie obligat a le restitui contravaloarea

---

²⁰⁹ Ion Dogaru, op.cit., p. 75.

²¹⁰Tudor R. Popescu, Mihail Pascu, Căsătoria, familia și dreptul, Editura Științifică, București, 1963, p.152, autorii susținând că soții nu pot încheia o convenție în virtutea căreia unul dintre soți s-ar obliga să presteze întreținere celuilalt soț vinovat de divorț și după termenul de 1 an de la desfacerea căsătoriei, o atare convenție fiind nulă, însă dacă soțul obligat la întreținere *prestează în fapt întreținere* celuilalt soț și după trecerea acestui termen de 1 an de la desfacerea căsătoriei, *prestația nu este prin ea însăși ilicită*, ci poate constitui o liberalitate al cărui fundament constă într-o obligație morală.

²¹¹Tribunalul Suprem, secția civilă, decizia nr. 87/15 ianuarie 1987, în R.R.D. nr. 10/1987, p. 77.

întreținerii pe care i-au acordat-o în perioada cât au locuit cu ei și să le plătească sumele cheltuite pentru parastasul soției sale.

Într-o primă fază, instanțele, obligându-l pe reclamant la plată, au calificat raporturile dintre părți ca fiind raporturi de obligații rezultând dintr-o convenție.

Instanța noastră supremă a considerat greșită calificarea dată de instanțe raporturilor dintre părți. S-a considerat, pe bună dreptate că faptul că reclamantul a locuit în casa părinților, cu care a gospodărit împreună, *are la bază obligații ce decurg din relațiile de familie, fiind executate de bună voie de ambele părți, astfel că nu dau dreptul la restituire, potrivit art.1092 alin. 2 C.civ.*

În acest context, obligarea reclamantului de a plăti părinților contravaloarea întreținerii ce i-ar fi fost acordată în perioada cât părțile - reclamantul, fiica sa și ginerele său, au locuit împreună, a fost considerată greșită²¹².

În cazul obligației naturale de întreținere dacă plătitorul face o promisiune de plată, întreținerea naturală *se consolidează* transformându-se într-o obligație civilă perfectă. În nici un caz, o astfel de promisiune de plată nu are o cauză ilicită.

Între obligația legală de întreținere și întreținerea naturală există o identitate de finalitate, în sensul că ambele asigură mijloacele de existență unei persoane aflată în nevoie. Deosebiri constau în faptul că întreținerea legală are caracter imperativ, de ordine publică, ea există și intră în acțiune independent de voința debitorului, în timp ce întreținerea naturală poate fi executată numai benevol de către debitor. Numai prin voința debitorului întreținerea naturală, schimbându-și natura juridică, poate deveni o obligație civilă perfectă, situație în care poate fi executată silit.

---

²¹²În speță s-a ținut seama și de împrejurarea că reclamantul adusese diferite cantități de produse agroalimentare care au fost consumate împreună de părți și chiar realiza venituri din muncă. De asemenea, instanța supremă a stabilit că este greșită obligarea de a plăti părinților suma cheltuită cu ocazia unui parastas făcut mamei și, respectiv, *soacrei lor*, deoarece *au făcut aceasta de bunăvoie și potrivit obiceiului*.

6. Întreținerea legală și dreptul la moștenire

Cele două instituții sunt distincte, fiecare fiind reglementate prin norme juridice proprii. Condițiile cerute pentru a moșteni sunt cu totul diferite de condițiile ce trebuie îndeplinite pentru a primi întreținerea legală, chiar dacă sfera persoanelor cu vocație este, de principiu, în ambele situații determinată de legăturile de rudenie; rațiunile celor două drepturi sunt cu totul diferite. Pot fi discutate anumite repere comparative între moștenirea legală sau rezerva succesorală și întreținerea legală, dacă privim aceste instituții într-un context foarte larg, fără însă a se putea demonstra existența unor interdependențe între acestea.

Astfel, potrivit art. 650 C.civ. moștenirea poate fi legală sau testamentară. Este legală moștenirea în situația în care transmiterea patrimoniului lui *de cuius* are loc în temeiul legii. Ea intervine numai când cel care lasă moștenirea nu a dispus prin testament de bunurile sale. Moștenirea legală și întreținerea legală au unele aspecte asemănătoare, cum ar fi:

- ambele drepturi nasc *ex lege*; însă în timp ce moștenirea legală este reglementată de Codul civil²¹³, întreținerea legală este reglementată de Codul familiei.

- persoanele cu vocație sunt în ambele situații, de regulă, rudele. Există însă în cadrul moștenirii legale o ordine de chemare la moștenire bazată pe ideea de afecțiune prezumată a lui *de cuius*²¹⁴, total diferită de ordinea în care se datorează întreținerea. Astfel, pentru a evita fărâmițarea excesivă a bunurilor succesoriale, situație în care moștenirea nu ar mai prezenta nici un interes, legea instituie o anumită ordine de chemare la moștenire a rudelor defunctului folosind două mijloace tehnice: clasa de moștenitori și gradul de rudenie și principii speciale de funcționare. Ordinea în care se datorează întreținerea prevăzută de art. 89 C.fam. are cu totul alte repere. Deosebirile dintre ordinea

---

²¹³ Cartea III, Titlul I - Despre succesiuni, art.650 - 799.

²¹⁴I. Rosetti- Bălănescu, Ovid Sechelarie, Nic. G. Nedelcu, Principiile dreptului civil român, Editura de stat, 1947, p. 536

succesorală și cea a întreținerii sunt justificate chiar de natura proprie și finalitatea obligației de întreținere, precum și de condițiile în care apare. Se poate însă aminti aici, că în perioada în care obligația de întreținere era reglementată de Codul civil, care nu conținea dispoziții speciale privitoare la ordinea în care se datorează întreținerea, în soluționarea acestei probleme practica judiciară și doctrina foloseau, alături de alte criterii (tăria suportului datoriei alimentare, echitatea) și ordinea succesorală²¹⁵, compensarea avantajului²¹⁶ conform regulii: "*Ubi emolumentum successionis ibi onus alimentorum esse debet*", valabilă numai în acest context. De altfel, se poate spune că la redactarea art. 89 C.fam. s-a ținut seamă și de soluțiile date anterior pe baza criteriilor amintite.

De asemenea, trebuie subliniat faptul că sunt rude care au dreptul la moștenire dar nu au dreptul la întreținere legală. Este cazul descendenților din frați și surori care fac parte din clasa a doua de moștenitori, clasa ascendenților privilegiați și a colateralilor privilegiați, care au și beneficiul reprezentării, fără însă a avea obligația de întreținere. De asemenea sunt persoane care nu au dreptul la succesiune, dar au obligația de a presta întreținere²¹⁷.

- moștenirea legală se caracterizează prin reciprocitatea vocației succesoriale, iar obligația de întreținere are, în principiu, un caracter reciproc, dar există și situații în care întreținerea este unilaterală.

Rezerva succesorală este acea parte din moștenire care, în puterea legii, se cuvine unor moștenitori legali și de care cel care lasă moștenirea nu poate dispune prin acte cu titlu gratuit²¹⁸. Atât rezerva succesorală, cât și întreținerea decurg direct din lege (cu mențiunile făcute și mai sus). Rezerva²¹⁹ este o măsură de protecție a familiei împotriva posibilului abuz de a dispune cu titlu

---

²¹⁵Există și legislații în care întreținerea se datorează în ordinea succesorală (art.329 C.civ. elvețian).

²¹⁶George C. Tabacovici, Prime elemente de drept civil, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, București, 1910, p. 310, nr.522.

²¹⁷Așa cum este situația soțului reglementată de art. 87 C.fam; sau, cum era reglementată întreținerea de art.188 alin.1 C.civ. de la 1864 între aliații de gradul I.

²¹⁸Stanciu D. Cârpenaru, Dreptul de moștenire, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p.64

²¹⁹Rezerva a apărut în dreptul roman la începutul Imperiului sub numele de Querela inofficiosi testamenti. Justinian prin Novela 18 a fixat rezerva la o treime din partea *ab intestat*, când rămâneau

gratuit al lui *de cuius*, însă această măsură nu are, decât cel mult indirect, caracter alimentar. Întreținerea implică întotdeauna o protecție concretă a celui îndreptățit. Este adevărat că cei care beneficiază de rezervă au și dreptul la întreținere, dar sfera persoanelor între care există întreținerea legală nu se limitează la descendenți, ascendenți privilegiați și soțul supraviețuitor. Rezerva se stabilește la o cotă din moștenire, avînd o valoare fixă, invariabilă, întreținerea se stabilește în concreto și este variabilă.

În literatura de specialitate²²⁰ s-a subliniat faptul că între dreptul de întreținere legală și dreptul la moștenire nu există dependență și în acest context maxima *Ubi emolumentum successionis ibi onus alimentorum esse debet* nu reflectă adevărul. Întreținerea se datorează independent de drepturile succesoriale²²¹. În sistemul nostru de drept nu există nici o legătură între beneficiul succesoral sau devoluțiunea succesorală și sarcina întreținerii²²².

Sucesiunea este unul din modurile derivate de dobândire a proprietății(art. 644 c.civ.). Ea se deschide numai la moartea unei persoane, fiind deci un mod de dobândire *mortis causa*. Transmisiunea proprietății astfel are reguli speciale, de strictă aplicare. Dreptul la moștenire reprezintă o creștere de bunuri, în timp ce prestațiile primite ca întreținere au menirea de a permite unei persoane să trăiască, nu să se îmbogățească.

Pe de altă parte, practica judecătorească a decis²²³ că, de exemplu, cheltuielile suportate de unul dintre copii cu întreținerea părintelui său reprezintă îndeplinirea unei obligații legale și, în consecință, acesta nu devine creditor al părintelui său și implicit al moștenirii, ci numai creditor al celorlalți frați obligați la întreținere. Deci acest tip de creanță nu face parte din pasivul succesoral.

Este de amintit de asemenea, controversa privind efectul nedemnității succesoriale, condiție specială din materia dreptului la moștenire, asupra

---

la moartea lui *de cuius* cel mult patru copii, și jumătate, când erau mai mult de patru.

²²⁰ Ion Dogaru, op.cit. p.76.

²²¹George C. Tabacovici, Prime elemente de drept civil, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, București, 1910, p. 311, nr.524.

²²²George Plastara, Curs de drept civil, Editura Cartea Românească, București, 1925, p.435.

²²³Trib. Suprem, Secția civilă, dec. nr. 427/1971, în C.D. 1971, p.121.

dreptului la întreținere. Față de cele prezentate, considerăm că nu poate exista un efect direct al unei condiții speciale a dreptului la succesiune în domeniul întreținerii. De altfel, soluția contrară a fost dată numai privind nedemnitățile succesorală ca un aspect al unei chestiuni mai largi, anume comportamentul creditorului întreținerii necorespunzător regulilor de conviețuire socială, comportament din care pot face parte și situațiile în care operează nedemnitățile succesorală.

7. Întreținerea legală și legatul alimentar

Legatul este actul juridic cuprins într-un testament prin care testatorul desemnează una sau mai multe persoane care, la decesul său, vor primi întregul patrimoniu, o fracțiune din patrimoniu sau anumite bunuri lăsate de defunct²²⁴.

Printr-un legat cu sarcină testatorul poate impune legatarului o obligație de a face, constând în a presta întreținere unei persoane. Astfel de legatate alimentare sunt folosite în practică mai ales în vederea asigurării în acest fel a întreținerii soțului supraviețuitor al testatorului, dar nu numai.

Întreținerea la care are dreptul beneficiarul legatului alimentar de la legatar nu se confundă în nici un caz cu întreținerea legală.

Fundamentul legatului alimentar rezidă în actul unilateral de voință al testatorului. Testamentul fiind un act juridic *de mortis causa*, toate dispozițiile sale, inclusiv legatul alimentar, sunt executorii numai după moartea testatorului. În acest context s-a decis în mod corect că refuzul de alimente nu este o cauză de revocare a legatului, deoarece, cât timp este în viață testatorul, dreptul legatarului nu s-a născut și deci el nu are nici o obligație²²⁵. Dimpotrivă, întreținerea legală este datorată în timpul vieții debitorului, și a creditorului, prin excepție ea fiind continuată de moștenitori în ipoteza art. 96 C.fam.

Sarcina întreținerii trebuie executată, de principiu, în condițiile anume prevăzute în testament, întreținerea legală în condițiile prevăzute de lege.

Beneficiarul legatarului alimentar va putea invoca dreptul său la

---

²²⁴Stanciu D. Cărpenaru, op.cit, p. 49 și urm.

²²⁵Trib. Suprem, Col. civ., dec. nr. 1229/1959, în C.D. 1959, p.193.

întreținere numai în situația în care legatarul acceptă testamentul, de altfel legatul alimentară este supus tuturor cauzelor de ineficacitate a legatelor: nulitatea, revocarea voluntară sau judecătorească, caducitatea, și odată cu el și întreținerea datorată astfel. Întreținerea legală nu este supusă unor asemenea riscuri.

8. Întreținerea legală și obligația de înzestrare

Cele două instituții juridice nu se confundă.

În dreptul roman părinții puteau fi obligați să înzestreze pe fiicele lor, dar nu și pe fii; această obligație ia naștere în perioada în care puterea părintească se slăbise. Caracterul civil al acestei obligații s-a menținut în Franța în țările de drept scris, unde se aplica dreptul roman, și în vechiul nostru drept. Codul civil francez a întrerupt însă această tradiție și a consacrat regula de drept cutumiar: *ne dote qui ne veunt*, regulă preluată și de codul nostru civil în art. 186²²⁶. Dreptul cutumiar francez făcea din constituirea de dotă executarea unei obligații naturale.

În vechiul drept românesc înzestrarea era deci o obligație civilă. Astfel, în *Legiuirea Caragea*, în titlul XVI- " *Pentru nuntă, zestre și exoprică*", art. 12 dispune: "*Tatăl este dator să-și înzestreze pe fată din averea sa*", iar potrivit art 13: "*Murind tatăl și rămânând fata neînzestrată și avut părintesc, dator este fratele să o înzestreze din acel avut, dând și dintr-al său când nu se va ajunge, ca să o mărite după bărbat de pe potriva ei și de cinstea ei.*

Încă și când nu va rămânea nici un avut dator este și atunci fratele să o înzestreze cu dintr-ale sale." Această lege a preluat astfel dispozițiile anterioare din *Condica* lui Ipsilanti(1776) consacrate printr-un vechi obicei al pământului, frații fiind și ei obligați, în subsidiar, să-și înzestreze surorile, întrucât, trebuie spus, potrivit acestei legiuiri, art.17 lit. e, fetele nu moșteneau pe părinți în concurență cu frații lor.

---

²²⁶Art.186 C.civ (corespunzător art. 204 C.civ. francez) a fost abrogat prin art.49 al Decretului nr. 32 /1954 pentru punerea în aplicare a Codului familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice; de altfel, cu aceeași ocazie au fost abrogate și toate dispozițiile privitoare la regimul dotal.

De asemenea, potrivit art.1623 din Codul Calimah tatăl și bunicul patern erau obligați să-și înzestreze fiicele, sau nepoatele, după rangul și starea lor. Mama avea această obligație când tatăl era sărac sau când fiica era ortodoxă, ea nefiind. Fiica naturală putea cere zestre numai de la mama ei. Obligația de înzestrare înceta, potrivit art.1625, când părinții erau săraci, când copiii aveau avere personală, când se făceau nevrednici de înzestrare și când se căsătoreau fără voia părinților, nefiind încă în deplină vârstă.

În *Codul civil* obligația de înzestrare nu mai este o obligație civilă, însă ea continuă prin a fi o obligație naturală²²⁷. Constituirea de dotă este executarea unei obligații naturale, așa încât, conform art. 1092 al. 2 C.civ, în cazul în care părinții au plătit copiilor lor de bună voie dota ei nu pot cere restituirea bunurilor dăruite. Pe de altă parte, Codul civil reglementa, ca varietate a regimului matrimonial, regimul dotal. Dota era definită de art. 1233 ca: " Avere ce se aduce bărbatului din partea sau în numele femeii spre a-l ajuta să susțină sarcinile căsătoriei". Constituirea de dotă a fost considerată în mod constant ca un act cu titlu gratuit față de femeie și oneros față de bărbat²²⁸; în consecință, creditorul care ataca pe calea acțiunii pauliene o înzestrare, trebuia să dovedească fraudă înzestrătorului și complicitatea la fraudă a soțului, nu însă și complicitatea femeii. Dispozițiile legale în această materie făceau anumite condiționări între dotă și alimente. Astfel: 1)deși, de principiu, dota imobiliară era inalienabilă, totuși legiuitorul a prevăzut, printre alte excepții, posibilitatea înstrăinării acesteia în interesul familiei pentru *procurarea de alimente*. În baza art. 1235 pct.2 C.civ., dacă nu au alte posibilități financiare soții pot cere autorizarea de a ipoteca sau vinde imobilele dotale pentru a procura mijloacele de existență pentru ei sau pentru copii; de asemenea, *pentru a-și executa obligația alimentară* pe care o au față de ascendenți, socrii, ginere sau noră

---

²²⁷D. Alexandresco, Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil românesc în comparațiune cu legiurile vechi și cu principalele legislațiuni străine, Editura tipografiei ziarului Curierul judiciar, București, 1906, vol. I,p.697; C.Nacu, Drept civil român, Editura I.V. Socec, București,1901, p.378; I. Rosetti- Bălănescu, Ovid Sachelarie, Nic. G. Nedelcu, Principiile dreptului civil român, Editura de stat, București,1947, p.465.

²²⁸I. Rosetti- Bălănescu, Ovid Sechelarie, Nic. G. Nedelcu, Principiile dreptului civil român, Editura de stat, 1947,p.465.

(art.185,187,188) ei pot aliena imobilele dotale, chiar și față de copilul natural sau copilul dintr-o căsătorie anterioară a femeii²²⁹

2) în cazul în care căsătoria încetează prin moartea soțului, femeia putea cere de la succesorii bărbatului pe timpul anului de doliu²³⁰ dobânzile și fructele dotei sau alimente. Deci, în baza art. 1279 C.civ., *femeia avea de ales între dobânzile și fructele dotei și alimente*. Trebuie amintit că în literatura de specialitate s-a arătat că soluția bazată pe interpretarea acestui text legal în sensul că numai femeia înzestrată, care singură poate avea opțiune între veniturile dotei și alimente, are dreptul la alimente este inechitabilă²³¹, aceasta tocmai pentru a sublinia necondiționarea alimentelor de zestre.

În literatura de specialitate recentă s-a propus reînvierea reglementării regimului

dotal²³², arătându-se pe bună dreptate că înzestrarea copilului la căsătorie răspunde unei învederate tradiții a poporului nostru și că instituția dotei realizează o funcție socială importantă: asigură tinerilor căsătoriți posibilități materiale care să le permită un trai civilizată, cu garanțiile juridice necesare ca nici unul dintre soți să nu abuzeze, risipind dota constituită de părinții celuilalt.

Înainte de toate, obligația de înzestrare este, cum spuneam, o obligație naturală, executarea ei nefiind garantată de forța de constrângere statală, în timp ce obligația legală de întreținere are această garanție, chiar într-un mod cu totul special. Am arătat mai sus că în vechiul drept românesc și înzestrarea era o obligație ce decurgea direct din lege.

Sfera persoanelor între care este instituită obligația de întreținere legală este mult mai mare decât cea a persoanelor între care există obligația de înzestrare. Prima își are fundamentul în legăturile de căsătorie, de familie sau în unele legături asimilate celor de familie, cea de-a doua, numai în legăturile de rudenie de sânge.

---

²²⁹Ibidem, p.496.

²³⁰Alături de dreptul de abitație și veșminte de doliu

²³¹I. Rosetti- Bălănescu, Ovid Sechelarie, Nic. G. Nedelcu, Principiile dreptului civil român, Editura de stat, 1947, p.520.

²³²Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu, Propuneri de lege ferenda privind reglementarea relațiilor de familie într-un stat de drept, Dreptul, nr. 9-10/1990, p. 78.

Zestrea era restituită la desfacerea căsătoriei, ceea ce este firesc ținând seamă de faptul că avea menirea de a susține sarcinile viitoarei căsătorii- *ad onera matrimonii sustinenda*. Întreținerea nu este supusă restituirii. Obligând pe soț la restituirea dotei, în *dreptul roman*, judecătorul ținea seama de posibilitățile economice prezente ale acestuia, fără să-l obliga peste posibilitățile sale reale de plată²³³; era așa numitul beneficiu de competență (*beneficium competentiae*) pe care dreptul roman îl acorda ca o favoare, din rațiuni de echitate, unor debitori, printre care și soțului în restituirea dotei, *beneficium competentiae* care pare să stea la originea obligației alimentare în dreptul roman²³⁴.

Obligația de înzestrare este unilaterală, în timp ce întreținerea este de regulă, reciprocă.

Întreținerea se execută prin prestații succesive, înzestrarea, de regulă, printr-o singură prestație.

Finalitatea obligației legale de întreținere este de a asigura existența unei persoane aflată în nevoie. Finalitatea obligației de înzestrare este în cele din urmă îmbogățirea beneficiarului, indiferent dacă el se află sau nu în nevoie, sigur în interesul deosebit al înființării unei noi familii.

9. Obligația legală de întreținere și întreținerea ca reparare a prejudiciilor cauzate prin delikte

În cadrul acestui subpunct vom analiza acele situații în care obligația legală de întreținere pare a avea ca fundament ideea responsabilității civile delictuale, precum și deosebirile dintre instituția analizată și forma specifică a despăgubirilor la care este obligat autorul unei fapte ilicite prin care s-a cauzat fie vătămarea sănătății unei persoane care duce la pierderea capacității de muncă, fie moartea unei persoane care avea în întreținere alte persoane.

Trebuie amintit aici că înainte de existența unei legislații speciale care să soluționeze problemele apărute în cazul unor accidente de muncă, jurisprudența

---

²³³Vladimir Hanga, *Drept privat roman*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 200.

²³⁴C. Nacu, *Dreptul civil român*, Editura I.V. Socec, București, 1901, p. 379.

străină a concluzionat că prestațiile angajatorului către muncitorul care a suferit un accident de muncă și care nu mai poate presta în continuare munca, au caracter alimentar și se acordă sub forma unei pensii alimentare. Cel implicat într-un accident de muncă trebuia să dovedească culpa angajatorului, pentru că răspunderea acestuia era delictuală, pentru a primi despăgubiri. Progresul tehnic și industrializarea de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea au fost urmate și de înmulțirea accidentelor de muncă și de necesitatea găsirii unor soluții mai adecvate pentru problemele ivite. În acest context, ideea răspunderii delictuale a angajatorului în cazul accidentelor de muncă a fost înlocuită cu ideea riscului profesional în cadrul căreia răspunderea se angajază indiferent de orice culpă. În acest sens, legea franceză din 9 aprilie 1898, modificată la 31 martie 1905 pune la baza despăgubirilor acordate de patron muncitorilor în cazul unor accidente de muncă, ideea riscului profesional. În prezent drepturile persoanelor angajate în cazul accidentelor de muncă fac parte din categoria drepturilor de asigurări sociale.

În sistemul codului civil, în afara pensiei alimentare care se putea obține în timpul procesului de divorț, art. 281 prevedea că în cazul când soții nu-și făcuseră unul altuia vreo liberalitate, sau dacă liberalitățile nu erau suficiente pentru a asigura subzistența soțului care a obținut divorțul, *tribunalul va putea ordona ca, celălalt soț să-i plătească din averea sa o pensie de întreținere*, care nu putea depăși o treime din suma veniturilor sale. Și această pensie putea fi revocată când nu mai era necesară.

Din dispozițiile art. 281 C.civ. rezultă că pensia alimentară nu se acordă după divorț decât soțului nevinovat. În acest context, în literatura de specialitate s-a susținut că temeiul menținerii pensiei de întreținere după desfacerea căsătoriei este sprijinit pe ideea unei penalități aplicată soțului responsabil de desfacerea căsătoriei; el este cel care prin faptele sale a provocat ruperea mariajului în cadrul căruia celălalt soț își asigurase existența și trăia liniștit. Astfel, pensia alimentară acordată soțului nevinovat, după divorț, este o aplicare a art. 998 C.civ. potrivit căruia oricine cauzează un prejudiciu cuiva este obligat să-l repare. Pensia acordată în acest caz derivă dintr-un delict civil comis de

soțul contra căruia s-a pronunțat divorțul și are caracterul unei indemnizări pentru paguba încercată, fiind menită a repara rejudiciul cauzat prin dispariția datoriei de ajutor²³⁵. De menționat că potrivit art. 280 C.civ., care imprimă efectelor divorțului un caracter de penalitate în privința soțului vinovat, *soțul împotriva căruia s-a pronunțat despărțirea va pierde toate avantajele stipulate în favoarea sa de către celălalt soț*, fie prin contractul de căsătorie, fie după săvârșirea căsătoriei, iar, dimpotrivă, *partea în favoarea căreia s-a pronunțat despărțirea va conserva toate avantajele*, chiar dacă ele se vor fi stipulat cu clauză expresă de reciprocitate, fără ca acea reciprocitate să aibă loc. Textul prevedea o *sanctiune* strict personală în privința soțului vinovat, motiv pentru care și pensia stabilită de art. 281 C.civ. era considerată tot o sancțiune. Pe de altă parte, se considera că această pensie de întreținere, deși cu titlu de despăgubire, are toate caracterele unei datorii alimentare²³⁶.

Și în temeiul legislației în vigoare vina la desfacerea căsătoriei are o anumită valoare pentru pensia de întreținere, însă nu constituie fundamentul acesteia. Astfel, potrivit art. 41,86 și 89 C. fam. soții au dreptul al întreținere și după desfacerea căsătoriei, însă când divorțul este pronunțat numai din vina unuia dintre soți, acesta nu va beneficia de întreținere decât timp de un an de la desfacerea căsătoriei. Fundamentul obligației de întreținere dintre foștii soți se găsește în regulile de conviețuire socială în virtutea cărora ea continuă și după desfacerea căsătoriei, în nici un caz ea nu se poate întemeia pe principiul răspunderii delictuale²³⁷.

În materia răspunderii civile delictuale s-a pus problema prestațiilor la care este obligat autorul unui fapt ilicit prin care s-a cauzat vătămare sănătății unei persoane cu consecința pierderii sau reducerii capacității de muncă, sau decesul unei persoane care avea în întreținere alte persoane. Obligațiile autorului faptului ilicit sunt cu totul diferite de obligația de întreținere pentru că au ca fundament răspunderea civilă delictuală și sunt supuse principiului reparării

---

²³⁵C. Hamangiu, I. Rosetti Bălănescu, Al Băicoianu, Drept civil român, Editura ALL, București, 1996, p. 275, nr.703.

²³⁶C. Nacu, op.cit., p.398, nr. 747.

²³⁷Ion P.Filipescu, op.cit., p.454.

integrale a prejudiciilor cauzate.

Despăgubirea poate îmbrăca fie forma unei sume globale, fie forma unei prestații periodice. Cu privire la cuantumul prestației lunare la care poate fi obligat autorul prejudiciului, trebuie pornit de la principiul că această prestație constituie o despăgubire și nu o pensie de întreținere, astfel încât criteriul stării materiale a plătitorului nu poate fi reținut, acest criteriu fiind specific pentru stabilirea pensiei alimentare prevăzute de Codul familiei, și nu pentru despăgubirile acordate în cadrul răspunderii civile delictuale. În consecință, practica judiciară a decis că autorul prejudiciului, *indiferent de starea sa materială*, urmează să acopere prestațiile pe care le plătea victima, prestații de care urmașii acesteia au fost lipsiți²³⁸.

Pe de altă parte, cu privire la aceste prestații, atunci când beneficiarul lor este un minor, urmaș al victimei, s-a considerat pe bună dreptate că pentru rezolvarea problemei privind durata lor în timp trebuie să se facă o aplicare, prin analogie, a prevederilor legii pensiilor și a principiilor aplicabile obligației legale de întreținere²³⁹. Practica a decis că aceste prestații nu sunt datorate urmașului celui decedat, pe durata școlarizării, dacă în acest timp întreținerea îi este asigurată gratuit de școală, ele fiind datorate numai pentru perioadele în care însăși victima le efectua²⁴⁰, iar în cazul în care minorul este adoptat, obligația de plată a despăgubirilor încetează²⁴¹, pentru că întreținerea va fi prestată de adoptator, în condițiile în care dispăre chiar suportul despăgubirilor, întrucât acestea au constituit un substituent al întreținerii acordate de părintele decedat.

O ultimă precizare se impune: în cazul uciderii debitorului întreținerii, creditorul acesteia, urmașul victimei, nu are dreptul la întreținere de la debitorul în ordinea următoare, decât dacă autorul faptului ilicit nu poate acorda despăgubiri; oricum, creditorul întreținerii trebuie să solicite în primul rând aceste despăgubiri, și numai ulterior poate solicita întreținere. Rudele care

---

²³⁸C.S.J., secț. civ., dec. 1720/1991, în Dreptul, nr. 2/1993, p. 75-76.

²³⁹C. Stătescu, C. Bîrsan, op. cit., p. 157.

²⁴⁰Trib. Suprem, secț. penală, dec. nr. 3075/1974 în C.D. 1974, p. 473.

²⁴¹Trib. Suprem, secț. penală, dec. nr. 2507/1970, în C.D. 1970, p. 443.

acordă întreținerea se pot întoarce împotriva autorului prejudiciului²⁴².

10. Obligația legală de întreținere și protecția socială asigurată de stat

Obligația legală de întreținere se deosebește de protecția socială asigurată de stat sub diverse forme, în deosebi persoanelor aflate în situații economice, sociale sau medicale deosebite.

În Constituția României există dispoziții speciale privind protecția socială; astfel, în capitolul II intitulat *Drepturile și libertățile fundamentale*, alături de dreptul la viață, libertatea individuală, dreptul la apărare, libera circulație, art.43 alin 1 dispune: " Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de *protecție socială* de natură să asigure cetățenilor *un nivel de trai decent*". De asemenea, art 45 al.1 prevede: "Copiii și tinerii se bucură de *un regim special de protecție* și de asistență în realizarea drepturilor lor". Există, de asemenea, numeroase legi speciale care reglementează diverse forme de protecție socială²⁴³, pentru că situațiile în care statul intervine direct, materialmente, acordând ajutor persoanelor aflate în nevoie sunt foarte multe.

Trebuie menționat aici faptul că după 1990 și în literatura noastră de specialitate au apărut opinii potrivit cărora normele juridice, edictate de stat, care reglementează relațiile în care statul intervine în sprijinul unor persoane aflate în dificultate, relațiile de protecție, de securitate socială alcătuiesc o ramură de drept distinctă, dreptul securității sociale²⁴⁴. Dispozițiile legale din domeniul protecției sociale care reglementau până în 1990 acele raporturi considerate conexe raporturilor de muncă, au evoluat către dobândirea unei specificități care le conferă individualitatea necesară pentru constituirea într-o ramură de drept distinctă. Astfel, dreptul protecției sociale este definit în

---

²⁴²M. Mayo, Repararea prejudiciului rezultând din vătămarea integrității sau a sănătății ori din provocarea morții, în J.N. nr. 9/1964. p.26.

²⁴³Spre exemplu, Legea nr. 67/24.06.1995 privind ajutorul social, Legea 145/24.07.1997 privind asigurările de sănătate; Legea nr. 61/1993 privind alocația de stat pentru copii; H.G. nr.290/01.06.1992 privind cantinele de ajutor social, H.G. nr.972/4.12.1995 privind aprobarea Planului național de acțiune în favoarea copilului; H.G. nr.610/25.05.1990 privind acordarea unor drepturi nevăzătorilor; H.G. nr.445/08.08.1997 privind stabilirea criteriilor generale de acordare a burselor și a altor forme de sprijin material pentru elevi, studenți și cursanți din învățământul de stat cursuri de zi.

²⁴⁴Gheorghe Brehoi, Dreptul securității sociale, ramură distinctă de drept, în "Dreptul" nr.7/1994,

prezent ca fiind acea ramură autonomă, aparținând dreptului public, alcătuită din ansamblul normelor juridice care reglementează relațiile de asigurări sociale și pe cele de asistență socială²⁴⁵. Pornind de la cele două categorii de raporturi, raporturile de asigurări sociale și raporturile de asistență socială, care formează obiectul dreptului securității sociale, vom analiza pe rând relațiile acestora cu întreținerea legală.

10.1. Întreținerea legală și asigurările sociale

Asigurările sociale, ca instituție juridică, constituie un ansamblu de norme obligatorii privind asigurarea materială de bătrânețe, boală sau accident a persoanelor ce sunt subiecte într-un raport juridic de muncă sau a altor categorii de persoane prevăzute de lege, precum și a urmașilor acestora²⁴⁶

Instituția asigurărilor sociale aparține dreptului public din care face parte ramura dreptului securității sociale, în timp ce întreținerea legală aparține dreptului privat din care face parte dreptul familiei.

Raportul juridic de asigurare socială ia naștere în temeiul legii, în acest sens asemănându-se cu întreținerea legală, și are ca obiect asigurarea materială a persoanelor pentru anumite evenimente, numite riscuri sociale, cum ar fi: bătrânețea, boala, accidentul, handicapul și șomajul.²⁴⁷

Sub aspectul părților raportului de asigurare socială se observă că acestea sunt, pe de o parte, o persoană fizică, asiguratul, iar pe de altă parte, o organizație de asigurări, de regulă statul, prin organele competente în materie. Comparativ, subiectele raportului de întreținere legală sunt întotdeauna persoane fizice, atât subiectul activ, cât și subiectul pasiv, prevăzute expres de lege.

Realizarea raportului juridic de asigurări sociale nu este condiționată de conduita persoanei care beneficiază de ajutoare sau pensii, întrucât, de regulă,

---

p.17-20; Alexandru Atanasiu, *Dreptul securității sociale*, Editura Actami, București, 1995.

²⁴⁵Sanda Ghimpu, Alexandru Țiclea, Constantin Tufan, *Dreptul securității sociale*, Editura ALL BECK, București, 1998, p.10.

²⁴⁶Sanda Ghimpu, Alexandru Țiclea, Constantin Tufan, *op. cit.*, p. 30.

²⁴⁷Idem, p. 33.

culpa persoanei nu este de natură să excludă sau să micșoreze dreptul la asigurare materială. Astfel, de exemplu, culpa salariatului nu afectează, de regulă, acordarea drepturilor în cadrul asigurărilor sociale de stat²⁴⁸. De asemenea, culpa creditorului întreținerii legale nu poate atrage pierderea dreptului său.

În cadrul asigurărilor sociale întâlnim:

- drepturile de asigurări sociale care se acordă în caz de incapacitate temporară de muncă, pentru apărarea și refacerea sănătății, în caz de maternitate și în caz de deces.

- pensia pentru munca depusă și limită de vârstă.

- pensia pentru pierderea capacității de muncă.

- asigurările sociale de sănătate.

- ajutorul de șomaj, ajutorul de integrare profesională și alocația de sprijin din cadrul protecției sociale a șomerilor.

În literatura de specialitate²⁴⁹ s-a subliniat faptul că pensiile de asigurări sociale au alt fundament și presupun alte mijloace decât pensiile de întreținere reglementate de codul familiei. Această constatare este valabilă pentru toate drepturile acordate în cadrul asigurărilor sociale, așa încât dreptul asiguratului la primirea indemnizației din cadrul raportului de asigurări sociale nu influențează direct dreptul de a primi întreținerea legală.

Practica judiciară și literatura de specialitate au stabilit cu privire la relația dintre întreținerea legală și anumite forme ale asigurărilor sociale următoarele:

- pensia de întreținere poate fi cumulată cu pensia de invaliditate, dacă totalul celor două pensii nu depășește suma necesară pentru menținerea acelorași condiții de trai din căsătorie²⁵⁰.

- pensia de întreținere poate fi cumulată cu pensia pentru munca depusă și

---

²⁴⁸De la această regulă există și excepții, cum ar fi situația că indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă nu se acordă celor care: a) nu respectă tratamentul medical prescris sau nu se prezintă la vizita medicală indicată pentru urmărirea bolii; b) simulează boala.

²⁴⁹A. Lesviodax, Obligația legală de întreținere, Editura Științifică, București, 1971, p. 42.

²⁵⁰Trib. Suprem, dec. civ. nr. 859, în C.D. 1959, p216.

limită de vârstă în vederea acoperirii nevoilor celui care reclamă întreținerea²⁵¹.

O problemă apărută după 1990 este cea privitoare la relația dintre drepturile din cadrul protecției sociale a șomerilor, în principal ajutorul de șomaj, ajutorul de integrare profesională și alocația de sprijin, și dreptul la întreținere legală.

Ajutorul de șomaj și ajutorul de integrare profesională sunt prestații de securitate socială ce constau într-o sumă de bani calculată în mod diferențiat pe categorii de persoane și vechime în muncă, ce se acordă lunar pe o perioadă de cel mult 270 de zile calendaristice²⁵². Cât privește alocația de sprijin, aceasta este în concepția Legii nr.1/1991 o măsură de protecție socială cu caracter complementar ce constă într-o sumă de bani fixă (60 % din salariul de bază minim brut pe țară²⁵³, din care s-a scăzut impozitul prevăzut de lege- art 13 alin.1), care se acordă pe o perioadă de timp prestabilită de lege.

Cât privește natura juridică a acestor drepturi, în literatura de specialitate²⁵⁴ s-a arătat că ajutorul de șomaj și de integrare profesională sunt drepturi de asigurări sociale, realizabile într-un raport juridic de asigurări sociale, iar alocația de sprijin are o natură juridică mixtă, fiind un drept de asigurări sociale și un drept de asistență socială.

Problema corelație dintre ajutorul de șomaj și întreținerea legală ar fi foarte ușor rezolvată, dacă ne-am raporta la condiția ca persoana care cere întreținere să se afle în nevoie din cauza incapacității de a muncii și la definiția legală a șomerului care este o persoană " aptă de muncă".²⁵⁵ În acest context, cererea de întreținere a șomerului ar fi respinsă *de plano*, pentru că prin ipoteză acesta nu se încadrează în sfera persoanelor îndreptățite la întreținere. Nu credem că aceasta este soluția. Este adevărat că șomerul este o persoană aptă de muncă, dar la fel de adevărat este că el este în imposibilitate obiectivă de a

---

²⁵¹Trib. Suprem, dec. civ. nr. 785, în " Legalitatea populară" nr. 3/1956, p.117.

²⁵²Sanda Ghimpu, Al. Țiclea, C. Tufan, op. cit., p. 298.

²⁵³Potrivit H.G. nr. 183/1998 începînd cu data de 1 aprilie 1998 salariul minim brut pe țară a fost stabilit la 350.000 lei lunar, pentru un program complet de 170 ore pe lună, reprezentînd 2.058,85 lei/oră.

²⁵⁴Sanda Ghimpu, Al. Țiclea, C. Tufan, op. cit., p. 299

²⁵⁵Art. 1 din Legea nr. 1/1991

presta munca și de a-și câștiga existența, el nu poate fi încadrat *din lipsă de locuri de muncă disponibile corespunzătoare pregătirii sale* (potrivit art. 1.din Legea nr. 1/1991). În literatura de specialitate²⁵⁶ s-a subliniat deja faptul că situația șomerilor nu se confundă cu situația persoanelor apte de muncă, dar care nu muncesc pur și simplu.

Șomerul se află sau nu în starea de nevoie cerută de lege pentru acordarea întreținerii legale în funcție de situația sa concretă, avându-se în vedere și corelațiile legale făcute între sursele de venituri proprii sau mijloacele de întreținere personale (potrivit Legii nr.1/1991, în special art 6 și 12) și acordarea diferitelor forme de protecție socială a șomerilor.

În concluzie, drepturile de asigurări sociale sunt disticte de dreptul de întreținere legală, ele putînd fi cumulate în situații speciale pentru asigurarea existenței unei persoane.

10.2.Întreținerea legală și asistența socială

În sens general asistența socială este definită ca ²⁵⁷ sistem de ajutorare materială a persoanelor care și-au pierdut capacitatea de muncă și nu dispun de mijloace necesare traiului.

În literatura juridică asistența socială a fost definită ca o componentă esențială a securității (protecției) sociale, fiind reprezentată de un sistem de norme juridice prin care se pun în aplicare programele de protecție socială pentru susținerea unor prestații destinate familiilor cu copii, unor categorii de minori, bătrânilor pensionari și nepensionari, adulților cu deficiențe și altor beneficiari, prestații finanțate și administrate de stat prin organele sale specializate²⁵⁸.

Se observă că, spre deosebire de raporturile de asigurări sociale, care au o sferă de cuprindere mai mică datorită calității de asigurat, care la rândul ei este condiționată de o anumită condiție juridică, exempli gratia, cea de salariat,

---

²⁵⁶Ion P. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Editura ALL, București, 1993, p. 444.

²⁵⁷Dicționar general al limbii române, Vasile Breban, Editura Enciclopedică și Editura R.A.I., București, 1991, p. 71.

²⁵⁸Sanda Ghimpu, Al. Țiclea, C. Tufan, op. cit., p. 347

raporturile de asistență socială au o arie de cuprindere mult mai mare, derivată din noțiunea de nevoie.

Asistența socială are o vocație universală pentru că nevoia, odată ce a fost dovedită, va permite accesul tuturor categoriilor de persoane defavorizate, celor aflați în situații materiale precare, la prestațiile legale acordate. Condiționarea asistenței sociale de starea de nevoie a celui asistat²⁵⁹ o apropie într-o măsură mult mai mare decât asigurarea socială, de întreținerea legală, fără însă ca cele două instituții să se suprapună.

Asistența socială este, ca și asigurarea socială, o instituție de drept public, față de întreținerea legală care aparține dreptului privat.

Raporturile de asistență socială sunt reglementate exclusiv de lege, ca și cele de întreținere legală, însă subiectele lor sunt, persoana fizică aflată în nevoie pe de o parte, în acest punct asemănându-se foarte mult cu întreținerea legală, unde creditorul prin ipoteză trebuie să fie în nevoie, și statul prin organismele sale specializate, pe de altă parte, cea ce nu mai este cazul în situația întreținerii legale, unde și debitorul este tot o persoană fizică.

Dacă în cazul asigurărilor sociale acoperirea riscurilor se realizează și din cotizația celor care prestează munca, dacă în cazul asistenței sociale finanțarea se realizează în principal de la bugetul de stat și bugetele locale, în situația întreținerii legale, alimentele, în sens larg, sunt numai în sarcina debitorului acesteia.

Asistența socială este deci finanțată pe principiul solidarității naționale, din sumele alocate se plătesc diverse ajutoare și alocații, precum și prestații în natură (masa la cantina de ajutor social, întreținerea în școli speciale, creșe, cămine de bătrâni etc.); prestațiile au însă un quantum forfetar și nu sunt în mod obligatoriu succesive, spre deosebire de pensia de întreținere care are un quantum variabil și se plătește, de regulă, lunar.

În cadrul asistenței sociale din țara noastră întâlnim:

- drepturile de asistență socială destinate familiilor cu copii, în special alocația de stat pentru copii, dar și alocația suplimentară pentru familiile cu

copii de care ne vom ocupa pe larg, sau ajutorul social.

- asistența socială a copilului aflat în dificultate.
- drepturile de asistență socială ale persoanelor vârstnice.
- cantinele de ajutor social.
- drepturile de asistență socială ale persoanelor handicapate.
- drepturile veteranilor, invalizilor, orfanilor și văduvelor de război
- drepturile foștilor deținuți politici
- drepturile eroilor- martiri, urmașilor și răniților, precum și luptătorilor

pentru victoria Revoluției din decembrie 1989

Alocația de stat pentru copii și obligația legală de întreținere

Potrivit art. 45 al.2 din Constituția României din 1991 "*Statul acordă alocație de stat pentru copii...*".

De asemenea, potrivit art. 1 din Legea nr. 61/ 22.09.1993 privind alocația de stat pentru copii ²⁶⁰"Copiii în vârstă de până la 16 ani beneficiază de alocație acordată de stat.

Copiii care urmează una din formele de învățământ prevăzute de lege beneficiază de alocație de stat pentru copii până la împlinirea vârstei de 18 ani.

Copiii care au contactat o invaliditate încadrată în gradul I sau II, până la împlinirea vârstei de 16 ani, precum și copiii handicapați beneficiază de alocație de stat pentru copii până la împlinirea vârstei de 18 ani".

Trebuie spus că regimul juridic al alocației de stat pentru copii, în baza noilor principii constituționale, a căpătat o nouă semnificație din momentul aplicării Legii nr. 61/1993. Este vorba în principal de faptul că noua lege consfințește principiul universalității prestațiilor familiale ca principal criteriu legal de acordare a alocației de stat pentru copii. Astfel, spre deosebire de Decretul nr. 410/1985 care condiționa acordarea alocației de stat pentru copii de calitatea juridică de salariat a părintelui copilului minor, potrivit noilor reglementări în materie, beneficiază de alocație fiecare copil, indiferent de

---

²⁵⁹ Acordarea asistenței sociale în funcție de nevoie este un principiu al acestei instituții

²⁶⁰ Legea nr. 61/1993 a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 233 din 28.09.1993.

calitatea de salariat a părintelui său.

Alocația de stat pentru copii nu se confundă cu obligația legală de întreținere.

Încercând o definiție a alocației de stat pentru copii putem pleca chiar de la etimologia cuvântului "alocație" care derivă de la cuvintele latine *ad- la și locare- a pune*, ceea ce înseamnă, raportat la materia noastră, *afectarea unor mijloace bănești sau materiale în vederea realizării unei anumite acțiuni*²⁶¹. Deci, alocația de stat pentru copii constituie, potrivit și textelor legale în materie, suma de bani acordată de stat, în condițiile legii, copiilor în vederea acoperirii unor cheltuieli privind creșterea și educarea acestora.²⁶² În literatura de specialitate alocația de stat pentru copii este considerată una din principalele prestații de asistență socială ce constă într-o sumă de bani pe care statul o acordă familiilor cu copii în vederea acoperirii nevoilor de creștere și educare a acestor copii.²⁶³

Chiar dacă alocația de stat pentru copii are un caracter alimentar²⁶⁴ și are drept scop creșterea și educarea copilului, ca și pensia de întreținere a copilului pe care o plătește, în caz de desfacere a căsătoriei, un părinte celuilalt părinte căruia i-a fost încredințat copilul, totuși prezintă aspecte proprii și funcționează independent de aceasta²⁶⁵; cele două categorii de drepturi nu pot fi confundate și asimilate, deoarece ele nu se suprapun, ci, într-o formă specifică, se completează, motiv pentru care acordarea unuia nu este condiționată de acordarea celuilalt.

Astfel, fundamentul legal al pensiei de întreținere pentru copii îl constituie obligația părinților de a-i crește și educa pe copii potrivit art 42 al.3, atr.86 și art 107 din Codul familiei, în timp ce temeiul juridic al alocației de stat

---

²⁶¹Dicționar enciclopedic român, vol. I, Editura Politică, București, 1962, p.92.

²⁶²A se vedea și Plenul Tribunalului Suprem, dec. de îndrumare nr. 24 din 17 august 1961, în Culegere de decizii de îndrumare ale Plenului Tribunalului Suprem în materie civilă pe anii 1952-1965, Editura Științifică, București, 1966, p. 213.

²⁶³Sanda Ghimpu, Al. Țiclea, C. Tufan, op. cit., p. 397.

²⁶⁴V. Pătulea, Acordarea alocației de stat pentru copilul dinafara căsătoriei sau înfiat, în R.R.D. nr.7/1996, p. 83

²⁶⁵Vasile Buia, Alocația de stat pentru copii. Texte legale comentate și adnotate. Editura Științifică, București, 1971, p.17 și urm.

pentru copii îl formează protecția socială cu totul specială pe care statul o asigură copilului potrivit art. 45 din Constituție și altor legii speciale²⁶⁶

De asemenea, cuantumul celor două drepturi, la alocație și la întreținere, este diferit pentru că se calculează după criterii deosebite. Astfel, pensia de întreținere a copilului se stabilește de către instanța de judecată, avându-se în vedere nevoile copilului și posibilitățile materiale ale părinților, existând și un plafon legal²⁶⁷, în timp ce alocația de stat pentru copii reprezintă o sumă fixă periodică.

Alocația de stat pentru copii nu se acordă copiilor care au împlinit vârsta de 7 ani și, în lipsa unor motive de sănătate dovedite prin certificat medical, nu urmează învățământul general obligatoriu, potrivit regulamentelor școlare²⁶⁸. Acest criteriu este irelevant pentru plata pensiei de întreținere.

Este, de principiu, că întreținerea nu poate fi solicitată pentru trecut, considerându-se că de vreme ce nu a fost cerută, nu era necesară, potrivit adagiului latin **in praeteritum non vivitur**²⁶⁹. Această regulă nu se aplică în materia alocației de stat pentru copii. Potrivit art. 6, al.5 din legea nr.61/1993, alocația de stat pentru copii se poate plăti și pentru o perioadă anterioară, dar nu mai mult de 12 luni, în situația în care cererea pentru plata alocației este înregistrată ulterior lunii în care s-a născut copilul.

Contestațiile formulate împotriva modului de stabilire și de plată a alocației de stat pentru copii se soluționează potrivit Legii contenciosului administrativ nr. 29/1990²⁷⁰, în timp ce soluționarea litigiilor privind obligația legală de întreținere este de competența instanței de drept comun, potrivit C.p.civ.

Alocația de stat pentru copii se suportă de la bugetul de stat²⁷¹ pentru că face parte din complexul de măsuri de ocrotire a copilului luate de stat, în timp

---

²⁶⁶Legea nr.61/1993; Legea nr. 119/1997 privind alocația suplimentară pentru familiile cu copii, ș.a.

²⁶⁷Potrivit art. 94, al.3 C.fam."...întreținerea...se stabilește până la o pătrime din câștigul său din muncă pentru un copil, o treime pentru doi copii și o jumătate pentru trei sau mai mulți copii"

²⁶⁸ potrivit art. 5 din legea nr.61/1993

²⁶⁹Sau francez: *les aliments ne s'arrangent pas*

²⁷⁰Potrivit art. 9 din Legea nr. 61/1993.

²⁷¹Potrivit art. 10 din Legea nr. 61/1993.

ce pensia de întreținere se suportă de către persoana obligată de lege cu întreținerea în virtutea solidarității familiale.

Pe de altă parte însă, există între cele două drepturi, la alocație și la întreținere unele asemănări. Astfel, ambele decurg *direct* din lege, iar prevederile legale sunt *imperative* în ambele situații. Ambele sunt strict personale, din care cauză nu pot face obiectul unor tranzacții sau renunțări și nu pot fi înstrăinate sau urmărite.²⁷²

În concluzie, având un caracter distinct în raport cu dreptul de întreținere al copilului față de părinții săi, dreptul de alocație nu influențează cu nimic stabilirea și plata pensiei, și nici invers. Practic, alocația se adaugă pensiei de întreținere la care copilul are dreptul.

Întreținerea legală se delimitează și de alocația suplimentară pentru familiile cu copii. Potrivit Legii nr. 119/1997²⁷³ alocația suplimentară pentru familiile cu copii este o prestație familială de asistență socială ce constă într-o sumă de bani suportată de la bugetul de stat în favoarea familiilor cu copii, în scopul atenuării consecințelor reformei în domeniul economic²⁷⁴. Această prestație suportată de stat constituie un instrument eficient de transfer de resurse către familiile pentru care posibilitatea de a fi lovite de sărăcie este cea mai mare. Quantumul alocației suplimentare este fix, diferențiat pe familii cu doi, trei, patru sau mai mulți copii²⁷⁵. Ea nu este impozabilă și nu poate fi urmărită silit decât în vederea recuperării sumelor plătite necuvenit cu acest titlu.

Indubitabil, în plan juridic, obligația legală de întreținere și protecția socială asigurată de stat cetățenilor români *sunt instituții distincte*, care au reglementări diferite, condiții de existență și chiar efecte diferite. Astfel:

- prestațiile din cadrul protecției sociale se realizează din fonduri speciale administrate de regulă de stat care au surse de constituire speciale. Este vorba, de exemplu în cadrul asigurărilor sociale, de fondurile asigurărilor sociale de

---

²⁷²Potrivit art.8 din Legea nr 61/1993 "Alocația de stat pentru copii nu este impozabilă și nu poate fi urmărită silit decât în vederea recuperării sumelor plătite necuvenit cu acest titlu".

²⁷³Publicată în M.Of. nr. 149 din 11 iulie 1997

²⁷⁴Sanda Ghimpu, Al. Țiclea, C. Tufan, op. cit., p. 404.

²⁷⁵Potrivit art. 5 din Legea nr. 119/ 1997.

stat, fondurile destinate plății drepturilor de asigurări sociale ale agricultorilor, fondurile pentru plata drepturilor de asigurări sociale ale militarilor, fondul de asigurări sociale de sănătate, fondurile necesare protecției sociale a șomerilor. De asemenea, în cadrul asistenței sociale, finanțarea prestațiilor se realizează, în principal, de la bugetul administrației centrale de stat, de la bugetele administrațiilor locale și din fondul de risc și de accident.

- prestațiile din cadrul protecției sociale se pot clasifica în prestații contributive și prestații necontributive după cum beneficiarii lor au sau nu obligația de a contribui la constituirea fondurilor speciale. Ca o regulă, prestațiile din materia asigurărilor sociale sunt *prestații contributive*, pentru că asigurările sociale- componentă importantă a sistemului de securitate socială, desemnează regimul de natură contractuală prin care într-un cadru legislativ adecvat și prin organisme speciale se garantează protecția unor persoane numite "asigurați" împotriva unor consecințe ale unor eventualități determinate, cum ar fi boala, bătrânețea, maternitatea etc.; dobândirea calității de asigurat și deci dreptul la protecție este legată, de regulă, de unele condiții printre care și *plata unor contribuții procentuale din venitul realizat*. Pe de altă parte, prestațiile din domeniul asistenței sociale sunt *necontributive*, deoarece ele se acordă în afara oricărei asigurări și contribuții ale persoanelor beneficiare. Aceste prestații necontributive reflectă cel mai sugestiv esența protecției sociale: solidaritatea societății pentru ajutorarea membrilor săi aflați în nevoie, fără vreun echivalent sau efort, nici chiar anterior, din partea acestora. În acest punct se observă asemănarea cu întreținerea legală care la nivelul familiei, componentă de bază a societății, are aceeași esență: solidaritatea în fața nevoii; pensia alimentară poate fi considerată și ea o prestație necontributivă.

- în domeniul protecției sociale există întotdeauna proceduri speciale, rapide, de recuperare a sumelor încasate necuvenit, iar în anumite situații poate fi angajată o răspundere juridică specială a persoanelor implicate.

Pe de altă parte însă, trebuie să observăm că, privind lucrurile în aspectele lor mai generale, cele două instituții, protecția socială și întreținerea legală, au și

elemente comune care creează între ele o anumită legătură²⁷⁶. Astfel:

- cele două instituții au ca fundament solidaritatea ca principiu și sentiment profund uman. Este adevărat că protecția socială asigurată de stat are ca fundament solidaritatea socială, și amintim aici, exempli gratia, dispozițiile art.1 al.2 din Legea nr.67/1995 privind ajutorul social, potrivit căruia: "*Instituirea ajutorului social se întemeiază pe principiul solidarității sociale*", iar întreținerea legală are ca fundament solidaritatea familială. Legătura dintre cele două forme ale solidarității nu poate fi contestată. În acest context există o identitate de scop: ajutorarea persoanelor aflate în nevoie, fiecare atingându-l însă prin mijloace și în condiții specifice.

- anumite criterii folosite în domeniul protecției sociale au fost folosite în materia întreținerii legale. Este vorba de soluția dată de practica noastră judiciară, print-o aplicare creatoare a legii, în problema dreptului la întreținere al minorului care devine major și se află în continuarea studiilor. În această materie, pornindu-se de la dispozițiile legale privind pensiile de asigurări sociale de stat²⁷⁷ prin analogie s-a considerat că cel aflat în continuarea studiilor are dreptul la întreținere, în aceleași condiții ca și minorul, până la terminarea acestora, fără a depăși însă vârsta de 25 sau 26 de ani²⁷⁸.

De asemenea, după 1990 în soluționarea unor cereri de întreținere legală instanțele de judecată folosesc pentru determinarea cuantumului pensiei de

---

²⁷⁶Legătura dintre întreținerea legală și protecția socială asigurată de stat a fost semnalată în literatura noastră de specialitate. Astfel, în lucrarea "Curs de drept civil", Editura Cartea Românească, București, 1925, p. 427, profesorul George Plastara arăta că obligația alimentară servește la salvagardarea multor interese, dar și datoria de asistență a statului a devenit din ce în ce mai imperioasă. Între aceste două limite, la un capăt se află obligația alimentară, grevând familia, și la celălalt asistența publică; și alte colectivități contractuale au datoria de a ajuta; astfel sunt societățile de asigurare, etc. Aceste colectivități sunt chemate să înlocuiască astăzi asistența ce trebuia să o dea altădată familia.

²⁷⁷Legea nr. 27 din 28 decembrie 1966 privind pensiile de asigurări sociale de stat și pensia suplimentară, care în art. 31, reglementând dreptul la pensia de urmaș al copiilor, dispunea că aceștia au acest drept până la 16 ani sau, dacă continuă studiile până la terminarea lor, însă nu mai mult de 25 de ani; art. 40 lit.a din Legea nr. 3/1977 stabilește pentru acest drept vârsta de 25 sau 26 de ani pentru cei ce urmează studii superioare cu durata de școlarizare mai mare de 5 ani; Legea nr. 86/1998 stabilește acest drept pentru copiii urmași ai membrilor titulari sau corespondenți ai Academiei Române până la majorat sau, dacă își continuă studiile, până la terminarea acestora, fără a depăși însă vârsta de 26 de ani

²⁷⁸Decizie de îndrumare nr. 2 a Plenului Tribunalului Suprem din 20 februarie 1971, în "Revista română de drept" nr. 4/1971, p. 88 și urm.

întreținere, în situații deosebite, în special pensia solicitată de minori de la părinții lor, *salariul minim pe economie*²⁷⁹. Astfel, s-a decis că, întrucât prin H.G. din februarie 1991 s-a stabilit salariul minim pe economia națională, urmează ca în lipsa altei baze de calcul a pensiei de întreținere părintele să fie obligat la plata unei pensii pentru copil care să reprezinte o pătrime din acel salariu²⁸⁰, ori salariul minim pe economie este o bază de calcul pentru anumite prestații din domeniul securității sociale, de exemplu, alocația de sprijin este, potrivit Legii nr.1/1991, 60% din salariul minim brut pe țară, din care s-a scăzut impozitul legal.

Considerăm de asemenea că principiul indexării prestațiilor aplicabil în domeniul protecției sociale trebuie aplicat și în materia întreținerii legale.

În domeniul securității sociale statul intervine prin indexări și compensări²⁸¹, majorând prestațiile (pensiile, alocațiile de stat pentru copii, ajutoarele sociale), în vederea menținerii puterii de cumpărare, pentru atenuarea efectelor inflației asupra nivelului de trai. Indexarea presupune o majorare a veniturilor într-un procent sau o sumă fixă, datorită creșterii generale a prețurilor, iar compensarea reprezintă o sumă de bani cu care se majorează veniturile ca urmare a creșterii prețurilor de consum și a tarifelor la produsele la care se retrage subvenția²⁸². Cele două modalități sunt absolut necesare pentru menținerea unui echilibru corespunzător între veniturile populației și nivelul prețurilor de consum. Din aceleași considerente, mai ales în condițiile actuale, pensia alimentară și în general orice obligație bănească cu caracter de întreținere ar trebui să se revizuiască de drept. În acest sens, intervenția legiuitorului ar fi binevenită²⁸³.

---

²⁷⁹Exempli gratia, s.civ. nr.12360/15 septembrie 1997 a Judecătorei Timișoara, nepublicată

²⁸⁰Tribunalul Municipiului București, s. III civ, dec. nr. 103/1992; în același sens, aceeași instanță, dec. nr. 19/1992; dec.nr. 1006/1992, în Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1992, Șansa SRL, București, 1993, p. 58-59, nr. 31, 32, 33.

²⁸¹Spre exemplu, H.G. 543/1996, H.G. nr. 471/1997, H.G. nr.173/1998 privind măsuri de protecție socială aplicabile pensiilor și altor drepturi de asigurări sociale, alocațiilor de stat pentru copii, precum și altor venituri ale populației.

²⁸²Sanda Ghimpu, Al. Țiclea, C. Tufan, op. cit., p.14.

²⁸³În același sens, vezi Francisc Deak, Tratat de drept civil, Contractele speciale, Editura ACTAMI,

11. Concluzii

Față de toate cele prezentate în acest capitol putem spune că obligația legală de întreținere este o creanță de tip special. Ea există în baza legii independent de voința părților. Întreținerea nu este predeterminată, legea reglementând numai cadrul exercițiului ei, întinderea ei fiind stabilită suveran de judecător *in concreto*. În literatura juridică²⁸⁴ s-a arătat că obligația de întreținere există în stare latentă din momentul apariției raporturilor fundamentale (raporturile de rudenie, de căsătorie, de familie sau asimilate acestora); ea există în sarcina persoanelor implicate în aceste raporturi anterior oricărei cereri în justiție.

Întreținerea legală este un izvor distinct de obligații, cu efecte și condiții proprii cărmuite, în ordine, de Codul familiei, Codul civil și de principiul echității și justiției, ca principiu fundamental al dreptului. Este ușor de acceptat că raportul juridic la care dă naștere își are izvorul în lege și, în primul rând, cel puțin *de lege lata*, în Codul familiei. Apoi, nu există nici o greutate în a observa că acest raport juridic este cărmuit, acolo unde norma specială nu dispune, de normele generale ale dreptului civil obligațional cuprinse în Codul civil, ca o consecință a faptului că dreptul familiei este un drept special față de dreptul civil. În ultimul rând, dar nu ca importanță, condițiile și efectele obligației legale de întreținere sunt cărmuite de dreptul natural, de principiul echității și justiției. Chiar dacă normele speciale în materie ale Codului familiei, cel puțin în sistemul nostru, nu fac trimitere expresă la "echitate", este mai presus de orice dubiu că în această materie raportarea la "echitabil" este permanentă.

Pe de altă parte, s-ar putea susține că menționarea principiilor fundamentale este inutilă de vreme ce, oricum, aplicabilitatea lor este subînțeleasă în orice domeniul al dreptului. Ceea ce vrem să subliniem este faptul că în materia obligației legale de întreținere, mai mult ca în orice alte materii, vom apela mereu la acea facultate sau *sentiment* al justului și injustului, considerat ca un caracter fundamental și specific al omului, la acea putere *autonomă* și de neînlăturat de a judeca asupra justului și injustului²⁸⁵. Lăsându-i

---

București, 1998, p.449, nota 158.

²⁸⁴Ion Dogaru, op.cit., p. 62.

²⁸⁵Giorgio Del Vecchio, *Lecții de filosofie juridică*, Editura "Europa Nova", p. 319 și urm. - Fundamentul rațional al dreptului. Sentimentul juridic.

judecătorului o posibilitate de apreciere foarte largă în această materie, legiuitorul îl obligă practic la acest demers. Sorgința acestei obligații în solidaritatea familială care îi unește pe toți cei implicați în relațiile de familie sau cele asimilate acestora, îl îndeamnă pe judecător să mențină prin deciziile sale această unitate.

Această obligație se numește legală, nu pentru că este reglementată de lege, ci tocmai pentru a o evidenția ca o categorie juridică distinctă de alte categorii juridice.

CAPITOLUL IV

SPECIFICITATEA ANUMITOR FORME ALE OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE

În funcție de calitatea persoanelor între care legea o instituie obligația legală cunoaște mai multe forme²⁸⁶. Vom analiza pe rând, încercând să surprindem acele aspecte particulare specifice fiecăreia: obligația de întreținere între soți; obligația de întreținere între părinții și copiii lor minori; obligația de întreținere reglementată pentru a-i proteja pe anumiți minori aflați în situații speciale; obligația de întreținere între colaterali.

Secțiunea I

OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNTREȚINERE ÎNTRE SOȚI

1. Reglementare

În vechiul drept românesc. Pravila lui Matei Basarab conține dispoziții care reglementează amănunțit puterea soțului asupra soției - glava 184, dar nu reglementează expres obligația de întreținere dintre soți.

Codul Calimah cuprinde mai multe dispoziții privitoare la raporturile dintre soți, atingând și aspecte privind întreținerea. Astfel, art. 103 dispune: "Cele de o potrivă drituri și îndatoriri între soți se nasc din scopul unirii lor, din legi și din alcătuirea căsătoriei"; art. 105 - *Ambele părți sunt deopotrivă supuse spre împlinirea căsătoreștei datorii spre credință și spre cuviinciasă purtare a uneia către alta*; art. 106 - *Bărbatul este capul familiei sale. Pentru aceia lui mai ales se cuvine a fi povățuitorul casnicei ocârmuirii; el este dator a se îngriji pentru cele trebuincioase soției sale, după puterea întovărășitei lor averi, și de a o apăra întru toate întâmplările*; art. 107 - *Femeia primește numele familiei bărbatului său și dobândește drepturile stării lui; ea este datoare a sălășlui cu*

---

²⁸⁶Ion P. Filipescu, Ion Dogaru, op. cit., p. 10. Suntem cu totul de acord cu teza unicității obligației de întreținere.

dânsul, a-l ajutata după puterile sale întru ocârmuirea casei și spre folos, și la câte cere casnica rânduială să se supuie ea, cum și toți casnicii prin grija și silința ei, celor de căre bărbat hotărăte rânduiei.

Codul civil reglementează drepturile și datoriile soților, inclusiv obligația de întreținere astfel: art. 194 - Soții își datoresc unul altuia credință, sprijin și ajutor;

art. 195 - Bărbatul este dator protecțiunea femeii, femeia ascultarea bărbatului;

art. 196 - Femeia este datoare să locuiască împreună cu bărbatul său și să-l urmeze ori în ce loc va găsi el de cuvință să- și stabilească locuința sa; bărbatul este dator a o primi și a-i înlesni tot pentru viețuirea ei, după starea și puterea sa; art 250 - Femeia în procesul de despărțenie va putea părăsi domiciliul bărbatului, în timpul cât va ține procesul și cere o pensiuine de întreținere, în proporțiune cu mijloacele bărbatului. Tribunalul, dacă va încuviința această cerere, va hotărî și suma de bani ce bărbatul va fi dator a da femeii sale pentru întreținere; art. 281 - Dacă soții nu-și dăduseră nici un avantajiu unul altuia, sau dacă acele avantagiuri nu vor fi îndestulătoare spre a asigura subsistența soțului care a dobândit despărțenia, tribunalul va putea ordona și lua măsuri pentru a se da acestuia o pensiuine de întreținere din averea celuilalt soț, care nu va putea trece peste o a treia parte din suma veniturilor; această pensiuine se va putea revoca când ea nu va mai fii necesară.

Codul familiei reglementează obligația de întreținere între soți în mod expres în art. 24, 41, 86, 89, articole pe care le vom analiza în continuare.

2. Situații de distins

În acest capitol vom analiza următoarele situații în care se poate pune problema obligației legale de întreținere între soți:

- obligația de întreținere în timpul căsătoriei, analizând separat situația în care soții au un domiciliu comun, situația în care soții sunt despărțiți în fapt și întreținerea în timpul procesului de divorț.

- obligația de întreținere între foștii soți după desfacerea căsătoriei prin divorț.

- obligația de întreținere în situația căsătoriei putative.

3. Obligația de întreținere în timpul căsătoriei

3.1. Introducere

Nimic mai firesc decât obligația de întreținere între soți în timpul mariajului. Unirea lor este chiar fundamentul familiei, această unire făcând să apară între soți legăturile cele mai intime care se pot concepe.²⁸⁷

Este celebră definiția jurisconsultului Motestinus potrivit căreia: "*Nuptiae sunt conjunctio maris et faeminae et consortium omnis vitae, individuae vitae consuetudo, divini et humani juris communicatio*". Inspirându-se din aceasta, Codul Calimah arată în art. 63: "Legăturile familiei se alcătuiesc prin căsătorească tocmeală, prin care două persoane, partea bărbătească și partea femeiască, arată cu un chip legiuit a lor voință și hotărâre de a viețui într-o legiuită însoțire, cu dragoste, cu frica lui Dumnezeu, și cu cinste, într-o tovărășie nedespărțită, de a naște prunci, a-i crește și a se ajuta între ei după putință la toate întâmplările".

Pe timpul căsătoriei soții își datorează reciproc întreținere. Potrivit art. 41 alin. 1 din Codul familiei: "Până la desfacerea căsătoriei în condițiile prevăzute de art. 39, soții își datorează întreținere". De asemenea, potrivit art. 86 alin 1 C.fam.: "Obligația de întreținere există între soț și soție..."

Această obligație constituie o aplicare a principiului înscris în art. 2 C.fam, potrivit căruia membrii familiei sunt datori să-și acorde unul altuia sprijin moral și material.

Obligația de întreținere constituie un efect al căsătoriei și este reciprocă în sensul că ea revine, în egală măsură, atât bărbatului față de femeie, cât și femeii față de bărbat. În literatura de specialitate s-a arătat că realizarea ei poate să prezinte aspecte dierite, după cum soții au un domiciliu comun sau au domiciliu separate²⁸⁸.

---

²⁸⁷Ion Dogaru, op. cit., p. 122.

²⁸⁸T. R. Popescu, op. cit., p. 227; I. P. Filipescu, op. cit., p. 450; Ion Dogaru, op. ci., p. 126; C Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, Tratat de drept civil român, Editura ALL, București, 1996, p. 347-348

3.2. Obligația de întreținere între soți în situația în care au un domiciliu comun

Ab initio trebuie să menționăm că avem în vedere situația în care soții locuiesc efectiv împreună, ducând în mod stabil o viață comună, iar nu situația în care în mod formal soții declară că domiciliul lor comun este la o anumită adresă.

Viața comună și obligația legală de întreținere.

În mod obișnuit, soții au o locuință comună, iar obligația de întreținere se realizează prin ducerea vieții în comun²⁸⁹ în cadrul căreia fiecare dintre ei contribuie, în funcție de posibilitățile sale, la cheltuielile care se impun²⁹⁰. În același timp, la realizarea acestei obligații contribuie și faptul că soții au bunuri comune care sunt destinate în primul rând să acopere nevoile căsniciei, și asupra cărora soții au, în egală măsură, dreptul de administrare, folosință și dispoziție²⁹¹.

Viața în comun arată în chipul cel mai fericit îndeplinirea tuturor sarcinilor pe care relațiile dintre soți le implică. Ea este cadrul cel mai firesc de executare a obligației de sprijin reciproc moral și material, a obligației de fidelitate, a îndatoririlor conjugale. Uniunea juridică dintre bărbat și femeie devine și în fapt o realitate, o comunitate de viață afectivă-morală, numai dacă soții locuiesc împreună. În acest fel scopul căsătoriei este pe deplin realizat și soții își pot îndeplini în mod corespunzător și celelalte îndatoriri reciproce.

Chiar dacă nu mai este reglementată în mod expres, așa cum o regăsim în dreptul roman sau în vechiul drept românesc, sau chiar în Codul civil, între soți există obligația de a locui împreună impusă de finalitatea relațiilor dintre ei. În acest sens, obligația de coabitare trebuie considerată ca fiind mai de grabă de esența căsătoriei decât de natura sa²⁹². Sprijinul moral dintre soți, care poate consta, exempli gratia, într-o încurajare plină de sollicitudine pentru depășirea

---

²⁸⁹T. R. Popescu, op. cit., p. 227.

²⁹⁰Art. 29 din Codul familiei.

²⁹¹Art. 35 din Codul familiei.

²⁹² Ion P. Filipescu, op. cit., p. 61; Ioan Albu, op. cit., p. 111-114.

unei situații critice sau pentru ca acțiunile și proiectele profesionale sau de viață ale fiecăruia dintre soți să se transforme în tot atâtea împliniri, într-o îngrijire atentă și devotată a soțului suferind, sau, în sfârșit, o permanentă stimulare pentru ca soțul sau soția să se poată afirma pe diferite planuri, începe printr-o viață constant comună.

În acest context, nu se poate face o delimitare exactă între obligația de întreținere și celelalte obligații reciproce dintre soți, în special obligația de asistență morală, întrucât toate se topesc în armonia conjugală²⁹³. Se poate spune că viața în comun presupune îndeplinirea obligațiilor dintre soți, inclusiv a obligației de întreținere. Este, după cum vom vedea, o prezumție simplă relativă.

Prin excepție, nu întotdeauna împrejurarea că soții locuiesc împreună exclude problema obligației legale de întreținere.

Există situații în care, chiar în situația când soții locuiesc împreună, raporturile de familie sunt afectate de atitudinea negativă a unuia dintre soți față de obligația firească de a contribui, în funcție de posibilitățile sale, la cheltuielile căsniciei (de exemplu, folosește toate veniturile sale în interesul strict personal, ignorând cheltuielile comune: chiria, cheltuielile curente; nu procură copiilor îmbrăcăminte și altele) și față de îndatorirea de a acorda ajutor celuilalt soț.

În această situație, care practic echivalează cu o separare în fapt, în literatura de specialitate²⁹⁴ se consideră că soțul care singur susține sarcinile căsniciei sau care se află în nevoie poate cere, prin acțiune în justiție ca celălalt soț să fie obligat la executarea obligației de întreținere față de el, precum și la contribuția la cheltuielile mariajului. De asemenea, practica judiciară a stabilit că este admisibilă acțiunea introdusă de unul dintre soți pentru a obține obligarea celuilalt să contribuie, în măsura mijloacelor pe care le are, la

---

²⁹³De obicei obligația alimentară între soți nu are o existență de sine-stătătoare. Ea se confundă cu datoria reciprocă a soților de a locui împreună, a se vedea, C Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, Editura ALL, București, 1996, p. 347, nr. 944; Ion Dogaru, op. cit., p. 124.

²⁹⁴T.R.Popescu, op.cit., p. 227-228; I.P.Filipescu, op. cit., p. 451; Ion Dogaru, op. cit., p. 125-126.

suportarea cheltuielilor comune ale gospodăriei²⁹⁵. Fără a se confunda obligația de întreținere cu obligația soților de a contribui la cheltuielile căsătoriei, s-a considerat că într-un sens larg obligația de a suporta cheltuielile mariajului cuprinde cheltuielile pentru ducerea gospodăriei comune, obligația părinților de a întreține copiii lor minori și obligația de întreținere între soți²⁹⁶.

Desigur, refuzul unuia dintre soți de a acorda ajutor celuilalt demonstrează că viața în comun este destrămată și poate constitui un motiv de divorț. Aceeași împrejurare poate constitui infracțiunea de abandon de familie pedepsită de art. 305 C.pen.

3.3. Obligația legală de întreținere între soți în situația în care nu au un domiciliu comun

Nu ne interesează aici acele situații în care soții au locuințe diferite din motive temeinice²⁹⁷, iar viața lor de familie are, în celelalte privințe, o existență normală. Este vorba de acele situații în care soții trăiesc în locuințe separate, pentru că relațiile lor sunt deteriorate, căsătoria nemaexistând în fapt.

Soții pot fi despărțiți în fapt datorită unor serioase neînțelegeri sau nechibzuinței unuia dintre ei care atrag o ruptură a relațiilor firești. Justificat sau nu, soții aleg uneori calea despărțirii în fapt, iar în acest caz se poate pune problema obligației de întreținere.

În literatura de specialitate și în practica judecătorească s-au dat soluții atât de admitere cât și de respingere a întreținerii în această situație.

Înainte de intrarea în vigoare a Codului familiei, în interpretarea dispozițiilor Codului civil privitoare la obligația de întreținere între soți s-a arătat că²⁹⁸ între obligația de întreținere dintre soți și cea de coabitare este o

---

²⁹⁵Tribunalul Suprem, dec.civ. nr. 34 din 14 ianuarie 1975, în R.R.D. nr. 9/1975, p. 70

²⁹⁶I. P. Filipescu, op. cit., p. 74; I. Albu, op. cit., p. 115; Tribunalul județean Bacău, dec. civ. 836/1971, cu nota d-lui L. Cristian, în R.R.D., nr. 1/1973, p. 130-133, pentru cuprinsul noțiunii de cheltuieli ale căsniciei.

²⁹⁷V.D. Zlătescu, Semnificația și consecințele unor situații de fapt ivite între soți în lumina legislației privitoare la întărirea familiei, în R.R.D., nr. 7/1967, p. 45-48; Plenul Trib Suprem, decizia de îndrumare nr. 26/1962, în C.D. pe anii 1952-1965, p.120, în care se dau exemple în care soții pot avea, în mod justificat, locuințe separate.

²⁹⁸C Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 347-348.

strânsă legătură, așa încât soțul care părăsește domiciliul conjugal nu poate pretinde întreținere celuilalt soț, întrucât dacă unul dintre soți nu se supune obligațiilor pe care le contractează odată cu căsătoria, el nu poate sili pe celălalt soț să și le îndeplinească. Dimpotrivă, s-a susținut că obligația alimentară nu este strâns legată de obligația de coabitare²⁹⁹. S-a considerat că dacă femeia refuză să locuiască cu bărbatul său, acesta nu poate fi obligat a-i da alimente chiar în cazul când ar fi uzufructuar al unei averi dotale³⁰⁰, iar, pe de altă parte, bărbatul care refuză să-și primească soția în casă, poate fi obligat să-i plătească o pensie alimentară chiar dacă soția nu cere divorțul³⁰¹. Bărbatul poate fi obligat la o pensie alimentară când soția este obligată să părăsească domiciliul comun pentru că acesta întreține acolo o concubină, dar refuzul de a celebra căsătoria religioasă nu dă acest drept³⁰².

După intrarea în vigoare a Codului familiei practica judiciară³⁰³ a decis la început că soția care a părăsit domiciliul comun nu poate cere pensie de întreținere de la soț, chiar dacă este în nevoie și incapabilă de muncă, fără a se face vreo distincție. După cum s-a subliniat însă, trebuie distins între cazul în care părăsirea locuinței comune de către un soț este justificată și acela în care părăsirea nu este justificată³⁰⁴. În primul caz, întreținerea se poate acorda, fără a se ridica probleme deosebite, independent de introducerea acțiunii de divorț. În această situație, refuzul soțului de a acorda întreținere celuilalt soț poate constitui motiv temeinic de divorț sau, dacă este cazul, infracțiunea de abandon familial.

Practica a stabilit că în cazul în care soții sunt despărțiți în fapt și se solicită pensie de întreținere, instanța de judecată trebuie să analizeze nu numai

---

²⁹⁹George Plastara, Curs de drept civil român, Editura Cartea Românească, București, 1925, p 428- se arată că art. 196 din Codul civil care reglementează obligația de coabitare stabilește o obligație unilaterală pentru soție, în timp ce art. 194 stabilește o obligație reciprocă între soți.

³⁰⁰C. Hamangiu, N. Georgean, Codul civil adnotat, Editura Librăriei Universala Alcalay & Co, București, 1928, p.282, nr.9.

³⁰¹Idem, p. 283, nr. 23.

³⁰²D. Alexandresco, op. cit. p. 707- 708.

³⁰³Tribunalul reg. Argeș, Col. 3, dec. nr. 1118/1960, cu notă critică de M. Merovici, în L.P. nr. 10/1960, p. 130.

³⁰⁴Al. Lesvioudax, op. cit., p. 58; autorul consideră că, de principiu, persoanele care se fac vinovate de fapte grave față de cei cărora le cer întreținerea nu pierd dreptul la întreținere.

îndeplinirea condițiilor generale cerute de lege, starea de nevoie și posibilitățile materiale, ci și împrejurările care au dus la situația anormală a despărțirii soților, și anume dacă separația nu se datorează cumva culpei celui care cere întreținerea³⁰⁵.

S-a stabilit că există obligație de întreținere între soții separați în fapt când unul dintre ei se află în nevoie, fiind încadrat în gradul III de invaliditate, și nu este culpabil de despărțirea în fapt³⁰⁶.

S-a decis³⁰⁷ că, dimpotrivă, dacă un soț a părăsit locuința comună datorită propriei sale comportări culpabile, ajungându-se astfel la o situație anormală în relațiile dintre soți, iar celălalt a încercat împăcarea, acesta din urmă nu poate să fie obligat a face față la cheltuieli de trai în două locuri diferite. Și, în același sens, s-a decis că soțul care părăsește locuința comună, fără motive temeinice, pierde dreptul al întreținere³⁰⁸.

În literatura de specialitate³⁰⁹ s-a considerat că soțul care a părăsit nejustificat locuința comună pierde dreptul de a primi întreținere de la celălalt soți, aducându-se următoarele argumente: a) părăsirea nejustificată a locuinței comune constituie o încălcare a normelor și principiilor care reglementează relațiile de familie, inclusiv a regulilor moralei, încălcare ce nu poate rămâne nesancționată; b) calitatea de soț dă naștere la drepturi și obligații reciproce; cel care își încalcă obligațiile decurgând din calitatea de soț nu ar putea să o invoce pentru drepturile ce i s-ar cuveni; c) un soț nu poate fi obligat de către cel vinovat de separația în fapt, să facă față cheltuielilor de întreținere în două locuințe; d) instanțele de judecată sunt virtual obligate să declare, la cerere, decăderea dintr-un drept pentru purtare imorală sau alte motive temeinice, prin analogie cu soluția decăderii prevăzută expres de lege pentru anumite cazuri, pe

---

³⁰⁵Tribunalul Suprem, dec.civ. nr. 1043/ 1978, în R.R.D., nr. 1/1979, p. 55; Tribunalul județean Hunedoara, dec. civ. nr. 864/1976, în R.R.D., nr. 3/1977, p. 59; Tribunalul județean Hunedoara, dec.civ. nr. 651/1978, în R.R.D., nr. 12/1978, p. 61.

³⁰⁶Tribunalul județean Hunedoara, dec. civ. nr. 864/1976, în R.R.D., nr. 3/1977, p. 59

³⁰⁷Tribunalul județean Maramureș, dec. civ. nr. 696 din 20 august 1976, în R.R.D., nr. 5/ 1977, p. 68.

³⁰⁸Tribunalul județean Maramureș, dec. civ. nr. 933 din 3 noiembrie 1977, în R.R.D., nr. 12/ 1977, p. 36.

³⁰⁹I.P.Filipescu, Mircea Diaconu, Persoana cu comportare culpabilă pierde dreptul de a primi întreținerea, în R.R.D., nr. 11/1981, p. 13-14.

motive identice sau asemănătoare, deoarece aceleași cauze trebuie să producă aceleași efecte; e) fundamentul obligației de întreținere se află în sentimentele de prietenie și afecțiune care caracterizează relațiile de familie și în regulile de conviețuire socială; nu este posibil ca aceste reguli uneori să fundamenteze obligația de întreținere, iar alteori, nesocotirea acestor reguli să justifice obligația de întreținere între soți. În caz contrar s-ar ajunge la situații care nesocotesc în mod flagrant normele moralei³¹⁰ (de exemplu, părăsirea locuinței pentru îngrijirea concubinului); f) fostul soț culpabil, în lipsa art. 41 C.fam., nu ar avea dreptul să primească întreținerea de la celălalt soț, limitat în timp la 1 an; g) dreptul comparat conține soluții asemănătoare³¹¹; h) practica judecătorească a dat soluții în acest sens.

Pe de altă parte, s-a considerat că dreptul soțului, aflat în nevoie, de a pretinde întreținere nu este afectat de comportamentul său anterior sau prezent³¹². În acest sens, dacă soțul care solicită întreținere se face culpabil de adulter, părăsirea domiciliului conjugal, insulte față de celălalt soț, dreptul său la întreținere nu încetează³¹³. Aceste împrejurări pot fi invocate, nu pentru scutirea de plata pensiei de întreținere, ci pentru stabilirea unui quantum al întreținerii adecvat³¹⁴. În acest sens, practica judiciară a admis într-o speță³¹⁵, cererea soției de pensie de întreținere formulată împotriva soțului, pe motiv că avea capacitate de muncă redusă, în condițiile în care soția își părăsise căminul odată cu evacuarea unui locatar pentru a conviețui cu acesta.

---

³¹⁰D. Rizeanu. D. Protopopescu, Raporturile patrimoniale dintre soți în lumina codului familiei, Editura Științifică, București, 1959; autorii consideră că este exclusă posibilitatea acordării de sprijin material sub formă de întreținere în cazul în care soțul care reclamă acest drept dă dovadă de o comportare abuzivă și dușmănoasă față de celălalt soț,, pârât; ar însemna încălcarea regulilor de conviețuire...

³¹¹Art. 133 C.civ. italian dispune că obligația bărbatului de a da alimente soției sale încetează de câte ori ea plecând din domiciliul conjugal fără o cauză temeinică, refuză să se întoarcă, " quando la moglie, allontanatasi senza giusta causa dal domicilio coniugale, ricusi di ritornarvi".

³¹² Ion Dogaru, op. cit., p. 127.

³¹³Culpa unuia dintre soți nu are nici o importanță în stabilirea obligației de întreținere, a se vedea M. Merovici, Notă în L.P. nr. 10, 1961, p. 130, sub decizia nr. 1118/1960 a Tribunalului regional Argeș, col. III.

³¹⁴Ion Dogaru, op. cit., p. 128.

³¹⁵Tribunalul județean Hunedoara, dec. civ. nr. 243 din 1969, în R.R.D., nr. 2/1970, p. 132, cu notă critică A. Mocioara; hotărârea a fost dată cu opinie separată. S-a considerat - I.P.Filipescu, op. cit., p. 452 - că o asemenea soluție nu poate fi acceptată, deoarece stimulează nesocotirea mai multor norme

De asemenea, s-a arătat că pot fi analizate mai multe situații în care se poate susține pierderea dreptului la întreținere între soți, cum ar fi: a) părăsirea locuinței comune pentru a trăi în concubinaj; b) un soț se face vinovat de fapte care, potrivit art. 655 C. civ., atrag nedemnitățile succesorală; c) soțul devine incapabil de muncă, în urma faptei sale culpabile, constând în tentativa de sinucidere (de exemplu, fiind prins în flagrant delict de adulter, de ciudă, a înghițit o cantitate de sodă, rămânând cu o incapacitate de muncă), făcându-se precizarea că vinovăția urmează a se verifica de la caz la caz³¹⁶.

În ceea ce ne privește, având în vedere și concluzia la care am ajuns cu privire la situația generală a creditorului cu un comportament necorespunzător regulilor de conviețuire socială, considerăm că soluția care trebuie dată acestei situații trebuie să țină seama de următoarele considerente:

- în legislația noastră este reglementată în mod expres culpa în materia obligației legale de întreținere numai în raporturile dintre soți, ceea ce înseamnă că situația soților poate fi considerată una specială; potrivit art. 41 alin. 4 C.fam. când divorțul este pronunțat din *vina* unuia dintre soți, acesta nu va beneficia de întreținere decât 1 an, în condițiile legii;

- poate avea o anumită semnificație împrejurarea că *dacă rudenia nu se poate șterge, în schimb, căsătoria poate înceta*. Astfel, soții nu sunt rude, relațiile lor de familie sunt construite prin căsătorie, așa încât în situația în care este pusă în discuție chiar existența fundamentului obligației de întreținere dintre ei, cum ar fi împrejurarea în care îndatorirea de fidelitate, care ține de esența căsătoriei, este demolată prin întreținerea unor relații de concubinaj, exercitarea dreptului la întreținere împotriva soțului inocent constituie un abuz de drept, întrucât înfrânge principiile exercitării drepturilor subiective, în special morala.

- respingerea cererii soțului culpabil de părăsirea nejustificată a locuinței comune, prin care solicită întreținere de la celălalt soț, nu poate avea decât o autoritate de lucru judecat relativă, întrucât dacă încetează această situație

---

juridice și a regulilor moralei.

³¹⁶M. Georgescu, A. Oproiu, notă, în R.R.D., nr.3/1983, p. 49 - 50.

delicată, anormală, iar soții își continuă căsătoria, reapeare dreptul la întreținere.

- se poate ajunge la următoarea situație absurdă: înainte de desfacerea căsătoriei prin divorț, în timpul despărțirii în fapt când soții pot relua oricând conviețuirea, cât timp mai există o posibilitate de salvare a căsătoriei și deci a familiei, se consideră că soțul vinovat de părăsirea nejustificată a domiciliului comun pierde dreptul la întreținere, însă după desfacerea căsătoriei prin divorț, când nu mai este posibilă continuarea căsătoriei, soțului vinovat de divorț, vina lui constând poate chiar în părăsirea nejustificată a locuinței, i se recunoaște dreptul la întreținere, ce-i drept, limitat în timp; ori, o astfel de situație este absurdă și impune fie acceptarea faptului că pe timpul despărțirii în fapt raporturile de întreținere dintre soți subzistă, indiferent de culpa unuia dintre ei la părăsirea domiciliului, în speranța legitimă a reluării căsătoriei, fie reaşezarea reglementării obligației de întreținere în această materie.

Mai mult, lucrurile se complică în situația în care divorțul se pronunță în virtutea consimțământului mutual al soților, ceea ce nu poate fi exclus, când nu se mai pune problema vinovăției vreunui dintre soți, și atunci, cel puțin față de reglementarea actuală, soțul care înainte de divorț a părăsit nejustificat locuința comună, după divorț poate primi întreținere nelimitat în timp.

3.4. Obligația legală de întreținere între soți în timpul divorțului

Codul civil reglementa obligația de întreținere în timpul divorțului în art. 250, iar doctrina considera că femeia poate cere bărbatului o pensie alimentară în cursul procesului de divorț³¹⁷. De asemenea, și bărbatul putea să solicite în timpul divorțului alimente³¹⁸.

În prezent, potrivit art. 41 alin. 1 C. fam. soții își datorează întreținere " până la desfacerea căsătoriei în condițiile prevăzute de art. 39"

Căsătoria este desfăcută din ziua când hotărârea prin care s-a pronunțat divorțul a rămas irevocabilă (art. 39 C.fam.).

---

³¹⁷C.Hamangiu, I. Rosetti - Bălănescu, Al. Băicoianu, op.cit., p.348. nr. 945. D. Alexandresco, op.cit., vol. I., p. 707.

³¹⁸D. Alexandresco, op. cit., vol. II, p 132.

Căsătoria există, în drept, și pe timpul procesului de divorț, așa încât fundamentul obligație de întreținere dintre soți este cel obișnuit.

Pentru că promovarea acțiunii de divorț demonstrează deteriorarea relațiilor dintre soți, în considerarea acestei situații speciale³¹⁹, există dispoziții legale speciale care reglementează inclusiv problema întreținerii legale. Astfel, potrivit art. 613² C.p.civ. "Instanța poate lua, pe timpul procesului, prin ordonanță președinteală, măsuri vremelnice cu privire la încredințarea copiilor minori, la obligația de întreținere, la alocația de stat pentru copii și la folosința locuinței".³²⁰

Întrucât legea se referă la obligația de întreținere fără a distinge, chiar dacă din cele patru situații speciale la care se referă în acest articol, două privesc în mod exclusiv copiii, trebuie să interpretăm această dispoziție în sensul că se referă și la obligația de întreținere dintre soți, pentru că *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*.

Practica judecătorească a decis că aceste măsuri pot fi luate pe cale de ordonanță președinteală fără a fi necesară justificarea unei urgențe³²¹ din partea celui ce le solicită, iar aceste măsuri fiind vremelnice, nu sunt de natură să prejudicieze fondul procesului care se va rezolva prin hotărârea finală asupra procesului de divorț, sub toate aspectele³²².

S-a decis, de asemenea, că cererea de pensie de întreținere pe durata procesului de divorț poate fi încuviințată pe cale de ordonanță președinteală, chiar fără citarea părților, pe baza indiciilor aduse în instanță de către soția bolnavă, relativ la imposibilitatea de a munci³²³.

Aceste măsuri care pot să privească și întreținerea dintre soți, pot fi luate de instanță, "*pe timpul procesului*", adică începând din momentul introducerii

---

³¹⁹D. Burghilea, I. Burghilea, Legislația familiei, Editura Moldova, Iași, 1997, p.148. nr.3.

³²⁰Decizia de îndrumare a Plenului Tribunalului Suprem nr. 10 di 13 noiembrie 1969, punctul 4 " Pe cale de ordonanță președinteală, instanța poate lua măsuri provizorii cu privire la...pensia de întreținere"

³²¹Pentru condițiile de admisibilitate ale ordonanței președinteale potrivit art. 581 c. p. civ. a se vedea și Grațian Porumb, Codul de procedură civilă comentat și adnotat, Editura Științifică, București, 1962, vol. II, p.367-380.

³²²Tribunalul municipiului București, s. IV civ., dec. nr. 239/1990, Culegerea de practică judiciară civilă pe anul 1990, p. 134, nr. 177.

cererii de divorț, chiar mai înainte de prima zi de înfățișare³²⁴ și până în momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de divorț.

Aceste măsuri sunt " *vremelnice*" în sensul că își produc efectele numai pe durata procesului de divorț în cadrul căruia s-au pronunțat.

În literatura de specialitate s-a subliniat, pe bună dreptate, faptul că atâta vreme cât se poate vorbi de calitatea de soți, adică în tot timpul căsătoriei, inclusiv în timpul divorțului, criteriile după care se fixează pensia de întreținere sunt cele generale, adică soțul care solicită întreținere se află în nevoie din cauza incapacității de a muncii, neavând posibilitatea unui câștig din muncă³²⁵, iar celălalt soț are posibilitatea materială de a susține întreținerea. Punctul de vedere potrivit căruia, în cazul soților aflați în divorț, debitorul va fi obligat să presteze întreținere creditorului independent dacă acesta se află sau nu în nevoie, este greșit³²⁶.

Considerăm că soții își datorază întreținere în timpul procesului de divorț și în cazul în care divorțul este promovat prin înțelegerea lor, chiar dacă în aceste condiții durata divorțului este foarte restrânsă. Practic, procesul de divorț se poate finaliza în două luni³²⁷.

În situația în care, înainte de a se promova acțiunea de divorț, soții au fost despărțiți în fapt și s-a stabilit printr-o hotărâre judecătorească obligația unuia la întreținerea celuilalt, această hotărâre își produce efectele și în timpul procesului de divorț³²⁸.

Pensia acordată pentru timpul cât va dura procesul de divorț poate fi mărită sau micșorată, chiar dacă cuantumul lor a fost stabilit prin consimțământul părților³²⁹, în conformitate cu principiile generale ale obligației legale de întreținere.

Soțul care se califică sau se recalifică are dreptul la întreținere de la

---

³²³Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 19 din 9 ianuarie 1953, în J.N. nr. 5/1953, p. 703.

³²⁴Ion P. Filipescu, op. cit., p. 453.

³²⁵T.R.Popescu, op. cit., p. 229; I.P. Filipescu, op. cit., p. 453.

³²⁶Ion Dogaru, op. cit., p. 135.

³²⁷Portivut art. 613 cp.civ. așa cum a fost modificat și completat prin legea nr. 59/1993.

³²⁸Ion Dogaru, op. cit., p. 139.

³²⁹N. Georgian, notă în Jurisprudența Generală, 1929, speța 1629, p. 1227.

celălalt soț, în măsura în care mijloacele pe care le are și cele primite de la locul de muncă nu sunt suficiente pentru a-i asigura întreținerea³³⁰

3.5. Aspecte specifice privind obligația legală de întreținere între soți

Soții își datorează întreținere în condițiile dreptului comun, există însă, datorită relațiilor dintre ei, anumite particularități.

Starea de nevoie. Starea de nevoie a soțului care solicită întreținere se determină potrivit criteriilor generale. Ceea ce este specific este faptul că, pornind de la principiul potrivit căruia pe timpul căsătoriei soții trebuie să aibă un nivel de trai egal, se va încerca întotdeauna ca prin pensia de întreținere acordată să se refacă acest standard de viață. Astfel, *exempli gratia*, dacă în timpul căsătoriei un soț devine șomer, motiv pentru care veniturile sale scad simțitor, el poate fi considerat în nevoie, și, în consecință, are dreptul la întreținere de la celălalt soț.

*Incapacitatea de a munci*³³¹. S-a pus problema dacă soția poate fi considerată în imposibilitate de a munci, datorită faptului că este nevoită să-și consacre timpul îngrijirii copiilor. Practica a dat un răspuns favorabil acestei chestiuni³³². În literatura de specialitate s-a arătat că trebuie avut în vedere că sistemul de ocrotire a mamei și a copilului pune la îndemână posibilități de a subveni nevoilor impuse de creșterea și educarea copiilor³³³. În aceste condiții în căutarea soluției trebuie să se facă următoarele distincții:

- dacă îngrijirea și creșterea copiilor este o cerință obligatorie pentru mamă, în sensul că îngrijirea ei nu poate fi înlocuită cu cea acordată de o altă persoană, atunci situația în care se găsește mama poate fi echivalentă cu incapacitatea de a munci.

---

³³⁰ Al Lesvioldax, op. cit., p. 35-36.

³³¹ Soțul obligat prin hotărârea de divorț, pe baza convenției intervenite între părți, la plata unei pensii de întreținere către fosta sa soție, aflată în incapacitate de muncă, nu poate cere ulterior exonerarea de a plăti această pensie, pe motiv că soția este capabilă de munci ușoare, fostul Trib reg. Brașov, dec. cuv. nr. 2956/15. octombrie 1957, în L. P. nr. 3/ 1959, p. 115, cu notă critică a d-lui V. Cărare.

³³² În acest sens s-a pronunțat fostul Tribunal regional Iași prin decizia nr. 2624 din 19 noiembrie 1955, în L.P. nr. 9/ 1956, p.1129.

³³³ I. P. Filipescu, op. cit., p. 452; T.R. Popescu, op.cit., p. 232; D. Rizeanu, D.Protopopescu, op. cit., p. 174, autorii arată că existența unei largi rețele de creșe, grădinițe, cămine, are tocmai acest scop.

- dacă îngrijirea și creșterea copiilor de către mamă nu este o cerință obligatorie, situația în care se găsește mama copiilor nu este echivalentă cu incapacitatea de a munci.

Instanța de judecată va aprecia în concreto, hotărînd într-un sens sau altul. Dacă această îngrijire constituie o cerință absolută și continuă pentru creșterea copilului soția are dreptul la întreținere³³⁴. În acest sens, se acceptă că situația mamei ar trebui examinată cu atenție spre a se vedea dacă dorința ei de a îngriji copiii se datorește unor simțăminte justificate, materne, care altfel nu și-ar găsi împlinirea³³⁵.

În cazul în care femeia este gravidă practica judecătorească a admis dreptul acesteia la întreținere, considerînd că prezumția de incapacitate de muncă este suficientă și nu mai este necesară dovedirea acesteia în concreto³³⁶.

A fost, de asemenea, admis dreptul la întreținere al soției timp de două luni după naștere³³⁷.

Soluția propusă în privința soțului care își îngrijește copilul poate fi acceptată, cu nuanțările cuvenite, și în cazul în care soțul lipsit de mijloace materiale sau venituri este nevoit să se dedice îngrijirii unei rude apropiate, cum ar fi un părinte bolnav³³⁸. În acest caz, unitatea familiei și simțămintele care leagă membrii ei justifică această soluție³³⁹.

Ordinea în care se datorează întreținere.

Soții își datorează întreținere în primul rînd. Astfel, s-a stabilit, de exemplu, că soția are dreptul la pensie de întreținere mai întîi de la soț și apoi de la părinți³⁴⁰. Într-o speță,³⁴¹ reclamantul i-a chemat în judecată pe cei patru copii ai săi spre a fi obligați săi plătească pensie de întreținere, dar prima instanță i-a respins cererea pe motiv că în raport de ordinea legală a debitorilor

---

³³⁴T.R. Popescu, op. cit., p. 232.

³³⁵A. Lesviodax, op. cit., p. 35.

³³⁶Tribunalul județean Vrancea, dec. civ. 54o din 28 octombrie 1968, în RRD nr. 7/ 1969, p. 142-143 cu notă de d-na Ștefania Munteanu.

³³⁷Tribunalul județean Suceava, sentința civ. nr. 145/1968, în RRD nr.11/1968, p. 169.

³³⁸I.P. Filipescu, op. cit., p. 453.

³³⁹A. Lesviodax, op. cit., p. 35, nr. 25.

³⁴⁰Trib. jud. Timiș, s.civ. nr. 76/1972, în RRD nr. 2/1973

³⁴¹Trib. mun. București, s. III, dec. nr. 1151/1992, Culegere de practică judecătorească civilă pe anul

obligației de întreținere, de la care nu se poate deroga, cererea *reclamantului este inadmisibilă deoarece trebuia să fie îndreptată împotriva soției înaintea celorlalți obligați*. Recursul a fost însă admis, iar sentința casată cu trimitere la aceeași instanță spre rejudecare. S-a motivat că, fără a se ignora ordinea de prioritate stabilită de lege, din probele administrate a rezultat că soția recurentului, care ar fi în primul rând îndatorată la întreținere, *este în vârstă de 87 ani și dispune de mijloace materiale modeste*, ceea ce ar pune-o în imposibilitate de a-și îndeplini obligația, în timp ce pârâții, copiii ai recurentului, dispun de condiții materiale mult superioare. Or, în atare situație acțiunea este admisibilă și urmează ca instanța de trimitere să se pronunțe pe fondul cauzei.

4. Obligația legală de întreținere între foștii soți

4.1. Introducere

În dreptul roman deși nu existau dispoziții exprese privind întreținerea între soți, existau în cazul divorțului anumite dispoziții care au, în primul rând, un caracter de pedeapsă, dar care pot privi și materia care ne interesează. Astfel, potrivit Constituției împăraților Theodosiu și Valentinian din anul 449, dacă femeia provoca divorțul fără a exista una din cauzele prevăzute expres, pierdea dota și donațiile ante nuptias pe care le restituia soțului, dacă soțul provoca divorțul fără cauză legitimă, el pierdea donațiile ante nuptias și restituia dota. În același sens, potrivit novelei 117 a lui Justinian, bărbatul pierdea, în aceleași condiții, darurile ante nuptias și dota, plus o sumă de bani reprezentând o treime din valoarea donațiilor ante nuptias; toate aceste bunuri reveneau soției, dacă nu existau copii, iar, dacă erau copii, femeia dobândea numai uzufructul, nuda proprietate revenind acestora. Femeia care își repudia bărbatul fără a exista una din cauzele anume reglementate pierdea întreaga avere și era închisă într-o mănăstire. Dacă existau copii, ei primeau două treimi din această avere și mănăstirea o treime pentru întreținerea sa³⁴².

1992, p.53, nr. 26.

³⁴²George Danielopolu, Explicațiunea Instituțiilor lui Justinian, Imprimeria statului, București, 1911, p. 210 - 211

În *Codul civil*, art. 281 reglementa situația în care, după divorț, soții aveau dreptul la întreținere³⁴³. Ceea ce era specific acestei reglementări, era faptul că avea acest drept numai "soțul care a dobândit divorțul"³⁴⁴.

În prezent, *Codul familiei*³⁴⁵ reglementează obligația de întreținere între foștii soți în mod expres prin dispozițiile art. 41 alin. 2-5, astfel: " Soțul divorțat are dreptul la întreținere, dacă se află în nevoie din pricina unei incapacități de muncă survenite înainte de căsătorie, ori în timpul căsătoriei; el are drept la întreținere și atunci când incapacitatea se ivește în decurs de un an de la desfacerea căsătoriei, însă numai dacă incapacitatea se datorează unei împrejurări în legătură cu căsătoria."

Întreținerea datorată potrivit dispozițiilor alin. 2 poate fi stabilită până la o treime din venitul net din muncă al soțului obligat la plata ei, potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui ce urmează a o plăti. Această întreținere, împreună cu întreținerea datorată copiilor, nu poate depăși jumătate din venitul net din muncă al soțului obligat la plată.

Când divorțul este pronunțat numai din vina unuia dintre soți, acesta nu va beneficia de prevederile alin. 2 și 3 decât timp de un an de la desfacerea căsătoriei. În toate cazurile, dreptul la întreținere încetează prin recăsătorirea soțului îndreptățit să o primească.

4.2. Aspecte specifice ale obligației legale de întreținere între foștii soți

4.2.1. Fundamentul obligației de întreținere între foștii soți.

În aplicarea art. 281 C.civ. au existat opinii divergente cu privire la

---

³⁴³O treime din averea soțului declarat vinovat de divorț trecea în proprietatea copiilor născuți din căsătorie.

³⁴⁴D Alexandresco, *Principiile dreptului civil*, vol.I. p. 281, nr. 403; C. Hamangiu, I. Rosetti Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 262, nr. 650.

³⁴⁵Art. 1442 C.civ. grec reglementează obligația de întreținere între foștii soți în cazul în care unul dintre ei este în nevoie și dacă este îndeplinită una din următoarele condiții: vârsta sau starea sănătății nu-i permit să înceapă sau să continue exercitarea unei meserii adecvate care să-i asigure întreținerea; i s-a încredințat spre creștere un copil minor a cărui îngrijire nu-i permite să muncească; se află în imposibilitate de a găsi un serviciu sau are nevoie de o calificare profesională, ambele pentru o perioadă ce nu depășește trei ani; în orice altă împrejurare în care este necesară acordarea unei pensii alimentare pentru rațiuni de echitate, citat după Irina Moroianu- Zlătescu, *Modificări ale dreptului grec al familiei*, în R.R.D. nr.12/1986, p. 78.

fundamentul pensiei acordate.

În primul rând, se considera că fundamentul acestei pensii este principiul general al răspunderii civile delictuale. Acest text, constituind o importantă derogare de la principiul tradițional că alimentele nu sunt datorate între soți decât în timpul căsătoriei, se întemeiază pe ideea de sancțiune împotriva soțului vinovat³⁴⁶, care prin culpa sa a pricinuit desfacerea căsătoriei, așa încât pensia alimentară acordată soțului nevinovat reprezintă echivalentul prejudiciului³⁴⁷ încercat prin divorț³⁴⁸.

Pe de altă parte, se consideră că pensia acordată după divorț unuia dintre soți, conform art. 281 C. civ., are toate caracterele unei adevărate obligații alimentare³⁴⁹ aducându-se argumentele următoare: a) textul legal folosește denumirea de pensie de întreținere; b) se acordă numai dacă soțul care a obținut divorțul este lipsit de mijloace, ceea ce în cazul răspunderii civile delictuale nu are relevanță; c) limitarea legală la cel mult o treime din veniturile debitorului este, de asemenea, incompatibilă cu indemnitatea după care reparația trebuie să fie integrală; d) pensia, depinzând de nevoile unui soț și de posibilitatea de plată a celuilalt, este variabilă, putându-se mări, micșora sau suprima întocmai ca o obligație de întreținere obișnuită.

În prezent, în interpretarea dispozițiilor Codului familiei privitoare la obligația de întreținere între foștii soți s-a considerat că aceasta nu se poate întemeia pe principiul răspunderii civile delictuale³⁵⁰. În acest sens pot fi aduse următoarele argumente: a) are dreptul la întreținere și soțul din vina căruia, exclusivă sau comună cu a celuilalt, s-a desfăcut căsătoria; b) condițiile și quantumul întreținerii sunt diferite de cele aplicabile obligației de reparare a prejudiciului cauzat unei persoane printr-o faptă ilicită; c) vina unuia dintre soți

---

³⁴⁶George Tabacovici, *Drept civil*, București, Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, 1910, p. 397.

³⁴⁷Se face observația că art. 998 c. civ. nu cere condiția de indigență, de nevoie, ci cere numai prejudiciu, a se vedea, George Plastara, op. cit., p. 432-434.

³⁴⁸C. Hamangiu, I. Rosetti Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 348, nr. 945; Tribunalul Dolj, II s. civ. 478/1924, în *Jurisprudența generală*, 1924, speța 2133, p. 1173.

³⁴⁹George Tabacovici, op. cit., p. 398; Nicolae Negru, *Pensia alimentară și dreptul femeii de a-și părăsi soțul în timpul divorțului sau înainte*, Editura Curierul judiciar, 1932, p. 11-15.

³⁵⁰Traian Ionașcu, Iosif Christian, Mihail Iliescu, Virgil Economu, Yolanda Eminescu, Maria I. Eremia, Valentin Georgescu, Ion Rucăreanu, *Căsătoria în dreptul...*, Editura Academiei, București,

la desfacerea căsătoriei nu se ia în considerare pentru a se acorda dreptul la întreținere sau pentru a se impune obligația de întreținere, ci pentru a se limita în timp dreptul și obligația la întreținere; d) obligația de întreținere dintre foștii soți prezintă caracterele juridice ale obligației de întreținere.

În acest context, nu se poate afirma că soțul din vina căruia s-a desfăcut căsătoria datorează celuilalt despăgubiri pentru faptul că, prin desfacerea căsătoriei, l-a lipsit de sprijinul material ce i-l acorda.

Se poate spune că fundamentul obligației de întreținere dintre foștii soți se găsește în regulile de conviețuire socială care cer ca persoanele între care au existat relații de căsătorie să nu rămână indiferente una față de alta, în cazul în care s-ar afla în nevoie, chiar dacă s-a desfăcut căsătoria dintre ele.

4.2.2. Obligația legală de întreținere dintre foștii soți și cea dintre soți. Față de dispozițiile art. 86 alin. 1 C.fam., potrivit căroră, pe lângă persoanele expres menționate, obligația de întreținere există " și între celelalte persoane anume prevăzute de lege", dispozițiile art. 41 alin 2-5 C.fam. reglementează obligația de întreținere între soții divorțați.

În raport cu obligația de întreținere care a existat între soți în timpul căsătoriei, obligația de întreținere după divorț este o obligație nouă³⁵¹, distinctă³⁵², cu un regim juridic propriu. De aici, o serie întreagă de efecte. Astfel, obligația de întreținere dintre foștii soți trebuie să fie stabilită prin hotărârea de divorț sau printr-o hotărâre judecătorească ulterioară. În acest context, fostul soț se poate opune, după desfacerea căsătoriei prin divorț, pe calea contestației la executare, la urmărirea pensiei de întreținere fixată în timpul căsătoriei³⁵³.

În literatura de specialitate s-a arătat și că obligația de întreținere între foștii soți este continuarea obligației de sprijin material de care erau ținuti în

---

1964, p. 481- 482.

³⁵¹Ion P. Filipescu, Ion. Dogaru, Pensia de întreținere în...100 de răspunsuri, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 93.

³⁵²Ion P. Filipescu, op. cit., p. 454; A. Ionașcu, Durata obligației de întreținere între foștii soți, în J.N., nr. 5/1962, p. 56.

³⁵³Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1390 din 15 decembrie 1961, în J.N., nr. 11/1963, p. 137.

timpul căsătoriei care s-a desfășurat³⁵⁴.

Cosiderăm că în momentul desfacerii căsătoriei încetează pentru viitor toate drepturile și obligațiile existente în timpul căsătoriei, la aceeași dată încetează și obligația de sprijin material dintre soți³⁵⁵. În acest context, între obligația de întreținere din timpul căsătoriei și cea după căsătorie există o anumită continuitate, dată de o anumită suprapunere a condițiilor lor, însă nu există nici un dubiu că cele două obligații nu sunt identice.

Pe de altă parte, practică judecătorească a decis că cererile de pensie de întreținere între soți (sau pentru copiii minori) se rezolvă în cadrul însuși al procesului de divorț, ca cereri accesorii, fără a fi necesar să se formeze dosar aparte dacă procesul se găsește încă la prima instanță³⁵⁶.

4.2.3. *Specificitatea condițiilor de existență.*

Fostul soț are dreptul la întreținere cu respectarea condițiilor generale ale obligației legale în materie, însă există anumite aspecte specifice, după cum vom vedea.

Starea de nevoie. Rezidă în situația în care se află fostul soț de a nu putea să-și procure prin muncă cele trebuincioase existenței sale. Această noțiune are aici conținutul general pe care îl primește în această materie. Astfel, s-a decis că pensia de întreținere acordată de fostul soț poate fi cumulată cu pensia de invaliditate dacă totalul astfel obținut nu depășește suma pentru menținerea condițiilor de trai pe care le avea soțul creditor în timpul mariajului³⁵⁷. S-a decis că debitorul întreținerii, fost soț, este ținut să completeze prin contribuția sa, în aceleași condiții, întreținerea creditorului, fost soț, aflat în incapacitate parțială de a munci, anume gradul trei de invaliditate, cu condiția să nu i se poată imputa acestuia inactivitatea, refuzul de a se încadra în muncă.³⁵⁸ Aceeași soluție se impune și în situația în care creditorul întreținerii primește pensie pentru limită

---

³⁵⁴Traian Ionașcu, Iosif Christian, Mihail Iliescu, Virgil Economu, Yolanda Eminescu, Maria I. Eremia, Valentin Georgescu, Ion Rucăreanu, op. cit., p. 482

³⁵⁵T.R. Popescu, op. cit., p. 231.

³⁵⁶Tribunalul Suprem, Decizia de îndrumare a Plenului, nr. 10 din 13 noiembrie 1969, nr. 4., în C.D., 1969, p. 47.

³⁵⁷Tribunalul Suprem, col. civ., dec. nr. 859/1959, în C.D. 1959, p. 216.

³⁵⁸Tribunalul județean Dolj, dec. civ. nr. 214/1980, în R.R.D., nr. 12/1980, p. 44- 45, cu notă de N.

de vârstă³⁵⁹, acesta putându-se afla într-o stare de nevoie parțială.

Pensia de întreținere obținută de soțul în nevoie se poate cumula cu plata daunelor provocate de celălalt soț în urma comiterii unui fapt ilicit, de exemplu, în cazul infracțiunii de vătămare a integrității corporale³⁶⁰.

Starea de nevoie se apreciază și în raport de nivelul de trai al soților în timpul căsătoriei, fără însă a fi obligatorie asigurarea unui asemenea nivel de trai.

Incapacitatea de a munci. Și această noțiune are conținutul pe care îl primește în general, în această materie. Considerăm că rămân valabile aprecierile făcute pentru situația în care soția se dedică educației și creșterii copiilor rezultați din căsătorie și celelalte specifice relațiilor de întreținere dintre soți. Ceea ce este însă specific acestei condiții aici, este stabilirea momentului în care aceasta trebuie să apară.

De lege lata, incapacitatea de a munci a fostului soț poate să survină:

- "înainte de căsătorie", nu are importanță cu cât timp înainte de încheierea căsătoriei a intervenit, important este că ea a existat în acest moment. Este și firesc, de vreme ce această incapacitate de muncă a fost cunoscută de soțul care a încheiat căsătoria și care a fost de acord cu această stare de lucruri. De altfel, incapacitatea survenită înainte de căsătorie îndreptățește la întreținere și în timpul căsătoriei.

- "în timpul căsătoriei", adică între perioadă de timp scursă din momentul încheierii căsătoriei și până în momentul rămânerii definitive a hotărârii prin care se pronunță divorțul. Nu are importanță, potrivit dispozițiilor legale în vigoare, durata căsătoriei. Se poate face aceeași precizare: incapacitatea de muncă intervenită în timpul căsătoriei poate da dreptul la întreținere, dacă este cazul, și înainte de divorț, adică în timpul mariajului.

- "în decurs de un an de la desfacerea căsătoriei, însă numai dacă incapacitatea se datorează unei împrejurări în legătură cu căsătoria".

Șchiopu, Păun Armașu.

³⁵⁹Ion Dogaru, op. cit., p. 151

³⁶⁰Gh. Luțescu, Pensia de întreținere în caz de divorț, Editura Științifică, București, 1958, p. 108.

În această situație, incapacitatea de a munci poate să survină într-un termen de un an de zile, din momentul în care hotărârea judecătorească prin care s-a desfășurat căsătoria a rămas definitivă. Fiind un termen stabilit pe un an, el se va socoti împlinit în ziua corespunzătoare a lunii identice din anul următor celui în care hotărârea de divorț rămâne definitivă. În situația în care hotărârea rămâne definitivă în ziua de 29 februarie a unui an bisect, el se împlinește în ziua de 28 februarie a anului următor.

În această situație, există obligație legală de întreținere dacă incapacitatea intervenită în acest interval provine dintr-o împrejurare în legătură cu căsătoria. Practica a stabilit că este o astfel de împrejurare, de exemplu, o sarcină care și-ar avea cauza în timpul căsătoriei³⁶¹.

Este de la sine înțeles că această condiție a existenței unei împrejurări în legătură cu mariajul din care să apară incapacitatea de a munci se cercetează numai în această ultimă situație a incapacității ivite după cel mult un an de la desfacerea căsătoriei, așa încât este greșită cercetarea ei în celelalte două situații³⁶².

Cât privește cerința ca soțul care solicită pensie de întreținere să fi avut o comportare corespunzătoare regulilor de conviețuire socială față de cel obligat la prestarea acesteia, în literatura de specialitate³⁶³ s-a arătat că se pierde dreptul la întreținere în cazul în care s-au săvârșit față de debitor fapte grave, ca cele care atrag nedemnitățile succesorală, făcându-se însă distincție după cum aceste fapte au făcut parte din motivele de divorț sau au fost săvârșite ulterior desfacerii căsătoriei prin divorț. Fostul soț pierde dreptul la întreținere numai în situația în care faptele grave au fost săvârșite după divorț.

Încheierea unei noi căsătorii. Prin încheierea unei noi căsătorii, obligația de întreținere încetează față de fostul soț care se recăsătorește, potrivit art. 41,

---

³⁶¹T. R. Popescu, op. cit., p. 232.

³⁶²Trib. Capitalei, Col. I Civ., dec. nr. 95/1955, prin care s-a respins ca neîntemeiat recursul împotriva sent. civ. nr. 1074/1954 a fostului Trib. pop. raion N. Bălcescu, considerându-se că nu s-a făcut dovada că incapacitatea de muncă a femeii solicitante, ivită în timpul căsătoriei, s-ar fi datorat unei împrejurări în legătură cu căsătoria. Or, în această situație nu mai era nevoie să se dovedească acest lucru, în T. R. Popescu, M. Pascu, Căsătoria, familia și dreptul, Editura Științifică, București, 1963, p.150.

alin 3 C.fam. În acest caz, beneficiarul întreținerii va găsi, în mod normal, sprijin la noul soț. Chiar dacă noul soț al creditorului întreținerii s-ar afla el însuși în nevoie și ar fi în incapacitate de a munci, obligația de întreținere va lua totuși sfârșit. Legea nu face și nici nu ar trebui să facă vreo distincție în acest caz.

Ne putem afla în situația în care cea de a doua căsătorie este nulă, punându-se problema existenței obligației de întreținere între foștii soți. În această ipoteză trebuie să se distingă după cum fostul soț, creditorul întreținerii, a fost de bună sau de rea credință la încheierea celei de a doua căsătorii³⁶⁴. Astfel, în situația în care fostul soț este de rea credință la încheierea celei de a doua căsătorii, el este în situația în care nici nu s-ar fi căsătorit; noua căsătorie nu produce nici un efect, așa încât nu încetează nici obligația de întreținere; considerându-se că în cea de-a doua căsătorie nu a avut calitatea de soț. El poate cere întreținere numai de la fostul soț din căsătoria valabilă, dar care a fost desfăcută prin divorț. Dimpotrivă, dacă fostul soț este de bună credință la încheierea căsătoriei subsecvente, el păstrează calitatea unui soț dintr-o căsătorie valabilă, până la data când hotărârea prin care s-a declarat nulitatea rămâne definitivă. Fostul soț pierde dreptul la întreținere de la partenerul său din prima căsătorie, dar are acest drept față de soțul din căsătoria putativă.

Prin recăsătorire încetează dreptul la întreținere față de fostul soț, nu însă și obligația de a-i asigura acestuia întreținere la nevoie. În aceste condiții poate să apară următoarea situație: fostul soț s-a recăsătorit și el urmează să acorde întreținere și fostului său soț și actualului soț. Dacă el nu are mijloace materiale suficiente pentru a acorda întreținerea ambilor creditori, instanța judecătorească poate să decidă, ținând seama de nevoile fiecăruia, fie ca întreținerea să se acorde unuia dintre ei, fie ca întreținerea să se împartă între aceștia, rămânând ca fiecare să-și completeze întreținerea de la persoanele în ordinea următoare. Chiar dacă fostul soț și soțul actual au dreptul la întreținere în aceeași ordine, practic situația este destul de delicată și trebuie avut în vedere și interesul

---

³⁶³Ion Filipescu, op. cit., p. 455; I. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 95

³⁶⁴I. Filipescu, Obligația de întreținere între foștii soți, în R.R.D., nr. 2/1970, p. 72.

ocrotirii noii căsătorii, așa încât considerăm că actualul soț trebuie preferat fostului soț.

O altă situație este cea în care fostul soț s-a recăsătorit, însă cea de-a doua căsătorie fiind putativă, el este de rea credință. Dacă celălalt fost soț și cel din căsătoria putativă solicită întreținere, soluția este aceeași³⁶⁵.

Culpa la desfacerea căsătoriei și obligația de întreținere între foștii soți.

De lege lata există o anumită legătură între vinovăția privind desfacerea căsătoriei și întinderea în timp a întreținerii între foștii soți. În sistemul nostru de drept desfacerea căsătoriei prin divorț se obține³⁶⁶, de principiu, dacă sunt întrunite cumulativ următoarele condiții:

a) există motive temeinice, apreciate cu grijă de către instanța de judecată, ținând seama și de durata căsătoriei, și, dacă este cazul, de interesele copiilor minori.

b) aceste motive au vătămat atât de grav și iremediabil raporturile dintre soți încât continuarea căsătoriei este vădit imposibilă.

c) imposibilitatea continuării căsătoriei există pentru soțul care cere divorțul³⁶⁷.

Practica judiciară a considerat, *exempli gratia*, ca fiind motive de divorț următoarele împrejurări: - refuzul nejustificat al unuia dintre soți de a locui împreună cu celălalt sau părăsirea nejustificată a domiciliului conjugal³⁶⁸, ceea ce înseamnă separația în fapt, imputabilă soțului pârât³⁶⁹; - infidelitatea unuia

---

³⁶⁵Ion Filipescu, op. cit., p. 457.

³⁶⁶În sistemul Codului civil, divorțul era admis numai în următoarele cazuri determinate: adulterul; excесе și cruzimi; insulte grave; pedeapsa la muncă silnică sau reclusiune; faptul unui soț de a atenta la viața celuilalt soț. Interpretând dispozițiile art. 212 C. civ. privitoare la insultele grave, jurisprudența a admis divorțul în numeroase situații, cum ar fi: părăsirea voluntară și prelungită a domiciliului conjugal, precum și refuzul femeii de a-l urma pe bărbat la locuința sa; refuzul bărbatului de a primi pe femeie în domiciliul conjugal; refuzul unui soț de a consuma căsătoria; refuzul repetat și constant al datoriei conjugale; refuzul de a primi în casă pe părinții celuilalt soț; faptul de a transmite o boală venerică celuilalt soț; simpla tentativă de adulter; refuzul de a consimți la celebrarea căsătoriei religioase și faptul de a împiedica botezarea copiilor; supravegherea vexatorie a corespondenței soției; alcoolismul, beția repetată și notorie; plângerea neîntemeiată de adulter - toate fiind considerate insulte grave, potrivit, C. Hamangiu, I. Rosetti Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p.238, nr. 563- 567.

³⁶⁷T.R.Popescu, Rolul culpei la divorț, în J.N., nr. 9/1962, p. 44 și urm.

³⁶⁸Tribunalul Suprem, dec. de îndrumare nr. 10/ 1969, modificată prin dec. de îndrumare nr. 10 din 28 decembrie 1974, în C.D 1970, p. 46 și R.R.D. nr. 4/1975, p. 40

³⁶⁹Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1326/1958, cit. de Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 125, nr. 25.

dintre soți sub forma adulterului³⁷⁰; - atitudinea necorespunzătoare a unuia dintre soți, care se exprimă în acte de violență și alte asemenea manifestări, ori care are drept consecință neînțelegeri grave între soți, care fac imposibilă continuarea căsătoriei³⁷¹; existența unei boli grave incurabile de care suferă unul dintre soți și necunoscută de celălalt soț, dacă manifestările ulterioare ale bolii sunt din ce în ce mai dese și de natură să justifice refuzul soțului reclamant de a mai coabita cu soțul pârât, continuarea căsătoriei devenind imposibilă³⁷².

Pronunțând divorțul, instanța judecătorească, stabilește cu autoritate de lucru judecat culpa unuia dintre soți, sau culpa lor comună, ținând seama de motivele temeinice invocate, în materia divorțului punându-se practic egalitate între noțiunea de motive temeinice și cea de culpă.

Practica a decis că divorțul se poate pronunța numai dacă se constată că motivele temeinice care fac imposibilă continuarea căsătoriei au fost provocate de soțul pârât, nu și atunci când cauza dezbinării este imputabilă exclusiv reclamantului. Pronunțarea divorțului din vina ambilor soți se poate face numai atunci când culpa concurentă a soțului reclamant este gravă și bine stabilită și ar putea ea singură duce la desfacerea căsătoriei; instanța va constata desfacerea căsătoriei, fără a pronunța divorțul din vina soțului pârât, în cazul în care divorțul se cere pentru alienație mintală sau debilitate mintală cronică, ori boală gravă și incurabilă survenită înainte sau în timpul căsătoriei³⁷³.

Culpa la desfacerea căsătoriei stabilită în aceste condiții are următoarele efecte în materia obligației de întreținere între foștii soți:

- în situația în care divorțul s-a pronunțat numai din vina unuia dintre soți, acesta nu are dreptul la întreținere decât timp de un an de la desfacerea căsătoriei; termenul se socotește împlinit în ziua corespunzătoare a lunii identice din anul următor rămîinerii definitive a hotărârii de divorț; celălalt soț, inocent, are drept la întreținere pe o durată nelimitată în timp.

- în situația în care divorțul s-a pronunțat din vina ambilor soți, fiecare

---

³⁷⁰ Potrivit art. 211 C. civ. De la 1864, abrogat, adulterul era o cauză peremptorie de divorț

³⁷¹ Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1823/ 29 Octombrie 1971, C. D. 1971, p. 143.

³⁷² Trib. mun. București, dec. civ. nr. 561/1968, în R.R.D. nr. 6/1969, p. 173- 174.

³⁷³ Tribunalul Suprem, Decizia de îndrumare nr. 10/1974, punctul 5 lit. a, în R.R.D. nr. 4/ 1975, p. 40.

dintre ei are dreptul la întreținere după desfacerea căsătoriei, nedeterminat în timp.

Dacă divorțul a fost pronunțat din vina ambilor soți fiecare dintre ei are dreptul la întreținere, nelimitat în timp. Practica a decis³⁷⁴ că în situația în care divorțul s-a pronunțat din vina ambilor soți, soțul bolnav și incapabil de muncă poate să încaseze pensia de întreținere până la însănătoșirea completă, iar nu numai pe termenul de un an, socotit de la desfacerea căsătoriei. S-a stabilit³⁷⁵, de asemenea, că din moment ce soția pârâtă suferea de o boală gravă contractată în timpul căsătoriei și care a constituit unicul motiv de desfacere a căsătoriei, fără a se mai constata o altă vină a pârâtei, dreptul de întreținere nu poate fi calculat numai pe timp de un an de la căsătorie, ci până la însănătoșire.

Dispozițiile legale privind durata obligației de întreținere între foștii soți au caracter imperativ³⁷⁶. Convenția soților contrară acestor dispoziții este nulă. Însă, actul juridic civil prin care foștii soți măresc durata obligației de întreținere dintre ei peste anul prevăzut de lege, poate fi valabil³⁷⁷.

4.2.4. Cuantumul întreținerii. Întreținerea între foștii soți se stabilește potrivit regulilor generale, cu unele particularități, în sensul că sunt stabilite niște plafoane maxime.

Astfel, în primul rând, cuantumul întreținerii nu poate să depășească *o treime din venitul net din muncă* al fostului soț³⁷⁸. În al doilea rând, în situația în care există copii, întreținerea acordată fostului soț împreună cu cea acordată copiilor, nu poate depăși jumătate din venitul net din muncă al debitorului.

Pentru că legea face referire numai la veniturile din muncă, rezultă că dacă fostul soț are și alte mijloace materiale, se va ține seama și de acestea, ca și în cazul obligației de întreținere al părinților față de copiii lor minori.

Ocupându-se de situația în care debitorul datorează întreținere fostului soț

---

³⁷⁴Fostul Trib. al Capitalei, col. III mixt, dec. civ. nr. 764 din 23 iunie 1956, în L.P. nr. 5/ 1957, p. 616.

³⁷⁵Tribunalul Suprem, col. civ., dec. nr. 327/ 17 martie 1958, în J.N. nr. 8/1958, p. 103.

³⁷⁶D. Rizeanu, D. Protopopescu, op. cit., p. 159; T. R. Popescu, op. cit., p. 235; Trib. Suprem, dec. civ. nr. 324/30 ianuarie 1964, în J. N. nr. 11/1964, p. 171-172.

³⁷⁷Ilie Stoenescu, Probleme patrimoniale rezolvate prin hotărârea de divorț, în L.P., nr. 11/1959, p. 20.

³⁷⁸Potrivit art. 281 C. civ., pensia era stabilită tot până la o cotă de cel mult o treime, însă din suma

cât și copiilor, în text se folosește formula "întreținere datorată copiilor". Sigur că nu este vorba numai de concursul dintre fostul soț și mai mulți copii, aceste limite se au în vedere și atunci când există un concurs cu un singur copil³⁷⁹. De asemenea, credem că este vorba de copiii rezultați din căsătorie și de cei adoptați, chiar și de copilul celuilalt soț la întreținerea căruia a contribuit fostul soț în condițiile art. 87 C. fam.³⁸⁰.

Determinarea cuantumului întreținerii în situația când mai multe persoane au calitatea de fost soț și sunt îndreptățite la întreținere în același timp, poate să prezinte unele dificultăți. În literatura de specialitate s-a arătat că se pot concepe mai multe situații: a) întinderea dreptului la întreținere al fiecăruia dintre foștii soți se poate stabili până la o treime din venitul net din muncă al debitorului, fără ca totalul pensiilor să depășească o treime din acest venit; b) întinderea dreptului la întreținere al fiecăruia dintre foștii soți se poate stabili până la o treime din venitul său net din muncă, totalul pensiilor depășind jumătate din acest venit; c) întinderea dreptului la întreținere al fiecăruia dintre foștii soți se poate stabili până la o treime din venitul net din muncă al debitorului, fără ca suma pensiilor să depășească jumătate din acest venit. Soluția care se impune este cea din urmă³⁸¹, având în vedere și dispozițiile art. 409 C.p.civ.

Nu este exclus ca obligația la întreținere între foștii soți să cuprindă și asigurarea unei locuințe³⁸², ținându-se seamna și de faptul că debitorul fost soț este sau nu recăsătorit.

4.2.5. Ordinea acordării întreținerii. Având în vedere că obligația de întreținere între foștii soți își are punctul de plecare în raporturile de căsătorie existente anterior între părți, în literatura de specialitate se consideră că foștii soți își datorează întreținere în aceeași ordine ca și soții, adică în primul rând³⁸³. În lipsa unui text de lege care să reglementeze această problemă și pornind de la

---

tuturor veniturilor înregistrate de soțul vinovat de divorț.

³⁷⁹ I. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 97.

³⁸⁰ Coroborat cu art. 409 C. p. civ.

³⁸¹ I. P. Filipescu, op. cit., în R.R.D. nr. 2/1970, p. 76.

³⁸² D. Gramatovici, Dreptul la locuință ca element component al obligației de întreținere în raporturile dintre foștii soți, în R.R.D., nr. 9/1971, p. 84 și urm.

³⁸³ T.R. Popescu, op. cit., p. 212, I. P. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 99

reglementările din materia întreținerii între soți, soluția poate fi acceptată.

Poate să existe o situație specială în care un fost soț vine la întreținere în concurs cu actualul soț, și în această situație considerăm că trebuie preferat actualul soț. Oricât de puternice ar fi considerentele pentru care întreținerea se datorează fostului soț, ele nu pot să primeze în nici un caz față de cele pentru care trebuie să i se acorde întreținere soțului actual. Considerente de echitate, dar și de stabilitate a căsătoriei reclamă această soluție care ar trebui impusă, *de lege ferenda*, în legislația noastră.

4.2.6. Data acordării întreținerii. În ceea ce privește momentul din care se acordă întreținerea dintre foștii soți, trebuie deosebit între situația în care s-a cerut prin acțiunea de divorț sau în cadrul procesului de divorț și aceea când s-a cerut ulterior divorțului, printr-o cerere separată. În prima situație, pensia se acordă de la data desfacerii căsătoriei, iar în cea de-a doua situație, de la data introducerii cererii.

*4.2.7. Obligația de întreținere între foștii soți în situația în care căsătoria a fost desfăcută prin consimțământul mutual*³⁸⁴.

Divorțul prin consimțământul mutual în Codul civil.

Codul civil reglementa divorțul prin consimțământul mutual al soțiilor³⁸⁵, având dispoziții și cu privire la obligația de întreținere în acest caz.

Potrivit art. 214 C. civ.³⁸⁶: "Consimțământul mutual și stăruitor al soților exprimat în chipul prescris prin lege, în condițiile și după cercetările determinate de lege, va servi de dovadă suficientă că viața în comun este de nesuportat și că în privința lor, este o cauză peremptorie de despărțenie".

Divorțul era admis cu respectarea următoarelor condiții³⁸⁷:

- soțul trebuie să aibă cel puțin 25 de ani, iar soția cel puțin 21 (art. 254).

---

³⁸⁴Având în vedere că instituția căsătoriei nu îi interesează numai pe soți, ci și întreaga societate, desfacerea căsătoriei prin *mutuus dissensus* poate fi criticată.

³⁸⁵Datorită procedurii foarte complicate, divorțul prin consimțământul mutual era foarte rar ales; soții preferau să simuleze existența unei cauze determinate, pentru că în această situație divorțul se pronunța mult mai repede, vezi C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 264, nr. 658.

³⁸⁶Abrogat prin Legea nr. 18 din 12 februarie 1948 pentru modificarea Codului de procedură civilă și abrogat expres prin art. 49 al Decretului nr. 32 din 31 ianuarie 1954

³⁸⁷I. Rosetti- Bălănescu, Ovid Sachelarie, N. G. Nedelcu, *Principiile dreptului civil rămân*, Editura de

- soții să fie căsătoriți de cel puțin 2 ani (art. 225).
- soții să nu fie căsătoriți de mai mult de 20 de ani,
- soția să nu aibă mai mult de 45 de ani (art. 256).
- consimțământul părinților sau al celorlalți ascendenți în viață, după condițiile prescrise la încheierea căsătoriei (art. 257).

Înainte de depunerea cererii pentru divorțul prin consimțământul mutual, legea îi obligă pe soți ca prin acordul lor să ia măsuri privitoare la: inventarierea și evaluarea averii lor³⁸⁸; încredințarea copiilor unuia sau altuia dintre ei pe timpul divorțului și după divorț; și, pensia alimentară.

Legea, art. 259 alin 2, îi obliga pe soți să determine prin consimțământul lor, consemnat într-un înscris, suma pe care bărbatul se obliga să o plătească soției pe toată durata divorțului, dacă aceasta era lipsită de mijloace materiale³⁸⁹.

Deci, pensia de întreținere se acorda în condițiile stabilite de soți și numai pe durata procesului de divorț. După divorțul prin consimțământul mutual nu mai exista obligația de întreținere între foștii soți.

Divorțul prin consimțământul mutual potrivit Codului familiei.

În prezent, prin Legea nr. 59/ 1993 a fost reintrodus divorțul prin consimțământul mutual. Astfel, potrivit art. 38 alin 2 C.fam. divorțul poate fi pronunțat și numai pe baza acordului ambilor soți, dacă sunt îndeplinite următoarele condiții: a) căsătoria durează de cel puțin un an; b) nu există copii minori rezultați din căsătorie.

În acest caz instanța va dispune desfacerea căsătoriei fără a pronunța divorțul din vina unuia sau a ambilor soți (art. 617 alin. 3 C. p. civ)³⁹⁰.

Problema care se pune este dacă în această situație există sau nu obligație de întreținere între foștii soți, și în ce condiții: este sau nu limitată în timp?

Pot exista următoarele soluții: a) nu există obligație de întreținere între

stat, 1947, p. 79.

³⁸⁸Aceasta pentru că jumătate din averea fiecăruia devine de drept proprietatea copiilor născuți din căsătorie, potrivit art. 285 alin. 2 C.civ.

³⁸⁹C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 267, nr. 671.

³⁹⁰Modificat prin Legea nr. 59/1993.

foștii soți dacă aceștia nu au convenit anume cu privire la acest fapt; b) există obligație de întreținere limitată la un an de la desfacerea căsătoriei; c) există obligație de întreținere nelimitat în timp.

Reglementând procedura divorțului prin consimțământul mutual, legea prevede că instanța de judecată va verifica dacă soții stăruie în desfacerea căsătoriei și, în caz afirmativ, va trece la judecarea cererii, *fără a administra probe cu privire la motivele de divorț* (art. 613¹ alin. 2 C.p. civ.).

Însă, dacă este necesar, *instanța poate dispune administrarea probelor* prevăzute de lege pentru soluționarea cererilor accesorii privind numele pe care soții îl vor purta după divorț, *pensia de întreținere* și atribuirea locuinței (art. 613¹ alin 3 C.p. civ.).

Deci, *de lege lata*, pensia de întreținere între soți poate fi soluționată de instanța de judecată potrivit dreptului comun, verificând pe baza probelor administrate în cauză, dacă sunt îndeplinite condițiile generale ale obligației de întreținere.

Credem că cererea privind pensia de întreținere poate fi formulată și după desfacerea căsătoriei prin acordul soților.

În acest caz, soții își datorează întreținere nelimitat în timp, având în vedere că divorțul se pronunță fără a se inventaria vinovăția vreunui dintre ei sau a ambilor.

Trebuie, de asemenea, ca eventuala incapacitate de a munci să intervină cel mai târziu într-un an de la desfacerea căsătoriei și să se datoreze unei împrejurări în legătură cu aceasta.

Dacă soții încheie un act juridic prin care soluționează problema întreținerii dintre ei după divorț, acesta este valabil în măsura în care nu contravine dispozițiilor imperative ale legii.

4.2.8. Obligația de întreținere în situația în care hotărârea declarativă de moarte a unei persoane este anulată, însă soțul acesteia s-a recăsătorit.

Potrivit art. 22 C.fam.: "În situația în care soțul unei persoane declarate moartă s-a recăsătorit și, după aceasta, hotărârea declarativă de moarte este anulată, căsătoria cea nouă rămâne valabilă.

Prima căsătorie este desfăcută pe data încheierii noii căsătorii".

Problema care se pune este dacă între soțul care fusese declarat mort și a reapărut, și cel care s-a recăsătorit în perioada de timp scursă de la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de declararea a morții și până la anularea acesteia, există obligație de întreținere.

De principiu, declararea judecătorească a morții produce aceleași efecte ca și moartea fizică constatată. Moartea unuia dintre soți are efect asupra relațiilor patrimoniale dintre soți, și în ceea ce ne interesează, face să înceteze obligația legală de întreținere.

Pe de altă parte, potrivit art. 20 din Decretul nr. 31/1954: "Dacă cel declarat mort este în viață, se poate cere, oricând, anularea hotărârii prin care s-a declarat moartea.

Cel declarat mort poate cere, după anularea hotărârii declarative de moarte, înapoierea bunurilor sale. Cu toate acestea, dobânditorul cu titlu oneros nu este obligat să le înapoieze decât dacă se face dovada că la data dobândirii știa că persoana declarată moartă este în viață".

Nu există un text de lege care să rezolve problema obligației legale de întreținere în această situație. Art. 24 C.fam. rezolvă problema întreținerii prin trimitere la dispozițiile privitoare la divorț pentru situația căsătoriei putative.

Prin moartea unuia dintre soți sau prin declararea judecătorească a morții unuia dintre ei, căsătoria încetează.

Pe de altă parte, potrivit art. 22 alin. 2 C. fam., prima căsătorie este *desfăcută* pe data încheierii noii căsătorii. În acest context, potrivit principiului *ubi eadem est ratio, eadem lex esse debet*, soțul declarat mort, dar care este în viață, are dreptul la întreținere de la soțul care s-a recăsătorit, în condițiile în care obligația de întreținere există între foștii soți a căror căsătorie a fost desfăcută prin divorț.

O problemă care se poate pune este cea a momentului din care începe să curgă termenul de un an în decursul căruia, potrivit dispozițiilor legale în vigoare, trebuie să se ivească incapacitatea de muncă datorată unei împrejurări în legătură cu căsătoria. Acest termen poate curge din momentul în care prima

căsătorie a fost desfăcută, adică din momentul încheierii căsătoriei subsecvente a soțului debitor al întreținerii, fie din momentul anulării hotărârii declarative de moarte.

În situația în care soțul care s-a recăsătorit este de rea-credință, în sensul că a știut că cel declarat mort se află în viață, ceea ce trebuie dovedit, noua căsătorie este lovită de nulitate absolută. Problema întreținerii între persoana care fusese declarată moartă și soțul care se recăsătorise se rezolvă potrivit regulilor privitoare la întreținere între soți, iar întreținerea dintre cel care se recăsătorise și persoana cu care se recăsătorise, după regulile privitoare la întreținere în cazul căsătorie putative.

Considerăm că într-o viitoare legislație pot fi reanalizate soluțiile în materia întreținerii legale între foștii soți. În ceea ce ne privește, față de cele menționate mai sus, considerăm că pot fi avute în vedere următoarele aspecte:

- obligația de întreținere între soți se întemeiază pe specificitatea raporturilor de căsătorie, care sunt caracterizate de prietenie și afecțiune între soți. La desfacerea căsătoriei aceste raporturi încetează, ceea ce atrage încetarea drepturilor și obligațiilor care alcătuiau conținutul acestor raporturi, implicit obligația de întreținere. Menținerea acestei obligații poate fi în unele situații o piedică pentru foștii soți. În acest context, regula ar trebui să fie încetarea acestei obligații, iar excepția menținerea ei. S-ar putea ține seama de elemente specifice acestei chestiuni, cum ar fi: durata căsătorie, situația soților după desfacerea căsătoriei, numărul copiilor rezultați din căsătorie etc.

- soțul vinovat de desfacerea căsătoriei nu poate fi îndreptățit la întreținere de la soțul inocent. Soluția contrară, chiar circumstanțiată sau limitată la o perioadă scurtă de timp, este inechitabilă.

- după desfacerea căsătoriei fiecare soț poate apela la celălalte persoane obligate la întreținere.

- în situația în care soții de comun acord solicită desfacerea căsătoriei, trebuie să li se lase libertatea de a decide singuri cu privire la problema întreținerii. Legiuitorul trebuie să se intereseze numai de situația copiilor minori, cenzurând convențiile soțiilor cu privire la acest aspect. Menținerea

unor dispoziții legale care să oblige la întreținere în această situație este contradictorie și inutilă.

5. Obligația de întreținere în cazul căsătoriei putative

5.1. Reglementare

Chiar dacă denumirea își are sorgintea în limba latină, de la cuvântul *putare- a crede, matrimonium putativum*, în dreptul roman nu era reglementată ca atare căsătoria putativă³⁹¹ și efectele ei. Existau însă dispoziții potrivit cărora, de exemplu, din cauza bunei credințe a mamei, copiii născuți dintr-o căsătorie incestoasă era considerați totuși legitimi³⁹². De asemenea, prin *causae probatio* și *erroris cause probatio*, o căsătorie de dreptul ginților, *matrimonium juris gentium*, se transforma, dovedindu-se eroarea de drept sau de fapt existentă la încheierea acesteia, într-o căsătorie veritabilă, *justae matrimonium*³⁹³, copiii dintr-o asemenea uniune devenind legitimi.

În *Codul Calimach* există dispoziții potrivit cărora soțul de rea credință, care s-a căsătorit, cunoscând existența impedimentelor legale, era pedepsit potrivit legilor penale, iar soțul de bună credință avea dreptul la despăgubiri³⁹⁴.

Codul civil. Căsătoria putativă era reglementată în Codul civil în art. 183 și 184.

Potrivit art. 183 C.civ.: "Căsătoria care s-a declarat nulă, totuși produce efectele sale civile, atât în privirea soților, cât și în privirea copiilor, dacă s-a contractat cu bună credință."; art. 184 dispune: "Dacă buna credință există numai din partea unuia din ambii soți, căsătoria produce efectele sale civile

---

³⁹¹Originea acestei instituții este considerată a fi în dreptul canonic, în special, într-o decizie a Papei Inocenț al III-lea denumită *Qui filii sunt legitimi*, a se vedea D. Alexandresco, op. cit., p. 664. În același sens, G. Plastara, op. cit., p. 258.

³⁹²Legea 57, 1, Dig., De ritu nuptiarum, 23. 2, cuprinde un rescript al împăraților Marcus Aurelius și Lucius Verus în acest sens.

³⁹³G. Danielopolu, op. cit., p. 217.

³⁹⁴Art. 118 C.Calimach (art. 102 C.civ. austriac - Dacă din instruirea procesului referitor la validitatea căsătoriei rezultă că împiedicarea era cunoscută de mai înainte uneia din părți sau amândurora, și au tăinuit-o cu premeditare, atunci se va aplica culpabililor pedepsele prevăzute în cod, referitoare la infracțiunile grave de poliție. Dacă una din părți este inocentă, are facultatea să ceară daune. În sfârșit, dacă sunt născuți copii dintr-o astfel de căsătorie, se vor îngriji potrivit principiilor stabilite la capitolul despre datoriile părinților).

numai în favoarea soțului celui de bună credință și a copiilor născuți din acea căsătorie." Preluând ideea sancționării din vechiul drept românesc, soțul de rea-credință era pedepsit prin pierderea dreptului la succesiunea copiilor și beneficiul donațiilor făcute de celălalt soț³⁹⁵

Doctrina considera că după anularea unei căsătorii putative soțul de bună credință are dreptul de a cere de la celălalt soț o pensie alimentară³⁹⁶.

Codul familiei reglementează în mod expres obligația de întreținere în cazul căsătoriei putative. Potrivit art. 23 C. fam., soțul care a fost de bună credință la încheierea căsătoriei, declarată nulă sau anulată, păstrează, până la data când hotărârea instanței judecătorești rămâne definitivă, situația unui soț dintr-o căsătorie valabilă; iar mai departe art. 24 C. fam. dispune că cererea de întreținere a soțului de bună credință este supusă, prin asemănare, dispozițiilor privitoare la divorț.

Căsătoria putativă este cea care, deși nulă sau anulată, produce unele efecte ale căsătoriei veritabile în considerarea bunei-credințe a unuia sau ambilor soți.

În această materie, buna-credință înseamnă faptul de a nu fi cunoscut cauza nulității căsătoriei, adică eroarea în care au fost soții cu privire la această cauză³⁹⁷. Ea trebuie să existe în momentul încheierii căsătoriei, atunci când se apreciază condițiile de valabilitate, fiind indiferentă cunoașterea cauzelor de nulitate după acest moment, pentru că *mala fides superveniens non nocet*. Eroarea poate fi de drept sau de fapt. Potrivit dreptului comun (art. 1899 alin. 2 C.civ.), buna credință se prezumă³⁹⁸.

Din considerente de moralitate și echitate căsătoria putativă constituie o derogare însemnată de la principiul *quod nullum est, nullum producit effectum*.

---

³⁹⁵C. Hamangiu, N. Georgean, *Codul civil adnotat*, Editura Librăriei Universala Alcalay & Co, București, 1928, p. 70, nr. 95

³⁹⁶C. Hamangiu, N. Georgean, op. cit., p. 262, nr. 20. În sens contrar, a se vedea, G. Plastara, op. cit., p. 271, 274, autorul consideră că numai înainte de anularea căsătoriei există obligația alimentară, după anulare această obligație încetează, chiar dacă ambii soți sunt de bună credință.

³⁹⁷D. Alexandresco, op. cit., p. 665; G. Plastara, op. cit., p. 259; I. P. Filipescu, op. cit., p. 219.

³⁹⁸Au existat și alte teorii cu privire la dovedirea bunei-credințe în materia căsătoriei putative: a) buna credință se prezumă numai în situația erorii de fapt și trebuie dovedită în situația erorii de drept; b) nu se prezumă în nici o situație, ea trebuie dovedită de cel ce o invocă, potrivit dreptului comun, art.

Obligația de întreținere în situația căsătoriei putative va fi deci, diferită după cum unul sau ambii parteneri sunt de bună credință, și după cum ea se invocă înainte sau după declararea nulității sau anulării căsătoriei respective.

5.2. Obligația de întreținere înainte de declararea nulității sau anulare căsătorie

De la încheierea căsătoriei putative până în momentul în care hotărârea judecătorească de declarare a nulității sau de anulare a căsătoriei rămâne definitivă, soțul care a fost de bună-credință păstrează situația unui soț dintr-o căsătorie veritabilă. Nu are importanță durata acestei perioade.

Dacă ambii soți au fost de bună credință, obligația de întreținere este reciprocă, iar în caz contrar este unilaterară.

Condițiile, în care există obligația de întreținere în această situație, sunt cele generale cu particularitățile avute în raporturile dintre soți.

În timpul procesului prin care se tinde la declararea nulității sau la anularea căsătoriei, instanța poate lua prin ordonanță prețedințială măsuri vremelnice privind pensia de întreținere, sigur, în beneficiul bunei-credințe, potrivit art. 613² C.p.civ.

5.3. Obligația de întreținere după declararea nulității sau anulării căsătoriei

După rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești prin care se constată nulitatea sau se dispune anularea căsătoriei, bărbatul și femeia au dreptul la întreținere în condițiile în care acest drept există între foștii soți, dispozițiile art. 41 C. fam aplicându-se prin asemănare.

Reclamantul va trebui să dovedească deci, că se află în stare de nevoie din cauza unei incapacități de muncă survenită înainte de încheierea căsătoriei declarate nulă sau anulată, în timpul acesteia sau în termen de un an după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești respective, în această ultimă situație, incapacitatea trebuie se datoreze unei împrejurări în legătură cu căsătoria.

1069 c.civ., a se vedea, G. Plastara, op. cit., p.263-264.

Și în această situație obligația de întreținere este reciprocă sau unilaterală, după cum ambii soți sau numai unul este de bună-credință.

Creditorul întreținerii datorate prin efectul putativității căsătoriei pierde acest drept dacă se recăsătorește. În situația în care și căsătoria subsecventă este declarată nulă sau anulată se face aceeași distincție în funcție de buna sau rea sa credință la încheierea acesteia, ca și în situația fostului soț care se recăsătorește.

S-a observat pe bună dreptate că soțul de rea-credință nu poate invoca în favoarea sa dispozițiile art. 41 alin 4 C.fam. spre a primi întreținere timp de unan de zile după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de constatare a nulității sau de anulare a căsătoriei. În acest context, el are o situație mai defavorabilă decât soțul vinovat de desfacerea căsătoriei prin divorț³⁹⁹. Soluția este corectă. Mai mult, considerăm că, deși nu mai este prevăzută expres, ca în vechiul drept românesc⁴⁰⁰, este admisibilă, potrivit dreptului comun (art. 998 C.civ.), acțiunea soțului de bună credință prin care solicită despăgubiri de la soțul de rea credință datorită, în principal, prejudiciului moral suferit. De altfel, din considerente de echitate, credem că *de lege ferenda* despăgubirile pot fi prevăzute în mod expres în această situație.

6. Obligația legală de întreținere și concubinajul

6.1. Concubinatul în dreptul roman

În dreptul roman, concubinatul era o uniune între un bărbat și o femeie cu anumite efecte reglementate de lege, care imita într-o anumită măsură căsătoria⁴⁰¹.

Concubinatul apare ca o consecință a numeroaselor impedimente la căsătorie și ia amploare în perioada imperiului, fiind o instituție aparte, delimitându-se de căsătoria de drept civil (*justae nuptiae*) și căsătoria de dreptul ginților (*matrimonium juris gentium*), reglementate până atunci.

Concubinatul nu era pedepsit de legea romană⁴⁰², precum alte uniuni

---

³⁹⁹I. Dogaru, op.cit., p. 165.

⁴⁰⁰Art. 118 Codul Calimach.

⁴⁰¹George Danielopolu, op. cit., p. 219 și urm.

⁴⁰²Dig. De concubinis, L. 3, 1.

dintre bărbat și femeie: "*Nec adulterium per concubinatum ab ipso comittitur nam quia concubinitus per leges nomen assumpsit extra legis poenam est: ut et Marcellus lib. 7 Digestorum scribit*"⁴⁰³.

Cunoscute fiind numeroasele impedimente la căsătorie în dreptul roman dictate de considerente politice, concubinatul nu era supus niciunui dintre ele, dar, pe de altă parte, impedimentele dictate de morală, care constituie și în dreptul modern condițiile de fond ale instituției căsătoriei, împiedicau stabilirea unei astfel de legături.

Astfel, concubinatul, ca și căsătoria civilă, era valabil încheiat numai între un puber și o nubilă, adică între un bărbat de minim 14 ani și o femeie de minim 12 ani. În acest sens, jurisconsultul Ulpian arată: "*Cujuscumque aetatis concubinam habere posse palam est, nisi minor annis duodecim sit*"⁴⁰⁴.

De asemenea, respectând principiul monogamiei⁴⁰⁵, un bărbat însurat nu putea avea o concubină, și nici cel care nu era căsătorit nu putea avea două concubine în același timp. Jurisconsultul Paul arată în acest sens: "*Concubina igitur ab uxore solo delectu separatur*"⁴⁰⁶. În funcție de statutul social al femeii exista prezumția că aceasta este soție sau concubină. Astfel, femeia ingenuă din familie bună și onestă era considerată soție, trebuia un act formal care să constate că este numai concubină, iar, pe de altă parte, liberta era prezumată a fi concubină, în special când coabita cu patronul său. În acest sens, jurisconsultul Marcian arată: "*In concubinatu potest esse et aliena liberta et ingena, et maxime ea quae obscuro loco nata est, vel quaestum corpore fecit: a iocuin si honestae vitae et ingenuam mulierem in concubinatum habere maluerit, sine testatione hoc manifestum faciente non conceditur: sed necessare est ei, vel uxorem eam habere, vel hoc recusantem stuprum cum ea committere*"⁴⁰⁷.

---

⁴⁰³"Nu se comite stupru prin concubinatus, căci concubinatus luându-și nume de la legi este în afara pedepselor acestora, după cum scrie Marcel în cartea a 7-a a Digestelor sale", în G. Danielopolu, op. cit., p. 220.

⁴⁰⁴Ulpian, De concubinis, L. 1, 4 D., Este evident că poate cineva avea o concubină de orice vârstă, numai să nu fie mai mică de doisprezece ani"

⁴⁰⁵"Duas uxores eodem tempore habere non licet", Inst. Cartea I, t. 10, 6.

⁴⁰⁶Paul, Sententiae, Cartea II, t. 20, 1, concubina nu diferă de soție decât prin intenție; "Concubinatus ex solo animi destinatione aestimari oportet", Paul I, 4, De concubinis.

⁴⁰⁷Marcian I. 3 princ. De Concubinis - În concubinatus poate să fie și liberta altuia și o ingenuă, și mai

De asemenea, nimeni nu putea avea concubină, așa cum nu putea avea o soție, o femeie față de care se afla într-un grad prohibit de cogațiune sau afinitate⁴⁰⁸. În acest sens jurisconsultul Ulpian arată că: "*Etiam si concubinam quis habuerit sororis filiam licet libertinam, incestum committitur*"⁴⁰⁹. Sau, de asemenea: "*Si qua in patroni fuit concubinato, deinde in filii esse coepit, vel in nepotis, vel contra, non puto eam recte facere; quia prope nefaria est hujusmodi conjunctio, et ideo hujusmodi facinus prohibendum est*"⁴¹⁰.

Pe de altă parte, concubinatul nu era îngădit de celelalte impedimente care interziceau căsătoria romană, dictate de rațiuni politice sau civile.

Astfel, exempli gratia, guvernatorul unei provincii sau un alt înalt funcționar, care nu se putea căsători cu o femeie din provincia pe care o administra, putea avea acolo o concubină. Jurisconsultul Paul arată în acest sens: "*Concubinam ex ea provincia, in qua quis aliquid administrat, habere potest*"⁴¹¹.

Un patrician putea să aibă o concubină care nu făcea parte din rândul clasei sale sociale, ci din rândul plebeilor⁴¹², și aceasta înainte de adoptarea Legii Canuleia din anul 445 î. H. prin care s-a permis încheierea căsătoriei între patricieni și plebei⁴¹³.

De asemenea, un bărbat putea să ia drept concubină o femeie condamnată pentru adulter fără să fie pedepsit. În acest sens jurisconsultul Ulpian arată: "*Qui autem damnatum adulterii in concubinato habuit, non puto lege Julia de*

---

ales femeia născută dintr-o familie modestă, sau care face comerț cu corpul său, pentru că dacă va prefera să aibă o concubină care este o femeie ingenuă și onestă, nu îi este permis fără act care să demonstreze că acesta le-a fost consimțământul, ci va fi obligat să o considere ca nevastă, sau, dacă va refuza, comite stupru cu dânsa.

⁴⁰⁸G. Danielopolu, op. cit., p. 222.

⁴⁰⁹Ulpian, L. 56, De ritu nuptiarum, 23, 2 - Acela ce va lua de concubină pe fata surorii sale, fie și libertă, comite incest.

⁴¹⁰Ulpian, L. 1, 3, De Concubinis - Nu poate cineva să trăiască în concubinată cu fosta concubină a tatălui său, sau a bunicului, sau a fiului sau nepotului său, pentru că făcând acest lucru comite un quasi-incest care trebuie prohibit.

⁴¹¹Poate cineva să ia o concubină din provincia în care administrează ceva, Paul, 1.5 Dig. De concubinis.

⁴¹²Cea ce rezultă printr-o interpretare per a contrario a dispozițiilor din tabula undecima a Legii celor doisprezece table potrivit căreia: "Patribus cum plebe connubii jus nec esto"; Marcian, 1.3 pr. Dig., De concubinis: In concubinato potest esse et aliena liberta et ingenua"

⁴¹³Titus Livius, Ab urbe condita, traducere de A. Marinescu-Nour, Editura Minerva, București, 1976,

adulteriis tenerii: quamvis, si uxorem eam duxisset, teneretur"⁴¹⁴

Concubinatul exista atâta vreme cât ambele părți erau de acord cu această stare. Ca o măsură de protecție pentru concubină se considera că acesta subzista și în situația în care patronul înnebunea. În acest sens jurisconsultul Paul arată că: "*Si patronus, liberta concubinam habens, fuere coeperit, in concubinato eam esse humanius dicitur*"⁴¹⁵.

Concubinatul se dizolva imediat ce una din părți refuza să mai mențină această relație, fără a exista vreo pedeapsă pentru acest fapt ca în situația în care unul dintre soți, în lipsa unui motiv prevăzut de lege, solicita desfacerea căsătoriei⁴¹⁶. Prin asemănare cu imposibilitatea libertei căsătorită cu patronul său de a divorța de acesta fără consimțământul lui⁴¹⁷, potrivit jurisconsultului Ulpian, nici liberta care este concubina patronului său nu poate să rupă această relație fără consimțământul acestuia⁴¹⁸.

Din relația dintre un bărbat și o femeie în aceste condiții, în cadrul concubinatului, rezultau copii naturali⁴¹⁹, singurii care puteau fi legitimați printr-o căsătorie subsecventă a părinților lor, singurii care, în afara unei căsătorii, aveau anumite drepturi succesoriale⁴²⁰. Astfel, copiii naturali veneau la moștenirea mamei lor indiferent de orice împrejurare, și, de asemenea, aveau o cotă de 1/6 din moștenirea tatălui lor dacă acesta nu avea copii legitimi și dacă

---

cartea a IV a, p. 190- 203.

⁴¹⁴Ulpian I. 1, 2 D, De concubinis - Cel a avut în concubinată o femeie condamnată pentru adulter, nu cred să fie pedepsit de Legea Julia privitoare la adultere, deși ar fi fost dacă ar fi luat-o de nevastă.

⁴¹⁵Paul, I, 2, De Concubinis

⁴¹⁶Paul, C.II, titlul De dotibus - "*Si divortium est matrimonii, et hoc sine culpa mulieris factum est, dos integra repetetur. Quod si culpa mulieris factum est divortium, in singulos liberos sexta pars dotis a marito retineatur usque ad mediam partem dumtaxat dotis.*" - Dacă s-a desfăcut căsătoria fără culpa femeii, toată zestrea se restituie. Dacă divorțul este datorat culpei femeii, bărbatul va reține pentru fiecare copil câte o a șasea parte din zestre, fără a depăși însă jumătate din aceasta.

⁴¹⁷"*Invitam libertam uxorem ducere patronus non potest*", Marcian I. 28, De ritu nuptiarum.

⁴¹⁸*Quae in concubinato est, ab invito patrono poterit discedere, et alteri se aut in matrimonium aut in concubinatum dare. Ego quidem probo in concubina adimendum ei connubium, si patronum invitum deserat, quippe cum hostius sit patrono libertam concubinam quam matremfamilias habere*, G. Danielopolu, op. cit., p. 224.

⁴¹⁹Din stuprum, ca și din incest și adulter, rezultau copiii numiți spurii, vulgo concepti, care nu puteau fi legitimați prin căsătorie subsecventă, nu puteau succede nici mamei lor dacă acesta lăsa copii legitimi și era dintr-o familie onestă, nu primeau nici o liberalitate de la mama sau tatăl lor, G. Danielopolu, op. cit., p. 221.

⁴²⁰G. Danielopolu, op. cit., p. 227.

avusese o singură concubină⁴²¹.

În anul 887, sub influența bisericii creștine concubinatul este interzis printr-o constituție⁴²² a împăratului Leon Filozoful intitulată "*Ut concubinam habere non liceat*"⁴²³.

Nu există în dreptul roman dispoziții exprese privitoare la obligația de întreținere dintre concubini, însă, dată fiind asemănarea acestei instituții cu cea a căsătoriei, este de presupus că partenerii concubinatalui își datorau și îngrijire în condițiile în care soții aveau această datorie.

6.2. Concubinajul și obligația de întreținere în contextul reglementărilor Codului civil și ale Codului familiei

Legiuitorul român de la 1864 nu recunoaște nici o valoare concubinajului în privința obligației de întreținere. Mai mult, potrivit art. 307 C. civ: "Cercetarea paternității este oprită. La caz de răpire, când epoca răpirii va corespunde cu aceea a zămislirii copilului, răpitorul va putea fi declarat, după cererea părților interesate, de părinte al copilului."

Nu exista deci, obligație de întreținere între concubini și, dată fiind imposibilitatea cercetării paternității, nici între tatăl natural și copii.

În literatura de specialitate s-a considerat⁴²⁴ totuși că principiile morale care stau la baza obligației de întreținere impun stabilirea unei obligații

---

⁴²¹Inst. Justinian Cart. II. T. 14, De heredibus instituendis; Novela 18, Cap. 5.

⁴²²Constituția nr. 91 din anul 887 potrivit căreia: "Neque minus ea lex, quae probrose cum concubinis immisceri non erubescitibus id permittendum iudicavit, honestatem susque deque habuit. Ne ergo hoc legislatoris erratum dedecore nostram rempublicam afficere sinamus. Itaque lex illa in aeternum silet. Ab illa enim non modo religionis, verum etiam naturae iniuria, secundum divina christianisque convenientia praecepta prohibemur. Etquidem, si cum fontem habeas sobrie inde haurire divino, praecepta moneare: qua ratione cum puras aqua haurire liceat, lutum tu mavis? Tum tametsi fontem non habeas, rebus tamen vetitis uti non potes. Coeterum vitae consortem invenire difficile non est" - Nu mai puțin legea care a găsit cu cale să permită să se unească cu concubinele celor care nu se rușinau să o facă, a luat peste picior onestitatea. Să nu lăsăm dar ca această eroare a legiuitorului să dezonoreze statul nostru. De aceea, aceste legi să tacă pentru totdeauna! Căci preceptele divine ale creștinismului ne ordonă să ne ferim de acea injurie adusă nu numai religiei, ci și chiar naturii. Și, într-adevăr, dacă având sorginte pură preceptul divin te povățuiește să te adăpi cu sobrietate, de ce având posibilitatea să te adăpi cu apă curată, preferi oare lutul? Pe când de nu ai avea sorginte, nu ți-ar fi permis să te servești cu lucruri oprite. Apoi nu este dificil să-ți găsești consoata vieții, G. Danielopolu, op. cit., p. 224.

⁴²³Să nu mai fie permis nimănui a avea concubină.

⁴²⁴M. Stănescu, op. cit., p. 36

reciproce de ajutor între concubini pentru că în cazul concubinajului s-a încheiat un fel de societate ce stă la baza obligației mutuale de asistență între concubini. Într-o altă opinie⁴²⁵ s-a considerat că dreptul la pensie al concubinei depinde de dovada culpei bărbatului, constând în folosirea unor manopere dolosive pentru a o determina pe femeie să trăiască în concubinaj (i-a promis că o va lua de soție, a amenințat-o), fără ca femeia să aibă vreo culpă. În practica judiciară au fost date hotărâri în acest sens.

Astfel, în primul rând, într-un cadru mai larg, s-a considerat că prin acordarea unor despăgubiri sub formă de pensie alimentară pentru întreținerea copilului rezultat dintr-o seducție, nu se încalcă dispozițiile art. 307 C.civ., netulburându-se cu nimic liniștea familiilor, scop ce l-a avut în vedere legiuitorul, ci se urmărește repararea unei pagube provocată prin culpă⁴²⁶. Într-o altă speță, s-a considerat că faptul că prin ademeniri mincinoase, prin făgăduințe de căsătorie un bărbat abuzează de lipsa de experiență a unei fete, determinându-o să părăsească locuința părinților, să -și uite de datoriile sale și să aibă relații intime cu el, din care a rezultat un copil, constituie o culpă din partea bărbatului. Acesta, făcându-se vinovat de acest fapt ilicit, seducțiunea, este obligat a repara prejudiciul moral și material pe care femeia l-a încercat. Acțiunea în daune pentru seducție din care a rezultat nașterea unui copil⁴²⁷, nu poate fi respinsă sub motiv că ar implica o cercetare a paternității. Căci art. 307 C. civ. interzice formal cercetarea paternității și împiedică crearea unor legături de familie între părintele natural și copil, în cazul în care nu ar fi recunoscut de tată, însă nu oprește ca femeia care se pretinde victima unei seducțiuni să ceară în fața justiției repararea prejudiciului cauzat de faptul că a avut cu seducătorul

---

⁴²⁵G. Plastara, op. cit., p. 305; G. Vrăbiescu, notă în Pandectele române, 1929, vol. II, p. 53; I. Rosetti Bălănescu, notă în Pandectele române, 1922, vol. II, p. 166.

⁴²⁶Curtea de Apel Craiova, S. I, decizia nr. 100/6 aprilie 1925, în Pandectele săptămânale 21/1925, p. 50.

⁴²⁷Potrivit art. 167 C. civ. austriac: "Tatăl este obligat să restituie mamei cheltuielile făcute cu nașterea, precum și cheltuielile de întreținere pentru cele șase săptămâni după naștere și, dacă în urma nașterii au fost necesare și alte cheltuieli, se vor restitui și acestea. Creanța se prescrie prin trecerea a trei ani de la naștere" Preluând dispozițiile din Codul civil austriac privitoare la copiii naturali, Codul Calimach conține dispoziții privitoare la întreținerea acestora, art.220- 227, care revine ambilor părinți; vezi, Codul civil general austriac, traducere de Ioan Corjescu, București, Imprimeria statului, 1921, p. 57-58.

său relații intime al căror rezultat a fost nașterea unui copil⁴²⁸.

Într-o altă speță, instanța observând că la populația rurală este un obicei destul de înrădăcinat ca tinerii care convin să se căsătorească, până la procurarea mijloacelor necesare pentru nuntă, până la înjghebarea unui cămin, să conviețuiască cu fata sub același acoperământ, chiar cu asentimentul părinților, a considerat că nu poate rămâne nesancționat abuzul ce s-ar face prin părăsirea fără motiv a viitoarei soții⁴²⁹.

Dacă în prezent statutul copilului din afara căsătoriei este egal cu cel al copilului din căsătorie, între concubini nu există însă drepturile și obligațiile existente între soți, nu există deci, nici obligație de întreținere. Potrivit dispozițiilor art. 3 C.fam "numai căsătoria încheiată în fața delegatului de stare civilă dă naștere drepturilor și obligațiilor de soți". În literatura de specialitate s-a arătat că, acordând ocrotire numai căsătoriei, legea refuză în același timp ocrotirea conviețuirii libere, dând curs unei cerințe a moralei cu privire la relațiile de familie⁴³⁰.

Pe de altă parte, trebuie spus că legea, doctrina și practica judiciară recunosc anumite efecte juridice concubinajului. Astfel, legea acordă o anumită valoare concubinajului pentru stabilirea momentului din care curge termenul de un an pentru introducerea acțiunii în stabilirea paternității: acest termen curge, de principiu, de la nașterea copilului, dar poate curge și de la data la care încetează conviețuirea între mama copilului și pretinsul tată, potrivit art 60 C. fam.⁴³¹. De asemenea, în materia viciilor de consimțământ, în interpretarea art. 957 C. civ. doctrina și jurisprudența au considerat că pentru identitate de

---

⁴²⁸ Tribunalul Fălticeni, dec. civ. nr. 110/ 5 iunie 1925, în *Jurisprudența generală* 1925, nr. 1422, p. 251, în speță considerându-se că pârâtul V.P. prin ademeniri mincinoase și făgăduințe de căsătoriei a abuzat de inexperința și vârsta fragedă a reclamantei P. C. de 17 ani, pe care a determinat-o să părăsească locuința părinților și să aibă relații intime, conviețuind 5 luni, având în vedere și nașterea unui copil și faptul că după naștere a fost alungată, pârâtul a fost obligat la 25.000 lei cu titlu de daune.

⁴²⁹ Judecătoria Oc. Cerna -Tulcea, cartea de judecată civilă nr. 7/27 martie 1925, în *"Justiția Dobrogei"*, nr. 6-7/1925, p. 31. În speță, s-a considerat că ar fi absurd, barbar și contra moralei să se refuze reclamantei despăgubirea cuvenită pentru sarcina grea ce i s-a impus pentru întreaga viață prin nașterea copilei. În considerentele hotărârii sunt amintite dispoziții de drept comparat care conțin sancțiuni penale pentru acest fapt.

⁴³⁰ T.R.Popescu, op. cit., vol. I, p. 48-49.

⁴³¹ Fostul Trib. reg. Craiova, col. civ., dec. nr. 5631/1955, în *"Justiția nouă"* nr. 3/1956, p. 350

rațiune, persoanelor expres menționate⁴³² trebuie asimilată și persoana de care cel amenințat este legat printr-o temeinică afecțiune, care poate să fie și concubina⁴³³. Mai mult, practica a admis acțiunea în despăgubiri introdusă de o concubină pentru repararea prejudiciului constând în *pierderea întreținerii prestată de concubinul său care a fost victima unui omor*, cu motivarea că "în infracțiunile contra vieții, *faptul că partea civilă nu era soția victimei, ci concubina sa, este irelevant din moment ce a dovedit că se afla în întreținerea victimei (s.n. -C.S.)*"⁴³⁴. În această speță trebuia rezolvată în principal problema, dacă răspunderea civilă poate fi angajată și atunci când prejudiciul este cauzat unei persoane prin încălcarea unor simple interese rezultate dintr-o situație de fapt și care nu corespund unui drept subiectiv⁴³⁵. Fără nici un dubiu, situația în care se află concubinii a primit prin soluția dată, eficiență juridică, înlăturându-se orice distincție între soție și concubină, deci, între căsătorie și concubinaj.

Încercând să rezolvăm problema obligației de întreținere între concubini, pentru că între aceștia pe de o parte, și copiii rezultați din concubinaj, pe de altă parte, această obligație există, credem că trebuie să începem cu înțelesul pe care îl poate avea această noțiune. De principiu, poate exista obligație de întreținere între concubini dacă legătura lor are o anumită stabilitate și dacă, mai ales, nu există nici un impediment dintre cele pe care legea le stabilește pentru căsătorie, așa încât un mariaj este întotdeauna posibil și depinde numai de exercitarea voinței partenerilor într-o anumită formă cerută de lege. Practic, concubinajul trebuie să respecte toate condițiile de fond ale căsătoriei și excludem din discuție situația în care ar exista vreun impediment cum ar fi: rudenția, adopția, tutela, existența unei căsătorii nedesfăcute sau a altui concubinaj care dă legăturii o anumită clandestinitate. Înțelesul pe care îl dăm concubinajului față de căsătorie este foarte apropiat de cel pe care îl avea concubinatul în dreptul

---

⁴³²"Violența este cauză de nulitate a convențiilor și când s-a exercitat asupra soțului sau a soției, asupra descendenților și ascendenților."

⁴³³Gh. Beleiu, *Drept civil român*, Casa de Editură și Presă Șansa - S.R.L., București, 1992, p.136; I. Dogaru, *Elementele dreptului civil*, Casa de Editură și Presă Șansa - S.R.L., București, 1993, p. 166; Tribunalul Județean Timiș, dec. civ. nr. 1651/1971, în R.R.D. nr. 2/1973, p. 162.

⁴³⁴Tribunalul Suprem, col. pen., dec. nr. 1143/1968, în C.D. 1968, p. 367.

⁴³⁵A se vedea pentru acest aspect, L. Pop, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ediția a II a,

roman, așa cum l-am prezentat mai sus.

Nu poate primi vreo considerație juridică în acest sens incestul⁴³⁶ sau adulterul.

Numai dând concubinajului acest sens, putem spune că între concubini există o obligație de întreținere naturală care printr-o promisiune de plată se poate transforma într-o obligație civilă⁴³⁷. Tot în aceste condiții, convențiile care au ca scop asigurarea întreținerii unuia dintre parteneri trebuie considerate valabile⁴³⁸.

6.3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului cu privire la concubinaj.

În concepția Curții relațiile de concubinaj pot produce anumite efecte juridice, uneori chiar în concurență cu un mariaj formal. Astfel, pronunțându-se în numeroase spețe asupra încălcării art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale⁴³⁹ potrivit căruia: "Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului și a corespundenței sale", Curtea a statuat că noțiunea de "viață de familie" vizată de acest articol nu se limitează numai la relațiile bazate pe căsătorie și poate include și "alte legături de familie" *de facto* atunci când persoanele conviețuiesc în afara căsătoriei. Cu toate că o conviețuire, ca regulă generală, poate constitui o condiție a unei asemenea relații, în mod excepțional și alți factori pot servi pentru a demonstra că o relație are suficientă constanță

Editura Fundației Chemarea Iași, 1998, p. 17.

⁴³⁶Pentru un caz din practica judiciară în care din relațiile intime dintre doi frați menținute în timp, din care s-a născut un copil, și pentru caracterul deosebit de grav al acestei relații, vezi Costel Niculeanu, Suspendarea condiționată a măsurii trimiterii într-o școală specială de muncă și reeducare aplicată minorilor care comit fapte deosebit de grave în înțelesul articolului 3 din decretul nr. 218/1977, în R.R.D., nr. 8/1986, p. 34-36; Raporturile intime între rude în linie directă și între frați și surori prezintă pericolozitate socială deosebită din punct de vedere biologic și moral: biologic, pentru că raporturile intime dintre rude de sânge ar duce la degenerarea speciei umane, moral, pentru că admiterea lor ar constitui o subminare a bazelor morale pe care se întemeiază familia și însăși societatea modernă, idem, p. 34;

⁴³⁷Ion Dogaru, op. cit., p. 168.

⁴³⁸Ibidem.

⁴³⁹Elaborată în cadrul Consiliului European, convenția a fost semnată la 4 noiembrie 1950 și a intrat în vigoare la 3 septembrie 1953.

pentru a crea "legături de familie" *de facto*⁴⁴⁰.

6.4. Reglementarea obligației de întreținere între concubini

În situația în care o relație dintre un bărbat și o femeie are suficientă stabilitate, este publică în sensul că în societate aceștia sunt considerați ca *soț și soție*, fiind de notorietate faptul că formează un cuplu, nu înfrânge nici una din rațiunile de ordine morală care stau la baza căsătoriei moderne, credem că nu există nici un impediment pentru a recunoaște o obligație de întreținere, iar împrejurarea că partenerii nu sunt formal căsătoriți nu este suficient de puternică pentru a se opune unui astfel de drept.

Cu atât mai mult când dintr-o asemenea relație se nasc copii⁴⁴¹, față de care concubinii

au drepturi și obligații egale, într-un mod asemănător cu cel al partenerilor dintr-un mariaj față de copiii lor, existența unor legături juridice cu un conținut minim între concubini este necesară⁴⁴².

În cadrul unei legături de concubinaj pot exista situații în care respingerea

---

⁴⁴⁰Vincent Berger, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, traducere de I. Olteanu, C. Atanasiu, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Regia Autonomă "Monitorul Oficial", București, 1998, p. 328, cazul Koon și alții împotriva Olandei privind imposibilitatea legală pentru o femeie căsătorită de a contesta paternitatea soțului asupra copilului ei și care să permită o recunoaștere de către tatăl biologic. În speță, Curtea observând durata relației dintre K. și Z. și faptul că patru copii s-au născut din aceasta, a considerat că un copil născut dintr-o asemenea relație se înscrie de plin drept în această "celulă de familie" de la nașterea sa și prin însuși acest fapt. Indiferent care ar fi contribuția d-lui Z. la îngrijirea și educația fiului său (guvernul a emis dubii în legătură cu acest aspect), există între unul și celălalt o legătură activă a unei vieți de familie. Pornind de la aceasta, art. 8 își găsește aplicare.

⁴⁴¹A se vedea și George Plastara, *Curs de drept civil*, Editura "Cartea Românească", București, op. cit., p. 390. Autorul susține jurisprudența care acordă o acțiune femeii împotriva seducătorului care a întrebunțat manopere dolosive față de femeie, care a rămas însărcinată, deși "sistemul nu este riguros juridic"

⁴⁴²Există legislații care reglementează obligația de întreținere între concubini; astfel, art. 302 C. civ. mexican: "Los conyuges deben darse alimentos; la Ley determinara cuando queda subsistente esta obligacion en los casos divorcio y otros que la misma Ley senale. *Los concubinos estan obligados, en igual forma, a darse alimentos si se satisfacen los requisitos senalados por el articulo 1635*"-...Concubinii sunt și ei obligați să se întrețină dacă sunt îndeplinite condițiile art. 1635; Legea israeliană reglementează căsătoria de fapt, consacrand categoria așa-numitelor persoane repute în societate drept soți, producând anumite efecte juridice în materii ca pensia pentru vechime în muncă și de urmaș, securitate socială, raporturile locative și chiar succesiuni, într-o proporție redusă față de efectele produse de căsătorie, vezi, Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu, *Tendințe novatoare în dreptul israelian contemporan al familiei*, în "Dreptul", nr. 1-2/ 1990, p. 84- 90, nr. 4 - *Căsătoria de fapt*.

obligației de întreținere între parteneri ar fi inechitabilă. Astfel, situația în care concubina din cauza sarcinii⁴⁴³ rezultată din această legătură nu mai are posibilitatea unui câștig suficient din muncă, sau, cu atât mai mult, în timpul lehziei, sau, de ce nu, în timpul creșterii copilului rezultat din concubinaj până la o anumită vârstă, se impune recunoașterea acestui drept.

De lege lata, aceste situații trebuie rezolvate potrivit principiilor generale ale răspunderii civile delictuale, practica noastră judiciară mai veche având asemenea soluții după cum am văzut.

De lege ferenda, obligația de întreținere între concubini poate fi reglementată, în condițiile păstrării coerenței regulilor de drept care asigură stabilitatea și solidaritatea familiei.

Secțiunea a II-a

OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNTREȚINERE ÎNTRE PĂRINȚI ȘI COPII

1. Reglementare

În vechiul drept românesc există dispoziții legale care reglementează raporturile dintre părinți și copii în general, dar și obligația de întreținere dintre aceștia. În acest sens, în *Pravila lui Matei Basarab*, după cum am mai arătat, glava 293 dispune: "*Feciorii se nevoesc să hrănească pre părinții lor de vor fi săraci..., așișderea și părinții se nevoes a hrăni pre feciorii lor...*".

De asemenea, *Codul Calimach* conține numeroase dispoziții privitoare la datoria părinților de creștere și educație a copiilor⁴⁴⁴ în general, și obligația de întreținere dintre părinți și copii, în special. Astfel, art. 182⁴⁴⁵ dispune: "*Părinții de obște sunt îndatorați a da fiilor lor cuviincioasă creștere, adecă: îngrijindu-*

---

⁴⁴³În dreptul danez, Lega nr. 200 din 18 mai 1960, art. 19, reglementează obligația alimentară a tatălui față de copilul natural și obligația acestuia de a plăti mamei copilului cheltuielile ocazionate de naștere.

⁴⁴⁴În literatura de specialitate era remarcată superioritatea Codului Calimach față de Codul civil în această materie în anumite privințe, D. Alexandresco, op. cit., p.696, cu referire la art. 225 C. Calimach; idem, Principiile dreptului civil, op. cit., p. 239, nr. 316.

⁴⁴⁵Art. 139 C. civ. austriac: Părinții au în general obligația să crească copiii lor legitimi, adică să îngrijească de existența și sănătatea lor, să le procure o întreținere convenabilă, să dezvolte puterile lor fizice și facultățile lor intelectuale, și să pună temelia prosperității lor viitoare instruindu-i asupra

se pentru viața și sănătatea lor, să le dea trebuincioasa hrană, depinzându-le puterile trupești și iscusințele sufletești spre bine, și întemeiind fericirea lor cea viitoare prin învețături, mai întâi a dogmelor credinței, și apoi a celorlalte folositoare științe". Datoria de a veghea la întreținerea copiilor până când aceștia se puteau întreține singuri aparținea "mai cu seamă" tatălui, mama era în special obligată "să ia asupra sa îngrijirea corpului și sănătății lor"⁴⁴⁶. Potrivit art. 198: "Din veniturile averii fiilor se cuvine, în cât vor ajunge, a se face cheltuielile pentru creșterea lor, iar prisosind ceva, să se dea cu dobândă, făcându-se pe tot anul lămurită sumă"⁴⁴⁷. Pe de altă parte, cheltuielile educației erau în sarcina tatălui, în principal⁴⁴⁸. Dacă tatăl era lipsit de mijloace sau decedase, această obligație revenea mamei; dacă și ea era în imposibilitate de a o executa, obligația de creștere și educare, deci inclusiv obligația de întreținere, revenea, pe rând, bunicilor paterni sau celor materni⁴⁴⁹. Cheltuielile făcute pentru îndeplinirea acestor obligații, nu dau nici un drept părinților asupra averii câștigate ulterior de copii, însă dacă părinții vor cădea în sărăcie, copii sunt obligați să-i întrețină cum se cuvine⁴⁵⁰. Dacă părinții nu se îngrijau de hrana și buna creștere a copiilor lor pierdeau puterea părintească⁴⁵¹ și puteau fi desmoșteniți de copii⁴⁵².

Remarcabil este faptul că există dispoziții care reglementează în mod special raporturile dintre părinți și copiii naturali⁴⁵³. Potrivit acestora⁴⁵⁴ copilul

---

religiei și asupra cunoștințelor utile.

⁴⁴⁶ Art. 183 C. Calimach, art. 141 C. civ. austriac.

⁴⁴⁷ Art. 150 C. civ. austriac; având în vedere că legiuitorul care a adoptat Codului Calimach s-a inspirat din Codul austriac, considerăm relevantă menționarea textului respectiv din acest cod.

⁴⁴⁸ Art. art. 184 C. Calimach, art. 142 C. civ. austriac.

⁴⁴⁹ Art. 185-186 C. Calimach, art. 143 C. civ. austriac.

⁴⁵⁰ Art. 205-206 C. Calimach, art. 154 C. civ. austriac.

⁴⁵¹ Art 233 C. Calimach, art. 177 C. civ. austriac.

⁴⁵² Art. 979 C. Calimach, art. 769 C. civ. austriac.

⁴⁵³ În dreptul roman copiilor naturali li se asigura dreptul la alimente; " Erqo et matrem cogemus, praesertim vulgo quaesitos, liberos, alere: nec non ipsos eam. - Item divus Pius significat, quasi avus quoque maternus alere compellatur" (Mama naturală este obligată a da alimente copiilor ei naturali și aceștia sunt obligați a da alimente mamei lor. Împăratul Antoniu pare a decide că și bunul după mamă trebuie să dea alimente nepotului său) - L. 5, 4 și 5 Dig., De agnoscendis et alendis liberis, 25. 3; un rescript al aceluiași împărat îl obligă și pe tatăl natural să dea alimente fiicei sale, când paternitatea era dovedită în justiție, a se vedea, D. Alexandresco, Principiile dreptului civil, op. cit., vol. I, p. 243, nr. 325, "Item rescriptsit, ut filiam suam pater exhibeat, si constiterit apud iudicium, juste eam procreatam".

natural are dreptul să ceară, atât de la mama sa cât și de la tatăl său, "o alimentare, creștere și îngrijire, potrivit cu starea lor", iar drepturile părinților asupra copilului legitim "se întind cât cere scopul creșterii". Această îndatorire trece, ca și celelalte îndatoriri părintești, la moștenitorii părinților. Mai mult, în situația în care creșterea copilului nu va fi sigură, prin încredințarea lui mamei, care ar fi nevrednică de a-l crește ori neputincioasă, ori cu totul desfrânată, sau din alte motive nu-l poate crește, tatăl natural are obligația a-l crește el însuși ori a-l duce în alt loc sigur și cuviincios⁴⁵⁵.

Potrivit art. 247 din acest cod (art. 183 C.civ. austriac) între înfietori și înfiați, precum și între urmașii acestora, există aceleași drepturi ca și între "cei din naștere legiuți părinți și fii.

Legiuirea Caragea, în partea a III-a, capitolul XVI, art. 7 dispune: "*Quându se va despărții căsătoria, atunci din copii lor partea femească să rămâe totdeauna la mumă, iar partea bărbătească, de sunt mici și au încă trebuință de creșterea mumei, să rămâe iarăși la mumă, iar de sunt mari, să-i ia tatăl.*

După despărțirea căsătoriei să fie dator tatăl să poarte de grijă pentru hrana copiilor; iar de va fi el fără stare, și muma lor în bună stare, să fie muma datoare".

De asemenea, art. 11, partea a IV-a, capitolul 5 dispune: "Orice înclinare și datorie au fiii cei firești către părinții lor, tot acea înclinare și datorie au și fiii cei de suflet către sufleteștii lor părinți, și aceștia către aceia"⁴⁵⁶.

În *Codul civil* obligația de întreținere dintre părinți și copii era reglementată după cum urmează: art. 185 "*Căsătoriții contractează împreună, prin simplu fapt al căsătoriei, îndatorirea de a alimenta, a întreține și a-și educa copiii*"; art. 187 "*Copiii sunt datori a da alimente tatălui și mamei lor, și celorlalți ascendenți care se vor afla în lipsă*".

În prezent, *Codul familiei* reglementează obligația legală de întreținere

---

⁴⁵⁴ Art. 223- 227 C. Calimach, art. 166- 171 C. civ. austriac.

⁴⁵⁵ Art. 225 C. Calimach, art. 169 C. civ. austriac.

⁴⁵⁶ C.N. Brăiloiu, Legiuirea Caragea, Tipografia Națională a lui Stephan Rassidescu, 1865, p. 386.

dintre părinți și copiii în două texte, și anume: art. 86 alin. 1 "*Obligația de întreținere există între... părinți și copii...*"; art. 107 "*Copilul minor este întreținut de părinții săi.*

Dacă minorul are un venit propriu, care nu este îndestulător, părinții au îndatorirea să asigure condițiile necesare pentru creșterea, educarea, învățătura și pregătirea sa profesională.

În caz de neînțelegere, întinderea obligației de întreținere datorată de părinții minorului, felul și modalitățile executării precum și contribuția fiecăruia dintre părinți, se vor stabili de instanța judecătorească, cu ascultarea autorității tutelare".

2. Distincție între copiii minori și copiii majori

În general, relațiile dintre părinți și copii au un regim aparte atunci când aceștia din urmă sunt minori; în acest context, analizând obligația legală de întreținere dintre părinți și copii trebuie să facem distincție între întreținerea dintre părinți și copiii minori, pe de o parte, și întreținerea dintre părinți și copiii majori, pe de altă parte⁴⁵⁷. Distincție se impune, pentru că în această materie minoritatea⁴⁵⁸ imprimă întreținerii o anumită specificitate. Condițiile de existență ale acesteia sunt sensibil diferite de cele consacrate pentru întreținerea obișnuită. Dacă obligația de întreținere dintre părinți și copiii lor majori respectă regulile generale ale acesteia, obligația de întreținere dintre părinți și copiii lor minori este una specială, după cum vom arăta în continuare. Lipsa de maturitate fizică și intelectuală a copilului este avută în vedere și în această materie, cum este și firesc.

---

⁴⁵⁷I.P.Filipescu, op. cit., p. 458; I.P.Filipescu, Unele probleme pe care le ridică reglementarea obligației legale de întreținere a părinților față de copiii lor minori, în J.N., nr. 8/ 1966

⁴⁵⁸Art. 24 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice: " Orice copil, fără nici o discriminare..., are dreptul din partea familiei sale, a societății și a statului la măsurile de ocrotire pe care le cere *condiția de minor*(s.n.)"; act ratificat de România prin Decretul 212/31 octombrie 1974.

3. Obligația de întreținere și ocrotirea părintească

Obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori este una din îndatoririle specifice care dau conținut instituției juridice a ocrotirii părintești.

Ocrotirea părintească reprezintă ansamblul drepturilor și îndatoririlor ce revin părinților față de copiii lor minori, indiferent dacă aceștia sunt din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați și a căror exercitare se face exclusiv în interesul minorului⁴⁵⁹. Drepturile și îndatoririle părintești privesc atât persoana cât și patrimoniul minorului. Ele alcătuiesc în totalitatea lor conținutul ocrotirii părintești, reprezentând fiecare o manifestare deosebită a acesteia. Îndatoririle părintești privind persoana copilului cuprind: îndatorirea de a crește copilul, îndatorirea de supraveghere a copilului și îndatorirea de întreținere a copilului⁴⁶⁰.

În acest context, delimitarea întreținerii copilului minor de celelalte îndatoriri părintești, în special cea privind creșterea sa, este delicată. Această operațiune este realizabilă numai teoretic. Practic, este unanim admis că întreținerea copilului minor are un obiect special, cu caracter complex, acoperind nu numai cheltuielile de hrană și îmbrăcăminte, ci și toate cheltuielile pe care le reclamă îndeplinirea îndatoririlor de creștere și educare a copilului⁴⁶¹.

În literatura de specialitate, pornindu-se de la existența celor două texte legale ce reglementează obligația legală de întreținere dintre părinți și copii, s-a pus problema dacă cele acestea se referă la aceeași situație sau la situații diferite. S-au conturat două puncte de vedere:

- a) cele două texte reglementează două feluri de obligații de întreținere⁴⁶²,

---

⁴⁵⁹A. Ionașcu, M.N.Costin, M Mureșan, V. Ursa, Filiația și ocrotirea minorului, Cluj - Napoca, Editura Dacia, 1980, p. 172 și urm.; Ioan Albu, op. cit., p. 319

⁴⁶⁰A. Ionașcu, M.N.Costin, M Mureșan, V. Ursa, op. cit, p. 208 și urm.

⁴⁶¹idem, p. 214

⁴⁶²Eugen A. Barasch, Obligația de întreținere a părinților față de copilul lor minor, în J.N., nr. 2/1956, p. 207 și urm.; A. Ionașcu, Obligația legală de întreținere..., în Studii juridice, Editura științifică, 1957, p.110; V. Georgescu, Obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori, în L.P., nr. 6/1957, p. 665-666; A. Ionașcu, M.Mureșan, M.N. Costin, V. Ursa, Familia și rolul ei în societatea..., Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1975, p. 174; în literatura mai veche, pornindu-se de la existența celor două articole din Codul civil, art. 185 și art. 187, s-a arătat că obligația părinților de a întreține copilul se deosebește de obligația alimentară, avînd caracterul unei obligații civile al cărui beneficiar este

aducându-se următoarele argumente: 1) existența celor două texte determină existența a două obligații de întreținere; 2) obligația de întreținere dintre părinți și copii este un efect al rudeniei, în timp ce obligația reglementată de dispozițiile art. 107 alin. 1 C. fam. este un efect special al filiației.

b) cele două texte reglementează o singură obligație de întreținere⁴⁶³, fiind aduse următoarele argumente: 1) existența celor două texte legale nu justifică existența a două obligații legale de întreținere, ele reglementând în același mod obligația respectivă; 2) între părinți și copii este vorba de o singură obligație de întreținere, cele două texte având scopul de a sublinia atenția statului față de statutul copilului minor și nevoia ocrotirii sale⁴⁶⁴.

Considerăm că obligația de întreținere datorată de părinte copilului minor este o manifestare a ocrotirii părintești, așa încât nu poate exista decât în sarcina părinților, potrivit art. 107 alin. 1 C. fam.

Pe de altă parte, problema obligării copilului minor la întreținerea părinților săi se poate pune în contextul art. 86 alin. 1 C. fam.⁴⁶⁵.

În literatura de specialitate⁴⁶⁶ s-a arătat că, de vreme ce în ambele păreri menționate se acceptă că părintele poate cere întreținere de la copilul său minor, interesul distincției rămâne numai de ordin teoretic.

Practica judecătorească este în sensul că pentru determinarea dreptului copilului la întreținere cele două texte trebuie coroborate⁴⁶⁷.

---

copilul - Hamangiu, Bălănescu, Băicoianu, op. cit., p. 371 și urm., nr. 1035.

⁴⁶³T.R. Popescu, Caracterul reciproc al obligației legale de întreținere dintre părinți și copiii minori, în L.P. nr. 10/ 1956; idem, Dreptul familiei, op. cit., p. 245, vol. 2; Scarlat Șerbănescu, Codul familiei comentat și adnotat, București, Editura științifică, 1963, p. 244-245; Dan Zlătescu, Obligația alimentară față de copii, Raport general la Congresul de Drept Comparat, 1968, p. 38-- 39.

⁴⁶⁴"Statele părți recunosc dreptul oricărui copil la un nivel de viață suficient pentru dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială"- art. 27 pct. 1 din Convenția privind drepturile copilului.

⁴⁶⁵Un copil minor care dobândește o avere prin donație, testament, etc., poate fi obligat la întreținerea părinților săi aflați în nevoie. A se vedea, A. Ionașcu, M. Mureșan, M.N. Costin, V. Ursa, Filiația și ocrotirea minorului, op. cit., p. 215; I. P. Filipescu, op. cit. p. 459- 460; O. Calmuschi, colectiv, Raporturile juridice dintre părinți și copii, Editura Academiei, București, 1985, p.71-72.

⁴⁶⁶Ion P. Filipescu, op. cit., p. 460.

⁴⁶⁷Colectiv, Probleme de drept din practica de casare a tribunalelor regionale..., J.N., nr11/1964, p. 51.

4. Aspecte specifice ale obligației legale de întreținere a părinților față de copiii lor minori

Creditorul obligației.

În *Convenția cu privire la drepturile copilului*⁴⁶⁸ prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, cu excepția cazurilor când, în baza legii aplicabile copilului, majoratul este stabilit sub această vârstă⁴⁶⁹. Având în vedere și faptul, că în limbajul comun, prin *copil* se înțelege în primul rând o persoană minoră⁴⁷⁰, expresia *copil minor* poate fi considerată pleonastică. Cu toate acestea, în materia de față expresia este uzuală tocmai pentru a înlătura eventualele confuzii și a sublinia specificitatea respectivei obligații.

Copilul minor are dreptul la întreținere de la părinții săi indiferent dacă este din căsătorie sau din afara căsătoriei.

Deși Codul Calimach conținea dispoziții privitoare la dreptul la întreținere al copilului natural, Codul civil, abrogând aceste norme, a consacrat o izbitoare inegalitate între copiii din căsătorie și cei din afara căsătoriei, în privința obligației alimentare⁴⁷¹. Poziția legiuitorului de la 1864, aspru criticată de doctrină⁴⁷², este inexplicabilă dacă avem în vedere tradiția poporului nostru, și nu numai cea legislativă⁴⁷³.

Regimul juridic defavorabil al copilului din afara căsătoriei a fost înlăturat în sistemul nostru în 1949⁴⁷⁴.

---

⁴⁶⁸Adoptată de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, intrată în vigoare la 2 septembrie 1990; România a ratificat-o la 28 septembrie 1990

⁴⁶⁹Art. 1 din Convenției; art. 1 alin. 2 din O.U. nr. 26/1997 privind protecția copilului aflat în dificultate; v. și I.Filipescu, *Adopția și protecția copilului aflat în dificultate*, Editura ALL&BECK, București, 1998, p. 150, nr. 2.

⁴⁷⁰Dicționar explicativ al limbii române, Academia Română- Institutul de lingvistică " Iorgu Iordan", ediția a II-a, Editura Univers enciclopedic, București, 1998, p. 224, 1 și 2.

⁴⁷¹Art. 185, 187 și 189 c. civ; art 307 c.civ. opra cercetarea paternității.

⁴⁷²C. Hamangiu, Bălănescu, Băicoianu, op. cit., p. 370, nr. 1030-1031.

⁴⁷³În istoria Moldovei nu rare au fost cazurile în care scaunele domnești erau moștenite de copii naturali ai domnilor; obiceiul pământului nu făcea diferențiere între copilul natural și cel legitim, a se vede C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, Editura Junimea, Iași, 1971, p. 10 și urm.

⁴⁷⁴Decretul 130 din 2 aprilie 1949 a stabilit aceeași situație legală copilului natural ca și copilului legitim, asimilarea operînd indiferent dacă tatăl a recunoscut benevol paternitatea sau aceasta era stabilită prin instanță; art. 14 din decret punea la îndemâna copilului natural o acțiune specială pentru întreținere care putea fi exercitată oricând în contra pretinsului tată, fără a se cere să se facă dovada că paternitatea a fost stabilită. Copilul câștiga întreținere dacă dovedea, prin orice mijloc de probă, că pretinsul tată a coabitat cu mama sa în perioada concepțiunii. Era un răspuns sever la vechea

De asemenea, are dreptul la întreținere adoptatul minor. Având în vedere, că în prezent legislația noastră reglementează numai adopția cu efecte depline⁴⁷⁵, *adoptio plena*, renunțându-se la adopția cu efecte restrânse reglementată de Codul familiei⁴⁷⁶, *adoptio minus plena*, adoptatul are dreptul la întreținere numai față de adoptator, nu și față de părintele firesc⁴⁷⁷.

În concluzie, creditorul obligației de întreținere prevăzută de art. 86 alin. 1 coroborat cu art. 107 alin. 1 C.fam este *minorul față de care există drepturile și îndatoririle părintești*⁴⁷⁸.

Având în vedere competența autorității tutelare în materia ocrotirii părintești, practica judecătorească⁴⁷⁹ a decis că aceasta are calitate procesuală pentru a introduce acțiune împotriva unuia dintre părinți pentru obligarea sa la plata unei pensii de întreținere copilului aflat în întreținerea celuilalt părinte, în situația în care acesta din urmă, din neștiință, din neglijență, sau din orice alte motive, nu acționează el însuși. Ea poate introduce o astfel de acțiune împotriva oricărei persoane care este obligată să dea întreținere minorului⁴⁸⁰.

Debitorul obligației.

Debitorii acestei obligații de întreținere sunt părinții. Ei sunt în primul rând datori să-și întrețină copiii⁴⁸¹, maxima jurisconsultului francez Loysel "*qui fait l' enfant doit le nourrir*"⁴⁸² fiind veșnic adevărată⁴⁸³.

---

reglementare, care duce însă lucrurile dintr-o extremă în alta. Codul familiei, cinci ani mai târziu, restabilește echilibrul în această problemă, condiționând obținerea întreținerii prin justiție de stabilirea prealabilă a paternității.

⁴⁷⁵ Art. 1 alin. 1 din Ordonanța de urgență nr. 25 din 9 iunie 1997.

⁴⁷⁶ Art. 67- 78 C.fam.

⁴⁷⁷ "În momentul stabilirii filiației prin adopție, filiația dintre copil și părinții săi naturali încetează" art.1 alin 4 Ordonanța de urgență nr.25/1997.

⁴⁷⁸ Ion P. Filipescu, op. cit., p. 464.

⁴⁷⁹ Plenul Tribunalului Suprem, decizia de îndrumare nr. 12/1967, în Culegere de decizii 1967, p. 32;

⁴⁸⁰ I.P.Filipescu, Dreptul familiei, Universitatea București, 1984,p. 502; Nicolae Diaconu, Despre calitatea procesuală activă a autorității tutelare, în R.R.D. nr. 10/1986, p. 20-22; Jud. Strehaia, s. civ. nr. 361 din 8 aprilie 1983, nepublicată, citată de Nicolae Diaconu, op. cit., p.21.

⁴⁸¹ "Părinților și oricăror altor persoane care au în grijă un copil le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților și a mijloacelor lor financiare, condițiile de viață necesare dezvoltării copilului", art. 27, pct. 2 Convenția cu privire la drepturile copilului

⁴⁸² "Quelques coutumes disent qu un bâtard, depuis qu il est ne, est entendu hors de pain(emancipe); mais l' on juge que, qui fait l'enfant, le doit nourrir" - Loysel, Institutes coutumieres, Ed. Dupin et Laboulaye, 1846, vol. I, p. 91, nr. 59, citat și de D. Alexandresco, op. cit, Principiile..., p. 242,nr. 325.

Potrivit dispozițiilor art. 97 alin. 1 C. fam., părinții au aceleași drepturi și îndatoriri față de copiii lor minori, fără a deosebi după cum aceștia sunt din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptați.

Părintele din afara căsătoriei datorează întreținere numai după stabilirea prealabilă a paternității⁴⁸⁴. Însă, având în vedere că acțiunea pentru plata întreținerii către minor este accesorie acțiunii de stabilire a paternității⁴⁸⁵, prin aplicarea regulii *accessorium sequitur principale*, se poate cere prin acțiunea de stabilire a paternității și pensia de întreținere a minorului⁴⁸⁶.

În situația adopției, debitorul întreținerii este adoptatorul; părintele firesc nu mai datorează întreținere minorului adoptat. Dacă adopția va fi desfăcută, instanța judecătorească nu ar mai putea să-l oblige pe adoptator să plătească adoptatului o pensie de întreținere, cât timp este minor⁴⁸⁷. Dacă adopția ar fi declarată nulă, soluția este aceeași; prin excepție de la principiul retroactivității efectelor nulității și în interesul minorului adoptat, prestațiile de întreținere executate până la declararea nulității adopției, nu se restituie. Din acest punct de vedere, soluția este asemănătoare ca în situația tăgăduirii paternității din căsătorie⁴⁸⁸. Ținând seama de caracterul periodic al întreținerii, prestațiile nu se restituie nici când ar fi fost acordate adoptatorului⁴⁸⁹.

---

⁴⁸³"... din procreare în urma acestor relații decurge o datorie de a crește și îngriji produsul rezultat, adică copiii, ca persoane, au totodată un drept originar- înăscut (nu ereditar) de a fi îngrijiți de părinți, până când vor deveni capabili să se întrețină singuri; și acest drept nemijlocit îl au prin lege, adică fără să fie necesar un act juridic special (s.n.-C.S.). Întrucât produsul rezultat este o persoană, căreia îi este imposibil să aibă un concept asupra procreării unei ființe înzestrate cu libertate, printr-un act fizic: tot astfel, este o idee cu totul corectă și necesară din perspectivă practică aceea de a considera procrearea ca atare drept un act prin care se aduce pe lume o persoană, fără consimțământul său, și pe care noi l-am făcut arbitrar; pentru acest fapt părinții au obligativitatea ca, atât cât le stă în putință, să-i ofere o situație satisfăcătoare(s.n.). - Ei nu pot să-și distrugă copilul ca pe un artefact făcut de ei înșiși, nici ca pe o proprietate a lor sau să-l abandoneze la întâmplare, pentru că el nu este numai o ființă a acestei lumi ci, de asemenea, și un cetățean al lumii, care se află într-o situație ce nu le poate fi indiferentă, conform conceptelor juridice (s.n.)", I. Kant, Scrieri moral-politice, traducere de Rodica Croitoru, Editura Științifică, București, 1991, Dreptul domestic. Dreptul părinților, p. 133-134, nr. 28.

⁴⁸⁴Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 351 din 26 aprilie 1954, în Culegerea de decizii 1954, p. 153.

⁴⁸⁵Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 31 din 15 ianuarie 1962, în Culegerea de decizii 1962, p. 292.

⁴⁸⁶D. Rizeanu, L. Bogdanovici, Despre unele particularități ale obligației de întreținere în cadrul acțiunii de stabilire a paternității copilului din afara căsătoriei, în J. N. nr. 10/1964, p. 79.

⁴⁸⁷Ion P. Filipescu, Adopția și protecția copilului aflat în dificultate, Editura ALL BECK, București, 1998, p. 96.

⁴⁸⁸Idem, p. 87.

⁴⁸⁹Ibidem.

În situația în care minorul este adoptat de soțul părintelui său, drepturile și îndatoririle părintești aparțin adoptatorului și părintelui său firesc căsătorit cu acesta, fiind exercitate potrivit art. 97 și urm. C.fam.⁴⁹⁰.

Părintele este debitorul acestei obligații indiferent dacă a fost decăzut din drepturile părintești (art. 110 C.fam.)⁴⁹¹.

În același mod, adoptatorul decăzut din drepturile părintești va fi obligat să presteze întreținere⁴⁹².

De asemenea, părintele sau adoptatorul pus sub interdicție nu este scutit de îndatorirea de a acorda întreținere copilului său minor⁴⁹³.

Părintele declarat mort, care însă s-a întors anulând hotărârea judecătorească de declarare a morții, este de asemenea debitor al acestei întreținerii. După ce îi vor fi înapoiate bunurile sale⁴⁹⁴ nu există nici un impediment pentru obligarea sa la întreținere. Refuzând să ceară anularea acestei hotărâri, părintele, minorul, prin reprezentantul său legal, sau autoritatea tutelară, poate să ceară acest lucru, solicitând și pensie de întreținere.

Regimul special al condițiilor de existență. Justificată de statutul de minor al creditorului, această obligație de întreținere o reglementare aparte și sub aspectul condițiilor de existență. În primul rând, incapacitatea de a munci se prezumă⁴⁹⁵, cum este și firesc, în cazul minorului (art. 86 alin.3)⁴⁹⁶. În al doilea rând, starea de nevoie se interpretează într-un sens mai larg⁴⁹⁷. În general, o persoană se află în nevoie dacă nu are venituri, fie dobândite din muncă, fie produse de bunurile sale, ori nu are bunuri ce ar putea fi vândute pentru a se

---

⁴⁹⁰ Art. 13 din Ordonanța de urgență nr. 25/1997, Al. Țiclea, Considerații privind înfierea copilului celuilalt soț, în D. nr. 6/1991, p. 41 și urm.

⁴⁹¹ Tribunalul Suprem, dec. civ. nr.190/20 ian. 1964, în R.R.D. nr. 5/1964, p. 71.

⁴⁹² I. P. Filipescu, Tratat..., op. cit., p. 463.

⁴⁹³ Ibidem.

⁴⁹⁴ Potrivit art. 20 alin. 2 din Decretul nr. 31/1954; v. și G.Beleiu, Drept civil român, Casa de Editură și Presă Șansa S.R.L., București 1992, p. 271, nr. 279 - Anularea hotărârii declarative de moarte.

⁴⁹⁵ T.R.Popescu, op. cit., p. 204; Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 246.

⁴⁹⁶ S-a susținut că se prezumă *juris tantum* chiar starea de nevoie a minorului, întrucât prin prezumții legiuitorul interpretează într-un anumit sens situațiile supuse reglementării, a căror finalitate o determină pe baza unui coeficient sporit de frecvență or, în majoritatea covârșitoare a cazurilor copiii minori se află în nevoie tocmai pentru că se găsesc în situația specială de a urma o școală, Al. Bacaci, Obligația de întreținere dintre părinți și copiii, R.R.D., nr. 10/1987, p. 29- 36.

⁴⁹⁷ I.P. Filipescu, op. cit., p. 465, I.P. Filipescu, Ion Dogaru, op. cit., p 34- 37.

întreține. Copilul minor însă, se găsește în nevoie și poate cere întreținere de la părinții săi, chiar dacă are bunuri care ar putea fi vândute în acest scop. Totuși, raportarea nevoii copilului minor la mijloacele materiale ale părinților săi trebuie să se facă în așa fel încât să se realizeze un echilibru între nivelul lor de trai, idee ce se guvernează această îndatorire⁴⁹⁸.

Părinții nu datorează, în mod logic, întreținere copilului care are venituri îndestulătoare, acesta nefiind în nevoie⁴⁹⁹.

Obligație cu obiect complex. Dintr-o interpretare sistematică a textelor legale incidente, în special art. 101 și 107 alin. 1 din C. fam., doctrina și practica au dedus un obiect specific al acestei întrețineri⁵⁰⁰. Există deplin acord cu privire la faptul că îndatorirea părinților de a crește copilul are în vedere îngrijirea de sănătate și dezvoltarea fizică a copilului, îngrijirea de educare și îngrijirea de învățatură și pregătirea sa profesională, eforturile financiare pentru toate acestea, revenind părinților.

Obligația rămâne reciprocă. În majoritatea covârșitoare a cazurilor părinții sunt cei care asigură întreținere copiilor lor minori. Nu este însă exclus dreptul lor la întreținere de la copii, chiar dacă situațiile practice în acest sens sunt rare.

Trebuie menționat faptul că în literatura de specialitate au existat discuții cu privire la caracterul reciproc sau unilateral al acestei obligații⁵⁰¹. În ceea ce ne privește acceptăm, fără rezerve, soluția potrivit căreia această obligație este reciprocă potrivit unei interpretări corecte a art. 86 al.1 C.fam. Lipsa de reciprocitate a obligației de întreținere în raporturile dintre părinți și copii privește numai cheltuielile legate de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională, care în mod firesc și legal - potrivit art. 107 alin. 2 și 3, sunt suportate numai de părinți. În acest cadru se poate vorbi de un caracter parțial

---

⁴⁹⁸Al. Bacaci, op. cit., în R.R.D. nr 10/1987, p. 33; Al. Lesviodax, op. cit., p. 26, nr. 14.

⁴⁹⁹O interpretare *per a contrario* a dispozițiilor art. 107 alin. 2 susține o asemenea soluție.

⁵⁰⁰I.P. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p.51; I. P. Filipescu, op. cit., p. 464.

⁵⁰¹Eugen Barash, ș.a., op. cit., p. 100; T.R.Popescu, op. cit., p. 245 - 248; idem, Caracterul reciproc al obligației de întreținere dintre părinți și copiii lor minori, în L. P., nr. 10/ 1958, p. 15 - 22; Sc. Șerbănescu, op cit., p. 244- 245.

reciproc și parțial unilateral⁵⁰² al acestei obligații, parțial însă sub aspectul conținutului, ci nu al existenței.

Pe de altă parte, ar putea fi amintit aici faptul că există legislații care prevăd expres obligația copilului de a depune un anumit efort, proporțional cu posibilitățile lui, în gospodăria părinților săi; în acest sens, art. 1508 din Codul civil grec⁵⁰³ dispune: "Copilul, atâta timp cât locuiește în casa părinților lui și este educat și îngrijit de aceștia este obligat să le ofere părinților lui, pentru buna funcționare a gospodăririi sau a muncii lor, ajutorul în măsura posibilităților lui".

Pe plan procedural, în caz de contrariedade de interese dată de situația în care părintele solicită întreținere de la copilul său minor, și în lipsa celui alt părinte sau imposibilitatea acestuia de a-și exercita atribuțiunile de reprezentant legal, se va institui un curator special pentru minor⁵⁰⁴.

Data de la care se datorează întreținerea. De drept comun, întreținerea se datorează, în principiu, de la data introducerii cererii de chemare în judecată. Prin excepție, când introducerea acțiunii în justiție a fost amânată dintr-o cauză imputabilă pârâtului, pensia de întreținere se poate acorda și pe trecut⁵⁰⁵. Astfel, s-a considerat că⁵⁰⁶ pensia de întreținere, având drept scop să asigure satisfacerea nevoilor celui care o solicită, nu poate fi acordată decât din momentul formulării unei atare cereri, iar nu și pe un interval anterior, deoarece, până la sesizarea instanței, se prezumă că cel îndreptățit nu a avut nevoie de pensie din partea celui chemat în judecată. Această prezumție poate fi înlăturată în cazul în care creditorul pensiei dovedește că întârzierea introducerii acțiunii este imputabilă debitorului⁵⁰⁷. Din momentul formulării cererii pârâtul se

---

⁵⁰²I.P. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 123 - 126, nr. 72 și 73.

⁵⁰³Modificat prin legea 1329/1983, G. Valinda, Codul civil, introducere în dreptul familiei, Atena, 1951 citat de Bianca Predescu, op. cit., în Revista de Științe Juridice, nr. 13-14/1998, p. 282.

⁵⁰⁴Art. 105 alin. final, art. 132 C. fam.; Gh. Beleiu, Drept civil român, op. cit., p. 300, nr. 313

⁵⁰⁵Art. 94 alin 3 din Codul căsătoriei și familiei al Republicii Moldova prevede că pensia poate fi urmărită și pe o perioadă trecută, nu mai mare de trei ani, dacă până la introducerea acțiunii creditorul a luat măsuri pentru primirea alimentelor până la introducerea acțiunii, dar debitorul s-a eschivat de la plata acestora.

⁵⁰⁶Tribunalul suprem, secția civilă, decizia nr. 1078 din 4 mai 1989, în D. nr. 4/1990, p. 71.

⁵⁰⁷În speță, reclamanta formulând anterior acțiune de divorț, a menționat expres că nu solicită obligarea soțului la întreținere pentru minori, întrucât posibilitățile ei materiale îi permit să asigure

consideră pus în întârziere⁵⁰⁸. În caz de divorț, instanța se va pronunța din oficiu asupra pensiei de întreținere cu în vedere de la data introducerii acțiunii de divorț, iar nu de la data pronunțării hotărârii⁵⁰⁹. În situația stabilirii paternității din afara căsătoriei, când prin acțiunea în stabilirea paternității s-a cerut și obligarea la plata pensiei de întreținere, aceasta trebuie acordată de la data introducerii acțiunii⁵¹⁰. În situația în care se solicită majorarea pensiei sau reducerea ei, data de la care se datorează în noul cuantum este, de asemenea, data introducerii acțiunii⁵¹¹.

Cuantumul specific al obligației. De drept comun, cuantumul obligației de întreținere se determină potrivit cu nevoia celui care o solicită și cu mijloacele celui ce urmează a o plăti (art. 94 alin. 1 C.fam.). În situația în care întreținerea este datorată de părinții copiilor lor, art. 94 alin. 3 C. fam. prevede anumite plafoane până la care se poate stabili pensia de întreținere, și anume:

1) până la o pătrime din câștigul din muncă al părintelui, când întreținerea se datorează unui copil.

2) până la o treime⁵¹² din acest câștig, când întreținerea se datorează pentru doi copii;

3) până la jumătate din acest câștig, pentru trei sau mai mulți copii.

S-a arătat⁵¹³ că o interpretare corectă a acestor dispoziții legale ne duce la

---

creșterea și educarea copiilor fără contribuția lui. În aceste condiții s-a considerat că obligația de plată a pensiei trebuie stabilită începând cu data când s-a înregistrat acțiunea formulată de reclamantă, T. S. decizia nr. 1078/1989 citată supra.

⁵⁰⁸Curtea Supremă de Justiție, secția civilă, decizia nr. 641 din 11 aprilie 1990, în D. nr. 2-3/1991, p. 71.

⁵⁰⁹Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1556 din 29 septembrie 1976, în C.D. 1977, p. 175; Tribunalul Județean Hunedoara, dec. civ. nr. 749 din 30 iunie 1978, în R. R. D., nr. 1/1979, p. 54.

⁵¹⁰Curtea Supremă De Justiție, Secția civilă, decizia nr. 625 din 10 aprilie 1990, în Probleme de drept din deciziile Curții Supreme de Justiție 1990-1992, Editura Orizonturi, București, 1993, p. 210.

⁵¹¹Tribunalul Municipiului București, sec. IV civ., dec. nr. 90/1992, Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1992, op. cit., p. 56, nr. 29.

⁵¹²Întreținerea nu poate depăși plafoanele legale chiar dacă copiii nu sunt încredințați aceluiași părinte. Deci, în situația în care unul din părinți are venituri mai mari, atunci, pentru a putea contribui și la întreținerea copilului încredințat celui alt soț, cu venituri mai mici, această contribuție nu poate depăși cuantumul maxim legal, raportat la numărul copiilor la a căror întreținere este obligat, astfel ca să se mențină o egalitate între toți copiii. Drept urmare, treimea din salariul soțului respectiv urmează a se împărți în mod egal între copii - Tribunalul Suprem, col. civ., dec. nr. 1805/1957, în L. P. nr. 11/1957, p. 113.

⁵¹³T.R. Popescu, op. cit., p. 217, nr. 549; Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 267, nr. 7; E.A. Barasch, Obligația de întreținere a părinților față de copilul lor minor, în J. N., nr. 2/1956, p. 207- 223.

concluzia că prevederile art. 94 alin. 1 C.fam. conțin reglementarea generală a determinării cuantumului obligației de întreținere, iar aliniatul 3 din același articol cuprinde norme speciale privind stabilirea unui plafon maxim al întreținerii atunci când se execută asupra unui câștig din muncă⁵¹⁴. Considerând că noțiunea de "mijloace" ale debitorului prevăzută în norma generală, include în conținutul său și noțiunea de "câștig din muncă" prevăzută în norma specială, întreținerea copilului poate fi acordată, nu numai în funcție de câștigul din muncă al părintelui, ci și în funcție de alte surse de venituri ale acestuia. În acest caz cuantumul întreținerii va depăși plafonul maxim prevăzut de norma specială, însă partea care depășește acest plafon se va executa, nu asupra câștigului din muncă, ci asupra celorlalte venituri care întregesc *mijloacele materiale* ale debitorului. Aceasta este soluția care se impune printr-o interpretare sistematică și logică a textelor legale; folosind argumentul *reductio ad absurdum* avem: considerând că întreținerea copiilor se face numai în cuantumul prevăzut de art. 94 alin. 3 C.fam. s-ar ajunge la soluția absurdă ca minorii să fie dezavantajați față de alți creditori, care primesc întreținere în raport de *toate* veniturile debitorului⁵¹⁵.

Chiar dacă legea folosește termenii "până la...", așa încât printr-o interpretare gramaticală se poate considera că orice cuantum până la plafonul legal este corect, opinia generală este că stabilirea pensiei sub coeficienții prevăzuți nu se poate face decât în mod excepțional, astfel încât, de regulă, stabilirea cuantumului pensiei pentru copil trebuie orientată înspre maximul plafonului prevăzut de textul legal⁵¹⁶; jurisprudența este constantă în stabilirea pensiei în acest sens. Mai mult, s-a decis că pensia de întreținere acordată pentru copiii minori nu poate fi redusă, ca urmare a faptului că părintele a fost obligat să plătească o pensie de întreținere și altor persoane, atâta timp cât, cumulate, pensiile nu depășesc jumătate din venitul realizat de debitor, cuantumul stabilit de lege - pentru copii- neputând fi diminuat în funcție de alte obligații ale

---

⁵¹⁴A se vedea și dispozițiile art. 409 lit a C.p.civ.

⁵¹⁵T.R. Popescu, op. cit., p. 218 și urm., nr. 551; I. P. Filipescu, op. cit., p. 470.

⁵¹⁶Tribunalul Județean Timiș, dec. civ. nr. 685 din 1 iunie 1972, cu notă de Ilie Turianu, în R.R.D. nr. 4/1974, p. 121.

acestui⁵¹⁷.

În stabilirea cuantumului pensiei minorului se va ține seama de mijloacele ambilor părinți și nu numai de ale celui chemat în judecată, deoarece amândoi sunt debitorii obligației de întreținere, soluția decurgând dintr-o interpretare sistematică a dispozițiilor legale⁵¹⁸. Instanța poate încuviința însă învoiala dintre părinți prin care cel căruia nu i s-a încredințat copilul este scutit temporar de contribuția sa ori este obligat la o contribuție mai mică⁵¹⁹.

Textul legal nu arată ce se înțelege prin câștig din muncă. S-a arătat⁵²⁰ că la stabilirea pensiei de întreținere a copilului minor trebuie să se țină seama de toate veniturile care au *caracter de continuitate*⁵²¹; dacă părintele este asociat într-o societate comercială, urmează a se lua în considerare nu numai salariul pe care îl primește, ci toate veniturile pe care le realizează *efectiv*.

Sunt cuprinse în conținutul acestei noțiuni, pensiile pentru munca depusă și limită de vârstă și pentru pierderea capacității de muncă.

Prin câștig din muncă se înțelege venitul net, așa încât sumele reținute pentru contribuția la asigurările sociale, pentru pensia suplimentară sau pentru ajutorul de șomaj nu pot fi luate în calcul. Nu pot fi luate în considerare veniturile întâmplătoare, cum sunt, exempli gratia, cele pentru orele suplimentare⁵²². Nu se includ indemnizațiile de deplasare, de transferare și, în general, sumele care nu au un caracter permanent⁵²³. Ținând seama de destinația specială a sporului convenit angajaților care lucrează în condiții deosebite de muncă, acesta nu se include în câștigul în muncă⁵²⁴.

Pot fi luate în considerare sumele primite în cazul cumulului de funcții, salarizarea în forma "plata cu ora", veniturile persoanelor ce desvășoară

---

⁵¹⁷Tribunalul Județean Maramureș, decizia civilă nr. 114 din 15 februarie 1988, în R.R.D. nr. 7/1988, p.67.

⁵¹⁸Art. 94 alin 3, art. 97 alin. 1 și art. 107 alin. 1 C.fam.; Al. Bacaci, op. cit., în R.R.D. nr. 10/1987, p. 36; Radu Toma, notă, în J. N., nr. 7/1961, p. 136;

⁵¹⁹Tribunalul Suprem, dec. de îndrumare nr. 2/7 aprilie 1973, în C. D. 1973, p. 13.

⁵²⁰Tribunalul Municipiului București, s.III civ., dec. civ. nr. 1685/1992, în Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1992, p. 54, nr. 27.

⁵²¹E.A. Barasch, A. Ionașcu, ș. a., op. cit., p. 136 -137, nr. 123.

⁵²²Fostul Trib. reg. Galați, dec. civ. nr. 1139 din 18 septembrie 1963, în J.N. nr. 5/1964, p. 167

⁵²³Sc Șerbănescu, op. cit., p. 268, nr. 8.

⁵²⁴Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr.14 din 23 mai 1963, în C. D. 1963, p. 21-22.

activități pe baza liberei inițiative⁵²⁵. Compensările și indexările salariilor și pensiilor ca urmare a liberalizării prețurilor vor fi luate în seamă la calcularea pensiei de întreținere, ele fiind venituri cu caracter permanent⁵²⁶. De vreme ce compensările și indexările se acordă pensionarilor și salariaților tocmai pentru conservarea capacității de asigurare a celor necesare traiului, în mod corelativ aceasta se transpune și pe planul propriei lor obligații de a asigura cele necesare traiului celor față de care sunt debitori⁵²⁷.

Obligație in solidum. În general, obligația de întreținere este o obligație conjunctă, fiind divizibilă atât activ, cât și pasiv. Legea prevede, prin excepție, solidaritatea pasivă în situația părintelui care are drept de întreținere de la mai mulți copii.

În sistemul nostru de drept, la obligațiile cu pluralitate de subiecte, divizibilitatea drepturilor și obligațiilor constituie regula, solidaritatea fiind excepția, așa încât există numai dacă este expres prevăzută de lege (art. 1041 C. civ.). Așa fiind, obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori nu este solidară, întrucât nu este prevăzută în mod expres de lege. Pe de altă parte, privind această obligație în cadrul mai larg al ocrotirii părintești, soluția obligației divizibile, care ar presupune raporturi de obligații independente unele de altele, este inacceptabilă, deoarece nesocotește interesul copilului, adică elementul esențial în această materie⁵²⁸.

În acest context s-a considerat⁵²⁹ că această obligație produce unele efecte asemănătoare cu solidaritatea, fiind o obligație *in solidum*. Practica judiciară a

---

⁵²⁵I.P. Filipescu, op. cit., p. 470.

⁵²⁶Betino Diamant, Vasile Luncean, nota I, Vasile Pătulea, notă II, în D. nr. 10- 11/1991, p.91-93; autorii critică decizia civilă nr. 193 din 26 martie 1991 a Tribunalului Județean Sibiu care a menținut sentința civilă nr. 2400 din 14 decembrie 1990 a Judecătorei Mediaș, ambele instanțe considerând că pentru determinarea câștigurilor în raport cu care se stabilește pensia nu trebuie să se ia în considerare compensarea sau indexarea salariilor celor obligați la întreținere

⁵²⁷V. Pătulea, op. cit., în D. nr. 10-11/1991, p. 93.

⁵²⁸A.Ionașcu, M. Mureșan, M.N. Costin, V. Ursa, Filiația și ocrotirea minorilor, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 215 -216.

⁵²⁹A. Ionașcu, Obligația legală de întreținere în dreptul..., în Studii juridice, Editura Științifică, 1957, p.139; Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 293, nr. 2; T.R. Popescu, op. cit., p. 214-215, nr. 544; Ion Lipoveanu, Aspecte asupra obligației de întreținere ca o consecință a relațiilor de familie..., în L.P., nr. 6/1959, p. 38; Ion Dogaru, op. cit., p. 240; I.P. Filipescu, op. cit., p. 472; idem, Dreptul familiei, Universitatea din București, Facultatea de drept, 1984, p. 512; Al. Lesviodax, op. cit., p. 151, nr. 126.

hotărât că fiecare dintre părinți este obligat individual pentru totalul creanței alimentare⁵³⁰.

Potrivit art. 101 și 107 C. fam. părinții sunt obligați să îngrijească și să întrețină copiii, în comun, contribuind fiecare proporțional cu mijloacele sale. Contribuția interesează raporturile dintre părinți, în vederea asigurării egalității dintre ei.

Trebuie făcută o distincție clară între raporturile juridice existente între părinți, pe de o parte, și raporturile de întreținere dintre părinți și copiii lor minori, pe de altă parte⁵³¹. În raporturile dintre ei, părinții fiind egali, cel care a achitat întreținerea în întregime are acțiune împotriva celuilalt pentru restituirea părții care îi revenea proporțional cu cota sa de contribuție, în virtutea obligație pe care ambii părinți o au față de copiii lor (art. 86, 94, 101 și 107 C. fam). În raporturile de întreținere, copilul poate cere de la oricare dintre părinți întreaga sa creanță. Deși între părinții codebitori nu există, ca la solidaritate, reprezentare reciprocă, fiecare este ținut pentru tot față de creditor.

Convențiile părinților privitoare la întreținerea copiilor lor.

Potrivit art. 107 alin. 3 C.fam, în caz de neînțelegere, întinderea obligației de întreținere datorată de părinți minorului, felul și modalitățile executării precum și contribuția fiecăruia dintre părinți, se vor stabili de instanța de judecată, cu ascultarea autorității tutelare.

Per a contrario în caz de *înțelegere*, toate aceste aspecte vor fi stabilite de părinți, fără a fi necesară intervenția instanței de judecată sau ascultarea autorității tutelare.

Observând și dispozițiile art. 42 C.fam., potrivit cărora în cazul divorțului învoiala părinților în această materie produce efecte numai dacă a fost încuviințată de instanța judecătorească, putem spune că părinții, în timpul

---

⁵³⁰Tribunalul Suprem, s.civ., dec.nr. 675/ 16 mai 1969, în C.D. 1969, p. 182-183. Instanța a considerat că obligația de întreținere a copiilor față de părinți, precum și a părinților față de copiii minori, fiind o obligație în solidum, urmează că fiecare dintre ei poate fi ținut pentru întreaga datorie, urmând ca cel care a plătit să se întoarcă împotriva celoralți care au obligația legală de a contribui la întreținere (p. 183); vezi și practica franceză citată în același sens de C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 354, nr. 967

⁵³¹V. Pătulea, Op. cit., în D., nr. 2/1992, p. 67; I.P. Filipescu, op. cit., p. 472.

căsătoriei, pot stabili prin acordul lor întinderea, felul și modalitățile executării obligației de întreținere față de copiii lor minori, precum și, ceea ce practic îi interesează cel mai mult, contribuția fiecăruia la această întreținere.

Considerăm că, de principiu, părinții sunt liberi să încheie sau nu astfel de acte juridice, să stabilească, așa cum doresc, conținutul acestora sau să modifice ori să pună capăt oricând actului juridic încheiat în acest sens. Ei nu sunt ținuți de acele elemente pe care legea le folosește atunci când întreținerea este stabilită pe cale judecătorească. Astfel, *exempli gratia*, când părinții stabilesc de comun acord contribuția fiecăruia la întreținerea minorului, ei nu trebuie să țină seamă, în sensul în care se are în vedere într-un proces, de posibilitățile materiale ale fiecăruia.

O singură limită cunoaște principiul libertății actelor juridice civile în această materie: interesul minorului. Părinții nu pot încheia convenții cu privire la întreținerea copilului lor nesocotind interesul major al acestuia. Astfel, nu are valabilitate convenția prin care părinții stabilesc, de comun acord, o întreținere cu o întindere mai mică decât are nevoie copilul, în mod real.

De altfel, trebuie spus că actele juridice încheiate de părinți cu privire la întreținerea copiilor lor produc efecte numai între ei, nefiind opozabile copilului care oricând poate solicita întreținerea pe cale judecătorească, dacă cea primită în virtutea unei astfel de convenții nu este corespunzătoare. Aceasta este consecința firească a aplicării principiului *res inter alios acta, aliis neque nocere, neque prodesse potest*.

Minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani, fiind lipsit de capacitate de exercițiu, își exercită dreptul la întreținere în contra unuia dintre părinți prin celălalt părinte, sau, împotriva ambilor părinți, prin reprezentantul său legal, potrivit art. 11 alin. ultim din Decretul nr. 31/1954. Minorul care a împlinit vârsta de 14 ani poate să-și exercite singur dreptul la întreținere în condițiile art. 9 și urm. din același act normativ⁵³².

În caz de divorț, când relațiile dintre soți s-au deteriorat, legea impune, în mod firesc, condiția încuviințării de către instanță a oricărei înțelegeri privitoare

la întreținerea copiilor. Exercitându-și rolul activ, instanța va verifica dacă această înțelegere respectă interesul minorului rezultat din căsătorie, dar și interesul altor persoane îndreptățite la întreținere de la unul sau ambii soți. Instanța va verifica temeinicia motivelor de divorț, cercetând dacă nu cumva învoiala părinților privind contribuția fiecăruia la întreținerea copilului a intervenit pentru a determina pe unul dintre soți să accepte desfacerea căsătoriei, facilitând astfel obținerea divorțului⁵³³.

Instanța noastră supremă a decis în această materie⁵³⁴ că părinții se pot învoi cu privire la contribuția datorată minorului dacă nu nesocotesc interesele acestuia. Învoiala dintre părinți poate prevedea ca, acel căruia nu i-a fost încredințat spre creștere și educare minorul, să fie scutit de contribuția sa ori să fie obligat la o contribuție mai mică, dar cu condiția ca instanța să constate că părintele căruia i s-a încredințat minorul are posibilitatea să îi asigure singur întreaga întreținere de care are nevoie.

Schimbarea ulterioară a situației materiale a părinților sau a nevoilor minorului poate justifica modificarea înțelegerii sau a hotărârii referitoare la cuantumul pensiei de întreținere.

5. Situația copilului care își continuă studiile după majorat.

Pornindu-se de la dispozițiile art. 86 alin 3 C.fam. care acordă descendentului, *atâta timp cât este minor*, dreptul la întreținere indiferent de pricina nevoii în care el se află, în literatura de specialitate și în practica judiciară s-a pus problema dreptului la întreținere al copilului care își continuă studiile sau desăvârșirea profesională după împlinirea vârstei majoratului. Chestiunea care trebuia rezolvată era dacă întreținerea acestui copil se datorează în condițiile dreptului comun, sau dacă el beneficiază de întreținere de la părinții săi în condițiile speciale ale minorului. Doctrina și practica judiciară au dat acestei chestiuni o soluție negativă timp de mai bine de 15 ani după intrarea

---

⁵³²În același sens, I. P. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 122, nr. 71.

⁵³³I.P.Filipescu, op. cit. p. 472.

⁵³⁴Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 17 din 7 iunie 1962, în C.D. 1962, p. 29-31; Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 2 din 7 aprilie 1973, în C.D. 1973, p. 13.

în vigoare a Codului familiei printr-o interpretare "în spiritul vremii" a dispozițiilor legale menționate. Ulterior, pe fondul adoptării unor norme juridice noi în materia asigurărilor sociale, se ajunge la o soluție afirmativă.

Astfel, într-o primă perioadă de aplicare a Codului familiei opinia quasi-dominantă⁵³⁵ respingea dreptul copilului major, capabil de muncă, aflat în curs de desăvârșire a învățaturii sau pregătirii sale profesionale de a cere întreținere de la părinții săi. Argumentele aduse porneau în principal de la interpretarea dispozițiilor legale în strânsă legătură cu politica și propaganda statului la acel moment⁵³⁶.

Trebuie spus însă, că unele instanțe judecătorești s-au pronunțat în sens afirmativ, chiar și în această perioadă, considerând, de exemplu, că descendentul care urmează cursurile unei facultăți trebuie să-și consacre, în mod firesc, întreaga capacitate intelectuală și fizică, ca și întregul timp, studiului și cunoștințelor specifice, așa încât poate fi considerat în incapacitate de a munci pentru a primi întreținere de la părinți⁵³⁷. Literatura de specialitate a criticat aceste soluții, considerând argumentele lipsite de fundament⁵³⁸, practica judiciară conformându-se treptat acestor critici⁵³⁹.

Un factor important în soluționarea problemei pe care o analizăm a constituit-o adoptarea Legii nr. 27/28 decembrie 1968 privind pensiile de asigurări sociale de stat și pensia suplimentară⁵⁴⁰. În acest nou context legislativ unele instanțe au început să acorde întreținere copilului major aflat în

---

⁵³⁵A se vedea, Eugen A. Barasch, Aurelian Ionașcu, ș.a., op. cit., p. 255-256, și autorii acolo citați; Scarlat Șerbănescu, op. cit., p. 249, nr.9.

⁵³⁶"Statul nostru democrat-popular oferă condiții optime pentru desăvârșirea studiilor și în genere pentru orice pregătire profesională, prin acordarea de burse de stat, cazare în cămine, procurare de cărți etc. Față de crearea acestor condiții, copilul major va putea să-și termine studiile fără a mai recurge la furnizarea întreținerii din partea părinților.", a se vedea, Sc. Șerbănescu, loc. cit.

⁵³⁷Tribunalul capitalei, col. 1 civ., dec. nr. 1186/1955, citată de Gh. Luțescu, Pensia de întreținere în caz de divorț, București, Editura Științifică, 1958, p. 36; tot în sensul admiterii pensiei de întreținere a copilului aflat în continuarea studiilor după majorat, Tribunalul reg. Cluj, dec. civ. nr. 1933/1955 în L.P. nr. 6/1955, p. 678.

⁵³⁸Eugen A Barasch, Aurelian Ionașcu, op. cit., p. 255

⁵³⁹În acest sens a se vedea Tribunalul Suprem, col. civ., dec. nr. 514/1958, care a modificat hotărârile contrare pronunțate de Tib. pop. oraș Ploiești (nr. 300/1957) și de Trib. reg. Ploiești (nr. 1188/1957), în L.P. nr. 10/1958, p. 108.

⁵⁴⁰Art. 31 din acest act normativ acorda pensie de urmaș copiilor care își continuă studiile până la vârsta de 25 de ani. Acest drept a fost menținut de legea nr. 3/1977, art. 40 alin. 1.

continuarea studiilor până la împlinirea vârstei de 25 de ani⁵⁴¹. Literatura de specialitate⁵⁴² a susținut aceste soluții, solicitându-se modificarea dispozițiilor Codului familiei în acest sens⁵⁴³. Argumentele aduse au devenit din ce în ce mai consistente⁵⁴⁴, cu atât mai mult cu cât, pe plan legislativ, prin Legea nr. 3 din 26 martie 1970 privind ocrotirea unor categorii de minori s-a prevăzut⁵⁴⁵ că minorii față de care s-au luat măsuri de ocrotire au dreptul de a primi alocație de întreținere și după împlinirea vârstei de 18 ani *până la terminarea uceniciei sau studiilor*.

În acest context, analizând prevederile Codului familiei în lumina actelor normative menționate, instanța noastră supremă a statuat⁵⁴⁶ că părintele este obligat să dea întreținere copilului devenit major, dacă se află în continuarea studiilor, dar fără a depăși vârsta de 25 de ani, copilul fiind obligat să dovedească stăruință în continuarea studiilor și obținerea unor rezultate corespunzătoare. În motivarea acestei soluții s-a pornit de la ideea că rațiunea prevederii potrivit căreia persoana majoră are drept la întreținere numai dacă se află în nevoie din cauza incapacității de a munci, a fost aceea de a nu îngădui ca o persoană aptă de muncă să ducă o viață parazitară. Noțiunea de incapacitate de a munci a primit o nouă interpretare, considerându-se că include și satisfacerea unor cerințe de ordin social, cum este și cazul consacării unei activități care să-i asigure copilului realizarea deplină a personalității. Îndatorirea de a furniza copilului mijloacele necesare pentru atingerea acestui scop revine, în mod firesc, părinților. Față de eforturile pe care le face statul spre a oferi tinerilor această posibilitate, este de neconceput ca tocmai părinții să fie excluși de la obligația de a asigura propriilor copii învățătura și pregătirea profesională. Altminteri, s-ar acredita ideea, vădit absurdă, că pentru copilul

---

⁵⁴¹Tribunalul capitalei, dec. civ. nr. 1274/1967, Tribunalul Municipiului București, dec. civ. nr. 1448/1968, citate de Al. Oproiu, Dreptul la întreținere al copilului major care se află în continuarea studiilor, în R.R.D. nr. 10/1969, p. 111

⁵⁴²T. Mendrea, Dreptul la întreținere al copilului major care se află în continuarea studiilor, în R.R.D. nr. 3/1969, p. 115 și urm.

⁵⁴³C. Opreșan, Propunere de lege ferenda în legătură cu dreptul la întreținere al copiilor majori aflați în continuarea studiilor, în R.R.D. nr. 11/1970, p. 73-74; Ion Dogaru, op. cit., p. 196.

⁵⁴⁴Al. Lesviodax, op. cit., p. 36-41, nr. 27.

⁵⁴⁵Art. 7 alin. 2.

devenit major și aflat în continuarea studiilor ar fi preferabil ca părinții să fi decedat, pentru a beneficia de pensia de urmaș.

Chiar dacă deciziile de îndrumare nu constituie izvor de drept, această interpretare dată dispozițiilor din Codul familiei privitoare la obligația de întreținere - care de fapt adaugă la lege - a fost primită imediat în practica instanțelor și în doctrină⁵⁴⁷, impunându-se prin logica interpretării și puterea convingătoare a argumentelor pe care se întemeiază.

Prin decizia de îndrumare nr. 7 din 7 aprilie 1973⁵⁴⁸ se reafirmă dreptul copilului major aflat în continuarea studiilor de a primi întreținere de la părinții săi, în condițiile speciale ale copilului minor⁵⁴⁹.

Cât privește condiția de a depune stăruință în continuarea studiilor, au fost pronunțate numeroase soluții care rezolvă diverse aspecte practice. S-a considerat că această condiție este îndeplinită dacă majorul a promovat examenul de corigență și, implicit, anul universitar⁵⁵⁰. Chiar dacă în trecut a rămas repetent de mai multe ori, cerând apoi pensie pentru continuarea studiilor, instanța trebuie să stabilească adevăratele cauze ale insucceselor școlare din trecut, luând în considerare situația școlară actuală a copilului devenit major, acordându-i întreținere în funcție de aceasta⁵⁵¹. Faptul că, nereușind la facultate, copilul devenit major s-a înscris la o școală postliceală cu profil asemănător facultății pe care dorea să o urmeze, abandonând-o însă - și de aceea fiind exmatriculat- pentru a se prezenta la următoarea sesiune de admitere la

---

⁵⁴⁶Pentru prima dată prin decizia de îndrumare nr. 2 din 20 februarie 1971, C.D. 1971, p. 13.

⁵⁴⁷A se vedea și V. Pătulea, Unele considerații în legătură cu obligația subsidiară de întreținere, II, R.R.D. nr. 11/1982, p. 37; Al. Bacaci, Raporturile juridice patrimoniale în dreptul familiei, Editra Dacia, Cluj- Napoca, 1986, p. 202 și urm.; Corneliu Turianu, Obligația părinților de a-și întreține copilul devenit major și aflat în continuare de studii, în D. nr. 7/1992, p. 52-56.

⁵⁴⁸În C.D. 1973, p. 10.

⁵⁴⁹În același sens, Tribunalul Suprem, secția civilă, decizia nr. 877 din 11 aprilie 1989, în D. nr. 3/1990, p. 67, unde se arată, de asemenea, că: " Rațiunea edictării prevederii potrivit căreia persoana majoră are drept la întreținere numai dacă, aflându-se în nevoie, nu are putința de a se întreține din cauza incapacității de a munci, rezidă în aceea că legiuitorul a voit să înlăture posibilitatea ca o persoană capabilă de muncă să ducă o viață parazitară, împrejurare care nu se poate susține că ar exista în cazul copilului devenit major care solicită în mod firesc întreținere pentru continuarea studiilor... Această interpretare a dispozițiilor din Codul familiei se coroborează cu prevederile Legii nr. 3/1977 privind pensiile de asigurări sociale și ale Legii nr. 3/1970 privind regimul ocrotirii unor categorii de minori".

⁵⁵⁰I.G. Turianu, M. Ionescu, notă, în R.R.D., nr.3/1973, p.136 și urm.

facultate, de data aceasta fiind admis și obținând bursă, denotă stăruință în continuarea studiilor și deci, nu se poate considera că a avut o întrerupere a studiilor care să-l îndreptățescă pe părintele său să refuze a-i acorda în continuare întreținere⁵⁵². Împrejurarea că pensia de întreținere a fost sistată la majorat, întrucât copilul nu a promovat examenul de admitere în învățământul superior sau nu a participat inițial la vreo sesiune de admitere, nu influențează cu nimic dreptul acestuia la întreținere dacă ulterior își reia studiile, depunând eforturi pentru a-și definitiva pregătirea profesională, până la 25 de ani acest drept renaște⁵⁵³. De asemenea, părintele este obligat să plătească pensie de întreținere copilului devenit major și pe perioada de la absolvirea unei forme de învățământ până la începerea cursurilor altei forme de învățământ la care acesta a fost admis, deoarece, într-o asemenea situație, el se află în continuarea studiilor⁵⁵⁴.

Practica judiciară a statuat însă, că dacă datorită studiilor pe care le frecventează, copilul are posibilitatea să obțină venituri, nu este îndreptățit la pensie, în această situație aflându-se majorul care urmează cursurile la fără frecvență și care nu este obligat să meargă în fiecare zi la facultate⁵⁵⁵. Pe de altă parte, considerăm că dreptul la întreținere al copilului major aflat în continuarea studiilor, cursuri de zi, nu încetează automat pe perioada vacanțelor școlare, deși s-ar putea susține că în aceste perioade ar putea realiza anumite venituri, rațiunea vacanțelor școlare fiind cu totul alta în cadrul programului de învățământ. În situația în care copilul primește o bursă, instanța are îndatorirea să țină seama de ea la stabilirea pensiei⁵⁵⁶.

O situație care poate să apară este aceea în care copilul ce a terminat studiile liceale este șomer în perioada de vârstă 18 - 25 de ani. Dacă el se pregătește pentru a-și continua studiile, sigur că va avea dreptul la întreținere. În

---

⁵⁵¹Tribunalul Județean Galați, dec.civ. nr. 74/1972, în R.R.D. nr. 3/1973, p. 158.

⁵⁵²Tribunalul Județean Neamț, dec. civ. nr. 341/1971, în R.R.D. nr. 7/1972, p. 131-132.

⁵⁵³Tribunalul Județean Bistrița Năsăud, dec. civ. nr. 188/1971, în R.R.D. nr. 11/1972, p. 165.

⁵⁵⁴Tribunalul Județean Timiș, dec. civ. nr. 1470/1977, în R.R.D. nr. 2/1978, p. 53.

⁵⁵⁵Tribunalul Municipiului București, secția a IV- a, decizia civilă nr. 1055/20.05.1993, în Colectiv-coordonator Dan Lupașcu, Culegere de practică judiciară a Tribunalului București 1993-1997, Editura ALL&BECK, București, 1998, p. 202, nr. 30.

caz contrar, deși, de principiu, nu poate solicita întreținere de la părinți, pot exista împrejurări speciale în care aceasta să i se acorde.

Învățământ civil și învățământ militar. O problemă distinctă este aceea dacă, în situația în care copilul major urmează cursurile unei unități militare de învățământ, își păstrează dreptul la întreținere, având în vedere drepturile de care beneficiază în acest caz și regimul special al învățământului militar⁵⁵⁷. Soluția practicii judecătorești, pe care o considerăm corectă, este că și în această situație copilul trebuie să primească întreținere. În acest caz însă obligația de întreținere a părinților urmează a fi redusă în mod corespunzător facilităților pe care copilul le are⁵⁵⁸. Mai mult, s-a decis că are dreptul la întreținere din partea părinților, copilul major sub 25 de ani pe perioada satisfacerii stagiului militar⁵⁵⁹, invocându-se ca argument similitudinea juridică între situația studentului major, până la împlinirea vârstei de 25 de ani și situația militarului în perioada stagiului.

Învățământ de stat și învățământ particular. După 1990 a fost adoptat și în țara noastră cadrul legislativ necesar apariției și dezvoltării învățământului particular. În materia care ne interesează, problema care s-a pus în practica instanțelor judecătorești privește dreptul la întreținere al copilului major care urmează cursurile unei instituții de învățământ particulare. Deși au existat și soluții negative, opinia dominantă și, considerăm, corectă este că și în această situație, copilul va primi întreținere.

Astfel, s-a considerat că dispoziția prevăzută în art. 101 Codul familiei este eficientă și în cazul în care copilul urmează cursurile unei unități de învățământ cu caracter privat, care funcționează în condițiile legii. Nici o

---

⁵⁵⁶Tribunalul Județean Hunedoara, dec. civ. nr. 89/1980, R.R.D. nr. 8/1980, p. 58.

⁵⁵⁷Teofil Pop, notă, în R.R.D. nr. 6/1987, p. 54; autorul arată că față de drepturile prevăzute în art. 77-78 din Legea nr. 14/1972 privind organizarea apărării naționale a României, drepturi de care beneficiază și elevii instituțiilor militare de învățământ, are rezerve față de justetea hotărârilor prin care aceștia primesc și întreținere de la părinți.

⁵⁵⁸Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1470/11 august 1977, în R.R.D. nr. 2/1978, p. 53 sau în C.D. 1977, p.120.

⁵⁵⁹Tribunalul Județean Sibiu, decizia civilă nr. 618/1 iulie 1986, în R.R.D. nr. 6/1987, p. 47 - 54, cu o notă aprobativă de Al Bacaci, și una critică de Teofil Pop; în speță instanța a reținut că starea de nevoie a copilului major constă în această situație în satisfacerea unor cerințe culturale, plata drumurilor de la unitate la domiciliu și retur, unele suplینiri de hrană.

dispoziție legală nu condiționează dreptul copilului major, aflat în continuarea studiilor, de a urma aceste studii într-o instituție de învățământ de stat, o astfel de distincție fiind inadmisibilă și reprezentând un adaos la lege⁵⁶⁰. S-a stabilit că împrejurarea că universitatea la care este înscris copilul major nu a fost autorizată de stat, nu-l scutește pe părintele acestuia să contribuie la întreținerea lui, întrucât există dovada că beneficiarul întreținerii se află în continuarea studiilor, nefiind relevant faptul că instituția de învățământ a fost autorizată sau nu de stat⁵⁶¹.

Instanța noastră supremă a decis că majorul aflat în continuarea studiilor în cadrul unei instituții de învățământ superior particulare are dreptul să solicite de la părinți pensie de întreținere. Izvorul obligației de întreținere îl reprezintă obligația de educare și instruire, indiferent de forma pe care o îmbracă⁵⁶², iar argumentul că reclamantul nu urmează o formă de învățământ legal reglementată nu poate fi reținut. S-a considerat⁵⁶³ că, de vreme ce învățământul particular este recunoscut de Constituție⁵⁶⁴, faptul că universitatea privată nu-i asigură absolventului echivalarea diplomei nu este de natură să justifice refuzul părintelui de a plăti pensie de întreținere copilului devenit major și aflat în continuare de studii, intenția legiuitorului⁵⁶⁵ fiind aceea de a-i proteja interesele

---

⁵⁶⁰Curtea de Apel Craiova, Sec. civ., dec. nr. 340/5.01.1997, în Victoria Daha, C. Furtună, Probleme de drept din deciziile civile ale Curții de Apel pronunțate în anul 1997, Editura "F", Craiova, 1998, p. 14, nr. 13; în același sens Curtea de Apel Brașov, Sec. civ., dec. nr. 339/20.04. 1994, în Culegere de practică judiciară- Curtea de Apel Brașov, 1994, p. 33.

⁵⁶¹Tribunalul Municipal București, secția a IV-a, decizia civilă nr. 409/16. 03. 1944, în Colectiv-coordonator Dan Lupașcu, op. cit., p. 207, nr. 33.

⁵⁶²Curtea Supremă de Justiție, Decizia Secției civile nr. 1526 din 20 august 1992, în Problemele de drept din deciziile Curții Supreme de Justiție 1990 - 1992, Editura Orizonturi, București, 1993, p. 215-217. Prin această decizie a fost admis recursul extraordinar declarat de procurorul general (care a susținut că reclamantul are dreptul de a beneficia de întreținere chiar dacă este student la una din formele de învățământ universitar din sectorul particular, fiind evident că se află în nevoie), modificându-se decizia nr. 1065/5 iunie 1991 a Tribunalului Județean Prahova, în sensul respingerii recursului declarat de pârât împotriva sentinței civile nr. 90/18 ianuarie 1991 a Judecătoriei Câmpina, care inițial admisesese cererea reclamantului ce dovedise în speță că la vârsta de 22 de ani urmează cursurile unei universități particulare, iar veniturile mamei sale sunt neîndestulătoare, aflându-se deci în stare de nevoie.

⁵⁶³Tribunalul Municipiului București, Secția a III-a civ., dec. nr. 900/1992, în Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1992, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 1993, p. 62, nr. 37

⁵⁶⁴Art. 32 alin 5 din Constituția României

⁵⁶⁵Expresia "intenția legiuitorului" trebuie luată sub rezerva că, *de lege lata*, situația copilului major aflat în continuarea studiilor nu este reglementată expres, dimpotrivă, existând discuții asupra temeiului legal al dreptului său la întreținere statuat printr-o decizie de îndrumare.

prin asimilarea situației sale cu cea a minorului, indiferent de forma de învățământ pe care o frecventează.

Concluzionând, considerăm că are dreptul la întreținere și copilul major care se află în continuarea studiilor la o instituție de învățământ particulară, care funcționează cu respectarea condițiilor legale pentru organizarea și funcționarea unei asemenea forme de învățământ. Suntem întru totul de acord, cu argumentul potrivit căruia nu trebuie să se facă vreo distincție în această materie între învățământul de stat și cel particular. Ceea ce este important în această situație este faptul că, în urma studiilor, copilul va dobândi o pregătire profesională care îi va permite să-și câștige singur existența.

Temeiul juridic. În prezent practica judiciară acordă în mod constant întreținere copilului major aflat în continuarea studiilor, această soluție fiind unanim considerată ca justă⁵⁶⁶. Problema care s-a pus în doctrină este cea a temeiului juridic al acestui drept, solicitându-se modificarea legislației în acest sens⁵⁶⁷.

Jurisprudența și-a întemeiat soluțiile în această materie pe o interpretare sistematică a dispozițiilor legale. S-a arătat că interpretarea dispozițiilor din Codul familiei privitoare la obligația de întreținere se coroborează cu prevederile altor acte normative care au același obiect și urmăresc același scop⁵⁶⁸. Soluțiile recente sunt întemeiate pe dispozițiile art. 101 c. fam. Astfel, s-a considerat că acțiunea prin care copilul major, aflat în continuarea studiilor, solicită pensie de întreținere de la părinții săi are drept temei obligația specială de educare și instruire pe care părinții o au față de copiii lor. Această obligație, prevăzută de art. 101 C.fam. prezintă - pe lângă un aspect nepatrimonial - și un aspect patrimonial, constând în cheltuielile pe care părintele trebuie să le

---

⁵⁶⁶În sens contrar, o opinie izolată, D. Burghilea, Ioan Burghilea, Legislația familiei comentată și adnotată, Editura Moldova, Iași, 1997, p.259, nr. 9. Autorii susțin că nu poate cere copilul major întreținere de la părinții săi pentru a-și termina studiile, "deoarece nu este vorba de ocrotirea unui minor spre a fi aplicabile prevederile art. 101 c. fam.", considerând că "statul nostru de drept oferă condiții pentru desăvârșirea studiilor..."

⁵⁶⁷Ion Dogaru, op. cit., p. 196 și urm.

⁵⁶⁸Tribunalul Suprem, secția civilă, decizia nr. 877/11 aprilie 1989, în D. nr. 3/1990; se face referire la disp. art. 40 alin. 1 din legea nr. 3/1977 și atr. 7 alin. 2 din legea nr. 3/1970

suporte pentru ca fiul său să dobândească o pregătire adecvată⁵⁶⁹.

Față de considerentele menționate la propunerea de modificare a articolului 86 din Codul familiei, în sensul că întreținerea nu trebuie să fie condiționată strict de incapacitatea de a munci, o astfel de condiție fiind oricum subînțeleasă în acest domeniu, însă nu în termenii din domeniul protecției sociale, credem că într-o astfel de reglementare nu ar mai exista controverse privind temeiul juridic al dreptului copilului care își continuă studiile⁵⁷⁰ după majorat.

Vârsta. Jurisprudența este constantă în a aprecia că cel aflat în continuarea studiilor are dreptul la întreținere până la vârsta de 25 de ani sau 26 dacă urmează studii superioare cu durată de școlarizare mai mare de 5 ani⁵⁷¹. S-a decis⁵⁷² că în cea ce privește vârsta până la care copilul aflat în continuare de studii este îndreptățit să ceară întreținere de la părintele său, *ea nu poate fi alta decât tot aceea de 25 de ani, stabilită de actele normative la care s-a făcut referire și care urmează a se aplica prin asemănare*⁵⁷³. Această soluție se impune în cadrul unui sistem unitar de drept, cum este dreptul nostru, criteriile de stabilire a vârstei trebuind să fie aceleași în toate reglementările care au același obiect și același scop (s.n.).

Față de modul de organizare al învățământului în prezent, vârsta astfel stabilită poate fi considerată corectă; s-a arătat că dreptul la pensia de întreținere al copilului, care la împlinirea vârstei de 18 ani a continuat studiile, renaște până la împlinirea vârstei de 25 de ani, *când se prezumă a-și fi încheiat studiile superioare(s.n.)*⁵⁷⁴.

---

⁵⁶⁹Curtea Supremă de Justiție, Secția civilă, dec. nr. 1526/ 12 august 1992, în Problemele de drept..., op. cit., p. 215- 217; Curtea de Apel Craiova, sec. civ, dec. 340/5.01. 1997, în Probleme de drept..., op. cit., loc. cit.

⁵⁷⁰A se vedea și Al. Bacaci, Obligația de întreținere dintre părinți și copii, în R.R.D. nr.10/1987, p. 33; autorul propune modificarea art. 86 în sensul că are drept la întreținere numai acela care se află în nevoie, neavând putința unui câștig din muncă, din cauza incapacității de a munci sau pentru că urmează o formă de învățământ sau calificare profesională până la vârsta de 25 de ani.

⁵⁷¹Legea nr. 86/1998 privind acordarea unui sprijin material pentru soțul supraviețuitor și urmașii membrilor Academiei Române acordă copiilor urmași aceste drepturi până la majorat sau, dacă își continuă studiile, până la terminarea acestora, fără a depăși vârsta de 26 de ani.

⁵⁷²Tribunalul Suprem, secția civilă, decizia nr. 877/11 aprilie 1989, în D. nr. 3/1990.

⁵⁷³Legea nr. 3/1977 și legea nr. 3/1970.

⁵⁷⁴Curtea de Apel Craiova, sec. civ, dec. 340/5.01. 1997, în Probleme de drept..., op. cit., loc. cit.

Rațiunea stabilirii acestei limite maxime de vârstă este deci prezumția, ce-i drept relativă, că până în acest moment copilul și-a terminat studiile necesare pregătirii sale pentru viață, coroborată cu ideea că efortul părintesc în acest sens nu poate fi amânat *sine die*.

De menționat, că în reglementările recente din domeniul protecției copilului, privitoare la situația copilului care își continuă studiile, este stabilită numai vârsta de 26 de ani, fără a se face vreo referire la durata studiilor urmate⁵⁷⁵. Considerăm că pentru o practică uniformă în această materie și pentru egalitate de tratament juridic, în ultimă analiză, vârsta maximă este cea de 26 de ani, fără a deosebi după durata studiilor urmate de copil.

Calitate procesuală activă. Dobândind capacitate de exercițiu deplină copilul trebuie să acționeze direct - și nu prin mijlocirea părintelui său, fost reprezentant legal - pe debitorul întreținerii. Mai mult, s-a decis că hotărârea prin care părintele a fost obligat la întreținerea copilului minor își încetează efectele, în mod automat, la împlinirea vârstei de 18 ani, iar copilul devenit major și aflat în continuare de studii trebuie să ceară, printr-o nouă acțiune, obligarea părintelui la plata pensiei pentru continuarea studiilor⁵⁷⁶.

Deși au existat și soluții contrare, care au admis cererea unuia dintre părinți împotriva celuilalt în numele copilului major, sau au obligat la plata pensiei de întreținere până la 25 de ani în situația în care copilul era încă minor pe considerentul că faptul continuării studiilor constituie un eveniment viitor și nesigur care trebuie interpretat în favoarea copilului și nu a părintelui⁵⁷⁷,

---

⁵⁷⁵Art. 11 din Legea nr108/1998 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 26/1977 privind protecția copilului aflat în dificultate (publicată în Monitorul Oficial nr. 205/2 iunie 1998) care a modificat art. 22 alin. 2 din Ordonanță astfel: "La cererea copilului, acesta poate rămâne în centrele de plasament ori la familia sau persoana căreia i-a fost încredințat sau dat în plasament și după dobândirea capacității depline de exercițiu, *dacă își continuă studiile, dar fără a depăși vârsta de 26 de ani(s.n.)*", atricolul din Ordonanță modificat prevedea vârsta de 25 de ani.

⁵⁷⁶Tribunalul Județean Bistrița - Năsăud, decizia civilă nr. 188/1971, în R.R.D. nr. 11/1972, p. 159.

⁵⁷⁷Tribunalul Municipiului București, secția a IVa, dec. civ. nr. 35/19 Ian. 1990, nepublicată, citată de Corneliu Turianu, Obligația părinților de a-și întreține copilul devenit major și aflat în continuarea studiilor, în D. nr. 7/1992, p. 54. În speță, tatăl unui copil în vârstă de 15 ani urma să-și stabilească definitiv domiciliul în străinătate. La cererea mamei, în calitate de reprezentat legal al minorului, instanța la obligat la întreținere și după 18 ani, motivînd că, întrucât la data când copilul va deveni major părintele nu se va mai afla în țară, interesul copilului impune ca părintele să-i asigure din timp posibilitatea întreținerii până la desăvârșirea învățaturii și pregătirii profesionale, în caz de

considerăm că soluția corectă este aceasta, practica judiciară înclinând în acest sens, față de regimul juridic diferit al celor două categorii de pensii de întreținere și caracterul nerațional pe care l-ar prezenta recunoașterea, la o vârstă îndepărtată de majorat, a unei pensii pentru continuarea studiilor⁵⁷⁸. Practica instanței noastre supreme este în același sens⁵⁷⁹.

Pe de altă parte, nu trebuie exclusă posibilitatea ca părintele care promovează o astfel de acțiune pentru copilul său major să acționeze în calitate de gerant al acestuia, instituția gestiunii intereselor altei persoane nefiind exclusă în această materie⁵⁸⁰, urmând ca geratul major să-și însușească cererea formulată⁵⁸¹. În acest sens, s-a decis⁵⁸² că dacă, din eroare, acțiunea este introdusă de mamă⁵⁸³ - în numele copilului devenit major -, instanța are îndatorirea să-l citeze pe acesta din urmă și să pună în discuție posibilitatea însușirii acțiunii de către el, iar nu să respingă acțiunea ca fiind introdusă de o persoană lipsită de calitate.

---

neîndeplinire a condiției, părintele fiind îndreptățit să solicite eventual restituirea sumelor plătite cu acest titlu.

⁵⁷⁸Tribunalul Municipiului București, secția a III a, dec. civ. nr. 302/1990 și nr. 438/1990, nepublicate, citate de Corneliu Turianu, op. cit., loc. cit.

⁵⁷⁹Curtea Supremă de Justiție, Decizia nr. 26//26 martie 1990, în "pro Lege", nr. 2/1991, p. 21.

⁵⁸⁰Tribunalul Suprem, col. civ., dec. nr. 781/23.07.1966, în C.D. 1966, p. 189 -191.

⁵⁸¹Pentru soluția contrară, a se vedea Tribunalul Municipiului București, Secția a III a civilă, decizia nr. 409/16.03.1994, în Culegere de practică judiciară..., coordonator Dan Lupașcu, op. cit., p. 205, nr. 32. Instanța, în speță, a respins apelul și a menținut soluția Judecătoriei Sectorului 1 București, sentința civilă nr. 4807/1993, prin care s-a admis excepția lipsei calității procesuale active a reclamantei în acțiunea ce avea ca obiect plata pensiei de întreținere față de fiica sa majoră. Critica apelantei constând în faptul că instanța trebuia să dispună, în exercitarea rolului activ, introducerea în cauză a fiicei majore a părinților, a fost respinsă. Tribunalul a arătat că descendenții majori au dreptul la întreținere până la vârsta de 25 de ani, *dar vor acționa în nume propriu pe cel de la care pretind întreținere (s.n.)*. În Notă, op. cit., p. 206, autorii susțin acest punct de vedere, criticând soluția instanței.

⁵⁸²Tribunalul Județean Constanța, decizia civilă nr. 798 din 2 septembrie 1987, în R.R.D. nr. 5/1988, p. 75

⁵⁸³Nu de eroare este vorba, ci de intenția de a gera interesele minorului.

Secțiunea a III-a
MINORITATEA ȘI OBLIGAȚIA DE ÎNTREȚINERE.
ALTE OBLIGAȚII REGLEMENTATE.

Este o realitate faptul că minoritatea se bucură de o protecție juridică aparte. Lipsa de maturitate fizică și intelectuală a minorului îl îndreptățește pe deplin la un regim preferențial. În acest context, în sistemul nostru este reglementat dreptul la întreținere al unor minori față de persoane de care nu sunt legați prin rudenie firească sau prin adopție. Rațiunea unei astfel de reglementări se găsește în ideea protejării deosebite a intereselor minorului. Există trei astfel de situații reglementate în art. 87, 88 și 96 C.fam. pe care le vom analiza în continuare.

1. Minorul la a cărui întreținere a contribuit soțul părintelui firesc

Reglementare. Art. 87 alin. 1 C.fam. dispune: "Soțul care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț este obligat să continue a da întreținere copilului cât timp acesta este minor, însă numai dacă părinții săi firești au murit, sunt dispăruți ori sunt în nevoie".

În literatura de specialitate⁵⁸⁴ s-a arătat că această obligație prezintă următoarele elemente de specificitate:

a) Obligația este o continuare a contribuției pe care soțul a prestat-o până în acel moment copilului celuilalt soț.

Pentru a fi obligat *să continue a da întreținere* părintele vitreg trebuie să fi participat efectiv la întreținerea minorului alături de soțul său. Ajutorul său trebuie dovedit, nu se prezumă. Sarcina probei incumbă minorului care reclamă această întreținere. Împrejurarea că minorul a locuit împreună cu părintele său firesc și cu soțul acestuia nu implică automat îndeplinirea acestei condiții, dacă soțul numai "*a tolerat*" această conviețuire. Îndeplinirea acestei condiții

---

⁵⁸⁴Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 252; N. Surdulescu, Obligația de întreținere între soț și copilul celuilalt soț, în J. N., nr. 10/1965, p. 92 -97; T.R. Popescu, op. cit., p. 243; I.P. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 113-114, nr. 67; I.P. Filipescu, op. cit., p.475- 476.

presupune mai mult decât "*o tolerare*", presupune *un angajament* al soțului în acest sens. Dacă soțul părintelui său nu contribuise cu nimic la întreținerea copilului, acesta din urmă nu este îndreptățit la întreținere⁵⁸⁵.

b) Obligația este subsidiară, în sensul că soțul este obligat să continue prestarea întreținerii numai în cazul în care părinții firești ai copilului au murit, sunt dispăruți ori în nevoie.

Împrejurarea că părinții firești ai copilului au murit, sunt dispăruți ori în nevoie trebuie dovedită de reclamant. Considerăm că starea de nevoie a părinților firești trebuie analizată după principiile generale și conținutul acestei noțiuni în materia întreținerii legale. Într-o speță, instanța a decis⁵⁸⁶ că din moment ce se constată că situația materială a soției este precară și fiicele acesteia din prima căsătorie sunt puse în situația de a primi mâncare de la vecini, soțul din a doua căsătorie trebuie să fie obligat să contribuie la întreținerea acestor copii, față de faptul că a contribuit și anterior.

Părintele vitreg datorează această întreținere după părinții firești, însă înaintea altor persoane care sunt obligate la întreținere după părinți, cum sunt frații și surorile sau ceilalți ascendenți.

c) Obligația de întreținere există numai pe timpul în care copilul este minor. Din momentul ajungerii la majorat, pierde dreptul la întreținere față de soțul părintelui său. El poate cere întreținere în condițiile dreptului comun de la celelalte persoane obligate la întreținere. Minora care s-a căsătorit, și care a dobândit capacitate deplină de exercițiu, pierde acest drept din momentul încheierii căsătoriei.

Instanța care constată că sunt întrunite toate condițiile menționate, va decide în sensul obligării soțului părintelui firesc la întreținerea minorului, obligația astfel reglementată având un caracter imperativ⁵⁸⁷.

Obligația devine reciprocă. Această obligație este, de regulă, unilaterală. Ea devine reciprocă, în sensul că și soțul care a întreținut copilul celuilalt soț în

---

⁵⁸⁵T.R. Popescu, op. cit., p. 243, nr. 594.

⁵⁸⁶Tribunalul reg. Cluj, col. III, dec. nr. 1003 din 29 septembrie 1961 citată de Sc. Șerbănescu, op. cit., p.253, nr.1.

⁵⁸⁷I.P.Filipescu, op. cit., p. 476; Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 252.

condițiile menționate poate cere întreținere de la acest copil, dacă a fost acordată timp de 10 ani.

Potrivit art. 87 alin. 2 C.fam. "Copilul va putea fi obligat să dea întreținere celui care l-a întreținut *timp de zece ani*, astfel cum s-a arătat în aliniatul precedent (s.n.)".

Pentru a primi întreținere de la copilul soțului său, căruia i-a acordat întreținere, soțul trebuie să îndeplinească, în primul rând, condițiile generale ale obligației legale de întreținere: starea de nevoie și posibilitatea copilului de a susține întreținere, dar și condiții speciale, prevăzute de lege numai pentru această obligație de întreținere.

În primul rând, *soțul trebuie să fi întreținut copilul celuilalt soț singur, efectiv, și din mijloace proprii timp de zece ani.*

Termenul de zece ani începe să curgă din momentul în care debitorul *a continuat* să acorde întreținere copilului; acesta poate să fie momentul când părinții copilului au murit, ori când a murit ultimul părinte, când au dispărut sau, când aceștia fiind în nevoie, soțul a continuat sau a fost obligat să continue a-l întreține pe copil. Se observă că există ipoteze în care momentul de început poate fi stabilit cu exactitate, cum ar fi momentul morții constatată fizic sau al hotărârii judecătorești declarative de moarte, ori al dispariției, ori cel în care instanța la obligat în acest sens. Există însă și situații în care pot să apară dificultăți cu privire la acest moment, cum ar fi cea în care părinții firești ai copilului se află în nevoie iar debitorul continuă de bunăvoie să-l întrețină. În acest caz, ca de altfel și în celelalte, acest fapt poate fi dovedit cu orice mijloc de probă.

Fiind un termen socotit pe ani el se socotește împlinit în ziua corespunzătoare din ultimul an.

Se pune problema dacă timpul în care soțul părintelui firesc a contribuit la întreținerea minorului se are în vedere la calculatea termenului de zece ani, ori se ține seama numai de perioada care a început odată cu metamorfozarea simplei contribuții într-o veritabilă obligație legală de întreținere; se are în vedere și perioada când l-a sprijinit pe părintele firesc ori numai cea în care a

susținut singur întreținerea copilului. Jurisprudența⁵⁸⁸ și literatura de specialitate⁵⁸⁹ au răspuns în sensul că soțul trebuie să asigure singur, efectiv, și cu mijloace proprii timp de zece ani această întreținere. Într-adevăr, o interpretare gramaticală, logică și sistematică a dispozițiilor art. 87 alin. 1 și 2 C.fam. ne conduce la această concluzie: art. 87 alin 2 folosește termenii "*celui care l-a întreținut*", iar alin. 1 face distincție între contribuția la întreținere - *soțul care a contribuit la întreținerea celuilalt soț*- și obligația de întreținere propriu-zisă - *a da întreținere*, așa încât soluția corectă este în sensul menționat⁵⁹⁰.

Este adevărat că motive de echitate pot pleda pentru soluția în care timpul cât a contribuit la întreținere alături de soțul său, părintele firească al copilului, să fie cuprins *de lege ferenda* în termenul de zece ani⁵⁹¹.

Pe de altă parte, soțul are dreptul la această întreținere indiferent dacă are sau nu copii firești. Soluția se impune datorită faptului că lege nu distinge în acest sens. Problema care se poate pune este aceea a ordinii în care se datorează întreținerea în situația în care creditorul are și copii firești sau adoptați. O interpretare sistematică a art. 87 alin. 2 și art. 89 lit. b C.fam. ne duce la concluzia că soțul trebuie să ceară întreținere, în primul rând, de la copiii săi firești sau adoptați, și, ulterior, de la copilul celuilalt soț întreținut cel puțin zece ani⁵⁹².

Copilul debitor datorează această întreținere, de principiu, indiferent dacă este minor sau major⁵⁹³, de vreme ce legea nu distinge în acest sens, iar *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*. Pentru că legea folosește

---

⁵⁸⁸Tribunalul Județean Dolj, dec. civ. nr. 44 din 23 ianuarie 1981 și Tribunalul Județean Dâmbovița, dec. civ. nr. 498 din 17 mai 1980, în R.R.D. nr. 12/1981, p. 68-71, cu nota II, aprobativă, Vasile Prelipceanu.

⁵⁸⁹I. Dogaru, op. cit., p. 189 -190; I. Dogaru, I.P.Filipescu, op.cit., p. 114; I.P. Filipesu, op. cit., p. 476.

⁵⁹⁰În sens contrar, N. Șchiopu, Păun Gh. Armașu, nota I, critică, în R,R,D., nr. 12/1981, p. 71-72; N. Surdulescu, op. cit., p. 95 - 96.

⁵⁹¹În sensul propunerii de lege ferenda ca în intervalul de zece ani să se ia în considerare și perioada în care soțul a contribuit împreună cu celălalt soț la întreținerea copilului acestuia și ca să nu existe o ordine de preferință în care se datorează întreținerea de către copiii firești și ai celuilalt soț, în R.R.D. nr. 12/1981, nota redacției, p. 74.

⁵⁹²I. Dogaru, op. cit., p. 57.

⁵⁹³În sens contrar, Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 253.

termenul "copilul" s-ar putea înțelege că este vorba numai de minor, ceea ce este exclus, întrucât *a fortiori* majorul întreținut în astfel de condiții este obligat a-l întreține pe părintele său vitreg.

2. Minorul luat spre creștere fără îndeplinirea formelor legale cerute pentru adopție

Reglementare. Potrivit art. art. 88 C.fam. "Cel care a luat un copil pentru a-l crește, fără a întocmi formele cerute pentru adopție, are obligația să-l întrețină cât timp copilul este minor, însă numai dacă părinții firești au murit, sunt dispăruți ori sunt în nevoie".

Rațiunea acestei reglementări constă în ideea de a-l proteja pe copilul care nu beneficiază de statutul legal al unui adoptat, deși se află în situația de fapt a unui adoptat, pentru că, din diverse motive, formalitățile cerute de lege nu au fost îndeplinite.

Debitorul acestei obligații de întreținere este chiar persoana care l-a luat pe copil spre creștere. Obligația prezintă următoarele elemente de specificitate⁵⁹⁴:

a) Este condiționată de faptul luării copilului spre creștere, fără îndeplinirea formelor cerute pentru adopție. Fiind o stare de fapt această condiție se dovedește cu orice mijloc de probă. Trebuie însă să rezulte cu certitudine *dorința debitorului* de a lua copilul pentru a-l crește. Când copilul este îngrijit *fără această intenție*, ci numai, de exemplu, în baza unui acord între cei care trebuie să-l îngrijească și persoana respectivă, nu există această obligație. Astfel, copilul care este îngrijit de bunici pe perioada în care părinții săi lipsesc, nu se găsește în ipoteza prevăzută de art. 88 C.fam. Nu constituie intenție de a lua un copil spre creștere nici acceptarea, tolerarea, îngrijirii unui copil de către soț sau altă persoană care gospodărește împreună cu pârâtul. Astfel, într-o speță s-a decis⁵⁹⁵ că dacă o persoană a înfiat un copil fără știința și

---

⁵⁹⁴N. Surdulescu, Obligația de întreținere a copilului luat spre creștere fără întocmirea formelor cerute pentru înfiere, în R.R.D., nr. 8/1967, p. 93-96; Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 253; I. Dogaru, op. cit., p. 190; T.R. Popescu, op. cit., p. 243; I.P. Filipescu, op. cit., p. 477.

⁵⁹⁵Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 475/1978, în R.R.D. nr. 9/1978, p. 60.

voința soțului ei, în lipsa acestuia de la domiciliu, iar, ulterior, înfierea a fost anulată, obligația de întreținere subzistă în sarcina acelei persoane care a luat copilul spre a-l crește, dar nu și în sarcina soțului; împrejurarea că la înapoierea soțului în domiciliu a găsit copilul aici și nu s-a opus ca soția să-l întrețină pe copil ori a contribuit și el la întreținere, nu este de natură să ducă la altă concluzie, *dacă el a acceptat această situație, în mod temporar, din motive umanitare.*

Pe de altă parte, de principiu, adopția trebuie să fie oricând posibilă, formele neîndeplinite putând fi oricând acoperite. Ceea ce înseamnă că această obligație nu apare între persoane între care este interzisă adopția, cum ar fi situația în care un frate îl ia spre creștere pe fratele său minor. De altfel, având în vedere situația specială în care apare obligația, fratele va putea fi obligat, însă nu în temeiul art. 88, ci al art. 86 C.fam.

Legea nu impune vreo condiție în legătură cu perioada cât a stat efectiv copilul la cel care l-a luat spre creștere, determinantă fiind, după cum am arătat, intenția de a-l lua spre creștere. Această obligație este unilaterală, fiind exclusă posibilitatea reciprocității.

Chiar dacă legea folosește forma de singular "cel care", considerăm că dacă minorul este luat spre creștere de două persoane, acestea vor fi obligate să-i asigure această întreținere.

b) Obligația este subsidiară, în sensul că este datorată numai dacă părinții firești ai copilului au murit, sunt dispăruți sau în nevoie. Ea încetează în momentul în care părinții firești nu mai sunt în nevoie sau reappare părintele care a fost declarat dispărut.

c) Obligația este imperativă, în sensul că instanța este obligată să-l oblige pe debitor să acorde această întreținere dacă sunt îndeplinite condițiile menționate.

Trebuie observat faptul că la adoptarea acestei norme juridice s-a avut în vedere o anumită reglementare a adopției, existentă la acel moment. În prezent, față de noile reglementări în materia adopției din țara noastră, precum și cele din materia copilului aflat în dificultate, aplicabilitatea art. 88 C.fam. trebuie

analizată și funcție de aceste reglementări. Este vorba de Ordonanța de urgență nr. 25/1997 cu privire la adopție și Legea nr. 87/1998 pentru aprobarea acesteia, precum și de Ordonanța de urgență nr. 26/1997 privind protecția copilului aflat în dificultate și Legea nr. 108/ 1998 pentru aprobarea acesteia.

În acest context legislativ, credem că nu pot fi considerați debitori ai obligației de întreținere reglementată de art. 88 C.fam. acei care au primit un copil în condițiile acestor norme speciale. Este vorba de:

- persoanele cărora le-a fost încredințat copilul în vederea adopției potrivit art. 9 din Ordonanța de urgență nr. 25/1997. Această încredințare făcută de Comisia de protecție a copilului este o condiție pentru încheierea adopției⁵⁹⁶, neputând fi considerată o luare spre creștere fără îndeplinire formelor pentru adopție. În această perioadă, de minimum trei luni, copilul are un statut aparte fiind suravegheat îndeaproape de organe abilitate.

- persoanele care au primit copilul față de care s-a luat una din măsurile de protecție prevăzute de art. 7 din Ordonanța nr. 26/1997, cum ar fi: lit. a - încredințarea copilului unei familii sau unei persoane; lit. c - încredințarea copilului în vederea adopției; lit. d - plasamentul copilului la o familie sau la o persoană; lit. f - plasamentul copilului în regim de urgență.

Potrivit art. 20 din această ordonanță, așa cum a fost modificat prin legea pentru aprobare(art.I pct. 12), pentru fiecare copil încredințat sau dat în plasament *se acordă o alocație lunară de întreținere în cuantum de 300.000 lei*, care se indexează prin hotărâre de Guvern. Deci, situația acestor copii nu este ce avută în vedere la adoptarea art. 88 C.fam.

În nici un caz persoanele care au obținut atestatul de *asistent maternal* profesionist⁵⁹⁷ din partea Comisiei pentru protecția copilului, și care primesc copii potrivit acestor dispoziții speciale, pentru a beneficia de drepturile bănești prevăzute, iar nu cu intenție de *a-i lua spre creștere(art.88 C.fam.)*, ceea ce nu înseamnă că nu se ocupă de îngrijirea acestor copii, nu pot fi considerate

---

⁵⁹⁶I. P. Filipescu, Adopția și protecția copilului aflat în dificultate, op. cit., p.24- 27.

⁵⁹⁷Cu privire la statutul legal al acestor persoane, vezi Ion Traian Ștefănescu, Statutul legal al asistentului maternal profesionist, în D., nr. 9/1998, p. 11-17.

debitori ai obligației de întreținere prevăzută de art. 88 C.fam.

3. Minorul care primește întreținere de la moștenitorul persoane care a fost obligată să-l întrețină sau care i-a dat întreținere fără a avea o obligația legală în acest sens

Reglementare. Potrivit art. 96 C. fam.: "Moștenitorul persoanei care a fost obligat la întreținerea unui minor sau care i-a dat întreținerea fără a avea obligația legală este ținut, în măsura valorii bunurilor moștenite, să continue întreținerea, dacă părinții minorului au murit, sunt dispăruți sau sunt în nevoie, însă numai cât timp cel întreținut este minor.

În cazul în care sunt mai mulți moștenitori, obligația este solidară, fiecare dintre ei contribuind proporțional cu valoarea bunurilor moștenite".

Debitorul obligației. Obligația revine moștenitorului universal sau cu titlu universal. Nu se distinge între moștenitorul legal sau cel testamentar, fiecare având această obligație⁵⁹⁸. Dacă moștenitorul testamentar este beneficiarul unui legat cu sarcină, iar sarcina constă în acordarea întreținerii unui minor, el va acorda această întreținere executând sarcina, deci, în temeiul legatului, nu în temeiul art. 96 C.fam.

Legea prevede două ipoteze în care moștenitorii pot fi constrânși să continue obligația de întreținere a autorului lor față de minor:

- autorul a fost obligat la întreținerea minorului
- autorul a acordat întreținere în fapt, fără să fi avut această obligație legală.

În prima ipoteză este vorba de persoana care a fost obligată față de minor la întreținere. Problema care se pune constă în a stabili ce se înțelege, în această normă juridică specială, prin "*persoana care a fost obligată față de minor la*

---

⁵⁹⁸În dreptul francez art. 207 -1 C.civ. obligă moștenitorii soțului predecedat să-l întrețină pe soțul supraviețuitor în anumite condiții; alin. 2 al acestui articol îi obligă în mod expres la această întreținere și pe legatarii cu titlu particular, în funcție de emolumentul lor, dacă întreținerea acordată de moștenitorii universali sau cu titlu universală este insuficientă. Este respectată eventuala dorință a testatorului cu privire la preferința anumitor legate (art. 927 C.civ. fr.). *De lege ferenda* o astfel de soluție, a obligării moștenitorilor cu titlu particular la întreținerea minorului, poate fi luată în discuție, pentru a înlătura eventualele fraude la lege.

întreținere". A stabili, altfel zis, domeniul de aplicație al acestei dispoziții legale.

O anumită dificultate în soluționarea acestei chestiuni apare atunci când, pornind de la împrejurarea că, în general, există mai multe izvoare generatoare de obligații, și observând că textul legal vorbește de persoana care "*a fost obligată*", fără a puncta aspectul izvorului acestei obligații, am putea spune că este vorba de cel care a fost obligat la întreținere, indiferent dacă obligația lui izvorăște din lege, fapt ilicit cauzator de prejudicii, act juridic civil, ș.a. Considerăm că soluția comportă unele nuanțări pe care vom încerca să le surprindem în continuare, subliniind aplicabilitatea specială a acestei norme.

În primul rând, dacă autorul a fost obligat la întreținere, pentru că în urma unei *fapte ilicite* a cauzat moartea întreținătorului legal al minorului, moștenitorul său va prelua această obligație ca efect al transmiterii pasivului succesoral⁵⁹⁹, ca o sarcină a moștenirii, nu în temeiul art. 96 C.fam. În contextul răspunderii civile delictuale, persoana răspunzătoare (și moștenitorii săi în continuare) este obligată să despăgubească, sub formă de prestații periodice, pe cei ce aveau dreptul la întreținere de la victimă sau care se găseau în întreținerea de fapt a acesteia⁶⁰⁰. Aceste despăgubiri se vor acorda de la data decesului victimei, deci a susuținătorului, și nu numai de la data introducerii acțiunii în justiție⁶⁰¹, așa cum se datorează pensia de întreținere. Prestațiile datorate astfel pot fi primite de copil și după majorat, dacă se află în continuarea studiilor, aplicându-se în materia răspunderii civile delictuale, prin analogie, principiile aplicabile obligației legale de întreținere din dreptul familiei⁶⁰².

Trebuie să ținem seama și de faptul că, practic, soluția articolului 96 C.fam. reia în această materie principiile generale din domeniul transmiterii

---

⁵⁹⁹Pentru transmiterea pasivului succesoral, Mihail Eliescu, Curs de succesiuni, Editura Humanitas, București, 1997, p. 370-375.

⁶⁰⁰Tribunalul Suprem, în complet de 7 judecători, dec. nr. 81/1986, în R.R.D. nr. 6/1987, p. 74; idem, dec. nr. 251/1987, în R.R.D. nr. 1/1988, p. 71; Curtea Supremă de Justiție, secția civ., dec. nr. 251/1992 și dec. nr. 1146/1992, în D. nr. 12/1992, p. 88 - 89.

⁶⁰¹ribunalul Suprem, secția civ., dec. nr. 1103/1988, în R.R.D. nr. 9/1989, p. 65 -66; C. Stătescu, C. Bârsan, Drept civil Teoria generală a obligațiilor, Editura ALL, București, 1995, p. 158; Liviu Pop, Drept civil, Teoria generală a obligațiilor, Editura Fundației Chemarea, Iași, 1998, p. 314- 315, nr. 11.

⁶⁰²C. Stătescu, C. Bârsan, op. cit., p. 157

pasivului succesoral (art. 774 C.civ.).

În acest context, edictarea unei norme juridice speciale care să ofere aceeași soluție ca norma generală ar părea inutilă. Împrejurarea că art. 96 alin 2 C.fam. dispune în situația în care sunt mai mulți moștenitori, că ei sunt obligați solidar, iar în materia succesorală obligațiile se transmit divizibil, nu este suficientă pentru a înlătura critica inutilității.

Mai mult, chiar în interesul minorului, iar acest interes este un reper fundamental unanim acceptat și consacrat de lege (art. 1 alin. 4 și art. 97 alin. ultim C.fam.), în situația unui fapt ilicit soluția trebuie dată potrivit dreptului comun, de vreme ce despăgubirile civile trebuie să acopere integral prejudiciul, vor fi acordate de la decesul întreținătorului- victimă și pot fi acordate până la terminarea studiilor, aspecte care în materia întreținerii sunt soluționate diferit.

Deci, dacă *de cujus a fost obligat* la întreținere față de minor în urma unui *fapt ilicit*, cel puțin în situația unui fapt ilicit de natura celui analizat de noi, moștenitorul său va fi obligat să continue întreținerea potrivit dreptului comun, nu în temeiul art. 96 C.fam.; norma specială își poate recapăta aplicabilitatea în situația în care există mai mulți moștenitori, pentru a declara obligația lor solidară. Subliniem că, deși s-ar părea că este încălcată o regulă elementară a interpretării sistematice a legii care trebuie să țină seama de raportul dintre legea generală și legea specială - *specialia generalibus derogant, generalia specialibus non derogant*, nu se întâmplă acest lucru. Încălcarea este numai aparentă, întrucât aici nu este vorba de un concurs între o normă specială și una generală, de vreme ce domeniul de aplicație al normei speciale nu include ipoteza pentru care a fost edictată norma generală; deci, nu se încalcă principiul aplicabilității legii speciale cu prioritate față de legea generală.

În continuare, dacă autorul *a fost obligat* la întreținere pentru că avea obligația legală potrivit art. 86 și urm. C.fam. obligația sa încetează la decesul său, potrivit regulilor generale, iar moștenitorul său nu va fi obligat să continue această întreținere. Acest moștenitor poate fi obligat numai în condițiile dreptului comun, nu în temeiul art. 96 C.fam. Este evident, credem, că nu putem lua în considerare această ipoteză când vorbim de sfera de aplicabilitate a

normei analizate.

În fine, dacă autorul s-a obligat printr-o manifestare de voință expresă, printr-un *act juridic civil*, să-l întrețină pe minor (cum ar fi o stipulație pentru altul în care terțul beneficiar este minorul), moștenitorul său este obligat să continue întreținerea, în lipsa unei clauze cotrare sau a unui contract *intuitu-personae*, în temeiul calității de succesor, știut fiind faptul că, din momentul deschiderii succesiunii, contractele încheiate de părți își stămută toate efectele asupra succesorilor universali sau cu titlu universal. Moștenitorul își însușește toate efectele contractului, inclusiv obligația de întreținere a minorului. De altfel, legea are în vedere "moștenitorul persoanei care *a fost obligată*", așa încât am putea înlătura *de plano* situația în care persoana *s-a obligat singură* printr-un act expres. În acest context, analizarea valabilității clauzei, dintr-un astfel de act, prin care părțile prevăd netransmisibilitatea obligației de întreținere față de moștenitorii debitorului, când creditorul este minor, din perspectiva faptului că dispozițiile art. 96 C.fam. sunt imperative, devine lipsită de interes.

În concluzie, în prima ipoteză a art. 96 C.fam. se are în vedere persoana care a fost obligată prin hotărâre judecătorească definitivă la întreținerea unui minor, în alte situații decât cele analizate, cum ar fi cele prevăzute de art. 87 și 88 C.fam.

În a doua ipoteză, autorul trebuie să fi asigurat întreținere în fapt fără a avea această obligație. Acordarea întreținerii este o chestiune de fapt care va fi dovedită cu orice mijloc de probă. Considerăm că întreținerea trebuie să fi avut un *caracter de stabilitate*, adică să fi fost susținută de autor în mod continuu, cum de altfel presupune această noțiune; acordarea ocazională a unor ajutoare nu poate fi interpretată în sensul că autorul *i-a dat întreținere* minorului. Pot fi în această situație cei care au asigurat întreținere benevol în ipotezele prevăzute de art. 87 și 88 C.fam., fără a fi obligați printr-o hotărâre judecătorească să execute aceste obligații. Cu toate acestea, art. 88 C.fam. și această ipoteză a art. 96 C.fam. nu se referă strict la aceeași situație. Dacă primul cere *intenția de a lua spre creștere un copil*, cel de-al doilea cere numai *acordarea în fapt a*

întreținerii. Ultimul poate avea o sferă de aplicabilitate practică mai mare.

În literatura de specialitate s-a susținut opinia⁶⁰³ potrivit căreia această obligație este mai degrabă o sarcină succesorală prevăzută de lege, căreia i se aplică, în raport cu finalitatea pe care o are, unele reguli din materia *întreținerii*.

Obligația de *întreținere* a moștenitorului se datorează în funcție de nevoia minorului fără a depăși valoarea bunurilor moștenite. Moștenitorul va plăti această *întreținere* numai în limita activului succesoral, iar dacă sunt mai mulți moștenitori, fiecare proporțional cu cota sa din moștenire; este o aplicare a principilui reglementat de art. 777 C.civ. Obligația este în acest caz solidară, aplicându-se prevederile art. 1039 și urm. C.civ. Moștenitorul care a plătit *întreținerea* are acțiune în regres împotriva celorlalți moștenitori.

Având în vedere că *întinderea* obligației este limitată la valoarea bunurilor moștenite și faptul că la o acceptare pur și simplă a moștenirii operează o confuziune a patrimoniului autorului cu patrimoniul moștenitorilor, în interesul minorului considerăm că ar fi utilă inventarierea bunurilor lăsate de defunct. Chiar dacă în această situație legea nu prevede acceptarea moștenirii sub beneficiu de inventar (art. 704 și urm C.Civ.), în interesul minorului, autoritatea tutelară ar putea să ceară separația de patrimonii (art. 781 C.civ.). *De lege ferenda*, în această situație poate fi instituită numai varianta acceptării moștenirii sub beneficiu de inventar. Oricum, dacă moștenitorul acceptă moștenirea pur și simplu, el își asumă riscul de a răspunde pentru *întreținerea* minorului chiar *ultra vires hereditatis*, pentru că dacă apar dubii cu privire la existența unor bunuri succesoriale, în prezent, credem că ele vor fi considerate mai degrabă că au existat, decât că nu au existat, sau că aparțin moștenirii, decât că nu aparțin.

De principiu, și în ipoteza art. 96 C.fam. *întreținerea* se datorează din momentul introducerii acțiunii. Față de situația în care se află minorul, i se va institui un curator special. Având în vedere că moștenitorul are un termen de 6 luni în care poate să accepte moștenirea, dacă minorul solicită *întreținere* în acest termen, moștenitorul va fi obligat să se decidă cu privire la acceptarea

sau refuzarea moștenirii. Pentru a evita tergiversarea cauzei, instanța îl poate oblliga și prin ordonanță președințială la o pensie în favoarea minorului.

Moștenitorul care a acceptat moștenirea este obligat să acorde această întreținere în măsura valorii bunurilor pe care le-a primit efectiv din moștenire, după ce a fost achitat pasivul succesoral.

O problemă care poate să apară este aceea în care moștenitorul este și el la rândul său minor. Acceptarea moștenirii se va face în acest caz sub beneficiu de inventar în favoarea minorului debitor al întreținerii⁶⁰⁴. Aspectul care ne interesează este în ce măsură mai datorează el întreținere dacă se află în nevoie, iar bunurile moștenite abia susțin întreținerea sa. Legea nu distinge între moștenitorul minor și cel major, așa încât *ad aperturam libri* și minorul datorează această întreținere. Dacă obligația prevăzută de art. 96 C.fam. este considerată o sarcină succesorală, această distincție este irelevantă, moștenitorul fiind ținut indiferent de vârsta sa să execute aceste datorii. Dacă ea este considerată, cum este firesc, o obligație de întreținere, cu specificitatea pe care o are, atunci minorul care este moștenitor în aceste condiții nu poate fi îndatorat la întreținere, fiind în imposibilitate de a susține această obligație.

Și această obligație este subsidiară, moștenitorul având obligația de întreținere numai dacă părinții firești ai minorului au murit, sunt dispăruți ori în nevoie. Obligația încetează la majoratul creditorului sau în momentul epuizării bunurilor moștenite. Dacă sunt îndeplinite condițiile generale și cele speciale, instanța va pronunța o hotărâre de condamnarea moștenitorului la întreținere, întrucât obligația are un caracter imperativ⁶⁰⁵.

---

⁶⁰³ Al. Lesviodax, op. cit., p. 172, nr. 147.

⁶⁰⁴ Art. 19 din Decretul nr. 32/1954.

⁶⁰⁵ I.P. Filipescu, op. cit., p. 478; Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 273, nr. 1.

Secțiunea a IV-a

OBLIGAȚIA DE ÎNTREȚINERE ÎNTRE COLATERALI

1. Reglementare

Codul civil. Codul civil român nu a reglementat obligația de întreținere între colaterali. Nici rudele colaterale în cel mai apropiat grad nu erau obligate la întreținere; frații și surorile nu aveau obligația reciprocă de a se ajuta în caz de nevoie. Dacă ținem seama de împrejurarea că era reglamantată întreținerea între rude mai îndepărtate, cum este cazul obligației între gineri și nurori, pe de o parte, și socri, pe de altă parte, această atitudine a legiuitorului pare inexplicabilă. Pe de altă parte, având în vedere că această chestiune avea aceeași soluție și în Codul civil francez, și cunoscut fiind faptul că legislația noastră civilă este de inspirație franceză, s-ar putea găsi o explicație. Trebuie spus că literatura juridică franceză a criticat absența obligației de întreținere între colaterali. S-a arătat că diferența de tratament dintre rudele directe și cele colaterale s-ar putea baza pe ideea că acestea din urmă nu au primit viață unele de la altele. Însă acest motiv nu este decisiv. Obligația alimentară nu este fondată pe această idee puțin îngustă, că noi trebuie să conservăm viața celor care ne-au dat-o sau care au primit-o de la noi, ci pe existența unei obligații de asistență mutuală între persoanele care sunt apropiate. În acest context, sistemul francez în care se datorează alimente soacrei, în timp ce nu se datorează fratelui, este universal criticat⁶⁰⁶. Oricum, nereglementarea alimentelor între frați a fost viu criticată de doctrină⁶⁰⁷. S-a considerat, pe bună dreptate, că a fost ignorată organizarea familiei românești, tradiția de solidaritate ce caracterizează dintotdeauna familia noastră⁶⁰⁸.

Codul familiei. În prezent, obligația legală de întreținere este reglementată între rudele colaterale de gradul al doilea. Astfel, potrivit art. 86

---

⁶⁰⁶Marcel Planiol, *Traite elementaire de droit civil*, Librairie generale de droit & de jurisprudence, Paris,

1911, vol. I, p. 234, nr. 661 "Absence de dette alimentaire entre collateraux".

⁶⁰⁷G. Plastara, op. cit., p. 425; C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., vol. I, p. 556.

alin. 1 C.fam. "Obligația legală de întreținere există între... frați și surori", iar potrivit art. 89 lit. d C.fam. "frații își datorează întreținerea după părinți, însă înaintea bunicilor".

2. Aspecte particulare

Trebuie spus că și în perioada aplicării Codului civil, în condițiile în care legea nu impunea întreținerea între colaterali, s-a pus problema dacă între frați și surori există o obligație naturală de întreținere. Chestiunea a primit soluții diferite. În primul rând, având în vedere puternica legătură dintre aceste persoane s-a considerat că există o obligație naturală⁶⁰⁹. Pe de altă parte, s-a considerat că nu există nici măcar o obligație naturală⁶¹⁰.

S-a considerat⁶¹¹ că persoana, care presta întreținere fratelui sau surorii sale îndeplinea o obligație naturală. Ea nu putea fi constrânsă printr-o acțiune în justiție, dar, din moment ce a prestat-o voluntar, nu va putea cere restituire cheltuielilor făcute, deoarece a săvârșit o plată valabilă, a executat o obligație veritabilă.

În prezent, stabilirea ordinii în care se datorează întreținerea între frați, imediat după părinți, înaintea celorlalte persoane legate prin rudenie directă, reflectă tocmai afinitatea puternică dintre aceștia.

În situația adopției, având în vedere că în prezent este reglementată numai adopția cu efecte depline, adoptatul devine frate cu copilul firesc al adoptatorului, și, între ei, va exista obligația de întreținere că și între frații firești. Nu mai există această obligație juridică după desfacerea sau desființarea adopției.

Probleme speciale pot să apară în situația în care fratele creditor al întreținerii este minor. Având în vedere protecția specială de care se bucură minorul și de regimul special al întreținerii datorate acestuia se pot pune următoarele probleme:

---

⁶⁰⁸I. Dogaru, op. cit., p. 208.

⁶⁰⁹M. Stătescu, op. cit., p. 71 și urm. și autorii acolo citați.

⁶¹⁰Jurisprudența Generală, 1932, p. 1223, soluția Tribunalului Iași, secția a II-a, din 13 iulie 1932.

⁶¹¹I. Dogaru, op. cit., p. 208.

- minorul are dreptul la întreținere de la fratele său în condițiile speciale ale art. 86 ali. 3 C.fam.; beneficiază el și în această situație de dispensa firească de a dovedi incapacitatea sa de muncă sau trebuie să dovedească acest lucru, prezumția că orice minor se află în incapacitate de a munci, nefiind aplicabilă în speță?

- minorul va primi întreținere de la fratele său într-un quantum care să satisfacă și cheltuielile privitoare la instrucția sa, ori numai cele necesare unui trai decent?

Am arătat deja că în literatura juridică au fost date soluții divergente. În ceea ce ne privește considerăm că răspunsul trebuie să fie în ambele cazuri afirmativ. Fratele minor trebuie să primească întreținere fără a fi obligat să dovedească incapacitatea lui fizică de a munci. Această soluție se impune, având în vedere modul nostru de a vedea condiționarea întreținerii de incapacitatea de a munci și din sensul larg în care trebuie interpretată această noțiune.

Pe de altă parte, fratele minor trebuie să primească întreținere într-un quantum care să țină seama de toate nevoile sale. Or, în cazul minorului nevoia de educare și instrucție este primordială. Considerăm că argumentul potrivit căruia numai părinții trebuie să acopere cheltuielile de educație și pregătire profesională a copiilor nu este suficient de puternic pentru a impune o altă soluție.

În dreptul comparat, există norme care impun o astfel de soluție. Astfel, art. 439 din Codul civil italian după ce stabilește regula potrivit căreia fratele este obligat să asigure numai un strict necesar, arată că în situația unui minor, dacă debitorul are posibilității materiale, va fi obligat să acopere și cheltuielile privind educația și instrucția creditorului.

Sigur, nu este vorba de "preluarea" obligației părintești de educare a copilului de către frate, ci de asigurarea unui suport material necesar continuării instruirii și pregătirii profesionale a minorului aflat în nevoie, în virtutea promovării unor strânse legături între aceste persoane.

CAPITOLUL V

EXECUTAREA OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE

1. Obiectul obligației legale de întreținere

Conținutul raportului juridic de întreținere legală cuprinde în latura sa activă dreptul creditorului de a pretinde furnizarea mijloacelor de trai, iar în latura sa pasivă obligația debitorului de a asigura aceste mijloace pentru a-l ajuta pe creditor să depășească starea de indigență. Obiectul raportului juridic menționat constă în prestațiile la care debitorul întreținerii este obligat. În fine, obiectul obligației⁶¹² de întreținere include tot ceea ce este necesar traiului creditorului.

După cum am arătat la începutul acestei lucrări, obligația de întreținere cuprinde acele bunuri indispensabile vieții, destinate să acopere *nevoile primare*; este vorba de alimente, locuință, îmbrăcăminte, medicamente, etc. În continuare însă, în condițiile societății moderne, întreținerea trebuie să conțină și elemente de ordin spiritual⁶¹³, privind dezvoltarea celor aflați în nevoie, cum ar fi abonamentul la ziar, radio ori satisfacerea intereselor spirituale prin alte mijloace în raport de nevoile creditorului întreținerii⁶¹⁴.

Se poate spune că obiectul întreținerii este o *noțiune dinamică*, care variază în funcție de nevoile și statutul social al creditorului și debitorului, de nivelul de dezvoltare și de statutul familiei și, nu în ultimul rând, de nivelul general de trai, ca standard de viață avut în vedere la un moment dat în analiza obiectului întreținerii.

Pornind de la unitatea familiei ca reper fundamental al instituției întreținerii legale, putem spune că obiectul întreținerii pornește de la *un nivel minim* - cel necesar pentru acoperirea nevoilor primare, către *un nivel maxim*,

---

⁶¹²Pentru delimitarea noțiunilor de obiect al actului juridic civil, obiectul raportului juridic, obiectul obligației și obiectul prestației, precum și interdependența dintre ele, I. Dogaru, Elementele dreptului civil, op. cit., p. 174

⁶¹³I. P. Filipescu, op. cit., p. 478.

⁶¹⁴Al. Lesviodax, op. cit., p. 64-65.

care va acoperi toate nevoile creditorului, materiale și spirituale. Acest nivel maxim nu poate depăși, de principiu, standardul de viață actual al debitorului, pentru că nimeni nu poate fi obligat să asigure altuia un confort pe care el nu îl are⁶¹⁵.

În situația în care întreținerea este datorată de părinți copiilor lor minori, ori copilului aflat în continuarea studiilor după majorat, obiectul obligației de întreținere este mai complex, mai larg, pentru că vor fi incluse și cheltuielile legate de educare, învățătura și pregătirea profesională a acestuia⁶¹⁶, potrivit art. 101 și 107 C.fam.

Obligația de întreținere nu obligă, de principiu, la plata datoriilor făcute de creditor⁶¹⁷. Soluția afirmativă ar putea fi luată în discuție numai în situația în care debitorul nu execută cu rea-credință la timp obligația de întreținere⁶¹⁸, iar creditorul este pus în situația de a se îndatora pentru a face față nevoilor sale. Datoriile făcute în aceste condiții vor fi achitate de debitorul întreținerii.

2. Cuantumul obligației de întreținere

Reglementare. Cuantumul obligației legale de întreținere este reglementat de principiu în dispozițiile art. 94 C.fam.: "Întreținerea este datorată potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui ce urmează a o plăti."

Instanța judecătorească va putea mări sau micșora obligația de întreținere sau hotărî încetarea ei, după cum se schimbă mijloacele celui care dă întreținerea sau nevoia celui ce o primește.

Când întreținerea este datorată de părinte sau de cel care adoptă, ea se stabilește până la *o pătrime* din câștigul său din muncă pentru un copil, *o treime* pentru doi copii și *o jumătate* pentru trei sau mai mulți copii". De asemenea, în situația întreținerii dintre foștii soți cuantumul acesteia poate fi stabilit, potrivit art. 41 alin. 3 C.fam. "până la o treime din venitul net din muncă al soțului

---

⁶¹⁵I. Dogaru, op. cit., p. 88.

⁶¹⁶C.Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 350, nr.955; I.P. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 51, nr. 24.

⁶¹⁷D. Alexandresco, op. cit., vol. I, p. 701, care subliniază că obligația de întreținere are ca scop asigurarea întreținerii unei persoane și nu de a o face solvabilă.

obligat la plata ei, potrivit cu nevoia celui care o cere și cu mijloacele celui ce urmează a o plăti. Această întreținere, împreună cu întreținerea datorată copiilor, nu va putea depăși jumătate din venitul net din muncă al soțului obligat la plată".

Determinare. Cuantumul obligației de întreținere se determină, potrivit dispozițiilor legale, în funcție de starea de indigență a creditorului și de mijloacele debitorului. În aceste condiții, întinderea obligației de întreținere diferă de la caz la caz, în raport de situația de fapt. Instanța de judecată va stabili *in concreto*, o pensie de întreținere al cărei quantum nu trebuie să fie atât de mare, încât să-l facă pe creditor să realizeze un profit sau să-i permită să ducă un trai mai confortabil decât debitorul, dar nici atât de mic încât creditorul aflat în nevoie să nu poată obține un minimum de mijloace necesare pentru traiul său, deși debitorul ar putea presta o întreținere mai mare⁶¹⁹.

Cuantumul pensiei de întreținere trebuie stabilit în raport cu nevoia celui care o primește, dar și cu toate mijloacele pe care cel ce urmează a o plăti le are la data judecării⁶²⁰. Aplicând acest principiu instanța noastră supremă a admis într-o speță, recursul extraordinar al procurorului general declarat împotriva unei hotărâri, considerând-o netemeinică și nelegală în legătură cu stabilirea veniturilor pârâtului ca bază de calcul a pensiei de întreținere, întrucât s-au avut în vedere numai acelea obținute de la S.R.L. Școala de șoferi unde pârâtul lucra în calitate de instructor, ignorându-se veniturile realizate de la aceeași societate, dar în calitate de asociat⁶²¹.

De principiu, criteriile pentru determinarea cuantumului obligației de întreținere se examinează la data judecării acțiunii prin care se solicită acordarea întreținerii. Aprecierea justiției cu privire la cuantumul întreținerii este într-un anume fel limitată prin texte legale în două situații: când întreținerea este datorată de către părinți sau de către adoptatori există un plafon maxim până la

---

⁶¹⁸I. P. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 52.

⁶¹⁹I. Filipescu, I. Dogaru, op. cit. p. 53.

⁶²⁰Curtea Supremă de Justiție, Decizia Secției civile nr. 625 din 10 aprilie 1990, în Probleme de drept din Deciziile Curții Supreme de justiție 1990-1992, Editura Orizonturi, București, 1993, p. 211.

⁶²¹Idem.

care se poate acorda, după cum am văzut, și, de asemenea, există o plafonare a pensiei de întreținere din venitul din muncă în raporturile dintre foștii soți (art. 41 C.fam)⁶²².

În situația copiilor care beneficiază de încredințare sau de plasament potrivit dispozițiilor legale actuale⁶²³, Comisia pentru protecția copilului care a hotărât încredințarea sau darea în plasament va stabili, dacă este cazul, contribuția lunară a părinților la întreținerea copilului, în condițiile Codului familiei, iar sumele astfel încasate se fac venit la bugetul local⁶²⁴.

Legislația familiei nu determină înțelesul noțiunii de *mijloace* ale debitorului obligației de întreținere. În literatura de specialitate s-a arătat că se impune o interpretare largă a noțiunii de mijloace⁶²⁵. Sunt incluse toate posibilitățile materiale de care dispune debitorul întreținerii. Fac parte din mijloacele debitorului, în primul rând veniturile din muncă, cum ar fi: retribuirea fixă și orice alte sume care se plătesc în virtutea raportului de muncă și au caracter de continuitate, gradațiile, sporurile de vechime, drepturile de autor convenite scriitorilor, artiștilor plastici, oamenilor de știință, inventatorilor și inovatorilor, veniturile realizate de micii meseriași sau de liber-profesioniști. Veniturile realizate din muncă vor fi avute în vedere la stabilirea cuantumului pensiei de întreținere indiferent de forma de salarizare (în acord, în regie și pe bază de tarife sau cote procentuale) sau de modalitatea de salarizare (salarizarea personalului societăților comerciale și regiilor autonome, salarizarea personalului regiilor autonome cu specific deosebit, salarizarea personalului din unitățile bugetare, salarizarea în forma "plata cu ora"⁶²⁶, salarizarea în cazul cumulului de funcții⁶²⁷, etc.). Instanța noastră supremă a stabilit⁶²⁸ că nu vor fi

---

⁶²²Potrivit art. 281 C.civ., în prezent abrogat, pensia acordată soțului nevinovat nu putea trece peste a treia parte din veniturile soțului vinovat de divorț, ceea ce constituia, de asemenea, o îngrădire a aprecierii justiției cu privire la cuantumul pensiei alimentare - C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 352, nr. 960.

⁶²³Ordonanța de urgență nr. 26/1997

⁶²⁴Art. 24 alin. 1 din Ordonanța de urgență nr. 26/1997.

⁶²⁵I.P. Filipescu, Tratat de dreptul familiei, op. cit., ediție revăzută și completată, 1999, p. 537.

⁶²⁶Reglementată prin H.G. nr. 281/1993, art. 17.

⁶²⁷Potrivit Legii nr. 2/1991 și art. 19 din H.G. nr.281/1993.

⁶²⁸Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 14 din 23 mai 1963, în C.D. 1952-1965, p. 131; idem, decizia de îndrumare nr. 4/ 1968, în C.D. 1968, p. 16.

incluse în noțiunea de mijloace, sporurile la salariul de bază care au ca scop de a da celor angajați în muncă posibilitatea de a preveni sau înlătura efectele dăunătoare pe care le au asupra organismului omenesc anumite condiții deosebite de muncă. S-a decis că indemnizația de zbor acordată piloților de avioane nu va fi avută în vedere la stabilirea cuantumului pensiei de întreținere⁶²⁹.

Sunt cuprinse în noțiunea de mijloace și veniturile asimilate cu cele din muncă, cum sunt pensiile care pot fi urmărite⁶³⁰ pentru întreținere. Nu are relevanță aici categoria de pensie de care beneficiază debitorul, toate fiind luate în calcul la stabilirea cuantumului întreținerii. Debitorul poate primi pensie pentru munca depusă și limită de vârstă, pensie pentru pierderea capacității de muncă - din cauză de accident de muncă sau boală profesională, ori în afara procesului de muncă, pensie de urmaș. Va fi luată în calcul și pensia suplimentară primită de debitor în funcție de anii de contribuție. De asemenea, interesează pensia primită de persoanele care și-a pierdut total sau parțial capacitatea de a munci, precum și de urmașii celor care au decedat ca urmare a participării la Revoluția din decembrie 1989⁶³¹.

Vor fi luate în calcul la stabilirea cuantumului pensiei de întreținere și ajutoarele pentru prevenirea îmbolnăvirilor, refacerea sau întărirea sănătății, compensația care se acordă în cazul desfacerii contractului de muncă (art. 409 C.pr.civ.). De asemenea, ajutorul de șomaj și alocația de sprijin pot fi incluse în noțiunea de mijloace, precum și ajutoarele și indemnizațiile prevăzute de Legea nr. 67/1995 privind ajutorul social.

Dimpotrivă, nu sunt incluse în această noțiune diurnele și orice indemnizații cu destinație specială, bursele de studii, ajutoarele acordate în caz de deces, pentru sarcină și lehozare, pentru îngrijirea copilului bolnav în vârstă

---

⁶²⁹Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 26/1965, cit. de Al. Lesvioldax, op. cit., p. 50, nota 4. În sens contrar, Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1045 din 16 mai 1987, în R.R.D., nr. 3/1988, p. 66, indemnizația de zbor, având caracter de retribuție, se include în retribuția medie pentru calculul pensiei de întreținere.

⁶³⁰Art. 409 C.pr.civ.

⁶³¹Potrivit Legii nr. 42/1990.

de până la doi ani⁶³².

Veniturile întâmplătoare nu se includ în noțiunea mijloacelor materiale ale debitorului, cum ar fi sumele plătite pentru orele suplimentare prestate ocazional. În situația în care debitorul prestează ore suplimentare în mod obișnuit, sumele primite vor fi incluse în noțiunea de mijloace⁶³³.

Practica judecătorească în soluționarea diferitelor spețe s-a pronunțat asupra veniturilor realizate din muncă sau cele asimilate acestora care trebuie luate în seamă la stabilirea mijloacelor debitorului întreținerii. S-a decis, *exempli gratia*, că venitul înseamnă retribuiția netă, iar din această retribuiție netă nu se scad unele rețineri provizorii făcute debitorului și nici altele făcute de acesta în vederea sporirii confortului personal, ori pentru repararea unor pagube produse prin fapta sa proprie⁶³⁴. Pornindu-se de la regula potrivit căreia veniturile debitorului sunt cele care au un caracter de continuitate s-a decis că indemnizația de parcurs primită de pârât în calitate de mecanic de locomotivă va fi luată în calcul la stabilirea pensiei⁶³⁵.

Literatura de specialitate și jurisprudența includ în veniturile din muncă alături de cele realizate din munca prestată într-o întreprindere ori societate comercială și pe cele realizate din gospodăria personală, precum și, eventual, cele realizate din alte surse, dar care au caracter de continuitate.

Vor fi incluse în noțiunea de mijloace ale debitorului întreținerii, economiile și bunurile care prisosesc și pot fi valorificate în vederea prestării întreținerii⁶³⁶, dar și alte categorii de venituri pe care acesta le obține legal, cum ar fi sumele rezultate din închirierea unor imobile sau din prestarea unor activități aducătoare de venit în timpul liber.

Noțiunea de "câștig din muncă" și de "venit net din muncă". Stabilind niște plafoane maxime ale întreținerii, legea se referă la două noțiuni cu

---

⁶³²Concediul și indemnizația pentru îngrijirea copiilor în vârstă de până la doi ani se acordă în condițiile Legii nr. 120/ 1997.

⁶³³Al. Lesviodax, op. cit., p. 51.

⁶³⁴Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1859 din 6 octombrie 1972, în I. G. Mișuță, Repertoriu, 1969-1976, p. 49.

⁶³⁵Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 2047 din 13 noiembrie 1979, în R.R.D. nr. 3/1980, p. 66.

⁶³⁶I. P. Filipescu, op. cit, ediție revăzută și completată, p. 537.

incidență în chestiunea analizată: art. 94 alin. 3 C. fam. stabilește anumite cote din "venitul din muncă" în funcție de numărul copiilor creditor, iar art. 41 alin. 3⁶³⁷ se referă la "venitul net din muncă". Nici unul dintre acești termeni nu este explicat de lege⁶³⁸. În literatura de specialitate⁶³⁹ s-a arătat că cele două noțiuni au în această materie același înțeles, legiuitorul stabilind un plafon maxim până la care poate merge cuantumul întreținerii, atunci când se raportează la veniturile realizate de debitor din munca sa. Noțiunea de "câștig din muncă" sau cea de "venit net din muncă" este deci identică cu venitul realizat din muncă de debitor pe care l-am explicat mai sus. Considerăm că *într-o viitoare legislație folosirea unei singure sintagme în această materie ar fi benefică, neexistând nici un argument pentru care, în plan legislativ, soluțiile asemănătoare dintr-un anumit domeniu să fie definite cu expresii diferite, chiar dacă practica judecătorească le va găsi, în aplicarea legii, sinonime, așa cum este în cazul de față. Expresia "venit din muncă" ar putea fi folosită în acest sens.*

În aprecierea posibilităților materiale ale celui obligat să plătească întreținere se va ține seama, pe de o parte, de mijloacele proprii ale acestuia, nu și cele ale altor persoane care locuiesc împreună cu el, cum ar fi soțul, părinții sau alte rude, precum și de sarcinile la care acesta este ținut să facă față, pe de altă parte (greutăți familiale, alte obligații de întreținere care sunt într-o ordine prioritară etc.).

Dovada mijloacelor materiale ale debitorului se poate face prin orice mijloc de probă, fiind vorba de o stare de fapt.

Sumă fixă sau cotă procentuală? În literatura de specialitate s-a arătat că atunci când, printr-o hotărâre judecătorească, se dispune plata întreținerii în bani, instanța judecătorească trebuie să stabilească valoric suma, nefiind suficient numai fixarea unei cote procentuale din salariul (câștigul din muncă) al debitorului. În acest mod, hotărârea judecătorească nu poate fi executată, de

---

⁶³⁷Așa cum a fost modificat prin Decretul nr. 779/1966

⁶³⁸Pentru "câștigul din muncă" vezi și T.R.Popescu, op. cit., p. 220, nr. 553-Ce se înțelege prin câștigul din muncă.

⁶³⁹I. Dogaru, op. cit., p. 96.

vreme ce legea nu arată cu precizie ce se înțelege prin câștig din muncă⁶⁴⁰. Este de menționat faptul că, după anul 1989 mai ales, instanțele de judecată au început să fixeze pensia de întreținere într-o cotă procentuală din salariul debitorului, mai ales atunci când este vorba de întreținerea acordată copiilor⁶⁴¹. Rațiunea practică a unor astfel de soluții este de a preîntâmpina dese solicitări de majorare a cuantumului pensiei de întreținere determinate de compensările și indexările salariale în contextul unei inflații uneori galopante. Instanțele încearcă astfel, să suplinească lipsa unor dispoziții legale care să indexeze automat și pensiile de întreținere odată cu indexările salariale. În lipsa unor astfel de norme juridice, pe care le considerăm necesare, creditorii întreținerii legale sunt nevoiți să solicite majorarea cuantumului pensiei la fiecare indexare a salariilor. Dacă ținem seama de faptul că astfel de indexări se repetă, în condițiile actuale, de mai multe ori pe an, putem să înțelegem problemele creditorilor alimentari, iar soluția jurisprudenței de a stabili pensia printr-o cotă din câștigul din muncă al debitorului pare una salvatoare. În acest mod, pensia de întreținere va crește (sau va scădea) automat, odată cu creșterea (sau micșorarea) salariului.

Soluția stabilirii pensiei printr-o cotă din câștigul din muncă al debitorului, care aparent rezolvă problema creditorului de a apela foarte des la o cerere de majorare a cuantumului întreținerii, ridică însă serioase probleme în executarea întreținerii. Ea se poate întoarce împotriva creditorului. Astfel, într-o

---

⁶⁴⁰I. P. Filipescu, op. cit., p. 481; idem, op. cit., ediție revăzută și completată, 1999, p. 538; A. Ionașcu, op. cit., p. 216; când instanța stabilește întreținerea pentru doi sau mai mulți copii, ea va fixa, în mod concret suma necesară întreținerii pentru fiecare copil în parte, a se vedea în acest sens, I. Albu, op. cit., p. 312.

⁶⁴¹Posibilitatea stabilirii pensiei de întreținere sub forma unei cote procentuale din salariul lunar al debitorului a fost menționată și în jurisprudența anterioară. Astfel, în Decizia de îndrumare nr. 10 din 13 noiembrie 1969, în C.D. 1969, p. 40-48, Tribunalul Suprem menționa: "Tot prin hotărârea de divorț instanța va stabili contribuția fiecărui părinte la cheltuielile de creștere, educare, învățatură și pregătire profesională a copiilor, obligând pe părintele care nu a primit copilul să plătească celui alt părinte, sau persoanei căreia i-a fost încredințat minorul, suma fixată pentru întreținere. Instanța se va pronunța în această privință chiar dacă părțile nu au cerut-o, stabilind pensia de întreținere *eventual sub forma unei cote procentuale din salariul lunar al debitorului și luând de îndată măsuri de poprire, conform art. 461¹ C.p.civ.*" - pct. 5 lit. b. Era o soluție care corespundea intereselor minorului (Al. Lesviodox, op. cit., p. 126), dar trebuie avut în vedere faptul că în acea perioadă exista stabilitate economică și modificările salariale erau rare, iar salariul era, de regulă, singura sursă de venit.

speță, printr-o sentință pronunțată de judecătorie și menținută în apel, inculpatul a fost condamnat la 7 luni închisoare pentru săvârșirea infracțiunii de abandon de familie prevăzută în art. 305 lit c C.pen. În fapt, s-a reținut că, deși printr-o sentință civilă pronunțată în anul 1992 a fost obligat să plătească părții vătămate pentru copilul lor minor o pensie de întreținere de 20% din venitul lui lunar, inculpatul nu și-a îndeplinit, cu rea-credință, această obligație. Curtea de Apel București⁶⁴² a găsit însă recursul declarat de inculpat fondat. Instanța a considerat că *stabilirea pe cale judecătorească, în pofida dispozițiilor Codului familiei, a unei contribuții de 20% din venitul lunar al inculpatului, adică a unei creanțe incerte atât pentru acesta, cât și pentru partea vătămată, nu permite a se constata existența relei-credințe.* În speță, instanța a reținut că inculpatul a trimis minorului o sumă de bani - calculată în conformitate cu veniturile sale, însă partea vătămată a considerat suma incorect stabilită și, ulterior, a refuzat sistematic să primească pensia de întreținere. Instanța de recurs a considerat că *împrejurarea invocată de partea vătămată - că moneda națională s-a devalorizat și că ar fi corect să primească o sumă mai mare - nu este de natură a servi la stabilirea vinovăției inculpatului, ci ar putea justifica doar introducerea unei acțiuni civile de restabilire a pensiei de întreținere într-un quantum precizat de instanță, și nu într-o contribuție procentuală.*

S-a arătat, de asemenea, că stabilirea pensiei de întreținere într-o cotă procentuală ar prezenta interes în situația minorilor, care ar fi feriți de suportarea fenomenului inflaționist⁶⁴³. Împotriva unei asemenea soluții pot fi aduse argumente bazate pe dispozițiile legale, dar și pe interesul minorului creditor.

Astfel, potrivit art. 94 alin. 1 C.fam. la stabilirea întreținerii se are în vedere atât posibilitatea de plată a debitorului, cât și nevoia creditorului. Aprecierea echilibrului dintre aceste două repere este o operațiune de evaluare concretă ce trebuie realizată de instanță, ea neputând fi înlocuită printr-o reglare

---

⁶⁴²Curtea de Apel București, secția a II-a penală, decizia nr. 700/1998, în Culegere de practică judiciară penală 1988, Vasile Papadopol, Editura ALL BECK, București, 1999, p. 1, nr. 2.

⁶⁴³Notă, în Culegere de practică judiciară a Tribunalului București 1993- 1997, Editura ALL BECK, București, 1998, p. 204.

automată, ca rezultat al aplicării de către terțul poprit a procentului stabilit. Mai mult, în situația micșorării veniturilor debitorului, această reglare este în defavoarea minorului, dar și cu încălcarea principiului potrivit căruia micșorarea obligației trebuie să se facă la cererea persoanei interesate.

Pe de altă parte, dacă suma concretă va fi stabilită de terțul poprit se pot ivi probleme atunci când acesta apreciază că anumite categorii de venituri ale debitorului nu ar trebui luate în calcul, iar instanța nu poate interveni decât într-o eventuală contestație la executare introdusă de minor, cu consecința lipsei de operativitate în asigurarea acordării pensiei de care are nevoie.

În fine, trebuie să se ia în considerare și situația în care debitorul ar înceta activitatea retribuită și ar trebui să se recurgă la executarea silită asupra bunurilor sale. În această situație hotărârea nu poate fi executată.

În acest context, determinarea cuantumului întreținerii nu se poate face prin indicarea unui procent din veniturile salariale ale debitorului, întrucât stabilirea sumei exacte intră în atribuțiile instanței⁶⁴⁴.

Rămân totuși efectele negative ale procesului inflaționist. Deși considerăm că numai indexarea legală a pensiilor alimentare poate rezolva în întregime această problemă, totuși varianta stabilirii unei cote procentuale ar fi utilă, dacă ar fi coroborată cu stabilirea unei sume fixe minime pe care debitorul trebuie să o plătească. Astfel, instanța va stabili, *exempli gratia*, pensia de întreținere într-o cotă de o treime din venitul lunar al debitorului, stabilind totodată că acesta nu va plăti în nici un caz mai puțin de 500.000 lei. Suma ar fi stabilită în funcție de mijloacele debitorului și nevoia creditorului, ca repere generale ale cuantumului întreținerii. Ar fi înlăturate, de principiu, în acest fel inconvenientele mai sus-menționate.

Mărirea sau micșorarea cuantumului. Variabilitatea cuantumului obligației legale de întreținere se datorează faptului că întreținerea este fixată pe baza unor criterii care sunt schimbătoare în timp, nevoia creditorului și mijloacele debitorului.

---

⁶⁴⁴ Tribunalul Municipiului București, secția a IV-a civilă, decizia nr. 1746/7.08.1997, în Culegere de practică judiciară civilă..., op. cit., p. 203, nr. 31; idem, decizia nr. 1748/ 15.08.1995 (nepublicată).

Dacă aceste circumstanțe avute în vedere de instanță sau de părți la stabilirea cuantumului întreținerii s-au schimbat, întreținerea va suferi și ea schimbări⁶⁴⁵. Nu este necesară schimbarea cumulativă a celor două coordonate pentru a se putea schimba cuantumului întreținerii⁶⁴⁶, modificarea intervine chiar dacă numai una dintre ele, indiferent care, se schimbă. Instanța va hotărî *in concreto*, dacă motivele invocate sunt suficient de puternice pentru a impune o reducere sau o majorare a cuantumului întreținerii fixate, ori chiar pentru sistarea plății acesteia. Astfel, s-a decis⁶⁴⁷ că dacă debitorul își satisface serviciul militar se poate cere suspendarea pensie de întreținere, dacă nu mai are alte mijloace materiale din care să se poată asigura executarea acesteia. Aceeași soluție poate fi luată în situația în care motive de sănătate îl împiedică pe debitor să presteze o muncă din care să câștige venituri⁶⁴⁸. De asemenea, împrejurarea că debitorul are un nou copil pe care trebuie să-l întrețină, poate atrage micșorarea cuantumului întreținerii la care fusese obligat pentru creditor⁶⁴⁹. Pe de altă parte, mărirea veniturilor creditorului motivează acțiunea debitorului pentru reducerea pensiei de întreținere⁶⁵⁰.

Împrejurarea, că la momentul stabilirii pensiei aceasta era îndestulătoare pentru creditor este irelevantă de vreme ce, în timp, nevoile acestuia au crescut.

Pensia de întreținere acordată prin hotărâre judecătorească poate fi modificată, chiar după ce s-a validat poprirea, pentru că în această materie nu se poate ridica excepția autorității lucrului judecat⁶⁵¹.

Cu privire la modificarea cuantumului întreținerii cuvenită copiilor minori, în cadrul ocrodirii părintești, instanța noastră supremă a statuat, că ea poate avea loc indiferent dacă a fost stabilită de instanța judecătorească ori prin înțelegerea părinților⁶⁵².

Indiferent de motivul avut în vedere la sistarea pensiei de întreținere,

---

⁶⁴⁵D. Alexandresco, op. cit., vol. III, p. 662.

⁶⁴⁶Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1590/1960, în C.D. 1960, p. 305.

⁶⁴⁷Tribunalul Regional Argeș, dec. civ. nr. 185/1958, în L.P., nr.11/1961, p. 118 și urm.

⁶⁴⁸Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1018/1963, în C.D. 1963, p. 160

⁶⁴⁹Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 241/1961, nepublicată, citată de T.R. Popescu, op. cit., p. 221.

⁶⁵⁰Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare din 15 ianuarie 1964, în J.N., nr. 11/1964, p. 129 și urm.

⁶⁵¹Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 219/1959, în C.D. 1959, p. 223.

instanța poate să revină asupra acestei măsuri. Astfel, într-o speță⁶⁵³ instanța a dispus sistarea pensiei de întreținere la care fusese obligat părintele, deoarece mama minorului a declarat la acea dată că în urma căsătoriei sale un cetățean străin dispune de suficiente mijloace pentru întreținerea copilului. Ulterior însă, minorul rămânând în țară la bunica maternă, instanța de fond a revenit asupra dispoziției de sistare a pensiei, apreciind că minorul se află în nevoie. Astfel, pârâtul nu se mai poate considera exonerat de obligația de a contribui la întreținere. Instanța judecătorească poate să încuviințeze în asemenea condiții sistarea temporară a pensiei de întreținere. Schimbarea ulterioară a posibilităților materiale ale părintelui care se obligă să suporte singur cheltuielile de întreținere este de natură să atragă revenirea instanței asupra hotărârii de sistare a plății datorate de celălalt părinte⁶⁵⁴.

S-a decis⁶⁵⁵ că, dacă după stabilirea pensiei de întreținere, se schimbă condițiile avute în vedere de instanță, prin micșorarea veniturilor debitorului obligației de întreținere, acesta are la dispoziție o acțiune pentru reducerea pensiei de întreținere, însă acest aspect nu poate fi invocat în apelul formulat împotriva sentinței de stabilire a pensiei.

3. Data de la care se datorează întreținerea

Codul familiei nu conține dispoziții exprese care să reglementeze aspectele legate de data de la care trebuie să se plătească întreținerea. Acest fapt a dus la adoptarea unor soluții diferite de doctrină și jurisprudență⁶⁵⁶, mai ales în perioada imediat următoare de aplicare a acestui act normativ.

Pentru că în norma specială nu există o prevedere cu privire la această

---

⁶⁵²Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 17/ 1967, în C. D. 1967, p. 33.

⁶⁵³Tribunalul Municipiului București, secția a III-a civilă, dec. nr. 200/1992, în Culegere de practică judiciară civilă pe 1992, p. 66, nr. 40.

⁶⁵⁴Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 2/1973, pct. 2, C.D. 1973, p. 10.

⁶⁵⁵Trimunalul Municipiului București, secția a IV-a civilă, decizia nr. 329/1993, în Culegere de practică judiciară a Tribunalului București 1993-1997, Editura ALL&BECK, p. 208, nr. 34.

⁶⁵⁶Nici Codul civil nu reglementa expres acest aspect. Pentru discuții privind această problemă, I. Dogaru, op. cit., p. 103-111; Al. Lesviodax, op. cit., p. 84-87; T. R. Popescu, op. cit., p. 221-223; I. Albu, op. cit., p. 308- 310; I. P. Filipescu, op. cit, p. 539 și urm.

problemă, suntem nevoiți a apela la dreptul comun, în speță Codul civil⁶⁵⁷.

De drept comun, plata unei obligații trebuie făcută la momentul *nașterii* raportului juridic obligațional, întrucât obligația devine exigibilă chiar în acel moment, dacă nu este vorba de o obligație cu termen⁶⁵⁸. Transferând această regulă în planul nostru de discuție, ar rezulta că întreținerea se datorează de la data nașterii obligației de întreținere, adică de la data existenței cumulative a condițiilor de existență: starea de nevoie a creditorului și posibilitatea de plată a debitorului⁶⁵⁹. Dar stabilirea acestui moment cu exactitate ridică numeroase probleme, mai ales atunci când creditorul nu solicită imediat ce se află în nevoie întreținerea, iar acest lucru se întâmplă în majoritatea covârșitoare a cazurilor.

Regula. În acest context, literatura de specialitate și practica judiciară au statuat regula potrivit căreia *întreținerea se acordă de la data cererii de chemare în judecată*. Debitorul se consideră pus în întârziere prin această cerere⁶⁶⁰. Dacă întreținerea este solicitată oral în fața instanței, ca o cerere accesorie față de o acțiune de divorț sau față de altă cerere principală, ea va fi acordată de la data formulării ei⁶⁶¹. Practica a aplicat această regulă în rezolvarea diferitelor spețe⁶⁶². Prin excepție, în situația stabilirii locuinței minorului potrivit art. 100 C. fam., întreținerea urmează să se fixeze din momentul în care s-a luat această măsură, iar nu de la data introducerii acțiunii⁶⁶³. În cazul divorțului, când instanța se pronunță din oficiu cu privire la întreținerea datorată minorului, dacă părintele la care se află sau căruia i s-a încredințat minorul nu l-a acționat pe celălalt pentru plata pensiei de întreținere, se prezumă că minorul nu a fost în nevoie și, în consecință, plata contribuției se

---

⁶⁵⁷Vasile Pătulea, notă, în D. nr. 2/1992, p. 65-67.

⁶⁵⁸Constantin Stătescu, Corneliu Bârsan, op. cit., p. 280.

⁶⁵⁹I. Albu, op. cit. p. 308, nr. 389 - autorul arată că în mod *potențial* întreținerea se datorează de la data nașterii obligației de întreținere, însă, în mod *efectiv* această dată poate fi ori data nașterii obligației dacă creditorul cere întreținerea de la acea dată sau debitorul o execută benevol, ori o dată ulterioară nașterii obligației, atunci când creditorul cere întreținerea la un anumit timp după nașterea dreptului său.

⁶⁶⁰Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 546/1978, în R.R.D., nr. 9/1978, p. 60.

⁶⁶¹Al. Lesviodax, op. cit., p. 84.

⁶⁶²Tribunalul Suprem, dec. col. civ. nr. 489/1965, în J.N., nr. 10/1965, p. 159; idem, dec. nr. 1131/1960, în L.P., nr. 2/1961, p. 123.

⁶⁶³Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 864 din 12 martie 1972, în C.D. 1972, p. 228; I. Albu, op. cit., p. 309, nr. 390.

face de la data pronunțării sentinței de divorț⁶⁶⁴. În situația stabilirii paternității din afara căsătoriei, dacă prin acțiunea principală se solicită și pensia de întreținere, data acordării acesteia în favoarea copilului (în situația admiterii acțiunii de stabilire a paternității) este data introducerii acțiunii⁶⁶⁵.

Sigur că părțile se pot înțelege cu privire la data de la care se va plăti întreținerea, convenția lor având întâietate. Astfel, s-a decis că dacă pârâtul este de acord, prin răspunsul la interogatoriu, să contribuie la întreținerea minorului de la data separației soților în fapt, anterioară introducerii cererii, întreținerea trebuie acordată de la această dată⁶⁶⁶.

Soluția acordării întreținerii de la data solicitării ei se întemeiază pe următoarele argumente sintetizate de doctrină⁶⁶⁷, argumente cu care suntem de principiu, de acord:

- întreținerea este concepută pentru a satisface nevoile actuale ale creditorului. Dacă pensia de întreținere nu se reclamă, se prezumă că persoana respectivă a avut mijloacele necesare pentru procurarea celor necesare traiului. Este o prezumție simplă - lăsată la luminile și înțelepciunile magistratului⁶⁶⁸ și care poate fi răsturnată prin proba contrară, criticată aspru de unii autori⁶⁶⁹.

- întreținerea nu se poate plăti pentru trecut, adică anterior datei de chemare în judecată, deoarece s-ar împovăra situația debitorului obligației de întreținere. Acesta ar fi obligat să plătească o sumă de bani deși, neprevăzând că va fi obligat la plata întreținerii, a dispus de veniturile sale.

- obligația de întreținere este o obligație cu executare succesivă, deoarece

---

⁶⁶⁴Tribunalul Județean Sibiu, dec. civ. nr. 246 din 2 aprilie 1987, în R.R.D., nr. 3/1988, p. 40-41; Tribunalul Municipiului București, s. IV civ., dec. nr. 46/1992, în Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1992, op. cit., p. 55, nr. 28; Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 546/1978, în C.D. 1978, p. 183; în sens contrar, că instanța se va pronunța asupra întreținerii de la data introducerii acțiunii, și nu de la data pronunțării, Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1556 din 29 septembrie 1976, în C.D. 1977, p. 175.

⁶⁶⁵Tribunalul Suprem, dec. de îndrumare nr. 19/ 1965, în C.D. 1965, p. 52- 53; Curtea Supremă de Justiție, Decizia Secției civile, nr. 625 din 10 aprilie 1990, în Problemele de drept din Deciziile Curții Supreme de Justiție 1990- 1992, Editura Orizonturi, București, 1993, p. 210.

⁶⁶⁶Tribunalul Județean Timiș, dec. civ. nr. 322 din 14 martie 1980, în R.R.D., nr. 8/1980, p. 59.

⁶⁶⁷I. P. Filipescu, op. cit., ediție revăzută și completată, 1999, p. 540; T.R. Popescu, op. cit., p. 222; I. P. Filipescu, I.Dogaru, op. cit., p. 68, nr. 38.

⁶⁶⁸Art. 1203 C. civ.

⁶⁶⁹Nicolae Negru, Pensia alimentară și dreptul femeii de a-și părăsi soțul în timpul divorțului sau înainte, Editura Curierul judiciar, 1932, p. 14.

are în vedere satisfacerea nevoilor debitorului în timp. Dacă s-ar admite acordarea întreținerii și pentru trecut, ar însemna să se presteze sub forma unei sume globale, ceea ce ar contraveni scopului obligației de întreținere.

*Excepție*⁶⁷⁰. De la regula prezentată, doctrina și jurisprudența acceptă următoarea excepție: pensia de întreținere se poate acorda pentru trecut în situația în care introducerea acțiunii în justiție a fost întârziată dintr-o *cauză imputabilă* debitorului- pârât. Astfel, exempli gratia, dacă debitorul a promis că va plăti de bună voie întreținerea, dar nu și-a respectat acest angajament⁶⁷¹ sau, mai mult, și-a schimbat domiciliul, care un anumit timp a fost necunoscut creditorului care a fost obligat să facă datorii pentru a se putea întreține, plata întreținerii poate fi stabilită și pentru trecut, debitorul putând fi obligat și la plata datoriilor făcute de creditor pentru a trăi.

Argumentele acestea susțin regula în materia momentului de la care se datorează întreținerea, motivând și soluția potrivit căreia nu este permisă plata anticipată a ratelor viitoare ale întreținerii sub forma unei sume globale⁶⁷².

Pe de altă parte, s-a decis⁶⁷³ că este valabilă convenția părților prin care debitorul se obligă să depună anticipat suma reprezentând pensia de întreținere pe un timp mai îndelungat, cum ar fi, de exemplu, pe un libret C.E.C. pe numele creditorului, cu condiția că acesta nu va putea ridica decât o sumă determinată periodic, de pildă lunar, corespunzătoare cuantumului pensiei de întreținere fixat de instanță sau de părți. Părțile păstrează dreptul de a solicita modificarea cuantumului pensiei de întreținere în raport cu schimbarea criteriilor avute în vedere la momentul stabilirii obligației.

---

⁶⁷⁰Vasile Pătulea, op. cit., în D. nr. 2/1992, p. 66; autorul arată că se admit excepții de la principiul menționat numai dacă se face dovada că introducerea cu întârziere sau neintroducerea acțiunii este imputabilă debitorului obligației de întreținere; Curtea Supremă de Justiție, Decizia Secției civile nr. 786 din 6 aprilie 1993, în Curtea Supremă de Justiție, Buletinul Jurisprudenței, culegere, 1993 Editura Continent XXI & Universal, București, 1994, p. 112. Instanța arată că hotărârea judecătorească în această materie nu este constitutivă de drepturi, căci dreptul la întreținere este preexistent, acordarea, majorarea, micșorarea sau încetarea obligației de plată trebuie să se facă, în principiu, cu începere de la data introducerii acțiunii.

⁶⁷¹I. Albu, op. cit., p. 309; I.P. Filipescu, op. cit., loc. cit.; Gh. Nedelschi, notă, în J.N. nr. 4/1955, p. 597; Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 19/1964, în C.D. 1964, p. 38.

⁶⁷²Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 219/ 1959, în C.D. 1959, p. 223.

⁶⁷³Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 2 din 7 aprilie 1973, C.D. 1973, p. 12.

Mai mult, s-a decis⁶⁷⁴ că instanța judecătorească este îndreptățită să dispună, la cererea debitorului, ca pensia de întreținere stabilită în sarcina acestuia sub forma unor prestații periodice, să fie înlocuită prin depunerea anticipată a sumelor pe toată perioada cât se datorează întreținerea, atunci când se constată că această măsură este în interesul creditorului minor, și că opunerea reprezentantului său legal este expresia unui abuz de drept.

Aceste soluții erau adoptate, de regulă, în situația în care debitorul părăsea definitiv țara. În literatura de specialitate⁶⁷⁵, s-a observat, pe bună dreptate, că această practică, anterioară aderării țării noastre la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate din 1956, nu mai este necesară în contextul legislativ actual. Convenția la care în prezent România este parte asigură o procedură specială pentru executarea întreținerii în situația în care părțile sunt în țări diferite, așa încât nu mai este necesară consemnarea sumei globale reprezentând întreținerea în situația în care debitorul emigrează. Se observă că discuția rămâne pentru situația în care debitorul emigrează într-un stat care nu a semnat această convenție. Oricum, soluția plății anticipate a întreținerii sub forma unei sume totale trebuie privită cu multe rezerve, avându-se în vedere întotdeauna atingerea finalității acestei instituții, dar și posibilitatea de plată a debitorului în acest mod.

Evitarea unei confuzii. Situația în care pensia de întreținere se solicită pentru trecut, pentru o perioadă anterioară cererii de chemare în judecată, nu trebuie confundată⁶⁷⁶ cu situația în care se cere executarea silită a ratelor întreținerii acordată prin hotărâre judecătorească, dar neplătite la scadență. În prima situație este vorba de o acțiune pentru stabilirea și plata întreținerii, iar în cea de-a doua situație de executarea unei hotărâri prin care s-a acordat întreținerea. Ratele restante pot fi urmărite în termenul general de prescripție de 3 ani, calculat de la data când s-a solicitat punerea în executare a hotărârii⁶⁷⁷;

---

⁶⁷⁴Tribunalul Județean Sibiu, dec. civ. nr. 1234 din 30 noiembrie 1974, în R.R.D., nr. 9/1975, p. 53, cu notă critică de B. Diamant și notă aprobativă de E. Chele.

⁶⁷⁵Vasile Pătulea, *Întreținerea în cazul în când unul dintre părinții divorțați emigrează împreună cu copiii ce i-au fost încredințați spre creștere și educare*, în D. nr. 1/1992, p. 100 - 101.

⁶⁷⁶I. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 73, nr. 41.

⁶⁷⁷Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1798/1960, în C.D. 1960, p. 415.

dreptul cu privire la fiecare prestație succesivă se stinge printr-o prescripție deosebită⁶⁷⁸.

Pe de altă parte, trebuie spus că în situația în care se urmăresc ratele scadente ale pensiei de întreținere, înăuntrul termenului de prescripție, se poate pune problema cauzelor pentru care nu s-a cerut executarea la timp a acestor rate. Acumularea lor poate duce la o împovărare a debitorului, iar nesolicitarea lor la timp poate arăta că beneficiarul nu mai este în nevoie, ceea ce atrage stingerea întreținerii⁶⁷⁹.

Data la care se produc modificările cuantumului întreținerii.

În raport de schimbarea mijloacelor materiale ale debitorului și nevoia creditorului întreținerii, art. 94 C. fam. permite mărirea, micșorarea sau încetarea obligației de întreținere. Textul legal urmărește adaptarea obligației de întreținere la situația nouă a raporturilor dintre părți, situație care se poate schimba fie prin modificarea ambilor termeni ai raportului, fie numai a unuia singur⁶⁸⁰. Instanța trebuie întotdeauna să examineze ambii factori.

Modificarea pensiei poate fi admisă fie pe o durată nedeterminată, situație care constituie regula în materie, fie pe o perioadă determinată. Schimbarea temporară este dată de împrejurări excepționale, neprevăzute, care necesită un efort financiar suplimentar, cum ar fi boala creditorului. În dreptul comparat există pentru astfel de situații texte de lege exprese⁶⁸¹.

În ceea ce privește data de la care se produc modificările pensiei de întreținere putem distinge:

1. majorarea cuantumului întreținerii are loc de la data introducerii acțiunii⁶⁸², cu excepția situației în care întârzierea introducerii acesteia este imputabilă debitorului. În această situație se aplică prezumția că cel care primea

---

⁶⁷⁸Art. 12 din Decretul nr. 167/1958 privind prescripția extinctivă.

⁶⁷⁹Sc. Șerbănescu, op. cit., p. 267; I. Filipescu, op. cit., p. 541; I. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 74.

⁶⁸⁰Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 1590/1960, în C.D. 1960, p. 305.

⁶⁸¹Art. 73 din Codul căsătoriei și al familiei din Republica Moldova.

⁶⁸²Tribunalul Municipiului București, s. IV civ., dec. nr. 90/1990, în Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1992, op. cit., p.56, nr. 29.

întreținerea nu a avut nevoie de mai mult⁶⁸³, prin asemănare cu prezumția că cel care nu cere nu se află în nevoie.

2. reducerea sau încetarea întreținerii are loc la data ivirii cauzei care justifică admiterea acțiunii, atâta timp cât debitorul nu a fost urmărit în temeiul hotărârii prin care s-a acordat pensia de întreținere. În această situație se consideră că inacțiunea creditorului, în situația în care debitorului i s-au redus veniturile sau nu mai are nici un venit, justifică această soluție⁶⁸⁴. Dacă debitorul este urmărit, reducerea operează din momentul în care solicită acest lucru și demonstrează temeinicia cauzelor invocate.

Propunere de lege ferenda privind stabilirea datei de la care se datorează pensia de întreținere.

Regula portivită căreia întreținerea trebuie dată din momentul introducerii cererii de chemare în judecată este, de principiu, justă. Ea poate fi consfințită pe plan legislativ, însă trebuie să se țină seama de inconvenientele pe care le prezintă, și anume:

- prezumția pe care se întemeiază nu este întotdeauna valabilă.
- debitorul poate folosi manopere dolosive prin care să determine amânarea unui demers în justiție al creditorului, manopere foarte greu de probat ulterior, având în vedere relațiile speciale dintre persoanele implicate în astfel de probleme.

- introducerea unei acțiuni în justiție presupune un efort uneori serios, iar creditorul întreținerii este, prin ipoteză de lucru, un om aflat în nevoie, care va ezita mult până să se încumete la un astfel de demers legal⁶⁸⁵.

- soluționarea cauzelor uneori poate dura o perioadă îndelungată de timp.

Există în dreptul comparat soluții care înlătură toate aceste inconveniente. Astfel, în sistemul italian data de la care se datorează întreținere este cea a

---

⁶⁸³Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 19 din 5 noiembrie 1964, în C.D. 1952-1965, p. 136-138.

⁶⁸⁴Idem.

⁶⁸⁵În prezent, conform legislației noastre în vigoare, deși există anumite facilități pentru cererea privitoare la întreținere, cum ar fi scutirea de taxa de timbru, totuși asistarea unei persoane care solicită pensie de întreținere nu se face gratuit, angajarea sau consultarea unui avocat fiind în astfel de situații un efort financiar imens. O asistență juridică gratuită s-ar impune în această materie.

chemării în judecată sau cea a somării debitorului cu condiția ca somația să fie urmată de o cerere în judecată într-un termen de cel mult 6 luni (art. 445 C.civ. italian).

Credem că soluția potrivit căreia întreținerea se datorează de la data la care debitorul a fost avertizat printr-o somație de starea de indigență a creditorului este cea mai potrivită în această materie. Ea are avantajul simplității. Sigur, se poate discuta dacă este nevoie să se apeleze la somația de drept comun, formulată prin executorul judecătoresc, sau în acest domeniu o simplă scrisoare recomandată ar fi suficientă pentru a pune pe debitor în întârziere. De asemenea, deși este utilă introducerea unei acțiuni în justiție în situația în care debitorul nu se conformează avertismentului debitorului, se poate discuta dacă nu se recomandă un termen mai scurt, de exemplu 3 luni, pentru urgentarea lămuririi raportului juridic dintre părți.

Această soluție poate fi adaptată și pentru rezolvarea problemei privind data de la care operează modificarea cuantumului întreținerii.

4. Locul plății întreținerii

Codul familiei nu conține dispoziții speciale pentru această chestiune. În practică nu există aspecte deosebite privind locul unde trebuie executată întreținerea, în marea majoritate a cazului ea fiind stabilită într-o sumă de bani care va fi reținută din salariul debitorului și trimisă la domiciliul creditorului⁶⁸⁶.

De drept comun, potrivit art. 1104 C.civ., plata trebuie să fie efectuată la *locul convenit de părți*. Dacă părțile nu au stabilit locul plății, Codul civil prevede ca ea să se efectueze la domiciliul debitorului (art. 1104 alin. 2). Plata este deci, de principiu, *cherabilă*. Dacă părțile au convenit ca plata să se facă la domiciliul creditorului, atunci plata este *portabilă*⁶⁸⁷.

Aplicând aceste reguli în materia întreținerii legale, putem spune că nimic nu oprește părțile să convină cu privire la locul unde se va face plata acestei obligații. Pe de altă parte, considerăm că, în interesul creditorului obligației, mai

---

⁶⁸⁶Art. 461¹ C.p.civ. obligă terțul poprit să plătească suma reținută cu titlu de pensie de întreținere creditorului, fără a face referire la locul unde se va face plata.

⁶⁸⁷C. Stătescu, C. Bârsan, op. cit., p. 280.

ales când este vorba de un minor, plata ar trebui să se facă, de regulă, la domiciliul său (sigur dacă nu suntem în situația în care pensia se execută în natură și la domiciliul debitorului). Instanțele chemate să se pronunțe asupra acestui aspect trebuie să considere că plata este portabilă, având în vedere situația specială a debitorului alimentar și dacă nu există motive temeinice pentru a o considera cherabilă⁶⁸⁸.

În sistemul francez, de exemplu, plata este declarată de lege portabilă. Astfel, potrivit art. 4 din Legea nr. 73- 5 din 2 ianuarie 1973 privind plata directă a pensiei alimentare, sumele datorate creditorul pensiei alimentare potrivit cererii de plată directă vor fi plătite *la domiciliul sau reședința acestuia*.

5. Cheltuielile pentru efectuarea plății întreținerii

Potrivit art. 1105 C.civ. cheltuielile pentru efectuarea plății sunt în sarcina debitorului. Pentru că legea nu face nici o distincție între cheltuielile ocazionate de plata obligației, înseamnă că toate cheltuielile sunt în sarcina debitorului. Pe de altă parte, având în vedere că norma înscrisă în art. 1105 este supletivă, părțile pot conveni și altfel, împărțind cheltuielile sau hotărând că acestea sunt în sarcina creditorului.

Pentru cheltuielile ocazionate de plata pensiei de întreținere, Codul familiei nu conține dispoziții speciale, ceea ce înseamnă că sunt aplicabile regulile generale prevăzute de Codul civil.

Considerăm că în materia întreținerii toate cheltuielile pentru efectuarea plății sunt în sarcina debitorului⁶⁸⁹, ele adăugându-se practic la quantumul întreținerii. Părțile pot conveni, de principiu, și altfel, însă de vreme ce creditorul întreținerii se află în nevoie, nu există posibilitatea ca el să acopere aceste cheltuieli; soluția achitării cheltuielilor de către creditor, din alte surse decât banii primiți de la debitor, ar fi contradictorie cu starea de nevoie invocată.

---

⁶⁸⁸George Plastara, op. cit., p. 437. Autorul, observând lipsa unui text legal expres și soluția din dreptul comun, consideră totuși că judecătorul poate stabili că datoria alimentară este portabilă.

⁶⁸⁹I. C. Vudrea, Suportarea cheltuielilor ocazionate cu plata pensiei de întreținere, în R.R.D. nr. 6/1971, p. 64 și urm.

În sistemul francez, cheltuielile pentru efectuarea plății pensiei în urma cererii de plată directe sunt în sarcina debitorului întreținerii⁶⁹⁰.

6. Modalitățile de executare a obligației legale de întreținere

Reglementare.

Codul civil reglementa modul de prestare a alimentelor în art. 192 și 193⁶⁹¹. Potrivit acestor norme juridice, de regulă, alimentele constau într-o sumă de bani pe care debitorul o plătea periodic creditorului, judecătorii având posibilitatea să stabilească momentul când pensia trebuie plătită⁶⁹². În mod excepțional, dacă debitorul nu mai avea mijloace bănești pentru plata pensiei, judecătorul putea să-l oblige să presteze alimentele în natură, la domiciliul său sau chiar la domiciliul creditorului, dacă viața în comun nu era posibilă⁶⁹³. Cu toate acestea, când părinții datorau întreținere copiilor lor⁶⁹⁴, ei puteau cere, fără a justifica situația lor bănească, să plătească alimentele în natură și la domiciliul lor, copiii neputându-se considera umiliți prin aceea că erau obligați să locuiască cu părinții lor⁶⁹⁵.

Se considera deci, că nu este îngăduit creditorului a cere executarea obligației alimentare în natură și nu-l poate obliga pe debitor a-l primi în propria casă, acesta nefiind obligat a-i suporta prezența.

Codul familiei. În prezent, obligația de întreținere se poate executa, potrivit art. 93 alin. 1, fie în natură, fie în bani, fie parte în natură și parte în bani.

Nu există o regulă stabilită de lege, așa încât felul și modalitățile de

---

⁶⁹⁰Art. 4 din Legea nr. 73 - 5 din 2 ianuarie 1973.

⁶⁹¹Art. 192- Dacă persoana care e datoare a înlesni trebuințele viețuirii, va justifica că nu mai poate plăti pensiunea de întreținere, tribunalul poate, după ce va cerceta și se va încredința de adevăr, să ordone să primească în locuința sa, să alimenteze și să întrețină pe acela căruia e dator a da aceea pensiune.

⁶⁹²D. Alexandrescu, op. cit., vol. I, p. 723.

⁶⁹³Ibidem.

⁶⁹⁴Art. 193 C.civ. - Tribunalul va hotărî asemenea dacă tatăl sau mama, care se oferă a primi să alimenteze și să întrețină în casa sa pe copilul căruia este dator a da mijloacele de viațuire, va putea cere a fi scutit de plata pensiunii în bani.

⁶⁹⁵D. Alexandrescu, op. cit., loc. cit.; C. Hamangiu, I. Rosetti - Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 352, nr. 962.

executare a obligației de întreținere se decid în mod suveran de instanța de judecată *in concreto*. În marea majoritate a cazurilor se prevede totuși plata unei sume de bani, continuându-se regula instituită de Codul civil. Nimic nu se opune ca părțile să stabilească însă de comun acord modul de executare a întreținerii.

Executarea obligației de întreținere în natură se face prin furnizarea celor necesare traiului la domiciliul debitorului sau al creditorului. Asigurarea unei locuințe creditorului de către debitor poate fi o formă a întreținerii⁶⁹⁶, ea fiind completată cu asigurarea alimentelor etc. Practica a stabilit că soțul proprietar exclusiv al locuinței poate fi obligat să asigure celuilalt soț și copiiiilor încredințați acestuia din urmă, o suprafață locativă, fie în apartamentul său, fie în altă parte. S-a precizat că, în situația în care soțul proprietar face imposibilă conlocuirea fostului soț sau copiiiilor încredințați acestuia, instanța poate decide evacuarea provizorie a acestuia, până ce va asigura o altă locuință⁶⁹⁷

Executarea obligației de întreținere în bani se face prin plata unei sume fixe, la termenele stabilite de instanța de judecată.

Modificarea modalității de executare.

Dacă s-au schimbat împrejurările avute în vedere la stabilirea unui anumit mod de executare a întreținerii, acesta se poate schimba.

În situația în care întreținerea a fost stabilită în natură, nu se poate cere executarea obligației prin echivalent atâta timp cât nu se constată o culpă în sarcina debitorului⁶⁹⁸. În această situație trebuie cercetat dacă nu s-au schimbat împrejurările de care instanța a ținut seama la stabilirea modului de executare inițial și, mai ales, natura relațiilor dintre părți în prezent.

Natura mijloacelor de care dispune debitorul, felul veniturilor pe care el le realizează sunt elemente de care trebuie să se țină seama la stabilirea modului de executare⁶⁹⁹ a întreținerii, iar schimbarea lor în timp poate atrage schimbarea

---

⁶⁹⁶Octavian Rădulescu, Despre obligarea de asigurare a locuinței ca formă a întreținerii, în D. nr. 5/1990, p. 21 și urm.

⁶⁹⁷Tribunalul Municipiului București, secția a IV-a civ., dec. nr. 1262/1988, nepublicată, citată de Octavian Rădulescu, op. cit., în D. nr. 5/1990, p. 22, nota 3.

⁶⁹⁸Tribunalul Suprem, decizia civilă nr. 1115 din 20 septembrie 1962, în J.N., nr. 11/1963, p. 173.

⁶⁹⁹Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 4/1968, în R.R.D., nr. 7/1968, p. 126-128.

acestui.

Pensia de întreținere va fi stabilită și prestată numai în bani dacă această modalitate ar corespunde în mai mare măsură intereselor celui care trebuie să o primească și nu este prea împovărătoare pentru debitor.

7. Încetarea obligației de întreținere

Fiind o obligație specială, obligația de întreținere legală încetează în cazurile anume stabilite de lege, atunci când nu mai sunt îndeplinite condițiile generale și speciale prevăzute de lege pentru existența ei.

În literatura de specialitate s-a arătat că această obligație se poate stinge ca *posibilitate de naștere a raportului juridic de întreținere*, iar după ce a luat naștere, ca *raport juridic concret de întreținere*⁷⁰⁰. Ca raport juridic concret obligația se stinge în mod obișnuit prin executare, prin plată, așa cum se sting toate obligațiile.

Codul familiei nu reglementează expres stingerea acestei obligații decât în situația decesului creditorului sau debitorului (art. 95), celelalte împrejurări în care încetează rezultând implicit din reglementarea acestei instituții.

Moartea debitorului sau a creditorului obligației de întreținere. Încetarea întreținerii prin decesul uneia dintre părțile raportului juridic specific se explică prin caracterul personal al obligației de întreținere.

De la principiul potrivit căruia obligația de întreținere încetează prin moartea debitorului acesteia este reglementată o singură excepție; potrivit art. 96 C.fam. moștenitorul persoanei care a fost obligată la întreținerea unui minor s-au care i-a acordat întreținere fără a avea obligația legală este ținut, în măsura valorii bunurilor moștenite, să continue întreținerea dacă părinții minorului au murit, sunt dispăruți ori în nevoie. Am arătat că prima teză a acestei dispoziții legale are un domeniu de aplicare specific.

Încetarea întreținerii prin încetarea condițiilor generale:

a) încetarea stării de nevoie a creditorului. Rațiunea instituirii unei astfel de obligații este ajutorarea persoanelor aflate în nevoie; la încetarea acestei situații nu mai există nici o justificare pentru prestarea întreținerii legale (atr. 86 alin. 2 și art. 94 alin. 1 C.fam.).

Având în vedere că *de lege lata* starea de nevoie a creditorului trebuie să rezulte dintr-o incapacitate de a munci, întreținerea încetează și prin încetarea acestei stări. Așa cum am arătat, considerăm însă că noțiunea de "*incapacitate de a munci*" trebuie interpretată în această materie într-un sens mai larg decât în domeniul asigurărilor sociale. Poate primi întreținere o persoană aptă de muncă aflată însă în imposibilitate de a presta muncă, așa cum este cazul șomerului, și nu numai, atunci când principiul potrivit căruia nimeni nu poate trăi nejustificat din munca altuia trebuie aplicat cu atenție deosebită.

Dacă incapacitatea totală de a munci se transformă într-o incapacitate parțială, obligația de întreținere nu încetează, dar poate fi redus cuantumul acesteia.

b) debitorul întreținerii nu mai are mijloacele materiale pentru acordarea întreținerii (art. 94 alin. 1 C.fam.). Nimeni nu poate fi obligat să asigure întreținerea altei persoane, renunțând la întreținerea sa. În aceste situații, încetarea obligației se decide prin hotărâre judecătorească, la cererea celui interesat (art. 94 alin. 2 C.fam.).

Încetarea întreținerii prin încetarea condițiilor speciale.

Am văzut că pentru anumite forme ale întreținerii legale sunt prevăzute condiții speciale. Încetarea acestor condiții atrage după sine încetarea obligației de întreținere. În aceste situații, condițiilor generale de încetare a întreținerii li se adaugă condițiile specifice.

a) Obligația de întreținere acordată copilului minor de către părinte sau adoptator, în condițiile speciale prevăzute de art. 86 alin. 3 C.fam., încetează prin ajungerea acestuia la majorat sau la terminarea studiilor universitare, însă

---

⁷⁰⁰I. Albu, op. cit., p. 317.

nu mai târziu împlinirea vârstei de 26 de ani. Putem spune că această obligație este afectată de termen și se stinge prin ajungere la acesta.

De asemenea, această obligație poate înceta și în cazul în care minora se căsătorește, pentru că intră în acțiune obligația de întreținere a soțului.

b) Obligația de întreținere dintre soți încetează odată cu desfacerea căsătoriei (art. 86 alin 1, art. 41 alin. 1 C.fam.). Obligația de întreținere dintre foștii soți a căror căsătorie a fost desfăcută prin divorț încetează - în afară de încetarea condițiilor generale sau moartea unei părți - și în următoarele cazuri: 1) creditorul întreținerii se recăsătorește (art. 41 alin. 3 C.fam.); 2) la împlinirea termenului de un an de la data desfacerii căsătoriei, când creditorul întreținerii este soțul vinovat de desfacerea căsătoriei (art. 41 alin. 2 C.fam.).

Obligația de întreținere dintre foștii soți a căror căsătorie a fost desființată, dar la a cărei încheiere cel puțin unul dintre aceștia a fost de bunăcredință (căsătoria putativă) încetează prin recăsătorirea creditorului obligației (art. 24 alin. 1, art. 41 alin. 3 C.fam.).

c) Obligația de întreținere dintre adoptator și adoptat încetează odată cu desființarea sau desfacerea adopției. În aceste cazuri, încetează obligația de întreținere dintre adoptat (și descendenții săi, dacă este cazul) și rudele adoptatorului⁷⁰¹.

d) Obligația de întreținere a celui care a luat un copil spre creștere fără îndeplinirea formelor legale cerute pentru adopție, față de acel copil, încetează: 1) când acesta *devine major*; 2) înainte de această dată, în cazul în care părinții firești dispăruți ai copilului *au reapărut* și au posibilitatea să-l întrețină; 3) părinții săi nu mai sunt în nevoie, din momentul în care *a încetat această stare de nevoie*.

e) Obligația de întreținere a soțului care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț, față de acel copil încetează: 1) când acesta devine major;

---

⁷⁰¹Prin Legea nr. 87/1998 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 25/1997 cu privire la adopție, pct. 9, au fost abrogate dispozițiile capitolului III "Adopția" al titlului II din Codul familiei; în acest context art. 84 C.fam. care da posibilitatea instanței ca la desfacerea adopției să-l oblige pe adoptator să-i plătească o pensie de întreținere adoptatului minor, nu mai este aplicabil; I. P. Filipescu, Adopția și protecția copilului aflat în dificultate, op. cit., p.87 și p. 96.

- 2) când au reapărut părinții săi firești dispăruți și au posibilitatea să-l întrețină;
- 3) când părinții săi firești nu mai sunt în nevoie.

f) Obligația moștenitorului debitorului obligației de întreținere, față de copilul minor, încetează: 1) când acesta devine major; 2) când au reapărut părinții săi firești și au posibilitatea să-l întrețină; 3) când părinții săi firești nu mai sunt în nevoie; 4) când se epuizează valoarea bunurilor moștenite, de vreme ce întreținerea se acordă în măsura valorii acestora (art. 96 alin 1 C.fam.).

Se observă că obligațiile de întreținere *subsidiare*, instituite prin art. 87 alin. 1, 88 și 96 C.fam., au condiții de încetare asemănătoare.

8. Problema modurilor generale de transmisiune, transformare și stingere a obligațiilor civile în materia întreținerii. Specificitate

Vom analiza aici aplicabilitatea modurilor generale de transmitere, transformare și stingere a obligațiilor civile în materia obligației legale de întreținere, încercând să surprindem situațiile în care acestea pot funcționa.

a) *Cesiunea de creanță*. Este acea convenție prin care un creditor - cedentul, transmite o creanță a sa unei alte persoane - cesionarul. Debitorul creanței cedate - debitorul cedat- este terț față de contractul de cesiune.

Codul civil reglementează cesiunea de creanță în art. 1391-1398 și art. 1402- 1404 și are în vedere numai cesiunea cu titlu oneros⁷⁰².

Este unanim admis⁷⁰³ că pensia de întreținere are un caracter pur personal care înlătură posibilitatea de a fi transmisă printr-o cesiune. Creanța alimentară este incesibilă. Creditorul alimentar nu poate fi cedent, și nici debitorul alimentar nu poate deveni debitor cedat. Este de esența întreținerii legale de a exista numai între anumite persoane, într-o anumită ordine. Transmiterea ei ar înlătura rațiunea pentru care a fost concepută.

Se consideră că pensiile de întreținere acordate prin donație sau prin testament pot fi cesionate dacă prin actul de constituire nu au fost declarate

---

⁷⁰²Cesiunea poate avea și titlu gratuit, a se vedea, L. Pop, op. cit., p. 444; C.Sătescu, C. Bârsan, op. cit., p. 314.

⁷⁰³G. Plastara, op. cit., vol. I, p. 439; M. Cantacuzino, op. cit., p. 212; I.P. Filipescu, op. cit., p. 548; I. Dogaru, op. cit., p. 229; C. Hamangiu, N. Georgean, op.cit., p. 273, nr. 20-22.

expres neurmăribile⁷⁰⁴. De asemenea, poate fi acceptată cedarea unei părți de întreținere către un alt creditor alimentar. În această situație, cesionarul ar avea o creanță de întreținere împotriva cedentului.

b) Subrogația în drepturile creditorului prin plata creanței.

Ca mijloc de transmitere a obligațiilor, subrogația constă în înlocuirea creditorului dintr-un raport juridic obligațional cu o altă persoană care, plătind datoria debitorului devine creditor al acestuia din urmă, dobândind toate drepturile creditorului plătit. Codul civil reglementează subrogația în art. 1106 - 1109.

Sunt frecvente situațiile în care o altă persoană plătește datoria debitorului, cum ar fi un fidejutor, un codebitor solidar sau chiar un terț dezinteresat. Toate aceste persoane care plătesc datoria altuia fără intenția de a-l gratifica se subrogă în drepturile creditorului plătit, devenind titulari ai creanței respective.

Față de avantajele pe care le prezintă pentru creditorul plătit și față de interesul major al creditorului alimentar de a primi la timp întreținerea subrogația trebuie admisă în materia întreținerii.

Codul familiei reglementează două situații în care operează subrogația:

- copilul care, în situații urgente, plătește singur întreaga întreținere a părintelui, se subrogă în drepturile acestuia și se poate întoarce împotriva celorlalți frați ai săi pentru partea fiecăruia (art. 90 alin. 2)

- în același mod, moștenitorul care a achitat întreaga întreținere copilului în ipoteza art. 96, se subrogă în dreptul acestuia pentru a-i urmări pe ceilalți moștenitori pentru partea lor din întreținere.

Se poate admite, de principiu, că orice persoană care a achitat o creanță alimentară fără intenția de a face o liberalitate are dreptul să își recupereze banii de la adevăratul debitor. În nici un caz însă, prin plata acestei datorii subrogatul nu dobândește *un drept la întreținere* în viitor. Nu va primi *întreținere*, ci numai cheltuielile făcute cu întreținerea creditorului plătit.

Trebuie spus că sunt legislații care reglementează posibilitatea subrogării

---

⁷⁰⁴C. Hamangiu, N. Georgean, op. cit., loc.cit.

în drepturile creditorului alimentar pentru anumite organisme specializate ale statului. În acest sens, statul se implică pentru asigurarea întreținerii la timp și își va recupera, prin proceduri speciale, banii de la debitorul rău-platnic⁷⁰⁵.

c) *Novația*. Este o operațiune juridică prin care părțile sting o obligație veche și o înlocuiesc cu o obligație nouă. Se vorbește de o novație obiectivă, realizată prin schimbarea obiectului sau cauzei obligației vechi, sau de o novație subiectivă, realizată prin schimbarea creditorului sau debitorului obligației inițiale.

Considerăm că este posibilă în materia întreținerii o novație obiectivă în care se schimbă obiectul obligației, în situația în care părțile se înțeleg să execute o altă prestație decât cea stabilită inițial. Părțile pot stabili că pe viitor debitorul va plăti întreținerea în natură, nu în bani, ori invers. Jurisprudența a decis că debitorul dintr-un contract de întreținere se poate obliga, cu acordul creditorului, să presteze, în locul întreținerii, o rentă viageră lunară⁷⁰⁶. Părțile pot conveni astfel și în situația în care vechea prestație a fost stabilită printr-o hotărâre judecătorească. În situația minorului trebuie să se țină seama de interesul major al acestuia. Din considerente ce țin mai ales de posibilitatea executării acestei convenții, ea trebuie să îmbrace forma autentică.

Nu este posibilă o novație prin schimbarea cauzei, întrucât în materia întreținerii legale cauza obligației este stabilită de lege. Este exclusă, de asemenea, o novație subiectivă. Părțile pot conveni ca întreținerea să se execute în viitor de o altă persoană, însă operațiunea este inefficientă, adevăratul debitor, considerat ca atare de lege, poate fi oricând urmărit pentru întreținere, dacă noul debitor, indiferent de motiv, nu execută această obligație.

d) *Delegația*. Este actul juridic prin care un debitor (delegant) aduce creditorului său (delegatar) angajamentul unui al doilea debitor (delegat), alături de el sau în locul lui.

Delegația prezintă interes practic pentru a evita dubla plată.

Considerăm că în materia noastră nu poate opera decât o delegație

---

⁷⁰⁵Sistemul francez sau cel israelian au astfel de soluții, după cum vom arăta mai departe.

⁷⁰⁶Tribunalul Suprem, secția civilă, dec. nr. 316/ 1987, în R.R.D. nr. 12/1987, p. 72.

imperfectă, în care un nou raport de obligație este adăugat celui preexistent. Debitorul alimentar nu se poate descărca de obligația sa față de delegatar. Creditorul alimentar are în această situație un nou debitor, alături de cel inițial, delegatul.

Dacă am admite o delegație perfectă în domeniul întreținerii legale, ar însemna că părțile pot dispune împotriva dispozițiilor imperative ale legii, arătând că o persoană are obligația legală de întreținere, fără ca ea să fie prevăzută expres de lege.

e) *Compensația*. Este modul de stingere a obligațiilor care constă în stingerea a două obligații reciproce, până la concurența celei mai mici dintre ele. Prin ipoteză compensația presupune existența a două raporturi juridice obligaționale distincte, în cadrul cărora aceleași persoane sunt creditor și debitor, una față de alta.

Pot fi întâlnite situații în care creditorul alimentar are o datorie față de debitorul său. În acest caz se poate pune problema compensării.

De principiu, compensația operează indiferent de izvorul obligațiilor care se sting astfel⁷⁰⁷. Totuși, Codul civil prevede expres când nu operează compensația unor creanțe reciproce. Astfel, potrivit art. 1147 pct. 3, compensația nu operează când creanța este insesizabilă. Ori întreținerea este declarată de lege insesizabilă⁷⁰⁸, având în vedere scopul acesteia.

Cel care datorează pensie de întreținere nu poate opune compensarea ei cu o datorie pe care creditorul pensiei o are, eventual, față de el.

S-a admis⁷⁰⁹ că este posibilă o compensație judecătorească. Este vorba de situația în care, în urma divorțului, fiecăruia dintre soți îi este încredințat câte un copil minor (sau un număr egal) spre creștere și educare. Dacă nevoile copiilor sunt egale, cele două prestații se anulează, în caz contrar, vor fi reduse până la concurența celei mai mici. S-a decis că dacă una dintre obligații privește o pensie de întreținere datorată copilului minor, iar cealaltă restituirea unei sume

---

⁷⁰⁷C. Stătescu, C. Bârsan, op. cit., p. 329.

⁷⁰⁸Atr. 408 C.p.civ.

⁷⁰⁹Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 379/1952, în C.D. 1952-1954, vol. I., p. 151

de bani fostei soții de către părintele căruia i s-a încredințat copilul, compensația nu va opera⁷¹⁰.

f) Confuziunea. Constă în întrunirea în aceeași persoană atât a calității de debitor, cât și a aceleia de creditor, în cadrul aceluiași raport juridic obligațional⁷¹¹.

În materia întreținerii, confuziunea este lipsită de interes. La decesul debitorului, această obligație încetează de drept.

g) Darea în plată. Este operațiunea juridică prin care debitorul execută către creditorul său o altă prestație decât cea la care este obligat.

Această schimbare a prestației se face numai cu consimțământul creditorului.

Este posibil ca debitorul să execute o prestație în natură, deși era obligat la o pensie de întreținere. Creditorul poate accepta această situație.

Darea în plată se aseamănă cu novația prin schimbarea de obiect, care este și ea admisibilă în această materie. Dar, în timp ce novația operează printr-o înțelegere înainte de momentul plății, darea în plată are loc chiar în acest moment.

Întreținerea fiind o obligație cu executare succesivă, creditorul trebuie să își dea consimțământul pentru schimbarea prestației în momentul executării fiecăreia în parte. În caz contrar, debitorul va fi obligat în viitor să revină la vechea prestație. În cazul novației, acceptarea schimbării prestației este definitivă.

h) Remiterea de datorie. Este renunțarea cu titlu gratuit a creditorului de a-și valorifica creanța pe care o are împotriva debitorului său.

Nu se poate renunța de mai înainte la cererea unei pensii alimentare, deoarece fiind impusă de legiuitor din motive de umanitate, este de ordine publică⁷¹².

Creditorul alimentar poate renunța însă la ratele scadente ale pensiei de

---

⁷¹⁰Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 865/28 mai 1963, în J.N. nr. 12/1963, p. 121.

⁷¹¹Art. 1154 C.civ.

⁷¹²C. Hamangiu, N. Georgean, op. cit., p. 274, nr. 31

întreținere, considerându-se că nu mai are nevoie de acestea. În situația în care ar exista mai mulți debitori obligați solidar, se pune problema dacă remiterea de datorie făcută unuia dintre ei îi liberează și pe ceilalți. Își poate rezerva creditorul dreptul de a-i urmări pe ceilalți pentru partea sa de datorie? Am văzut că operează prezumția este că nu se mai află în nevoie, însă se poate cerceta, dacă nu este vorba doar de o reducere a nevoilor creditorului întreținerii. În acest caz, ceilalți codebitori îl pot urmări pe debitorul "beneficiar" al remiterii pentru partea sa de datorie, fără ca acesta să le poată opune valabil această modalitate de stingere a obligației sale.

i) Imposibilitatea fortuită de executare.

În situația în care debitorul nu mai are posibilitatea materială de a plăti întreținerea, obligația sa încetează de drept. Dacă ulterior poate executa, obligația sa reînvie.

Dacă dispar datorită unui caz fortuit sau de forță majoră banii sau alimentele destinate plății întreținerii, obligația sa nu se stinge, pentru că *genera non pereunt*.

9. Garantarea obligației de întreținere

Rațiunea finală a existenței oricărei obligații este executarea ei. Garantarea obligației constituie o măsură de asigurare a acestei executări⁷¹³.

Garanțiile au fost definite ca fiind acele mijloace juridice care, dincolo de limitele dreptului de gaj general și în plus față de acest drept, conferă creditorului garantat anumite prerogative suplimentare. Acestea constau, de regulă, fie într-o prioritate față de ceilalți creditori, fie în posibilitatea ca, în caz de neexecutare din partea debitorului, să urmărească pe o altă persoană, care s-a angajat să execute ea obligația ce revine debitorului⁷¹⁴.

De lege lata, creditorul alimentar are următoarele garanții:

- dreptul de gaj general acordat de art. 1719 C.civ., în baza căruia poate acționa pentru a lua anumite măsuri de conservare a unor elemente patrimoniale

---

⁷¹³C. Stătescu, C. Bârsan, op. cit., p. 362 și urm.

⁷¹⁴Ibidem; pentru o altă abordare, a se vedea, L. Pop, op. cit., p. 387 și urm.

ale debitorului, ori poate înlătura neglijența sa ori anumite acte frauduloase ale acestuia, și, în fine, poate solicita executarea silită asupra bunurilor aflate în patrimoniul debitorului la data urmăririi. Aceste prerogative, comune tuturor creditorilor chirografari, nu pot asigura o protecție integrală creditorului alimentar.

- potrivit art. 409 C.p.civ. alin. 2 lit. a, creanța alimentară se bucură de preferință față de orice alte creanțe atunci când obiectul urmăririi este retribuția debitorului.

Când legea stabilește o ordine de preferință pentru creanța alimentară ea asigură o protecție eficientă a executării acesteia. Limitarea acestei preferințe numai la situația în care se urmăresc salariile și celelalte drepturi bănești ale debitorului angajat, reduce însă considerabil satisfacția creditorului alimentar.

Lăsând la o parte controversa privitoare la ordinea de preferință a creanțelor apărută după adoptarea Decretului 221/1960⁷¹⁵, trebuie să observăm că garanția executării obligației legale este limitată.

Sigur, nu există nici un impediment pentru ca părțile să convină asupra unor garanții, reale sau personale, privitoare la obligația de întreținere. Părțile pot înființa o ipotecă sau constitui un gaj în acest sens⁷¹⁶. Nu este oprită nici calea unei fidejusiuni convenționale. Practica a demonstrat însă că posibilitatea ca părțile să ajungă la un acord în acest sens este foarte redusă⁷¹⁷.

Sunt situații în care se simte nevoia unor garanții legale suplimentare pentru asigurarea întreținerii legale. Această soluție se impune mai ales în situația în care creditorul este minor, iar debitorul a fost condamnat pentru abandon de familie. Riscul ca în viitor acesta să "devină" insolvabil este foarte ridicat. În prezent, nu există o măsură specială pentru această situație.

Într-o legislație viitoare pot fi concepute mijloace juridice care să confere creditorului alimentar prerogative suplimentare. Soluția poate fi instituirea unei

---

⁷¹⁵Pentru detalii, C.Stătescu, C. Bârsan, op. cit., p. 369 și urm.

⁷¹⁶C.Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 353, nr. 965, autorii susțin că nu se poate renunța la o garanție a pensiei alimentare, în virtutea principiului *accessorium sequitur principale*.

⁷¹⁷În sistemul francez există garanții legale pentru executarea întreținerii (ipoteca legală, de exemplu); în sistemul israelian, de asemenea, după cum vom arăta în continuare.

garanții reale, și mai ales o ipotecă specială.

10. Măsuri menite să faciliteze executarea obligației legale de întreținere

Aspecte civile. Neexecutarea obligației legale de întreținere atrage, cu siguranță, executarea silită. În raporturile dintre soți acest aspect poate constitui un motiv temeinic de divorț (art. 38 C.fam.), ceea ce se constituie într-o pârghie uneori eficientă de aducere la îndeplinire a acesteia.

În raporturile dintre părinți și copiii lor minori, neglijența gravă în îndeplinirea îndatoririlor părintești, care includ și întreținerea, poate atrage decăderea din drepturile părintești (art. 109 C.fam.), fără ca părintele să fie scutit de obligația legală de întreținere (art. 110 C.fam.). Jurisprudența a considerat că existența unui comportament caracterizat drept neglijență gravă, în sensul art. 109 C.fam., nu presupune numai agresiuni, violențe sau condamnarea pentru abandon de familie, ori declararea existenței adandonului, ci și lipsirea minorului de mijloacele de întreținere care pot pune în primejdie sănătatea și dezvoltarea fizică a acestuia⁷¹⁸.

Pe de altă parte, potrivit art. 1 din Legea nr. 47/1993 cu privire la declararea judecătorească a adandonului de copii, copilul poate fi declarat abandonat, ca urmare a faptului că părinții săi s-au dezinteresat de el, în mod vădit, o perioadă mai mare de 6 luni. Jurisprudența a decis că minorul aflat în îngrijirea unei instituții de ocrotire sociale sau medicale de stat, a unei instituții private sau încredințat în condițiile legii unei persoane fizice poate fi declarat în aceste condiții abandonat. Declararea prin hotărâre judecătorească a adandonului se impune atunci când nici părinții, nici bunicii sau alte rude apropiate nu au manifestat grijă sau interes pentru copilul internat. Prin "dezinteres" în sensul textului citat, se înțelege încetarea imputabilă a oricăror legături între părinți și copil, legături care să dovedească existența unor raporturi părintești normale⁷¹⁹.

---

⁷¹⁸Curtea Supremă de Justiție, Decizia Secției civile nr. 2396 din 10 iulie 1997, în Buletinul Jurisprudenței. Culegerea de decizii pe anul 1997, Editura Argessis, 1998, p. 65.

⁷¹⁹Curtea Supremă de Justiție, Decizia Secției civile nr. 2859/ 25 septembrie 1996, în Buletinul jurisprudenței, culegere de decizii pe anul 1996, p. 87.

Aspecte procesuale. Există numeroase măsuri care asigură un regim special obligației legale de întreținere sub aspect procesual. Astfel:

- din punct de vedere al competenței teritoriale, când reclamentul într-un proces privind întreținerea este un ascendent sau un descendent, instanța competentă este cea de la domiciliul reclamantului (art. 10 pct. 7 C.p.civ.), prin excepție de la regula stabilită de art. 5 C.p.civ. potrivit căreia "cererea se face la instanța domiciliului pârâtului". Poate că ar fi utilă lărgirea aplicabilității acestei excepții la toate situațiile în care reclamantul este un creditor alimentar, ori cel puțin atunci când el este minor, indiferent dacă este sau nu descendent al pârâtului.

- potrivit art. 15 lit. c din Legea nr. 146/1997⁷²⁰: "Sunt scutite de taxe judiciare de tîbru acțiunile și cererile, inclusiv cele pentru executarea căilor de atac, referitoare la... *obligațiile legale și contractuale de întreținere*"

- potrivit art. 278 pct. 3 C.p.civ.: "Hotărârile instanței *sunt executorii de drept* când au ca obiect... *rente sau pensii alimentare (s.n.)*". În acest fel scopul obligației de întreținere de a asigura existența creditorului poate fi atins mai ușor.

- potrivit art. 461¹ C.p.civ.: "Pentru sumele datorate cu titlu de obligație de întreținere, când executarea se face asupra salariului sau asupra altor venituri din muncă prevăzute de art. 409, instanța care a emis titlul executoriu *va dispune din oficiu efectuarea popririi(s.n.)*" Se asigură astfel o procedură simplă, rapidă și necostisitoare de executare a întreținerii⁷²¹.

Am arătat că ordinea preferința acordată de lege creanței alimentare față de alte creanțe asigură o anumită protecție creditorului alimentar.

Exercitarea rolului activ al instanței în cauzele care au ca obiect întreținerea legală nu trebuie să constituie o simplă formalitate, ci un mijloc eficace pentru cunoașterea situației reale și luarea măsurilor celor mai potrivite, având în vedere că în unele aspecte ale acestei instituții puterea de apreciere a instanței este suverană.

---

⁷²⁰Publicată în Monitorul Oficial nr. 173/ 29 iulie 1997.

⁷²¹Al. Lesvidax, op. cit., p. 136-144.

Aspecte penale. Debitorul obligației legale de întreținere este pasibil de sancțiuni penale pentru neexecutarea acesteia.

Întrucât există și fapte de încălcare a îndatoririi de a acorda sprijin moral și material care aduc o atingere gravă relațiilor de familie, legiuitorul a incriminat în art. 305 C.p., sub denumirea de "Abandon de familie"⁷²², săvârșirea de către persoana care are obligația legală de întreținere față de cel îndreptățit la întreținere a uneia din următoarele fapte:

a) părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor, expunându-l la suferințe fizice sau morale,

b) neîndeplinirea cu rea-credință a obligației de întreținere prevăzută de lege.

c) neplata cu rea-credință, timp de 2 luni, a pensiei de întreținere stabilită pe cale judecătorească.

Legea stabilește pedeapsa închisorii și, alternativ, pedeapsa amenzii, cu posibilitatea specială a suspendării condiționate a executării pedepsei, dacă inculpatul își îndeplinește obligația în cursul judecății.

Legea penală nu contravine finalității obligației de întreținere, chiar dacă prevăzând pedeapsa închisorii debitorul va fi pus în situația de a nu putea presta întreținerea pe perioada detenției⁷²³.

În doctrină și jurisprudență s-a arătat specificitatea acestei infracțiuni sub aspectul laturii subiective, mai ales în ipotezele at. 305 lit. b și c, unde legiuitorul folosește expresia "rea-credință".

S-a decis⁷²⁴ că nu există infracțiunea când neplata pensiei de întreținere, timp de 2 luni, este determinată de nerealizarea, din motive obiective, a veniturilor necesare. În speță, inculpatul a făcut dovada că mai are în întreținere 4 copii minori și că nu realizează venituri fiind înscris la Oficiul de Muncă și Protecție Socială, fără a beneficia de ajutor de șomaj.

---

⁷²²Pentru dezvoltări, Octavian Loghin, Avram Filipaș, *Drept penal român, Partea specială*, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 1992, p.297 și urm.; Alexandru Boroi, *Infracțiuni contra unor relații de conviețuire socială*, Editura ALL, București, 1998, p. 26- 49.

⁷²³I. Dogaru, op. cit., p. 250; T.R.Popescu, op. cit., vol. I, p. 263.

⁷²⁴Curtea Supremă de Justiție, Secția penală, dec. nr. 725 din 25 martie 1997, în D. nr. 9/1998, p. 145.

De asemenea, s-a decis că nu se poate reține existența infracțiunii de abandon de familie prevăzută în art. 305 lit. c C.pen. - lipsind elementul relei-credințe - atâta vreme cât, după pronunțarea hotărârii prin care a fost obligat să plătească o pensie de întreținere fostei sale soții, în folosul copiilor rezultați din căsătorie, inculpatul a luat copiii la domiciliul său, acordându-le îngrijire și întreținere fără contribuția mamei. În această situație, el a fost încredințat că nu mai trebuie să plătească acesteia vreo sumă de bani⁷²⁵.

În situația în care pensia de întreținere se execută prin poprire, însă terțul poprit nu procedează la reținerea sumelor datorate din salariu sau alte venituri ale debitorului, plătindu-i acestuia drepturile integral, debitorul este ținut personal la plata directă a pensiei de întreținere. Dacă el încasează integral drepturile de la terțul poprit, poate exista elementul subiectiv al infracțiunii de abandon de familie⁷²⁶.

Aspecte contravenționale.

Potrivit art. 2 pct. 23 din Legea nr. 61/1991⁷²⁷ pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice, "Constituie contravenție... *alungarea din locuința comună a soțului sau soției, a copiilor, precum și a oricărei alte persoane aflate în întreținere (s.n.)*"

Fapta se pedepsește cu închisoarea contravențională de la 15 zile la 3 luni sau cu amenda de la 80.000 lei la 400.000 lei⁷²⁸. Executarea hotărârii judecătorești în ce privește închisoarea contravențională, se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală, care se aplică în mod corespunzător. Sancțiunea închisorii contravenționale se execută în arestul poliției sau în locuri anume destinate ale penitenciarului, stabilite de ministrul justiției. În timpul executării, cei sancționați pot fi obligați să presteze activități de interes public, pentru care sunt apti⁷²⁹.

Având în vedere că "*alungarea*" din locuință a persoanei îndreptățite la

---

⁷²⁵Curtea de Apel București, Secția I penală, dec. nr. 153/1998, în Culegere de practică judiciară penală 1998, Editura ALL BECK, București, 1999, p. 1, nr. 1.

⁷²⁶Al. Boroș, op. cit., p. 36.

⁷²⁷Legea a fost republicată în Monitorul Oficial nr. 9 din 24/01/1997

⁷²⁸Art. 3 lit. b. din lege

⁷²⁹Art. 15 din lege

întreținerea legală este un element ce face parte și din latura obiectivă a infracțiunii de abandon de familie, se pune problema delimitării răspunderii contravenționale de răspunderea penală a celui ce săvârșeste această faptă.

În primul rând, trebuie ținut seama de faptul că, de principiu, constituie contravenție săvârșirea unor fapte, dacă nu sunt comise astfel încât, potrivit legii penale, să fie considerate infracțiuni⁷³⁰. Ceea ce delimitează contravenția de infracțiune, este gradul de pericol social ridicat al acesteia din urmă.

În al doilea rând, pentru a exista infracțiunea de abandon de familie în varianta art. 305 lit. a săvârșită prin *alungarea* persoanei îndreptățite la întreținere, trebuie ca aceasta să fie *expusă la suferințe fizice sau morale*. Pentru a reliza latura obiectivă a infracțiunii acțiunea de alungare a inculpatului trebuie să-l expună pe creditorul alimentar acestor suferințe. Nu este necesar ca aceste suferințe să se fi produs efectiv. Este suficient să se fi creat numai posibilitatea producerii lor⁷³¹. Dacă alungarea nu l-a expus la aceste suferințe, fapta nu constituie infracțiune, ci poate fi pedepsită contravențional.

Alte aspecte. Există anumite organe administrative care prin atribuțiile ce le revin au posibilitatea să intervină indirect în executarea obligației legale de întreținere, mai ales atunci în cazul minorilor.

În primul rând, autoritatea tutelară este competentă să controleze îndeplinirea îndatoririlor părintești, implicit a îndatoririi de întreținere și creștere a copiilor. Potrivit art. 5 din Legea nr. 69/1991 a administrației publice locale, atribuțiile de autoritate tutelară au fost preluate de Consiliile locale⁷³².

Având în vedere că autoritatea tutelară era depășită de problemele pe care le implică protecția specială a copiilor, au fost create în acest domeniu noi organisme.

Astfel, există o Comisie pentru protecția copilului care este un organ de specialitate al Consiliului județean, respectiv al Consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București, cu activitate decizională în materia protecției copilului

---

⁷³⁰Art. 2 alin 1 din Legea nr. 61/1991.

⁷³¹Octavian Loghin, Avram Filipaș, op. cit., p.298.

⁷³²Prin autoritate tutelară nu se înțelege o unitate administrativă specială, ci ea constituie o anumită funcție a unui organ preexistent, T.R.Popesu, op. cit., p. 341, nr. 742.

aflat în dificultate și a protecției drepturilor copilului prin adopție⁷³³. Printre atribuțiile serviciilor specializate ale acestei Comisii întâlnim: identifică copiii aflați în dificultate și pregătește măsurile de protecție ce se impun⁷³⁴; acordă asistență și sprijin familiilor sau persoanelor care au primit în plasament sau în încredințare copii pentru asigurarea dezvoltării armonioase a acestora; pregătește integrarea sau reintegrarea copilului în familia sa naturală, în familia adoptivă; acordă asistență și sprijin de urgență părinților copilului, urmărind dacă aceștia își pot asuma responsabilitățile și dacă își îndeplinesc obligațiile cu privire la copil, astfel încât să prevină situațiile ce pun în pericol securitatea și dezvoltarea copilului.

Există, de asemenea, la nivel central, un Departament pentru Protecția Copilului ce funcționează ca organ de specialitate al administrației centrale cu personalitate juridică, în subordinea Guvernului, în scopul coordonării la nivel național a activităților de protecție și promovare a drepturilor copilului, inclusiv a celor de protecție a copilului aflat în dificultate, precum și a controlului acestor activități⁷³⁵.

Considerăm că aceste organe administrative, Departamentul și Comisia pentru protecția copilului, se pot implica direct și în asigurarea executării pensiei de întreținere a părinților către copiii lor minori. Astfel, ar putea fi prevăzută o procedură prin care acestea să achite, la nevoie, pensia datorată de părinți, îndreptându-se ulterior împotriva acestora pentru recuperarea creanței printr-o acțiune în regres. Fondurile necesare pentru asigurarea acestor plăți ar fi realimentate mereu prin recuperarea creanțelor de la debitorul întreținerii, care

---

⁷³³Art. 1 din H.G. nr. 117/ 01.03. 1999 pentru aprobarea Normelor metodologice și a măsurilor tranzitorii de aplicare a prevederilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 26/1997 privind protecția copilului aflat în dificultate, precum și a Metodologiei de coordonare a activităților de protecție și de promovare a drepturilor copilului la nivel național.

⁷³⁴Trebuie spus că prin Decizia nr. 47 din 23 martie 1999, publicată în Monitorul Oficial nr. 264/9.06. 1999, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate ridicată de Curtea de Apel București în dos. nr. 461/1998, și a constatat că sunt neconstituționale dispozițiile art. 23-30 cuprinse în cap. III din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 26/1999, întrucât prevăd pentru ocrotirea minorului care nu răspunde penal aceleași măsuri educative ca și cele prevăzute de Codul penal, natura juridică a acestora din urmă fiind de sancțiuni de drept penal. Se încalcă astfel disp. art. 45 alin. 1 din Constituție.

⁷³⁵Art. 1 din H.G. nr. 875/ 8.12. 1998, publicată în Monitorul Oficial nr. 477/ 11.12.1998, privind organizarea și funcționarea Departamentului pentru Protecția Copilului.

ar putea fi obligat și la unele penalizări. Aceste măsuri ar fi menite să preîntâmpine situațiile în care este pusă în pericol securitatea și dezvoltarea copilului, acordându-i acestuia, la timp, întreținerea.

CAPITOLUL VI

CARACTERELE JURIDICE ALE OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNȚEȚINERE

Din scopul și din reglementarea obligației legale de întreținere se desprind anumite caractere ce sunt specifice acestei obligații, deopotrivă ca drept de creanță și ca datorie de întreținere. Acestea subliniază deosebirea față de celelalte obligații reglementate de Codul familiei, dar, mai ales, de alte obligații civile, impuse subiectelor de drept sau asumate de acestea.

Caracterele generale ale obligației legale de întreținere învederează unitatea acesteia nu doar în raporturile dintre părinți și copiii lor minori, pe de o parte, și părinți și copiii lor majori pe de altă parte, ci, în general, în privința tuturor raporturilor de întreținere, independent de persoanele între care aceasta acționează⁷³⁶.

Urmărind, în ultimă instanță, asigurarea existenței unei persoane aflată în stare de indigență, obligația de întreținere legală se deosebește de obligațiile civile, chiar și atunci când acestea urmăresc același scop. Cu toate acestea, normele civile nu-și pierd în întregime aplicabilitatea în această materie, păstrându-și statutul de "drept comun", soluțiile lor fiind admise întotdeauna când legislația familiei nu reglementează un anumit aspect din materia întreținerii.

Caracterele obligației de întreținere sunt susceptibile de formulări diferite⁷³⁷. În ceea ce ne privește, considerăm că acestea sunt: întreținerea este de ordine publică; obligația de întreținere este strict personală; are un caracter,

---

⁷³⁶I.P.Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 8- 10 și p. 133.

⁷³⁷George Plastara, op. cit., p. 436-440; C.Hamangiu, I.Rosetti - Bălănescu, Al. Băicoianu, op. cit., p. 352-355, nr. 964-970; I. Rosetti- Bălănescu, Ovid Sachelarie, Nic. G. Nelu, op. cit., p. 109 - 111, nr. 155 - 159; D. Alexandresco, op. cit., vol. I, p. 712 și urm.; G. C. Tabacovici, op. cit., p. 313 - 315, nr. 528 - 531; T.R.Popescu, op. cit., p.249 - 254, nr. 604 - 614; I. P. Filipescu, op. cit., 547- 554, nr. 40 - 46; I.P. Filipescu, I. Dogaru, op. cit., p. 133- 154; I. Dogaru, op. cit., p. 119- 244; A. Lesvioudax, op. cit., p.177- 1178, nr. 150- 154; I. Albu, op. cit., p. 292 - 296, nr. 371- 377; Marcel Planiol, op. cit., p.

în principiu, reciproc; este o obligație cu executare succesivă; obligația de întreținere este conjunctă.

1. Obligația legală de întreținere este de ordine publică

Se știe că normele juridice folosite de dreptul familiei sunt în marea majoritate norme imperative. Subiectelor specifice acestei ramuri de drept, subiecte între care există raporturi rezultate din căsătorie, din rudenie, din adopție sau raporturi care sunt asimilate de lege, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie, li se impune sau li se interzice un anumit comportament.

Normele prin care este reglementată obligația legală de întreținere nu fac excepție de la această regulă, ele reglementând în mod imperativ toate aspectele importante ale acestei instituții.

Dispozițiile legale privitoare la obligația de întreținere sunt imperative, deoarece ele sunt prevăzute în scop de ocrotire⁷³⁸, și anume în scopul de a asigura existența persoanelor anume prevăzute care se află în stare de indigență. Fiind impusă de legiuitor din motive de umanitate întreținerea este de ordine publică⁷³⁹. Din acest caracter rezultă următoarele consecințe:

a) Obligația de întreținere există numai între persoanele și în condițiile prevăzute de lege⁷⁴⁰. Nu este posibilă extinderea acestei obligații între alte persoane printr-o interpretare extinctivă a dispozițiilor legale.

b) Interesul de ordine publică al întreținerii legale determină o restrângere semnificativă a autonomiei de voință a părților implicate în acest raport juridic. Nu se poate renunța la dreptul de întreținere pentru viitor, deoarece implicit s-ar renunța la dreptul de a trăi, sau, oricum, creditorul s-ar expune mizeriei. Legea urmărește să înlăture prin instituirea obligației de întreținere tocmai acest risc, în condițiile în care subzistența creditorului se realizează numai pe seama valorificării acestui drept. Pe de altă parte, dreptul la întreținere este un drept

---

241 și urm., nr. 685 - 689.

⁷³⁸I. P. Filipescu, op. cit., p. 547;

⁷³⁹C. Hamangiu, N. Georgean, Codul civil adnotat cu textul art. corespunzător francez, italian și belgian, cu doctrina franceză și română și jurisprudență complectă de la 1868-1927, București, Editura Librăriei "Universala" Alcalay & Co, 1928, p. 274, nr. 31; vezi și autorii acolo citați.

eventual, iar renunțarea la un astfel de drept nu este posibilă.

Renunțarea la un drept, admisibilă ca regulă în materia obligațiilor civile, este inoperabilă în cazul întreținerii legale. Față de dispozițiile imperative ale legii sancțiunea nerespectării acestei interdicții este nulitatea absolută a operațiunii juridice respective. Dacă s-ar face o astfel de renunțare, ea ar fi nulă, indiferent de forma actului prin care s-a convenit. S-a decis că înțelegerea părinților prin care unul a fost scutit complet de întreținerea datorată copilului lor minor, este ilicită pentru că nesocotește caracterul legal și de ordine publică al obligației de întreținere⁷⁴¹. Oricum, schimbarea ulterioară a situației materiale a părinților sau a nevoii copilului atrage modificarea acestei înțelegeri în sensul obligării părintelui care fusese scutit. Înțelegerea părinților cu privire la contribuția fiecăruia la cheltuielile de creștere, educare și instruire necesare copilului lor minor poate fi valabilă în măsura în care nu nesocotește drepturile acestuia⁷⁴². Părintele se poate obliga să plătească pentru un copil o pensie de întreținere într-un quantum mai mare decât cel prevăzut în art. 94 C.fam., dacă nu urmărește micșorarea pensiei de întreținere cuvenite altui copil al său sau altei persoane îndreptățite la întreținere⁷⁴³

Pe de altă parte, odată născut dreptul la întreținere, creditorul poate fie să nu și-l valorifice, fie, după valorificarea lui, să nu solicite executarea hotărârii obținute. Astfel, renunțarea la dreptul de întreținere pentru trecut este valabilă. Dacă însă beneficiarul întreținerii în viitor va fi în nevoie, poate solicita iarăși întreținerea, fără a i se putea opune renunțarea sa.

2. Obligația de întreținere are un caracter personal

Această obligație este inseparabil legată atât de persoana celui îndreptățit a o primi, cât și de persoana celui obligat să o presteze⁷⁴⁴. Ea este concepută să

---

⁷⁴⁰I. Dogaru, op. cit., p. 220.

⁷⁴¹Tribunalul Suprem, col. civ., dec. nr. 1154 din 19 septembrie 1959, în L.P. nr. 5/1960, p. 115.

⁷⁴²Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare nr. 17 din 7 iunie 1962, în C.D. 1962, p. 29-31, idem, decizia de îndrumare nr. 2 din 7 aprilie 1973, în C.D. 1973, p. 13; idem, dec. civ. nr. 967 din 22 mai 1985, în R.R.D., nr. 4/1986, p. 68.

⁷⁴³Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 630 din 1 iunie 1959, în C.D. 1959, p. 220 - 223.

⁷⁴⁴T.R. Popescu, op. cit., p. 250.

funcționeze numai între persoane legate prin căsătorie, rudenie, adopție, sau considerate de lege expres ca aflându-se în raporturi asimilate celor de familie. Caracterul personal nu este dat de criterii subiective privind performanțele unor persoane, ci de criterii obiective: rudenie, căsătorie, adopție, de aceste relații care există între persoane independent de voința lor. Rudenia, exempli gratia, este considerată *in abstracto*, ca relație în care *se află* părțile, nu este cercetat, dacă *in concreto* ea face să existe între părți, reciproc, sentimentele sincere pe care le presupune în general, afecțiunea deosebită ce caracterizează această stare; întreținerea va exista chiar dacă persoanele respective nu "*se simt*" rude.

Datorită acestui caracter obligația legală de întreținere are un regim juridic aparte întrucât: creanțele privind întreținerea sunt insesizabile; întreținerea este incesibilă; întreținerea nu poate fi opusă prin compensație; transmisiunea succesorală nu este aplicabilă în această materie.

a) *Obligația de întreținere legală este incesibilă, atât activ, cât și pasiv*⁷⁴⁵.

Potrivit art. 1310 C.civ. regula este cesibilitatea, iar excepția este incesibilitatea; lucrurile care sunt în circuitul civil pot fi, de regulă, vândute.

Dispozițiile Codului civil privitoare la cesiunea de creanță, precum și cele referitoare la mijloacele prin care s-ar putea realiza o schimbare a creditorului nu sunt aplicabile în materia obligației de întreținere⁷⁴⁶. O cesiune a acestei creanțe ori posibilitatea juridică a schimbării părților, ar duce la stabilirea unui raport juridic între *alte* persoane decât cele determinate de lege, și atunci obligația de întreținere nu ar mai corespunde finalității în vederea căreia a fost stabilită de lege, și anume de a asigura existența unei *anumite persoane*⁷⁴⁷.

Pe de altă parte, potrivit art. 408 C.p.civ. pct. 1 există anumiți creditori care pot urmări chiar și creanțele ce au ca obiect întreținerea. Față de aceste persoane, care au o creanță privilegiată, titularul creanței de întreținere poate să cedeze, atât ratele scadente, cât și ratele viitoare, dar numai atât cât este necesar

---

⁷⁴⁵G. Plastara, op. cit., vol. I, p. 439; M. Cantacuzino, op. cit., p. 212; I.P. Filipescu, op. cit., p. 548; I. Dogaru, op. cit., p. 229; C.Hamangiu, N. Georgean, op.cit., p. 273, nr. 20-22.

⁷⁴⁶I. P. Filipescu, op. cit., p. 548, nr. 41.

⁷⁴⁷T. R. Popescu, op. cit., p.251, nr. 608.

pentru acoperirea acestor datorii. Explicația acestei excepții este următoarea: de vreme ce anumiți creditori pot urmări chiar și pensiile alimentare, iar judecătorul poate stabili partea din pensie care urmează a fi urmărită sau sechestrată, nu există nici un impediment pentru ca părțile - cel ce are o creanță privilegiată și creditorul întreținerii - să rezolve acest diferend pe cale amiabilă, hotărând singure partea din întreținere care va fi cedată.

b) Obligația de întreținere nu este transmisibilă pe cale succesorală.

Nu numai printr-o cesiune de creanță nu poate fi transmisă întreținerea, ci nici pe cale succesorală nu poate opera transferul acesteia. Obligația de întreținere este netransmisibilă moștenitorilor, atât activ, cât și pasiv. Ea este concepută să răspundă nevoilor și posibilității unor anumite persoane, condiții care încetează odată cu decesul uneia dintre părți. Dacă moștenitorul părții decedate face parte dintre persoanele ce au dreptul sau sunt ținute de obligația de întreținere, el poate solicita întreținerea în nume propriu sau poate fi obligat la aceasta, verificându-se însă îndeplinirea condițiilor de existență în situația nou creată.

Obligația de întreținere este, în acest context, o excepție de la regula potrivit căreia transmisiunea succesorală are ca obiect patrimoniul defunctului, adică totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale care au aparținut celui care lasă moștenirea⁷⁴⁸. Ea este o obligație atât de strâns legată de persoană încât încetează la decesul acesteia.

Prin excepție, potrivit art. 96 C.fam., pentru ocrotirea minorilor rămași fără sprijinul părinților lor, obligația de întreținere trece, pasiv, la moștenitorii debitorului obligației.

c) Obligația de întreținere este, în principiu, insesizabilă.

Potrivit art. 380 C.p.civ.: "Executarea silită se extinde asupra tuturor bunurilor mișcătoare și nemișcătoare ale datornicului, *afară de excepțiile admise de lege (s.n.)*" Această dispoziție se coroborează cu prevederile art. 1718 -1719 C.civ., care arată că întreaga avere a debitorului formează gajul

---

⁷⁴⁸Stanciu D. Cârpenaru, Dreptul de moștenire, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 83; Tribunalul Suprem, Secția civilă, dec. nr. 1593/ 1979, în R.R.D. nr. 1/1980, p. 65.

creditorilor săi⁷⁴⁹. Sunt exceptate de la executare bunurile persoanelor fizice care sunt strict necesare pentru continuarea existenței debitorului și a familiei sale⁷⁵⁰.

Creanța alimentară face parte din excepțiile prevăzute de lege de la regula sesizabilității. Din motive umanitare, protejându-l pe cel care nu se poate întreține singur, legiuitorul a stabilit că, în principiu, obligația legală de întreținere este insesizabilă.

Potrivit art. 408 C.p.civ.: "Nu se vor putea urmări și sechestra, *decât numai pentru datorii de alimente*, de chirii sau alte creanțe privilegiate asupra mișcătoarelor, următoarele:

1. *sumele sau pensiile care s-au dat de judecată sau care s-au dăruit, ori s-au legat datornicului sub titlul de pensie alimentară (s.n.)...*"

În aceste situații, în care creanța de întreținere poate fi urmărită, judecătorul va fixa cota parte din pensia de întreținere care se urmărește sau se sechestrează⁷⁵¹.

Creanțele alimentare născute din donație sau din legat testamentar sunt insesizabile dacă sunt cu titlu gratuit. Cele cu titlu oneros nu pot beneficia de acest regim, întrucât s-ar da posibilitatea debitorilor să înstrăineze întreaga lor avere în schimbul unei pensii, care este insesizabilă, sustrăgându-se cu rea-credință executării datoriilor⁷⁵².

Pentru că nu face parte din gajul deneral al creditorilor, obligația de întreținere nu poate face obiectul acțiunii oblice (art. 974 C. civ.) Pe de altă parte, creditorii celui obligat la întreținere vor putea folosi calea acțiunii oblice pentru a solicita reducerea ori sistarea întreținerii, atunci când au intervenit împrejurări noi care justifică o asemenea măsură, iar debitorul lor nu acționează în acest sens.

d) Creanța care are ca obiect întreținerea nu poate fi opusă pe cale de

---

⁷⁴⁹Grațian Porumb, Codul de procedură civilă comentat și adnotat, Editura Științifică, București, 1962, p. 173, nr. 1.

⁷⁵⁰Idem. p. 226, nr. 1-4.

⁷⁵¹Art. 408 alin. 2 C.p.civ.

⁷⁵²I. Dogaru, op. cit., p. 227 și autorii acolo citați.

compensație.

Potrivit art. 1147 C. civ. compensația nu operează când una din creanțe este insesizabilă, așa cum este și pensia de întreținere⁷⁵³.

S-a decis, însă, că o compensație judecătorească este posibilă⁷⁵⁴. Este vorba însă de situația în care părțile trebuie să plătească reciproc o pensie alimentară. Exemplu: unul dintre părinți plătește pensie de întreținere pentru copilul încredințat celuilalt părinte, deși are în îngrijire și el un minor rezultat din mariaj. Pentru că nevoile unui copil sunt mai mici decât ale celuilalt, părintele care l-a primit în îngrijire va plăti celuilalt părinte diferența dintre cele două pensii⁷⁵⁵, acestea compensându-se până la nivelul celei mai mici.

3. Obligația de întreținere are, în principiu, un caracter reciproc

Legea impune obligația de întreținere între persoane care se află într-una din legăturile ce constituie fundamentul juridic al acestei obligații. Rudenia, indiferent dacă este firescă sau rezultă din adopție, este o stare reciprocă; la fel și calitatea de persoană căsătorită. Dreptul la întreținere este preexistent stării de nevoie a creditorului, asemenea și obligația de întreținere. Întreținerea *există*⁷⁵⁶ între aceste persoane în stare latentă. În acest context, obligația de întreținere este reciprocă.

Trebuie spus că obligațiile de întreținere nu sunt condiționate de reciprocitatea îndeplinirii lor⁷⁵⁷.

Prin excepție, în unele situații întreținerea este unilaterală fie pentru a-l proteja pe creditor, fie pentru a-l pedepsi pe debitor.

Așa cum am arătat, sunt unilaterale următoarele forme ale obligației legale de întreținere:

---

⁷⁵³L. Pop, Drept civil, Teoria generală a obligațiilor, ediția a II-a, Editura Fundației *Chemarea* Iași, 1998, p. 479; Matei Cantacuzino, op. cit., p. 212.

⁷⁵⁴Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 379 din 14 noiembrie 1952, în C.D. 1952-1954, vol. I, p. 151; Teodor Clepea, notă la dec. civ. nr. 1107/4 iunie 1962 a Tribunalului reg. Crișana, în J.N. nr. 7/1963, p. 123 și urm.

⁷⁵⁵C. Hamangiu, N. Georgean, op. cit., p. 274, nr. 29 - Compensația legală ar fi posibilă numai atunci când creanța creditorului de pensie alimentară ar fi privitoare tot la alimente; D. Alexandrescu, op. cit., p. 720; G. Plastara, op. cit., vol. I, p. 439.

⁷⁵⁶Art. 86 alin. 1 C.fam.

- Obligația de întreținere a celui care a luat un copil pentru a-l crește, fără a întocmi formele cerute pentru adopție, față de acel copil (art. 88 C.fam.)

- Obligația de întreținere a moștenitorilor persoanei obligate la întreținerea unui minor sau care, fără a avea această obligație legală, i-a acordat întreținere (art. 96 C.fam.)

- Obligația de întreținere a soțului care a contribuit la întreținerea copilului celuilalt soț, față de acel copil (art. 87 alin. 1 C.fam.). Obligația poate deveni reciprocă dacă are o durată de cel puțin 10 ani (art. 87 alin. 2 C.fam.).

- Obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori în ceea ce privește cheltuielile pentru educare, învățatură și pregătire profesională (art. 86 alin. 1 și art. 107 alin. 1 C.fam.).

- Obligația de întreținere a soțului de rea-credință, în cazul căsătoriei putative, față de soțul de bună-credință (art. 24 alin. 1 C.fam.).

- Obligația de întreținere a soțului vinovat de desfacerea căsătoriei prin divorț, față de celălalt, după trecerea unui an de la data rămânerii definitive a hotărârii de divorț (art. 41 alin. 2 C.fam.). Până la expirarea acestui termen, *de lege lata*, întreținerea este reciprocă.

- Obligația de întreținere a soțului divorțat și recăsătorit față de celălalt soț divorțat, dar necăsătorit (art. 41 alin. ultim C.fam.).

4. Obligația de întreținere are un caracter succesiv

Obligația de întreținere este menită să răspundă unor nevoi mereu actuale ale creditorului. Este necesar ca prestațiile să fie executate periodic, cât mai aproape posibil, în timp, de nevoile beneficiarului, nevoi ce se reînnoiesc zi de zi.

Din acest caracter rezultă următoarele consecințe:

- Întreținerea nu poate fi executată dintr-o dată (*uno ictu*), sub forma unei prestații unice, globale, deoarece scopul ei este să acopere cheltuielile de întreținere, pe măsură ce acestea sunt impuse de nevoile curente. Din considerente practice, s-a admis în situații speciale executarea întreținerii prin

---

⁷⁵⁷Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 737 din 29 aprilie 1978, în R.R.D. nr. 10/1978, p.55.

depunerea unei sume globale, creditorul fiind împuternicit să primească însă plata periodic, la termene stabilite⁷⁵⁸.

- Termenul de prescripție pentru pensia de întreținere se calculează pentru fiecare prestație în parte, potrivit art. 12 din Decretul 167/1958.

- Obligația de întreținere este variabilă în ceea ce privește cuantumul ei, felul și modul de executare, în funcție de modificările ce intervin în nevoile creditorului și posibilitățile debitorului.

- Întreținerea nu se poate acorda, în principiu, decât de la data introducerii acțiunii în justiție. Ea poate fi solicitată și pentru trecut în situațiile în care debitorul prin mijloace dolosive a determinat amânarea acestui demers legal.

5. Obligația de întreținere este o obligație conjunctă

Obligația conjunctă sau divizibilă este acea obligație cu pluralitate de subiecte - mai mulți creditori sau mai mulți debitori - între care creanța sau datoria se divide de plin drept⁷⁵⁹.

Obligația conjunctă constituie regula în materia obligațiilor cu pluralitate de subiecte. Solidaritatea nu se prezumă, ea trebuie prevăzută în mod expres de lege⁷⁶⁰. Atunci când, într-un raport juridic obligațional există mai mulți creditori sau mai mulți debitori, datoria sau creanța se împarte în atâtea fracțiuni câți debitori sau creditori există în acel raport juridic.

Relementând situațiile în care întreținerea legală este datorată de mai mulți debitori sau solicitată de mai mulți creditori legiuitorul a menținut în această materie regula divizibilității.

Astfel, potrivit art. 90 alin. 1 C.fam.: "În cazul în care mai multe dintre persoanele prevăzute în art. 86 sunt obligate să întrețină aceeași persoană, ele vor contribui la plata întreținerii, proporțional cu mijloacele ce au".

Tot astfel, în ceea ce privește divizibilitatea creanței de întreținere între creditori, art. 92 C.fam. prevede: "Când cel obligat nu poate presta, în același

---

⁷⁵⁸Tribunalul Suprem, decizia de îndrumare, nr. 2 din 7 aprilie 1973, în C.D. 1973, p. 12.

⁷⁵⁹C. Stătescu, C. Bârsan, op. cit., p. 347; L. Pop, op. cit., p.376.

⁷⁶⁰Art. 1041 C.civ.

timp întreținerea tuturor celor care sunt în drept să i-o ceară, instanța judecătorească, ținând seama de nevoile fiecăreia dintre aceste persoane, poate hotărî fie ca întreținerea să se plătească numai uneia dintre ele, fie ca întreținerea să se împartă între mai multe sau toate persoanele îndreptățite să o ceară. În acest caz instanța va hotărî, totodată, modul în care se va împărți întreținerea între persoanele care urmează a o primi".

Pe de altă parte, din dispozițiile legale se observă că în această materie divizibilitatea are anumite efecte specifice, diferite în parte de cele ale divizibilității clasice. Această specificitate a divizibilității este impusă de specificitatea obligației de întreținere în general.

Ceea ce caracterizează o obligație conjunctă este coexistența a tot atâtea raporturi de obligație, independente unele de altele, după câți creditor și debitori există. Ei bine, această independență are anumite nuanțări în materia întreținerii.

În primul rând, se știe că dacă sunt mai mulți debitori sau creditor, fiecare va fi obligat să plătească sau poate urmări, numai partea sa de datorie sau de creanță. Această parte de creanță este *stabilită exact, de regulă, prin lege*. Astfel, dacă obligația conjunctă apare ca efect al decesului debitorului sau creditorului moștenitorii vor răspunde sau vor putea pretinde o parte în funcție de cota lor succesorală. În cazul întreținerii, partea din datorie sau din creanță este *variabilă*. Ea va fi plătită proporțional cu mijloacele fiecărui debitor în parte, ori va fi primită în cota *stabilită de instanța judecătorească* în funcție de nevoile fiecărui creditor.

În al doilea rând, în cazul divizibilității pasive, insolvabilitatea unuia sau unora dintre debitori este suportată de creditor. El *nu poate pretinde de la ceilalți debitori și partea din datorie aparținând debitorului sau debitorilor insolvari*. În materia întreținerii acest efect nu poate fi admis. Dacă unul dintre debitori nu are posibilitatea materială să plătească întreținerea, *sarcina întreținerii va fi preluată în întregime de ceilalți debitori*, asigurându-se astfel, satisfacerea tuturor nevoilor creditorului. Este posibil ca întreținerea să nu mai fie acordată, dacă niciunul dintre debitori nu va mai putea plăti, până atunci însă

întreținerea va fi preluată în întregime, pe rând, de debitorii cu posibilități materiale.

Prin excepție, legislația familiei prevede solidaritatea debitorilor în anumite situații. Este vorba numai de solidaritate pasivă. Astfel:

- părintele îndreptățit la întreținere de la mai mulți copii, poate, în caz de urgență, să pornească acțiunea numai împotriva unuia dintre ei. Copiii sunt ținuti solidar la întreținere. Dacă nu există o situație specială (urgentă) părintele este obligat să solicite întreținere de la toți copiii. Copilul care a plătit se întoarce împotriva celorlalți debitori pentru partea fiecăruia (art. 90 alin. 2 C.fam.).

- moștenitorii persoanei obligate la întreținerea unui minor sau care, fără a avea obligația legală, i-a acordat întreținere sunt obligați solidar față de acel copil minor (art. 96 alin. 2 C.fam.).

De asemenea, obligația de întreținere a părinților față de copilul lor minor nu este o obligație conjunctă, ci o obligație *in solidum*⁷⁶¹, în sensul că minorul are dreptul să ceară întreaga întreținere de la fiecare dintre părinți, urmând ca părintele care a plătit întreaga datorie să se întoarcă împotriva celuilalt, potrivit principiului egalității dintre mamă și tată.

6. Restituirea cheltuielilor făcute cu întreținerea unei persoane pe calea acțiunii în regres

În materia întreținerii legale, debitorul nu poate cere restituirea prestațiilor executate chiar dacă în timp creditorul dobândește mijloace materiale suficiente pentru a putea restitui întreținerea primită.

Există însă situații în care întreținerea este prestată de o persoană care nu avea această obligația legală, ori când numai unul dintre debitorii ținuti la întreținere a prestat întreaga obligație. În aceste situații se pune problema restituirii cheltuielilor făcute cu întreținerea unei persoane.

Codul familiei reglementează două situații, în care printr-o acțiune în

---

⁷⁶¹Pentru obligația *in solidum*, vezi L. Pop, op. cit., p. 385-386; R. Petrescu, Cu privire la particularitățile obligației "in solidum", în R.R.D. nr. 12/1968, p. 90.

regres pot fi recuperate astfel de cheltuieli:

- Copilul care a executat întreținerea cerută de părintele său în situații urgente poate cere fiecăruia dintre frații săi partea sa contributivă, potrivit art. 90 alin. 2 C.fam.; fiecare dintre frați datorează întreținere proporțional cu mijloacele sale.

- Moștenitorul celui obligat la întreținerea unui minor sau care i-a dat întreținere fără a avea această obligație, are posibilitatea să se întoarcă împotriva celorlalți moștenitori, dacă el a executat singur întreaga întreținere, printr-o acțiune în regres (art. 96 alin. 2 C. fam.). Fiecare moștenitor datorează întreținere proporțional cu valoarea bunurilor moștenite.

Jurisprudența a admis, de asemenea, în anumite situații restituirea cheltuielilor făcute cu întreținerea unei persoane.

Astfel, într-o speță⁷⁶² unul dintre părinți a solicitat celui alt părinte partea sa contributivă la cheltuielile făcute cu întreținerea copiilor. Instanța noastră supremă a admis acțiunea, motivând că dispozițiile art. 991 C.civ.⁷⁶³ privitoare la gestiunea de afaceri sunt aplicabile și în materia întreținerii. S-a arătat că prin cheltuieli necesare, în sensul acestui articol, trebuie să se înțeleagă nu numai cele pentru conservarea și administrarea bunurilor proprietarului gerat, ci și cele referitoare la executarea îndatoririlor personale cu caracter patrimonial, pe care acesta trebuie să și le execute în baza unor obligații legale, cum este și obligația privitoare la întreținerea copiilor. În același sens, s-a decis că în condițiile în care părintele căruia i s-a încredințat copiii spre creștere și educare se sustrage de la obligația de a contribui la întreținerea acestora, prin nepunerea în executare a hotărârii judecătorești pronunțată în favoarea sa, lăsând copiii la celălalt părinte care a pierdut procesul, dar care a suportat integral cheltuielile de întreținere, îndeplinindu-și astfel, atât obligația sa, cât și pe cea a celui alt părinte, acesta poate fi obligat la despăgubiri în temeiul art. 991 C.civ. Părintele care a suportat integral cheltuielile de întreținere are drept la o acțiune în regres

---

⁷⁶²Tribunalul Suprem, dec. civ. nr. 781/1966, în C.D. 1966, p. 189; vezi și Alex. I. Oproiu, Acțiunile pentru restituirea de la părinți a cheltuielilor de întreținere a copilului luat spre creștere, în R.R.D. nr. 8/1968, p. 80 și urm.

⁷⁶³"Stăpânul ale cărui afaceri au fost bine administrate este dator a îndeplini obligațiile contractate în numele său de gerant"

împotriva părintelui care nu și-a îndeplinit astfel obligația de întreținere⁷⁶⁴.

Caracterul personal și netransmisibil al obligației de întreținere nu exclude posibilitatea de a fi executată prin mandatar, după cum nu exclude nici posibilitatea ca, pe timpul unei împiedicări, să o execute o altă persoană, în numele celei obligate și pentru ea, din proprie inițiativă. În aceste situații persoana care a prestat întreținerea poate pretinde despăgubiri, fie în virtutea mandatului, expres sau tacit, fie a gestiunii de interese, după regulile stabilite de art. 991 și art. 1547 C.civ.⁷⁶⁵.

S-a decis, de asemenea, că dacă bunicii au îngrijit minorul, pe baza unei convenții cu părinții acestuia, convenția este civilă și trebuie verificat dacă ei au dorit să facă o liberalitate ori să îngrijească minorul în schimbul echivalentului îngrijirii și întreținerii⁷⁶⁶. Dacă nu se dovedește intenția de a face o liberalitate părinții sunt obligați să restituie aceste cheltuieli. În situația în care bunicii îl îngrijesc pe minorul a-i cărui părinți îl neglijează sau sunt arestați, poate fi adoptată aceeași soluție.

Persoana căreia i-au fost încredințați spre creștere copiii în situații speciale, are dreptul la restituirea cheltuielilor făcute în acest sens. Același drept îl poate avea persoana care asigură întreținere unui minor în condițiile art. 87-88 C.fam., în situații întemeiate⁷⁶⁷.

Se poate concluziona că, de principiu, este admisibilă acțiunea în regres pentru recuperarea cheltuielilor făcute cu întreținerea unei persoane, dacă reclamantul nu avea obligația legală de întreținere, iar pârâtul, care avea această obligație, nu și-a executat-o.

---

⁷⁶⁴Judecătoria Mediaș, sen. civ. nr. 1300 din 27 iunie 1989, în D. nr. 2/1992, p. 57-67, cu Nota I, de Gelu Doru Ileş și Adriana Ileş, Nota II, de Betino Diamant și Vasile Luncean, și Nota III, de Vasile Pătulea.

⁷⁶⁵Tribunalul Suprem, decizia civilă nr. 1711 din 12 decembrie 1971, în R.R.D. nr. 9/1971, p. 161-162.

⁷⁶⁶Tribunalul Municipiului București, dec. civ. nr. 602/ 1986, în R.R.D. nr. 8/1986, p. 75.

⁷⁶⁷I.P.Filipescu, op. cit., p. 554.

CAPITOLUL VII
ASPECTE DE DREPT COMPARAT ȘI DE DREPT INTERNAȚIONAL
PRIVAT PRIVIND OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNTREȚINERE

Secțiunea I
ASPECTE PRIVIND REGLEMNTAREA OBLIGAȚIEI LEGALE DE
ÎNTREȚINERE ÎN LEGISLAȚIA ALTOR STATE⁷⁶⁸

1. Aspecte privind reglementarea obligației legale de întreținere în dreptul francez

Codul civil francez reglementează obligația legală de întreținere, în principal, în articolele 203 - 211⁷⁶⁹, sub denumirea de *pensie alimentară* sau *alimente*. Există dispoziții speciale privind plata directă a pensiei alimentare⁷⁷⁰ și, de asemenea, privind recuperarea publică a acesteia⁷⁷¹.

Persoanele obligate la întreținere. Persoanele între care există obligația de întreținere sunt prevăzute expres de lege. Știută fiind inspirația franceză a Codului nostru civil, sfera persoanelor obligate este asemănătoare cu cea reglementată de dispozițiile legii noastre (art. 187 -188 C.civ.); de altfel, și în materia obligației alimentare multe din dispozițiile legiuitorului francez au fost preluate de legiuitorul nostru de la 1864, în multe rânduri fiind preluate *ad litteram*.

Sunt obligați la întreținere *copiii* față de *părinți* și față de ceilalți *ascendenți* (art. 205 C.civ. fr.; art. 187 C.civ. român). De menționat că între ascendenți și descendenți nu există o limită a gradului de rudenie (directă) până la care să se datoreze alimentele; legea vorbește de *ceilalți ascendenți* fără a menționa o limită maximă, așa încât, în mod firesc, între rudele în linie dreaptă

---

⁷⁶⁸Unde este cazul vom preciza în paralel articolul din legea noastră care conține o dispoziție asemănătoare.

⁷⁶⁹Capitolul V - Des obligations qui naissent du mariage, tit. V - Du mariage, Liv. I., cu modificările aduse în timp prin Legea nr. 9/1919, Legea nr. 72 -3 din 3 ian. 1972.

⁷⁷⁰Legea nr. 73 - 5 din 2 ianuarie 1973 privitoare la plata directă a pensiei alimentare.

există obligația de întreținere *ad infinitum*. Codul nostru civil prevedea o soluție asemănătoare în art. 187, însă legiutorul de la 1954⁷⁷² a limitat întreținerea între rudele în linie directă la gradul al treilea, potrivit art. 86 C.fam.

Există obligație alimentară între *afinii* de gradul I. Astfel, *ginerii și nurorile* sunt obligați să asigure întreținere *socrului sau soacrei lor* (art.206 C.civ. fr.; art. 188 C.civ. român).

Obligațiile de întreținere dintre descendenți și ascendenți, precum și dintre afinii de gradul I, sunt reciproce (art. 207 alin. 1 C.civ. fr.; art. 189 C.civ. român).

În cadrul adopției cu efecte depline *adoptatul* are în familia adoptatorului aceleași drepturi și obligații ca și un copil legitim (art. 358 C.civ.fr.), așa încât între ei există, reciproc, obligația de întreținere⁷⁷³.

În cadrul adopției simple⁷⁷⁴ (cu efecte restrânse) *adoptatul* datorează alimente *adoptatorului* și, reciproc, *adoptatorul* datorează alimente *adoptatului* (art. 367 alin 1 C.civ.fr.). Obligația de a furniza alimentele continuă să existe între adoptat și părinții săi firești, însă aceștia nu sunt ținuți să furnizeze alimentele pe care adoptatul le-ar putea obține de la adoptator (art. 367 alin. 2 C.civ.fr.). Obligația părinților firești este deci, o obligație subsecventă, adoptatorul asigurând în primul rând, întreținerea adoptatului.

Soții își datorează, de asemenea, reciproc întreținere (art. 212 C.civ. fr.).

Prin Legea nr. 72 - 3 din 3/1972 a fost introdus în Codul civil articolul 207-1 care îl obligă pe *moștenitorul soțului predecedat* să asigure întreținere *soțului supraviețuitor* care este în nevoie. Termenul pentru a solicita această întreținere este de un an de la data decesului și se prelungește, în caz de partaj, până la soluționarea acestuia (art. 207-1 alin. 1 C.civ. fr.). Această întreținere se întemeiază pe succesiune, așa încât *este suportată de toți moștenitorii*, și în caz

---

⁷⁷¹Legea nr. 75 - 618 din 11 iulie 1975 privind recuperarea publică a pensiilor alimentare.

⁷⁷²Art. 187 - 193 C.civ. român, capitolul V - Despre obligațiile ce izvorăsc din căsătorie, titlul V - Despre căsătorie, cartea I - Despre persoane, au fost abrogate prin art. 49 al Decretului nr. 32 din 31.II. 1954 pentru punerea în aplicare a Codului familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice.

⁷⁷³Art. 355 - 359 C.civ. fr. - secțiunea "Efectele adopției cu efecte depline", modificate prin Legea nr. 66-500 din 11 iulie 1966

de insuficiență, *de toți legatarii cu titlu particular, proporțional cu emolumentul lor* (art. 207-1 alin. 2 C.civ. fr.). Totuși, dacă defunctul a declarat expres că unele dispoziții testamentare vor fi achitate cu preferință, această preferință se va aplica (art. 207-1 alin. 3, art. 927 C.civ. fr.; art. 847, 853 C.civ. român).

Codul civil francez nu reglementează obligația de întreținere între frați, obligație ce nu exista nici în Codul nostru⁷⁷⁵, fiind introdusă prin art. 86 C.fam.

Condițiile de existență și cuantumul alimentelor. Obligația de întreținere este condiționată, ca și în dreptul nostru, de *starea de nevoie* a creditorului și de *posibilitatea de plată* a debitorului.

În mod firesc, întreținerea legală se datorează numai celui care este în nevoie, această condiție fiind expres prevăzută în art. 205, 206, 207-1, 367 C. civ. fr.

Întreținerea se acordă în proporție cu nevoia creditorului și cu averea debitorului, potrivit art. 208 alin. 1 C. civ. fr. (art. 190 C.civ. român). Judecătorul poate, chiar *ex officio*, ținând seama de circumstanțele speței să prevadă la pensia alimentară o *clauză de variație* permisă de legile în vigoare (art. 208 alin. 2 C.civ. fr., Legea nr. 72-3 din 3 ianuarie 1972, art.3). În acest mod, pensia alimentară va fi indexată cu procentul stabilit de judecător.

În situația în care creditorul nu mai este în nevoie, ori nevoile sale au scăzut, sau debitorul nu mai are posibilitatea să susțină întreținerea, în tot sau în parte, întreținerea va fi redusă sau va înceta (art. 209 C.civ.fr.; art. 191 C.civ. român).

Obligația de întreținere între afini încetează atunci când acel soț care a produs afinitatea și copiii născuți din căsătoria sa cu celălalt soț, sunt decedați⁷⁷⁶.

Comportamentul creditorului îi afectează dreptul la întreținere. Dacă creditorul nu și-a îndeplinit în mod grav obligația sa de întreținere față de

---

⁷⁷⁴Art. 363 - 370-2 C.civ. fr. - secțiunea " Efectele adopției simple".

⁷⁷⁵A se vedea, pentru critica acestei situații, D. Alexandresco, op. cit., p. 702; idem, Principiile dreptului civil român, op. cit., p. 242, nr. 324.

⁷⁷⁶Art. 206 C.civ. fr.

debitor, judecătorul are posibilitatea *să-l scutească* pe acesta, în tot sau în parte, de obligația alimentară⁷⁷⁷.

În legislația noastră nu există o dispoziție legală care să sancționeze comportamentul creditorului întreținerii față de debitor în vreun fel. În jurisprudență și doctrină au fost date soluții divergente, în prezent soluția de respingere a cererii de pensie în astfel de cazuri, fiind majoritară. Credem că o dispoziție asemănătoare celei din dreptul francez care să sancționeze, de principiu, atitudinea imorală a creditorului față de debitor, lăsându-i însă judecătorului deplină putere în a aprecia, în funcție de situația concretă, dacă se impune refuzarea în parte sau în întregime a alimentelor, este soluția cea mai potrivită care poate fi adoptată *de lege ferenda*.

Modalitățile de executare a obligației alimentare. Obligația alimentară poate fi executată în natură sau prin plata unor sume de bani.

Dacă debitorul întreținerii va dovedi că nu mai are posibilitatea să plătească pensia alimentară, instanța de judecată are posibilitatea să-l oblige să-l primească în locuința sa, să-l alimenteze și să-l întrețină pe creditor (art.210 C.civ.fr.; art.192 C.civ.român). Instanța va hotârî, dacă tatăl sau mama care se oferă a-l primi să-l alimenteze și să-l întrețină în casa sa pe copilul căruia îi este dator a-i da mijloacele de trai, va putea fi scutit de plata pensiei în bani (art.211 C.civ.fr.; art. 193 C.civ.român).

Proceduri speciale privind plata pensiei alimentare.

1. Este reglementată, în primul rând, o procedură de *plată directă* a pensiei alimentare. Ea a fost introdusă, așa cum am spus, prin Legea nr. 73 -5 din 2 ianuarie 1973. Potrivit acestui act normativ, orice creditor alimentar poate să ceară plata directă a sumei (reprezentând pensia) de către terți debitori de sume lichide față de debitorul pensiei (art. 1 alin.1). Creditorul alimentar poate exercita acest drept mai ales împotriva oricărui terț debitor de salarii produse din muncă și alte venituri, ca de altfel împotriva tuturor depozitarilor de fonduri (art. 1 alin. 2). Cererea de plată directă va fi primită de către terțul debitor începând de la scadența pensiei alimentare fixată prin hotărâre

---

⁷⁷⁷ Art. 207 alin. 2 C.civ. introdus prin Legea nr. 72 -3 din 3 ianuarie 1972 art. 3.

juducătorească devenită executorie (definitivă) și nu va fi plătită decât la termenul stabilit (art.1 alin.3).

Se poate spune că procedura plății directe se aseamănă cu poprirea ca mijloc procedural, prin care creditorul urmărește sumele sau efectele ce un terț le datorează debitorului urmărit⁷⁷⁸. Ambele presupun, de principiu, existența a trei persoane: 1)creditorul alimentar sau creditorul popritor, 2)debitorul alimentar sau debitorul poprit, care este datornicul obligat față de creditorul popritor și, totodată, este creditor al terțului poprit, terțul debitor de sume lichide și exigibile față de debitorul pensiei, și 3) terțul poprit. De asemenea, există cele trei categorii de raporturi juridice specifice popririi⁷⁷⁹: 1) între creditorul alimentar și debitorul alimentar există un raport juridic direct de la creditor la debitor; 2) între debitorul alimentar și terț există, de asemenea, un raport direct de la creditor la debitor; 3) în sfârșit, prin procedura plății directe ia naștere un al treilea raport juridic între creditorul alimentar și terțul solicitat să plătească direct.

Deosebirea esențială dintre cele două proceduri constă în faptul că, în timp ce poprirea este concepută ca o procedură contencioasă, cererea de poprire înaintându-se instanței judecătorești care va decide asupra înființării și validării popririi, procedura plății directe, concepută în mod special pentru a veni în sprijinul creditorului alimentar, nu presupune intervenția instanței, decât în eventualele contestații.

Cererea de plată directă se adresează, după cum sugerează chiar denumirea, direct terțului care este debitor față de debitorul întreținerii, prin intermediul executorului judecătoresc (aprodului de justiție). Dacă o administrație publică este subrogată în dreptul creditorului alimentar, ea însăși poate formula cererea de plată directă (art. 6). *Fără altă procedură și cu preferință față de alți creditori*, cererea valorează atribuirea către beneficiar a sumelor menționate, cu condiția de a fi exigibile (art. 2 alin. 1). Terțul căruia i-a

---

⁷⁷⁸Grațian Porumb, Codul de procedură civilă comentat și adnotat, Editura Științifică, București, 1962, p. 258, nr.1.

⁷⁷⁹Idem, p. 259-282.

fost adresată cererea de plată directă este obligat prin lege să verse sumele solicitate direct beneficiarului în funcție de scadențele fixate prin hotărârea judecătorească (art. 2 alin. 2). Terțul este obligat prin simpla solicitare a plății directe, fără a fi necesară vreo notificare sau comunicarea unei ordonanțe speciale (ca în situația poririi).

Cererea de plată directă poate fi contestată, cum este și firesc, în justiție, însă această contestație nu suspendă obligația terțului de a plăti direct sumele datorate creditorului pensiei alimentare (art. 3). Debitorul întreținerii care a depus contestație împotriva unei cereri de plată directă nu pierde dreptul de a solicita în viitor micșorarea sau sistarea plății pensiei alimentare, dacă starea de nevoie a creditorului sau posibilitățile sale de plată s-au schimbat.

Sumele datorate creditorului pensiei alimentare potrivit cererii de plată directă vor fi plătite la domiciliul sau la reședința acestuia, iar costurile plății directe sunt în sarcina debitorului pensiei (art. 4). Deci, în lipsa unei convenții contrare, plata este în acest caz *portabilă*, declarată astfel de lege în interesul creditorului alimentar și prin excepție de la regula potrivit căreia plata este *cherabilă*⁷⁸⁰.

Procedura de plată directă este aplicabilă ratelor scadente ale pensiei alimentare. Ea se aplică însă și ratelor scadente pentru ultimele 6 luni înaintea notificării cererii de plată directă, suma totală restantă fiind reeșalonată pe fracțiuni egale pe o perioadă de 12 luni (art. 5).

Pentru rezolvarea urgentă a plății pensiei alimentare organele legale abilitate sunt obligate să prezinte toate informațiile pe care le dețin și să depună toate diligențele pentru a determina adresa și identitatea debitorului și a patronului său, sau a terților debitori sau depozitari de sume lichide și exigibile (art. 7).

În sistemul nostru, faptul că pentru sumele datorate cu titlu de obligație de întreținere, când executarea se face asupra salariului sau asupra altor venituri din muncă, instanța care a emis titlul executoriu trebuie să dispună *ex officio* efectuarea poririi, potrivit art. 461¹ C.p.civ., apropie cumva această soluție de

soluția plății directe a pensiei alimentare din dreptul francez. Credem că această procedură poate fi perfecționată după modelul francez.

2) În al doilea rând, în sistemul francez există o procedură specială de recuperare publică a pensiilor alimentare, reglementată prin Legea nr. 75- 618 din 11 iulie 1975⁷⁸¹. Această procedură constă în cele din urmă în intervenția hotărâtă a statului prin organele abilitate, pentru a-l determina pe debitor să plătească la timp pensia alimentară. De principiu, această procedură nu presupune o plată anticipată a pensiei de către stat, ci o supraveghere serioasă a plății acesteia.

Potrivit acestei legi, toate pensiile alimentare fixate prin hotărâre judecătorească devenită executorie a căror recuperare totală sau parțială nu a putut fi obținută pe căile executorii de drept privat, pot fi recuperate în numele creditorului de către contabilii direcți ai Trezoreriei (art. 1). Această procedură specială este subsidiară, în sensul că poate fi urmată numai după ce creditorul a recurs în mod efectiv la una dintre căile de executare de drept privat, creditorul fiind obligat să demonstreze acest demers și lipsa lui de eficiență în primirea pensiei (art. 2 alin. 2).

Procedura de recuperare publică se declanșează prin depunerea unei cereri în acest sens de către creditor procurorului republican de pe lângă tribunalul de mare instanță, în circumscripția căruia se află domiciliul creditorului (art. 2 alin. 1).

Contestațiile împotriva acestei proceduri sunt soluționate de președintele tribunalului după procedura de urgență. Procurorul republican ia toate măsurile necesare pentru executarea ordonanței președințiale și va supraveghea îndeaproape această executare.

De la depunerea cererii de admitere a procedurii de recuperare publică și până la încetarea acesteia creditorul nu poate exercita nici o altă acțiune pentru recuperarea sumelor ce fac obiectul acestei cereri (art. 5).

Creditorul poate oricând renunța la această procedură, adresând

---

⁷⁸⁰ Art. 1104 alin. 2 C.civ. român.

⁷⁸¹ A intrat în vigoare la 1 ianuarie 1976, potrivit dispozițiilor art. 22.

procurorului o cerere în acest sens (art. 11).

Pentru sumele pe care este împuternicită să le recupereze, Trezoreria se subrogă în acțiunile și garanțiile de care dispune creditorul pentru recuperarea pensiei sale alimentare (art. 6).

Recuperarea publică a sumelor percepute este efectuată de contabilii direcți ai Trezoreriei, iar procedura urmată este cea aplicabilă în materia contribuțiilor directe. Costurile de urmărire sunt în sarcina debitorului. În profitul Trezoreriei, suma globală va fi majorată cu 10 % cu titlul de costuri de recuperare (art. 7).

În vederea executării procedurii de recuperare publică, serviciile statului specializate, organismele de securitate socială, sunt obligate să adune și să comunice, făcând toate diligențele necesare, contabilului public, informațiile pe care le dețin și care sunt utile în acest sens (art. 8).

Pentru că procedura presupune o supraveghere severă a plății pensiei alimentare, din momentul declanșării, debitorul nu se poate elibera valabil decât în mâinile contabilului public (art. 9).

Procedura încetează la decesul debitorului sau în situația în care contabilul public atestă imposibilitatea acestuia de a plăti creanța, în acest din urmă caz procurorul verificând exactitatea informațiilor, va încheia procedura și îl va elibera pe contabil.

Cu toate acestea, procedura încetează și în situația în care debitorul demonstrează că și-a revizuit atitudinea față de creditor, ca o recompensă pentru buna sa purtare. Astfel, când debitorul, achitându-și toate ratele restante, a plătit din proprie inițiativă și la scadență pensia la casieria contabilului public, fără a fi necesar ca acesta să exercite urmărirea, el poate cere să plătească pe viitor direct, creditorului pensiei⁷⁸².

El va adresa cererea procurorului care va decide încheierea procedurii de recuperare publică a pensiei alimentare.

În situația în care, în termen de 2 ani după încetarea acestei proceduri, debitorul întârzie plata pensiei mai mult de o lună, creditorul are posibilitatea să

solicite din nou procurorului să pornească procedura, fără a mai fi obligat de această dată să recurgă în prealabil la o cale de executare de drept privat (art. 13). Dacă noua cerere este admisă se procedează la recuperarea tuturor sumelor datorate de la întreruperea recuperării publice. Suma datorată se majorează cu 10 % în favoarea creditorului. Președintele tribunalului de înaltă instanță poate decide, pentru motive temeinice, scutirea de această majorare.

Venind în sprijinul creditorilor alimentari ale căror creanțe sunt recuperate public, Casele de alocații familiale au posibilitatea *să le plătească în avans pensia*. Ele se subrogă de plin drept în drepturile creditorilor în limitele avansurilor, atât față de debitor, cât și față de Trezorerie (art. 14).

Având în vedere caracterul excepțional al acestei proceduri și în interesul protejării debitorilor întreținerii care nu ar trebui astfel executați, există dispoziții potrivit cărora creditorul întreținerii care cu rea-credință a obținut aplicarea acestei proceduri va fi condamnat la o amendă civilă, precum și la rambursarea către debitor a sumelor percepute cu titlu de majorări pentru termenele scadente, a costurilor de recuperare și de urmărire, fără daune-interese (art. 17).

Ideea unei *recuperări publice* și, mai ales, cea a *avansării sumelor* reprezentând pensiile alimentare de către stat prin organisme specializate⁷⁸³, urmând ca aceste sume să fie recuperate de stat în numele creditorului, asigurându-i astfel acestuia întreținerea la timp, cum este firesc. Considerăm că aceste reglementări pot fi luate în discuție și în legislația noastră ca o viitoare soluție.

De menționat că procedura recuperării publice, precum și cea a plății directe, este aplicabilă, potrivit legislației franceze, nu numai pensiilor alimentare, ci și altor sume, care au un scop asemănător, cum sunt sumele datorate cu titlu de contribuție la sarcinile căsătoriei, sarcini prevăzute potrivit art. 214 C.civ. fr.⁷⁸⁴, rentele prevăzute de art. 276 C.civ. fr.⁷⁸⁵ și ajutoarele

---

⁷⁸²Art. 12 din lege.

⁷⁸³Cum ar fi, de exemplu, Comisia de protecție a copilului pentru pensiile de întreținere ale minorilor.

⁷⁸⁴*Contribuția soților la sarcinile căsătoriei* este proporțională cu posibilitățile lor, în lipsa unei înțelegeri.

prevăzute de art. 342 C.civ. fr.⁷⁸⁶.

Specificitatea obligației de întreținere dintre foștii soți.

Potrivit art. 212 C.civ.fr. soții își datorează reciproc fidelitate, sprijin și asistență. Executarea silită a obligației de sprijin poate fi obținută prin mijloacele ce asigură recuperarea pensiei alimentare⁷⁸⁷. În situația în care căsătoria se desface prin divorț legea reglementează împrejurările în care soții sunt obligați să se ajute.

În primul rând, dacă divorțul se pronunță la cererea ambilor soți, ei însiși reglementează măsurile provizorii, inclusiv problema întreținerii, într-o convenție temporară care trebuie anexată cererii inițiale⁷⁸⁸.

Judecătorul poate oricum, în cadrul măsurilor provizorii în caz de divorț, să fixeze pensia alimentară, dar și provizia pentru cheltuielile de judecată pe care unul dintre soți va trebui să le verse celuilalt. De asemenea, judecătorul poate să atribuie unuia dintre soți folosința locuinței și a mobilierului casnic sau să partajeze între ei folosința acesteia, ori să dispună primirea îmbrăcăminții și obiectelor personale⁷⁸⁹. Fondată pe obligația de sprijin pensia alimentară atribuită pe durata judecății divorțului încetează de a mai fi datorată când, punându-se capăt obligației de sprijin, decizia de divorț prin culpă comună devine definitivă⁷⁹⁰.

Prestațiile compensatorii. Cu excepția cazului în care divorțul este pronunțat pe motiv de încetare a vieții comune, divorțul pune capăt obligației de sprijin prevăzută de art. 212 C.civ. Cu toate acestea unul dintre soți poate fi ținut să achite celuilalt o prestație *destinată să compenseze, pe cât posibil, dezechilibrul pe care desfacerea căsătoriei îl creează în condițiile de viață ale*

---

⁷⁸⁵În lipsa unui capital sau dacă acesta nu e suficient, prestația compensatorie ia forma unei *rente*.

⁷⁸⁶Orice copil natural a cărui paternitate nu a fost legal stabilită poate cere *ajutor* celui care a avut relații cu mama sa în timpul perioadei legale de concepție.

⁷⁸⁷Code civil, Dalloz, 1994-1995, Paris, p. 190, nota 8 la art. 212 C.civ.

⁷⁸⁸Art. 253 alin. 1 C.civ.fr.; instanța poate - potrivit alin. 2 -, să dispună înlăturarea sau modificarea clauzelor din convenția temporară care sunt contrare intereselor copiilor.

⁷⁸⁹Art. 255 C.civ. fr.

⁷⁹⁰Curtea de Casație, hotărârea cam.civ. a II-a din 10 oct.1985, citată în Code civile, Dalloz 1994-1995, p. 228, nota 12 la art. 255.

*celuilalt soț*⁷⁹¹.

Soțul obligat la prestații compensatorii care își schimbă domiciliul într-o altă localitate este obligat să notifice această schimbare creditorului.

Prestațiile compensatorii nu se pot cumula cu pensia datorată în caz de divorț pentru încetarea vieții comune⁷⁹².

Prestația compensatorie este fixată în funcție de nevoile soțului căruia îi este datorată și de resursele celuilalt, ținând cont de situația din momentul divorțului și de evoluția nevoii într-un viitor previzibil (art. 271 C.civ. fr.).

În determinarea nevoilor și a resurselor, judecătorul va lua în considerare mai ales (art. 272):

- vârsta și starea de sănătate a soților;
- timpul deja consacrat sau pe care vor trebui să-l acorde educării copiilor,
- calificările profesionale,
- disponibilitățile lor pentru noi locuri de muncă,
- drepturile lor existente sau previzibile,
- patrimoniul lor, atât capital cât și venituri, după lichidarea regimului matrimonial.

Enumerarea prevăzută de acest text legal nu este limitativă, judecătorul putând ține seama și de alte elemente de apreciere neprevăzute în text, cum ar fi colaborarea soției la profesia soțului.

Prestația compensatorie are caracter forfetar. Ea nu poate fi revizuită nici în cazul schimbărilor neprevăzute în resursele și nevoile părților, cu excepția cazului în care absența revizuirii ar avea pentru părți consecințe de o excepțională gravitate (art. 273 C.civ. fr.).

Dacă stabilitatea bunurilor soțului debitor al prestației compensatorii permite, aceasta poate lua forma capitalului (art. 274 C.civ. fr.). Judecătorul hotărăște modalitatea prin care se va executa⁷⁹³ atribuirea sau afectarea bunurilor în capital:

---

⁷⁹¹Art. 270 C.civ. fr.

⁷⁹²Code civile, Dalloz 1994-1995, p. 238, nota 2 la art. 270 C.civ.fr.

⁷⁹³Art. 275 C.civ. fr.

1. Plata unei sume de bani.

2. Lăsarea unor bunuri în natură, mobile sau imobile, dar numai uzufructul acestora, în proces operând cesiunea forțată în favoarea creditorului.

3. depozitul de valori producătoare de venituri în mâinile terților obligați să plătească venituri soțului creditor al prestației compensatorii la un termen fix.

Hotărârea de divorț poate să precizeze plata efectivă a capitalului sau constituirea de garanții prevăzute de lege. Judecătorul care pronunță o prestație sub forma unei rente respinge, fără a fi obligat să motiveze, posibilitatea unei prestații în capital⁷⁹⁴.

Pe de altă parte, în literatura de specialitate⁷⁹⁵ s-a arătat că fiscul face tot posibilul pentru a descuraja prestația sub forma capitalului, aplicându-le, sub aspect fiscal, regimul transferurilor cu titlu gratuit. Argumentul general prezentat de administrația fiscală pentru a explica această severitate privitoare la transferul de capital, constă într-o fraudă eventuală. Soții, dorind să se gratifice divorțează fictiv, ca să scape regimului drepturilor de transfer cu titlu gratuit, făcând acest transfer cu titlul de prestație compensatorie. S-a arătat că acest calcul este delicat și nu face decât să creeze inegalități importante în funcție de statutul matrimonial al soților⁷⁹⁶.

Dacă soțul debitor al plății compensatorii nu dispune de lichidități imediate, el poate fi autorizat sub garanțiile prevăzute de lege, să constituie capitalul în trei ani (art. 275-1).

În lipsa capitalului sau dacă acesta este insuficient prestația compensatorie va lua forma unei rente (art. 276). Renta este atribuită pe o durată egală sau inferioară cu viața soțului creditor. Ea se indexează ca și pensia alimentară. La moartea soțului debitor, sarcina rentei trece la moștenitorii săi. Într-o speță⁷⁹⁷, soțul a fost condamnat la plata unei prestații compensatorii de 9200 F pe lună, până la pensionarea sa. După ce a fost victima unui accident

---

⁷⁹⁴Jean Hauser, în *Revue trimestrielle de droit civil*, nr. 3/1997, p. 644.

⁷⁹⁵Jean Hauser, în *Revue trimestrielle de droit civil*, nr. 4/1997, p. 914.

⁷⁹⁶*Ibidem*.

⁷⁹⁷Tribunal de grande instance de Toulouse le 29 octobre 1996 et, sur appel, la cour de Toulouse le 13 mars 1997, citate de Jean Hauser, în *Revue trimestrielle de droit civil*, nr. 3/1997, p. 664, nr. 16.

mortal de circulație, copiii săi sunt obligați prin faptul decesului părintelui lor să execute pe viitor prestația compensatorie mamei lor. Instanța a reținut că sarcina nu rezultă din accident, nefiind vorba de repararea unui prejudiciu, ci de executarea unei obligații care rezultă din divorțul victimei. Renta nu este decât o modalitate de executare a acestei obligații a cărei principiu este plata unui capital. Dacă *de cuius* ar fi vărsat un capital cu titlul de prestație compensatorie, plata acestui capital ar fi diminuat masa succesorală. Din aceste motive, această sarcină patrimonială nu incumbă autorului accidentului sau companiei de asigurări.

Independent de ipoteca legală sau judiciară, judecătorul poate impune soțului debitor să constituie un gaj sau să dea o cauțiune pentru garantarea rentei.

Potrivit art. 280-1 C.civ.fr. soțul vinovat de divorț nu are dreptul la prestație compensatorie. Cu toate acestea, el poate obține o indemnizație cu titlu excepțional, dacă, ținându-se seama de durata vieții comune și de colaborarea sa la profesia celuilalt soț, ar fi total inechitabil să i se refuze orice compensație pecuniară în urma divorțului.

Obligația de sprijin după divorț. Când divorțul este pronunțat pentru încetarea vieții comune⁷⁹⁸, soțul care avut inițiativa divorțului este ținut de obligația de sprijin (art. 281 C.civ. fr.). În situația în care divorțul este cerut pentru că facultățile mintale ale soțului sunt de 6 ani foarte grav alterate încât nici o comunitate de viață nu mai subzistă și nu va putea, după previziunile cele mai optimiste, să se reconstituie în viitor (art. 238), obligația de sprijin acoperă tot ce este necesar tratamentului medical al soțului bolnav.

Împlinirea obligației de sprijin după divorț ia forma unei pensii alimentare. Această pensie poate fi întotdeauna revizuită în funcție de resursele debitorului și nevoile creditorului (art. 282). Astfel, într-o speță⁷⁹⁹ soției i s-a acordat în urma deciziei de divorț proprietatea locuinței și o pensie alimentară.

---

⁷⁹⁸Art. 237 C.civ. fr. - Soțul poate cere divorțul în virtutea încetării prelungite a vieții comune, atunci când soții trăiesc separați în fapt de 6 ani.

⁷⁹⁹Tribunale de grande instance de Saint- Etienne le 12 mai 1997, citată de Jean Hauser, în *Revue trimestrielle de droit civil*, nr. 3/1997, p. 646, nr. 19.

Ulterior, lichidarea regimului matrimonial a modificat toată economia acestei decizii. Soția devenise debitoarea unor importante interese legale față de fostul soț, ceea ce o constrângea la vinderea apartamentului și la scăderea nivelului său de viață. Instanța a considerat că trebuie să se procedeze la modificarea pensiei pentru menținerea unui nivel de trai stabil.

Pensia alimentară încetează de plin drept dacă soțul creditor se recăsătorește. De asemenea, încetează dacă creditorul trăiește într-o stare de concubinaj notoriu⁸⁰⁰.

Judecătorul apreciază în mod suveran, în funcție de situația concretă, dacă concubinajul atrage încetarea pensiei alimentare.

La moartea soțului debitor sarcina pensiei trece la moștenitorii săi (art. 284).

Atunci când stabilitatea bunurilor soțului debitor o permite, pensia alimentară este înlocuită, în tot sau în parte, prin constituirea unui capital (art. 285). Dacă acest capital devine insuficient pentru a acoperi nevoile soțului creditor acesta poate cere completarea sub formă de pensie alimentară⁸⁰¹.

2. Aspecte privind reglementarea obligația legale de întreținere în dreptul italian

Codul civil italian reglementează obligația legală de întreținere, în principal, în articolele 433 - 448⁸⁰², sub denumirea *de obligație alimentară* sau *alimento*.

Persoane obligate. Persoanele între care există această obligație sunt prevăzute expres de lege. După cum vom vedea sfera persoanelor obligate la întreținere este asemănătoare cu cea reglementată de codul nostru civil, în sensul că sunt incluse, pe lângă ascendenți și descendenți, rudele prin alianță:

---

⁸⁰⁰ Art. 283 C.civ. fr.

⁸⁰¹ Legea face trimitere la textele asemănătoare din domeniul prestațiilor compensatorii menționate mai sus.

⁸⁰² Titolo XIII, Degli alimenti - Despre alimente; se face trimitere la Convenția de New York din 20 iunie 1956 privind recuperarea alimentelor în străinătate, la Convențiile de la Haga din 24 octombrie 1956 privind legea aplicabilă obligațiilor alimentare în ceea ce-i privește pe minori, din 15 aprilie 1958 despre recunoașterea și executarea hotărârilor în materia obligațiilor alimentare privitoare la minori (legea nr. 918/4 august 1960), și din 2 octombrie 1973 privind legea care se aplică obligațiilor

socrii, nora și ginerele⁸⁰³. Legea italiană reglementează, de asemenea, ordinea în care se datorează întreținere⁸⁰⁴. Potrivit art. 433 C.civ. italian, sunt obligați să presteze întreținere în ordine:

1. soțul; 2. copiii legitimi sau recunoscuți sau naturali sau adoptați, și, în lipsa lor, următorii descendenți, chiar naturali; 3. părinții și, în lipsa lor, ascendenții proximi chiar naturali; adoptatorii; 4. ginerii și nurorile; 5. socrul și soacra; 6. frații și surorile din aceeași părinți sau unilaterali, având prioritate cei din aceeași părinți față de cei unilaterali.

Cel care adoptă trebuie să-și întrețină fiul adoptat înaintea părinților legitimi sau naturali ai acestuia⁸⁰⁵.

Donatarul este obligat să presteze întreținere donatorului "*mai înainte de toate*"- art. 437⁸⁰⁶, exceptând cazul în care este vorba de o donație privind o căsătorie sau una remuneratorie. Donatarul nu este însă obligat dincolo de valoarea donației care există în patrimoniul său⁸⁰⁷.

Condițiile de existență și cuantumul alimentelor.

Alimentele pot fi cerute numai de persoana care se află în nevoie și nu este în stare să se îngrijească de propria întreținere⁸⁰⁸; debitorul trebuie să aibă posibilitatea materială de a plăti.

Întreținerea trebuie să fie stabilită în proporție cu nevoia celui care o cere și cu posibilitățile materiale, condițiile economice, ale celui care o furnizează⁸⁰⁹. Indiferent de posibilitățile materiale ale debitorului, întreținerea nu va depăși în nici un caz nevoia pentru viață a creditorului, luându-se în considerare și poziția sa socială.

Între frați și surori, întreținerea se va fixa în *măsura strictului necesar*. Atunci când fratele sau sora care are dreptul la întreținere este minor,

---

alimentare (legea nr. 745 din 24 octombrie 1980).

⁸⁰³Codul nostru civil nu reglementa însă alimentele între frați.

⁸⁰⁴Codul civil român nu reglementa expres această ordine.

⁸⁰⁵Art. 436 C.civ.italian - art. 89 lit. C c. fam.

⁸⁰⁶Art. 831 C.civ. român dispune că donația se revocă pentru ingratitude dacă donatarul refuză alimente donatarului, fără cuvânt, vezi supra...

⁸⁰⁷Art. 438 C.civ, italian.

⁸⁰⁸Art. 438 alin 1 C.civ. itlian

⁸⁰⁹ Art. 438 alin. 2 C.civ. Italian, respective, art. 94 C. fam.

întreținerea poate să cuprindă și *cheltuielile pentru educație și instrucție* (art. 439).

În funcție de circumstanțe, atunci când se schimbă situația creditorului sau condițiile economice ale debitorului, instanța va decide întreruperea, reducerea sau mărirea întreținerii (art. 440 alin. 1).

Pentru a se asigura protecția creditorului întreținerii, atunci când după fixarea întreținerii se constată că unul dintre debitorii de grad anterior are posibilitatea de a furniza pe viitor această întreținere, instanța îl va elibera pe debitorul de grad posterior numai după ce l-a obligat pe cel de grad anterior să furnizeze întreținerea⁸¹⁰.

În sistemul italian este reglementată expres situația creditorului cu un comportament care înfrânge regulile de conviețuire socială, în sensul că întreținerea *poate fi redusă* datorită comportării degradante sau reprobabile a celui întreținut, potrivit art. 440 alin. 2.

Concursul debitorilor sau creditorilor.

În situația în care mai multe persoane sunt obligate în același grad să acorde întreținere, toate aceste persoane trebuie să coopereze la prestație, fiecare în proporție cu mijloacele pe care le are⁸¹¹.

În situația în care persoanele de grad anterior chemate să plătească întreținere nu îndeplinesc condițiile de a suporta în totalitate sau în parte această sarcină, nu au mijloacele materiale necesare, obligația este pusă în tot sau în parte în grija persoanelor chemate în grad posterior.

Instanța are posibilitatea, în interesul creditorului, în situația unei *nevoi urgente* să pună în mod temporar obligația întreținerii în sarcina unei singure persoane din cele care sunt obligate, rămânându-i acesteia calea regresului împotriva celorlalți⁸¹².

Când mai mulți creditori au dreptul la întreținere de la același debitor, iar acesta nu are posibilitatea să plătească integral tuturor, instanța va lua măsurile

---

⁸¹⁰ Art. 440 alin. 3 C.civ. italian.

⁸¹¹ Art. 441 alin 1 C.civ. italian - art. 90 alin 1 C. fam.

⁸¹² Art. 443 alin. 3 C. civ. italian.

necesare ținând seama de nevoile fiecăruia și de înrudirea apropiată, dar și de posibilitatea ca unul dintre creditorii să obțină întreținere de la alt debitor de grad posterior.

Modul de executare a întreținerii. Persoana obligată să furnizeze întreținere are posibilitatea de a alege să îndeplinească această obligație fie prin intermediul unei alocații de întreținere plătită în perioade anticipate, fie primind sau menținând în propria casă pe cel care are acest drept. Altfel zis, ca și în dreptul românesc⁸¹³, întreținerea poate fi prestată în natură sau prin plata unei pensii în bani. În funcție de circumstanțe instanța poate să determine modul de executare a întreținerii⁸¹⁴.

Alocația de întreținere care a fost acordată după modalitățile stabilite nu mai poate fi cerută din nou, oricare ar fi întrebuințarea pe care a avut-o aceasta (art. 444).

Data de la care se datorează întreținerea. Întreținerea se datorează din ziua chemării în judecată sau din ziua somării debitorului, cu condiția ca această somație să fi fost urmată în termen de 6 luni de cererea de chemare în judecată⁸¹⁵.

Prima variantă, cea a acordării întreținerii din momentul introducerii cererii de chemare în judecată, se aplică și în sistemul nostru de drept, chiar dacă nu există o reglementare expresă în acest sens⁸¹⁶.

A doua variantă, acordarea întreținerii din momentul somării debitorului care este obligat să presteze întreținerea, respectându-se ordinea legală și posibilitățile sale materiale, cu condiția introducerii unei cereri de chemare în judecată într-un anumit termen, este interesantă și înlătură anumite neajunsuri privind momentul din care se datorează întreținerea. În sistemul nostru nu există

---

⁸¹³ Art. 93 C.fam.

⁸¹⁴ Art. 443 alin. 1-2 C. civ. italian.

⁸¹⁵ Art. 445 C.civ. italian.

⁸¹⁶ I. Filipescu, Examen teoretic al practicii judiciare în materia datei acordării întreținerii și a organului competent pentru modificarea măsurilor luate cu privire la copii în cazul divorțului, în A.U.B., s. d., 1980; I. Filipescu, I. Dogaru, Pensia de întreținere în...100 de răspunsuri, Editura științifică și enciclopedică, București, 1988, p. 68-73; T.R. Popescu, Op. cit., p. 221; Teofil Pop, Probleme ivite în practica judecătorească în legătură cu obligația de întreținere a minorului, în J.N., nr. 3/ 1964, p. 59.

această variantă, însă ea poate fi adoptată *de lege ferenda*.

Pentru protejarea debitorului, până la definitivarea modului și cantumului întreținerii, judecătorul poate, după ce a ascultat și susținerile debitorului, să dispună plata unei *alocații provizorii*, punând-o, în cazul concursului mai multor creditori, în sarcina unuia dintre ei, rămânându-i acestuia regresul împotriva celorlalți (art. 446).

Încetarea întreținerii. Obligația de întreținere încetează prin moartea debitorului, potrivit art. 448 C.civ. italian.

Încetarea întreținerii între afini. Obligația alimentară a socrului, a soacrei și cea a ginerului sau a nurorii încetează (art. 434): când persoana care are dreptul la întreținere s-a recăsătorit sau când soțul de care depinde afinitatea și fiii născuți din căsătoria sa cu celălalt soț, precum și descendenții lor, sunt morți⁸¹⁷.

În materia întreținerii este inaplicabilă compensația; aceasta nu se poate opune nici pentru prestații anterioare. Întreținerea nu poate fi de asemenea cedată⁸¹⁸.

3. Aspecte privind reglementarea obligației legale de întreținerii în dreptul israelian

Specificitatea sistemului israelian. Dreptul israelian reprezintă o îmbinare interesantă între un sistem juridic modern, în care influențele sistemului de *common-law* sunt evidente, și sistemul juridic tradițional, de natură religioasă, căruia îi sunt supuse și anumite aspecte privind întreținerea dintre membrii familiei.

Trebuie să se facă distincție între dreptul Statului israelian, care se adresează tuturor resortisanților acestui stat, indiferent de religia lor, și dreptul tradițional, care guvernează numai raporturile dintre resortisanții de religie iudaică⁸¹⁹. Multe aspecte privind relațiile de familie sunt de competența jurisdicției exclusive sau concurente a instanțelor religioase, fiind scoase de sub

---

⁸¹⁷Art. 188 C. civ. român avea dispoziții asemănătoare.

⁸¹⁸Art. 447 C. civ. italian.

⁸¹⁹Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu, Tendințe novatoare în dreptul israelian contemporan

competența exclusivă a tribunalelor civile.

Originea acestei situații se găsește în Imperiul Otoman. Regimul britanic a menținut acest sistem, pentru ca, apoi, dreptul israelian să-l continue⁸²⁰.

În dreptul israelian obligația legală de întreținere este reglementată în principal⁸²¹ de legea T.H. 276 /12.03. 1959 privind întreținerea așa cum a fost modificată ulterior.

Potrivit art. 19 din acest act normativ, Legea privind întreținerea nu vine să adauge competenței de judecată a curților religioase și nici să micșoreze această competență. Curțile religioase rămân mai departe competente să judece aceste probleme potrivit regulilor lor. Legea poate numai să adauge la drepturile de întreținere date ca urmare a unei sentințe a curții religioase, în nici un caz să le micșoreze.

Persoanele obligate la întreținere. Dreptul israelian reglementează, ca și dreptul nostru, sfera persoanelor obligate la întreținere, precum și ordinea în care se datorează aceasta⁸²².

Soții. O persoană este obligată să-l întrețină pe soțul său (partenerul său), după dispozițiile date de judecata sa individuală, iar dispozițiile legii nu vor atinge acest gen de întreținere⁸²³.

Persoana care nu este evreică, musulmană sau druză, sau de orice altă religie enumerată în legea moștenirii⁸²⁴, sau nu a avut o judecată individuală⁸²⁵, este obligată să-și întrețină soțul potrivit dispozițiilor acestei legi⁸²⁶.

Potrivit dreptului tradițional numai soțul este obligat să-și întrețină soția, iar după divorț soția nu poate cere întreținere de la fostul ei soț. Obligația de întreținere există independent de starea de nevoie a soției, adică independent de veniturile pe care le-ar avea aceasta.

---

al familiei, D. nr. 1-2/1990, p. 84.

⁸²⁰Pinhas Shifman, Israel, în *Legislation comparee*, no. 8/ 1988, p. 1-15.

⁸²¹Există o lege privind asigurarea plății obligației de întreținere din 1972- Assurance of Payment Law.

⁸²²Art. 2-4/ legea privind întreținerea, 276/12.03. 1959.

⁸²³Art. 2 lit. a din lege

⁸²⁴Religie recunoscută oficial în Israel.

⁸²⁵Litigiul nu a fost judecat de o curte religioasă.

⁸²⁶Art. 2 lit. b/ legea 276/1959

Spre deosebire de dreptul tradițional, legea dispune că instanța poate să ia în considerare veniturile din muncă, proprietățile și veniturile din alte surse ale soției⁸²⁷.

Soțul, indiferent de reglementarea aplicabilă, nu este obligat să presteze întreținere soției decât atâta timp cât trăiesc împreună sau, dacă sunt despărțiți în fapt, până la divorț, însă numai dacă el este vinovat de despărțirea în fapt.

Copiii minori. Orice persoană este obligată la o pensie de întreținere pentru copiii săi minori și pentru copiii minori ai partenerului său potrivit judecății individuale care i se aplică, iar dispozițiile legii nu influențează acest gen de întreținere. Dacă persoana nu este obligată la întreținerea copiilor săi minori și copiilor minori ai partenerului său după dispozițiile judecății individuale ce i s-a aplicat, sau dacă nu i s-a aplicat o astfel de judecată, este obligată la întreținerea lor potrivit dispozițiilor acestei legi⁸²⁸.

Tatăl și mama sunt obligați în primul rând la întreținerea copilului minor. Indiferent căruia dintre părinți îi este încredințat minorul, aceștia îi vor asigura întreținerea în cote raportate la veniturile lor din orice mijloace⁸²⁹.

Părinții anticipați. Printr-o lege recentă în Israel a fost reglementată posibilitatea ca un cuplu fără copii să apeleze la o mamă purtătoare, care în baza unui contract special, să nască un copil pentru aceștia⁸³⁰. Prin părinți anticipați se înțelege bărbatul și femeia, care sunt căsătoriți, și care convin cu o mamă purtătoare pentru a naște un copil, iar mama purtătoare este femeia care poartă o sarcină pentru părinții anticipați (art. 1 din legea T.H. 1577/1996). Legea conține numeroase reglementări interesante privind soluționarea problemelor care se nasc în această situație delicată; ceea ce ne interesează este însă cui îi aparține obligația de întreținere a copilului astfel născut: mamei purtătoare, ruda de sânge a noului născut sau părinților anticipați, care "au comandat" nașterea lui?. Legea rezolvă această problemă în sensul că întreținerea copilului născut în

---

⁸²⁷Art. 2 A/ legea 276 din 1959, așa cum a fost modificată prin Amendamentul la legea privind familia - referitor la întreținere din 1976 - Family Law Amendment, Maintenance Law.

⁸²⁸Art. 3/ legea 276/1959.

⁸²⁹Art. 3 A din lege.

⁸³⁰Legea contactelor cu privire la purtarea feților - Valabilitatea contractului și statutul noului născut, T.H. 1577/1996

baza unui astfel de contract revine părinților anticipați; de la nașterea copilului părinții anticipați au față de el toate responsabilitățile unor părinți firești (art. 10 lit. a).

Inseminarea artificială. Aspecte privind problema inseminării artificiale au ajuns în fața Curții Supreme a Israelului, care s-a pronunțat asupra lor. În materia care ne interesează instanța supremă a stabilit că bărbatul care a luat hotărârea de a fi donator se obligă prin aceasta să asigure întreținerea copilului rezultat din inseminarea artificială în aceleași condiții în care ar fi acordat-o propriului său copil⁸³¹

Ceialți îndreptățiți la întreținere. Orice persoană este obligată să asigure întreținere pentru restul membrilor familiei sale, iar aceștia sunt în ordine⁸³²:

1. părinții săi și părinții partenerului său.
2. copiii săi majori și partenerii lor.
3. nepoții săi.
4. bunicii săi și cei ai soțului său.
5. frații și surorile sale și ai soțului său.

Condițiile de existență.

Debitorul obligației de întreținere este obligat să presteze întreținerea unui membru al familiei sale dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții⁸³³:

1. are posibilitatea materială de a presta această obligație după ce și-a acoperit propriile nevoi, nevoile soțului său.

2. acel membru al familiei, cu toate eforturile sale, nu este capabil să -și satisfacă nevoile cu veniturile sale din muncă, din proprietățile sale sau din altă parte.

3. acel membru al familiei nu poate primi întreținere de la o altă persoană obligată anterior potrivit ordinii legale.

---

⁸³¹Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu, op. cit, D. 1-2/1990, p. 90.

⁸³²Art. 4 și 5 din lege

⁸³³Art. 5 din lege

Cuquantumul întreținerii.

Cuquantumul întreținerii și modalitatea de executare se stabilesc, în cazul inexistenței unui contract între părți, de către instanță cu luarea în considerare a circumstanțelor, a nevoilor creditorului și a posibilităților materiale ale debitorului. Copiii minori vor primi întreținere, fiind considerați în nevoie (art. 6).

În situația în care sunt obligați la întreținere doi sau mai mulți debitori de același grad de rudenie, instanța va stabili măsura obligației fiecăruia dintre ei și poate să-i oblige împreună sau individual la executarea întreținerii (art. 7).

La introducerea cererii pentru întreținere instanța poate să-l oblige pe debitor la o pensie de întreținere temporară, până la soluționarea cererii introduse (art. 10).

Scutirea de la plata întreținerii.

În situația în care beneficiarul întreținerii are *un comportament necuviincios* față de debitorul întreținerii, instanța poate, dacă consideră drept și corect să dispună astfel, să-l scutească pe acel debitor de plata întreținerii, total sau parțial (art. 9)⁸³⁴.

Asigurarea întreținerii.

Instanța are posibilitatea să-l oblige pe debitor să dea garanții pentru întreținere, sau poate să dispună triplarea întreținerii pe o perioadă determinată; debitorul poate fi obligat să plătească pensia, toată sau parțial, direct beneficiarului (art. 8).

Mai mult, potrivit unor dispoziții legale speciale⁸³⁵, persoana în favoarea căreia s-a stabilit o pensie de întreținere se poate adresa Institutului Național de Asigurări pentru a obține plata lunară a sumei stabilite prin hotărârea judecătorească, care va fi urmărită apoi de institut împotriva debitorului. Acest institut devine astfel un fidejutor general al plății obligațiilor de întreținere⁸³⁶

În sistemul nostru nu există dispoziții privitoare la garantarea obligației

---

⁸³⁴În sistemul nostru nu există dispoziții exprese pentru situația în care debitorul are un comportament necuviincios față de creditorul întreținerii; ele pot fi adoptate *de lege ferenda*.

⁸³⁵Legea din 1972 privind asigurarea plății obligației de întreținere

⁸³⁶Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu, op. cit., D. nr. 1-2/1990, p. 87.

de întreținere. Însă este cunoscută atitudinea unor debitori, în special a părinților obligați la întreținere față de copiii lor minori încredințați unuia dintre ei după procesul de divorț, sau în situația minorilor din afara căsătoriei, cu precădere atunci când întreținerea se execută prin poprire pe salariu, de a renunța la serviciu, întrerupând astfel pentru o perioadă plata întreținerii; sunt și alte modalități practice de a se eschiva de la plata întreținerii. Pentru astfel de situații *de lege ferenda* o asemenea reglementare poate fi adoptată.

Contracte cu privire la întreținere (art. 12).

Potrivit dreptului israelian părțile pot încheia în anumite condiții contracte privind obligația de întreținere, care avizate de instanță au puterea unei hotărâri judecătorești dată de curte cu privire la întreținere (art. 12 lit. c). Regimul acestor tranzacții privind întreținerea este diferit după cum beneficiarul întreținerii este minor sau major.

Contactul cu privire la întreținerea unui minor, care poate să privească inclusiv renunțarea la această întreținere, nu-l obligă pe minor atâta vreme cât nu a fost avizat de instanță (art. 12 lit. a).

Contractul cu privire la întreținerea unei persoane majore⁸³⁷ sau renunțarea la această întreținere se va face în formă scrisă și va fi avizat de instanță (art. 12 lit. b).

Instanța poate să schimbe clauzele unui contract privitor la întreținere, precum și renunțarea la acest drept sau hotărârea judecătorească pronunțată, dacă s-au schimbat circumstanțele, nevoia creditorului sau posibilitatea materială a debitorului, avute în vedere la încheierea contractului, renunțarea sau luarea hotărârii (art. 13).

Dreptul la întreținere nu poate fi transmis, micșorat și nu se poate renunța la el decât în favoarea celui care a dat beneficiarului întreținerii mijloacele de trai necesare, sub formă de servicii sau alimente (art. 14).

Stingerea dreptului la întreținere (art. 15).

Dreptul la întreținere se stinge la moartea creditorului sau a debitorului

---

⁸³⁷Ca și în sistemul nostru, este major cel care a împlinit 18 ani- art. 1/ legea 276/1959.

(lit.a)⁸³⁸. Între soți dreptul la întreținere se stinge la încetarea sau desfacerea căsătoriei (lit.b). Dreptul la întreținere născut între rudele prin alianță se stinge odată cu încetarea căsătoriei care a dat naștere acestei alianțe (lit. c).

Restituirea întreținerii(art. 16).

Persoana care a plătit întreținere peste cuantumul la care era obligată și nu a avut intenția să facă o liberalitate, poate cere restituirea banilor de la creditorul care a primit întreținerea sau de la debitorul care a plătit mai puțin decât fusese obligat, în măsura în care a plătit sub această obligației(lit. a).

Persoana care a plătit întreținere fără a fi obligată și fără a dori să facă o liberalitate poate cere restituirea acesteia de la creditorul care a primit-o sau de la debitorul care era obligat să plătească, în măsura în care era obligat (lit. b).

Competența teritorială a curții (art. 17).

Pentru obligația legală de întreținere dintre soți este competentă instanța de domiciliul comun al soților, iar dacă soții nu au un domiciliu comun, instanța de la domiciliul debitorului.

Pentru obligația de întreținere a unui minor este competentă să judece instanța de la domiciliul copilului.

Pentru celelalte obligații de întreținere este competentă să judece instanța de la locul debitorului.

Scutire de impozit (art. 20).

Pentru orice sumă plătită cu titlul de întreținere în baza unei hotărâri judecătorești sau în baza unui contract avizat de instanță, debitorul este scutit de plata impozitului către stat, cu condiția ca această scutire să nu depășească normele de scutire legale și să se evite o dublă scutire.

4. Aspecte privind reglementarea obligației legale de întreținere în dreptul Republicii Moldova

Obligația legală de întreținere este expres reglementată și în sistemul de drept al Republicii Moldova în articolele 27-32, 47 alin. 3 și 71- 98 din Codul

---

⁸³⁸Art. 95 C. fam. român.

căsătoriei și al familiei⁸³⁹ sub denumirea de *pensie alimentară*.

Persoane obligate. Persoanele între care există obligația de a plăti pensie alimentară sunt prevăzute expres de lege. Sfera persoanelor între care există această obligație este apropiată cu cea din sistemul nostru. Astfel, obligația de întreținere există între soți, între ascendenți și descendenți- însă numai până la gradul al doilea, adică numai între părinți și copii, și bunici și nepoți⁸⁴⁰, și între frați.

Pensia alimentară între soți. Potrivit art. 27 din Cod⁸⁴¹ soții sunt obligați să se ajute și din punct de vedere material. Soțul care este incapabil de muncă și are nevoie de ajutor material, poate cere instanței să-l oblige la întreținere pe celălalt soț, dacă acesta refuză să-l ajute și dacă are posibilitatea să plătească. Ceea ce este specific sistemului moldovenesc este faptul, că este reglementat în mod expres dreptul soției la întreținere în perioada sarcinii și după nașterea copilului timp de un an și jumătate.

Foștii soți. Obligația de a plăti pensie alimentară se menține în anumite condiții și după desfacerea căsătoriei.

Astfel, dreptul de a primi pensie alimentară se menține și după divorț pentru soțul care a devenit incapabil de muncă înainte de desfacerea căsătoriei sau în curs de un an de la desfacerea acesteia (art. 28 alin. 1)⁸⁴².

În situația în care soții au fost căsătoriți "*timp îndelungat*" instanța judecătorească are posibilitatea să acorde pensie alimentară fostului soț care împlinește vârsta de pensionare nu mai târziu de cinci ani din momentul divorțului, potrivit dispozițiilor art. 28 alin 2 din Cod.

De asemenea, soția își menține dreptul de a primi întreținere de la soț pe perioada sarcinii și în curs de un an și jumătate după nașterea copilului, dacă

---

⁸³⁹Capitolul IX- Îndatorirea părinților și a copiilor de a plăti pensie alimentară, art. 71-84; capitolul X - Îndatorirea altor membri ai familiei de a plăti pensie alimentară, art. 85- 91; capitolul XI - Modul de plată sau de urmărire a pensiei alimentare, art. 92- 98, din Codul căsătoriei și familiei al R.S.S. Moldovenești, text oficial cu modificările și completările introduse până la data de 1 iunie 1998, Ministerul Justiției, Chișinău, Cartea Românească, 1989, p. 41-57; codul a fost adoptat în 1969 și este în vigoare în Republica Moldova.

⁸⁴⁰În sistemul nostru obligația de întreținere există de lege lata până la gradul al treilea între descendenți și ascendenți.

⁸⁴¹Codul căsătoriei și familiei al Republicii Moldova, numit în continuare Cod.

sarcina a început înainte de desfacerea căsătoriei (art. 28 alin 3). De menționat că soțul nu are dreptul să introducă acțiune de divorț, ca o măsură de protecție, în perioada sarcinii soției sau în curs de un an și jumătate după nașterea copilului, decât cu consimțământul acesteia⁸⁴³.

Pensia alimentară între soți sau între foștii soți se stabilește *într-o sumă bănescă fixă, plătită lunar, ținându-se seama de situația materială și familială a ambilor soți*(art.29 alin.1). Pensia se plătește din momentul introducerii cererii de chemare în judecată (art. 29 alin. 2) și poate fi mărită sau micșorată dacă se schimbă în timp situația materială sau familială a unuia dintre soți (art. 30).

Scutirea de plata pensiei alimentare între soți. Instanța judecătorească are posibilitatea să-l scutească pe soț, la cererea acestuia, de îndatorirea de a-l întreține pe celălalt soț sau să limiteze această obligație la un anumit termen în următoarele situații, potrivit art. 31 din Cod:

1. căsătoria soților nu a durat mult timp.
2. soțul care cere ajutor material are o comportare nedemnă.
3. incapacitatea de muncă a soțului care cere întreținere este datorată abuzului de băuturi spirtoase, de substanțe narcotice sau unei infracțiuni săvârșite de acesta.

Stingerea dreptului (art.32). Dreptul de a primi întreținere se stinge dacă au dispărut condițiile care au constituit temei pentru primirea întreținerii sau dacă soțul divorțat care primește întreținere va încheia o nouă căsătorie, sarcina întreținerii fiind preluată de noul soț.

Căsătoria putativă. Potrivit art. 47 alin 3 din Cod " Dacă unul dintre soți a ascuns față de celălalt soț că este căsătorit, instanța îl poate obliga la întreținere potrivit art. 27-32 din Cod". Altfel zis, ca și în sistemul nostru⁸⁴⁴, soțul de bună-credință are dreptul la întreținere în situația anulării căsătoriei.

---

⁸⁴² Art. 41 alin 2 C.fam. român are dispoziții asemănătoare.

⁸⁴³ Potrivit art. 34 alin. 2 din Cod.

⁸⁴⁴ Art. 24 C.fam. român.

Obligația părinților de a-i întreține pe copii(art. 71 și urm.).

Părinții au îndatorire de a-și întreține copiii minori, în primul rând, dar și copiii majori care sunt incapabili de muncă și au nevoie de ajutor.

Cuantumul pensiei. Pensia alimentară pentru copii minori este stabilită într-o cotă fixă din câștigul părinților în funcție de numărul copiilor îndreptățiți, astfel: o pătrime pentru un singur copil, o treime pentru doi copii și o jumătate pentru trei sau mai mulți, însă nu mai puțin de o sumă minimă stabilită de lege (art. 72 alin 1)⁸⁴⁵.

Instanța de judecată poate să stabilească o pensie alimentară sub aceste plafoane legale în următoarele situații (art. 72 alin.2): părintele debitor mai are și alți copii minori care, dacă pensia s-ar plăti în suma stabilită de lege, ar fi mai puțin asigurați material decât copiii care primesc pensie; părintele se află în incapacitate de muncă de gradul I sau II; atunci când copiii lucrează și au un câștig suficient; din alte motive întemeiate.

Instanța judecătorească poate să micșoreze pensia alimentară sau să-i scutească pe părinții de plata ei în situația în care copiii sunt întreținuți de stat sau de o organizație obștească (art. 72 alin. 3).

În situația în care urmărirea pensiei alimentare în raport cu venitul părintelui este dificilă, acesta având un venit neregulat sau nu primește lunar salariul, sau imposibilă, instanța poate stabili pensia într-o sumă bănească fixă, care se va plăti lunar (art. 76 alin. 1).

În situația în care copiii minori sunt internați în instituții speciale, cheltuielile pentru întreținerea lor pot fi urmărite în folosul acestor instituții, dacă prin lege părinții nu sunt scutiți (art. 77).

Împrejurări excepționale. Părinții care plătesc pensie alimentară copiilor lor minori pot fi obligați de instanță să participe la cheltuielile suplimentare provocate de împrejurări excepționale, cum ar fi boala gravă a copilului, schilodirea (art. 73 alin. 1). Pentru stabilirea contribuției la aceste cheltuieli se va ține seama de situația materială și familială a părinților (art. 73 alin. 2).

Pensie provizorie. Până la judecarea cauzei în fond instanța poate să

stabilească printr-o încheiere, în conformitate cu art. 211 din Codul de procedură civilă al R.Moldova, care debitor și în ce quantum va plăti pensia alimentară (art. 78).

Oricând se va schimba situația materială și familială a părinților, ori intrevin alte cauze legale, pensia alimentară poate fi redusă în consecință (art. 79).

Copiii majori. În situația în care părinții urmează să plătească pensie alimentară copiilor majori incapabili de muncă aflați în stare de nevoie, aceasta se va stabili într-o sumă bănească fixă, avându-se în vedere situația materială și familială a debitorului și a creditorului (art. 81).

Copiii vitregi. Este reglementată și obligația părinților de a-și întreține copiii vitregi. Astfel, această obligație există față de copiii vitregi minori în aceleași condiții ca și față de proprii copii, fără nici o deosebire, iar față de copiii vitregi majori numai dacă au fost crescuți și educați de părintele vitreg și nu pot primi alimente de la părinții, soțul sau copiii lor majori (art. 85).

Obligația copiilor de a-i întreține pe părinți.

Copiii sunt datori să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor (art. 82 alin. 1). Întreținerea părinților aflați în nevoie și incapabili de muncă va fi asigurată, în primul rând, de copiii lor majori.

Scutire. Copiii pot solicita instanței să fie scutiți de plata pensiei alimentare, dacă vor dovedi că părinții s-au eschivat de îndeplinirea îndatoririlor părintești.

Cuquantum. Cota de participare a fiecărui copil va fi stabilită într-o sumă bănească fixă, plătită lunar, în funcție de situația materială și familială a părinților și a copiilor. Instanța va ține seama de toți copiii majori ai creditorului, chiar dacă acțiunea nu a fost introdusă împotriva tuturor (art. 83).

Părinții vitregi. Copiii care posedă mijloace suficiente au obligația de a-i întreține pe părinții lor vitregi, dacă aceștia i-au întreținut și educat și nu au posibilitatea să primească alimente de la părinții, soțul sau copiii lor majori.

Instanța judecătorească are posibilitatea să-i scutească pe copiii vitregi de

---

⁸⁴⁵ Art. 94 alin. 3 C.fam. român.

această obligație, dacă părintele vitreg care cere întreținerea i-a educat și întreținut mai puțin de cinci ani, precum și în situația în care acesta nu-și îndeplinea în modul convenit îndatoririle privind educarea copiilor vitregi.

Obligația de întreținere între frați.

Frații și surorile care posedă mijloace suficiente au îndatorirea de a asigura întreținere fraților și surorilor lor minori care au nevoie de ajutor, dacă aceștia nu au părinți sau aceștia nu pot plăti întreținerea. De asemenea, va fi asigurată întreținerea și fraților majori incapabili de muncă și aflați în stare de nevoie, dacă ei nu pot primi alimente de la părinți, soți sau copiii lor (art. 87).

Obligația de întreținere între nepoți și bunici.

Nepoții care posedă suficiente mijloace au îndatorirea de a-și întreține bunicii aflați în nevoie și incapabili de muncă, dacă aceștia nu au copiii majori sau nu pot primi întreținere de la ei (art. 88).

Bunicii au în aceleași condiții, îndatorirea de a-i întreține pe nepoții minori, care nu au părinți sau nu pot primi întreținere de la ei (art. 89). Nepoții majori incapabili de muncă au acest drept, dacă nu pot primi întreținere de la părinții sau de la soții lor.

Concursul debitorilor. Dacă o persoană are dreptul să primească întreținere de la mai mulți debitori simultan, instanța va stabili cota de participare a fiecăruia în parte, ținând seama de situația sa materială și familială.

Instanța ia în considerare toate persoanele obligate, indiferent dacă cererea a fost îndreptată sau nu împotriva tuturor (art. 90).

Modul de plată sau de urmărire a pensiei alimentare.

Plata de bună voie. Pensia alimentară se plătește de bună voie direct de debitor sau prin intermediul administrației locului său de muncă (art. 92).

Executarea benevolă a întreținerii nu exclude dreptul creditorului de a introduce acțiune împotriva debitorului.

Legea reglementează⁸⁴⁶ procedura de urmărire a pensiei alimentare prin intermediul instituției la care lucrează debitorul, care este practic o poprire pe salariu, precum și obligațiile administrației acestei instituții în acest sens.

Cererile pentru reținerea pensiei alimentare din salariu se păstrează de către această administrație, care are obligația de a transfera suma reținută cu acest titlu în cel mult trei zile din ziua stabilită pentru plata salariului persoanei indicate în cerere.

De asemenea, administrația întreprinderii este obligată să comunice schimbarea locului de muncă a celui care plătește întreținerea, în cel mult trei zile, executorului judecătoresc competent sau persoanei interesate, indicând noul loc de muncă sau domiciliul, dacă este posibil (art. 95).

La plata salariului sau altui câștig unei persoane în al cărei pașaport există o mențiune specială în sensul că este obligată să plătească o pensie alimentară, administrația întreprinderii este obligată să rețină suma respectivă și să comunice imediat acest lucru, dacă nu este cunoscut domiciliul creditorului pentru a i se plăti direct pensia (art. 96).

Termen. Persoana care are dreptul să primească întreținere poate introduce cerere în acest sens la instanța de judecată indiferent de termenul scurs din momentul nașterii dreptului de a primi întreținere (art. 94 alin. 1).

Pensia se va plăti, de regulă, din momentul introducerii cererii de chemare în judecată. Pentru protecția creditorului este reglementată o importantă excepție de la acest principiu. Astfel, pensia poate fi urmărită și pe o perioadă trecută, însă nu mai mare de trei ani, dacă instanța de judecată constată că până la introducerea acțiunii creditorul a luat măsuri pentru primirea alimentelor, dar debitorul "*s-a eschivat de la plata acestora*" (art. 94 alin. 3). În astfel de situații, părinții pot fi obligați să plătească pensia alimentară pentru copii, chiar dacă aceștia au ajuns între timp la majorat.

---

⁸⁴⁶Art. 93 din cod.

Secțiunea a II-a

ASPECTE DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

1. Legea aplicabilă obligației legale de întreținere potrivit dispozițiilor legii nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat

Aceste aspecte sunt reglementate în capitolul al doilea, secțiunea a IV- a sub denumirea generică " Obligația de întreținere", art. 34 - 35⁸⁴⁷.

1.1. Determinarea legii aplicabile

Potrivit art. 34 din lege trebuie să distingem între următoarele situații:

a) Între raporturile dintre părinți și copii se aplică legea care cârmuiește efectele filiației (art. 34 lit. a)

Cât privește legea aplicabilă efectelor filiației, avem următoarele situații:

1. Filiația copilului din căsătorie.

Filiația copilului din căsătorie se stabilește în principal potrivit legii care la data când s-a născut, cârmuiește efectele căsătoriei părinților săi (art. 25 din Legea nr. 105/1992), adică, după caz: a) legea națională comună a părinților; b) în lipsa acesteia, legea domiciliului comun al părinților; c) legea statului pe teritoriul căruia părinții au sau au avut reședința comună sau cu care întrețin în comun cele mai strânse legături.

În situația în care, înainte de nașterea copilului, căsătoria părinților a

---

⁸⁴⁷Există în această materie următoarele convenții internaționale: a) Convenția de la Haga din 24 octombrie 1956 asupra legii aplicabile obligației alimentare față de copii. Convenția prevede că pentru dreptul la întreținere se aplică legea reședinței obișnuite a copilului. Convenția se aplică tuturor copiilor minori din căsătorie, din afara căsătoriei și adoptați. Legea reședinței obișnuite a minorului nu se aplică în anumite situații când devine aplicabilă pentru reglementarea întreținerii fie legea forului, fie legea comună a debitorului și creditorului întreținerii, fie legea reședinței obișnuite a debitorului întreținerii; b) Convenția de la Haga din 2 octombrie 1973 asupra legii aplicabile obligațiilor alimentare. Această convenție este destinată să o înlocuiască pe cea din 1956 pe măsură ce va intra în vigoare. Convenția se aplică nu numai copiilor minori, ci și majorilor, soților, foștilor soți, ascendenților, descendenților și afiniilor. Pentru întreținere se aplică legea reședinței obișnuite a creditorului întreținerii. Dacă această lege nu permite creditorului să primească întreținerea legală, se aplică legea națională comună a debitorului și creditorului, iar dacă și aceasta duce la același rezultat, se aplică legea forului. Așadar, potrivit acestei convenții, legea reședinței obișnuite a creditorului se aplică cu titlu principal.

încetat sau a fost desfăcută, se aplică legea care, la data încetării sau desfacerii, îi cârmuie efectele (art. 25 alin.2).

2. Filiația copilului din afara căsătoriei.

Filiația copilului din afara căsătoriei se stabilește potrivit legii naționale (*lex patriae*) a copilului de la data nașterii.

În cazul în care copilul, cetățean străin, are și o altă cetățenie străină se aplică legea care este mai favorabilă (art. 28 alin. 1)

3. În situația adopției.

Efectele adopției, precum și relațiile dintre adoptatori și adoptat, deci inclusiv filiația copilului adoptat, sunt cârmuite de legea națională a adoptatorului.

În cazul adopției consimțite de soți este aplicabilă legea care reglementează efectele căsătoriei acestora, potrivit art. 20 din lege (art. 31).

b) În raporturile dintre soți se aplică legea care reglementează efectele căsătoriei (art.34 lit. b)

În privința determinării legii aplicabile efectelor căsătoriei există mai multe situații reglementate de art. 20:

1. Soții au aceeași cetățenie.

Se aplică legea națională comună a soților.

Deci, obligația de întreținere a doi soți cetățeni români care se găsesc în străinătate este reglementată de legea română; tot astfel, întreținerea a doi soți care au aceeași cetățenie străină, de exemplu, cetățenia franceză, este reglementată de legea lor națională comună, în cazul dat, legea franceză.

2. Soții au cetățenii diferite.

Efectele căsătoriei și implicit obligația legală de întreținere sunt supuse legii domiciliului lor comun, adică legii țării în care ei își au domiciliul conjugal, fie că locuiesc împreună, fie că locuiesc separat⁸⁴⁸.

Deci, obligația de întreținere dintre doi soți, din care unul este cetățean român, iar celălalt este cetățean străin, este supusă legii române dacă au domiciliul în România, iar în caz contrar, legii țării străine în care au domiciliul

comun; tot astfel, întreținerea dintre doi soți cu cetățenie diferită, din care nici una nu este română, care au domiciliul în România, este supusă legii române.

3. Soții nu au cetățenie comună și nici domiciliul comun.

În această situație efectele căsătoriei, deci și obligația legală de întreținere, sunt supuse legii statului pe teritoriul căruia au ori au avut reședința comună sau cu care întrețin în comun, cele mai strânse legături.

În situația în care soții nu au cetățenii diferite, dar nici cetățenie comună, cum ar fi, de exemplu, când unul din soți are cetățenie, iar celălalt este apatrid, sau amândoi soții sunt apatrizi, se aplică legea domiciliului comun. Dacă acești soți nu au nici domiciliul comun, se aplică legea reședinței comune sau a fostei reședințe comune, ori legea țării cu care întrețin în comun cele mai strânse relații.

c) În raporturile dintre foștii soți se aplică legea care cărmuiește divorțul (art. 34 lit. c).

Cât privește determinarea legii aplicabile divorțului, art. 22 alin.1 din lege face trimitere la art. 20, care arată legea aplicabilă efectelor căsătoriei.

Această lege, determinată după regulile prezentate mai sus reglementează și obligația legală de întreținere dintre foștii soți.

Deci, întreținerea foștilor soți cetățeni români aflați în străinătate este reglementată de legea română; când un cetățean român a fost căsătorit cu un cetățean străin, întreținerea este reglementată de legea română, dacă au avut domiciliul comun în România sau de legea statului unde au avut domiciliul comun.

Legea națională comună sau legea domiciliului comun se aplică divorțului și inclusiv pensiei de întreținere, chiar dacă după data introducerii acțiunii de divorț soții nu mai au, după caz, cetățenie comună sau domiciliul comun. Această soluție rezultă din interpretarea logică a art. 20 alin. 2 din lege, pentru că *ubi eadem est ratio, eadem lex esse debet*.

Potrivit art. 22 alin. 2 din lege, dacă legea străină competentă pentru divorț nu permite divorțul sau îl permite în condiții deosebit de restrictive, se

---

⁸⁴⁸Ion P. Filipescu, Drept internațional privat, Editura Proarcadia, București, 1993, p.174.

aplică legea română, în cazul în care unul dintre soți este, la data cererii de divorț, cetățean român. În această situație, legea română va reglementa și obligația de întreținere dintre foștii soți. Textul presupune că divorțul se judecă de instanțele judecătorești române.

d) În raporturile dintre alte persoane se aplică legea națională a creditorului (art. 34 lit. d).

Cât privește determinarea legii naționale a creditorului întreținerii legale există următoarele situații:

1. Creditorul întreținerii are o singură cetățenie.

În această situație, legea națională este legea statului a cărei cetățenie o are creditorul respectiv. Pentru creditorul cetățean român, legea națională este legea română, indiferent dacă locuiește în țară sau străinătate.

Determinarea și proba cetățeniei se face în conformitate cu legea statului a cărui cetățenie se invocă (art. 12 alin. 1).

2. Creditorul întreținerii are două cetățenii.

În cazul dublei cetățenii, din care una este cea română, legea națională a creditorului în cauză este legea română.

Dacă un creditor are dublă cetățenie, dintre care nici una nu este română, legea națională este legea statului unde acesta își are domiciliul (*lex domicilii*), iar în lipsă, legea statului unde își are reședința.

3. Creditorul întreținerii este apatrid.

Dacă un creditor nu are nici o cetățenie, adică este apatrid, legea aplicabilă întreținerii legale la care el are dreptul este legea domiciliului sau, în lipsa acestuia, legea reședinței (art. 12 alin. 4).

În situația în care creditorul întreținerii își schimbă cetățenia în timpul executării prestațiilor succesive ale întreținerii, noua lege națională se aplică numai prestațiilor ulterioare schimbării (art. 34 lit. d).

1.2. Domeniul de aplicare al legii obligației de întreținere

Potrivit art. 35 din Legea nr. 105/1992, legea aplicabilă obligației de întreținere determină îndeosebi:

a) Persoana creditorului și debitorului, precum și ordinea de prioritate între mai mulți debitori.

Deci, dacă potrivit regulilor prezentate mai sus, legea aplicabilă obligației legale de întreținere este legea română, creditorul și debitorul întreținerii trebuie să fie dintre persoanele menționate expres în art. 86 C.fam sau dintre celelalte persoane prevăzute de lege, iar ordinea de prioritate dintre mai mulți debitori este cea prevăzută în principal în art. 89 C. fam.

b) întinderea obligației de întreținere;

c) modul de exercitare a obligației de întreținere și termenele pentru satisfacerea acesteia.

Pentru a se determina întinderea obligației de întreținere trebuie să se țină seama, chiar dacă legea străină aplicabilă dispune altfel, de posibilitățile materiale ale debitorului și de nevoile efective ale creditorului.

2. Aspecte privind obținerea obligației legale de întreținere în străinătate

Prin legea nr. 26/ 1991⁸⁴⁹ România a aderat la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate încheiată la New York la 20 iunie 1956.

Întrucât urmărirea acțiunilor pentru pensie de întreținere sau executarea hotărârilor străine întâmpina numeroase dificultăți legale și practice, convenția conține o serie de măsuri menite să urgenteze soluționarea problemei umanitare care se pune în cazul persoanelor aflate în nevoie al căror susținător legal este în străinătate.

Obiectul convenției. Convenția are ca obiect să faciliteze creditorului pensiei de întreținere care se găsește pe teritoriul unei părți contractante, obținerea pensiei de întreținere la care are dreptul din partea debitorului întreținerii care se află pe teritoriul altei țări parte la convenție.

Organisme specifice. Există două organisme care au atribuții speciale pentru îndeplinirea prevederilor convenției. Fiecare stat desemnează, în momentul depunerii instrumentelor de ratificare sau aderare, una sau mai multe

autorități administrative sau juridice, precum și un organism public sau privat care vor exercita pe teritoriul său funcțiile celor două organisme specifice.

1. *Autoritatea transmițătoare* este o autoritate administrativă sau juridică desemnată de statul pe teritoriul căruia se află creditorul întreținerii.

Potrivit art. 2 din legea nr. 26/1991, în România atribuțiile de autoritate transmițătoare sunt îndeplinite de Ministerul Justiției.

Atribuțiile autorității transmițătoare privesc în principal următoarele aspecte:

- primirea cereri creditorului prin care acesta solicită întreținerea legală.
- luarea tuturor măsurilor necesare pentru ca cererea să fie însoțită de toate documentele menite să o sprijine, astfel încât cerințele legii statului în care se află debitorul întreținerii să fie îndeplinite, îngrijindu-se ca documentele să fie în bună și cuvenită formă potrivit acestei legi.
- trimiterea dosarului către autoritatea desemnată de statul pe teritoriul căruia se află debitorul întreținerii.

Autoritatea transmițătoare are posibilitatea să cenzureze cererile formulate cu rea-credință, și poate să transmită, odată cu înaintarea dosarului, opinia sa asupra temeiniciei cererii.

2. *Instituția intermediară* este un organism public sau privat desemnat de statul pe teritoriul căruia se află debitorul întreținerii.

Potrivit art. 2 din legea nr. 26/1991 atribuțiile de instituție intermediară sunt îndeplinite în România de Biroul de avocați al municipiului București.

Atribuții. Instituția intermediară primește dosarul trimis de autoritatea transmițătoare și acționează în limitele puterilor conferite de către creditor și în numele acestuia ia toate măsurile necesare pentru asigurarea obținerii pensiei de întreținere. Ea poate încheia tranzacții, poate să intenteze și să susțină o acțiune privind pensia de întreținere și va face demersurile necesare pentru executarea oricărei hotărâri, ordonanțe sau altui act judiciar.

Instituția intermediară trebuie să țină la curent autoritatea transmițătoare cu privire la măsurile luate în vederea soluționării cererii creditorului. Dacă ea

---

⁸⁴⁹Publicată în Monitorul Oficial nr. 54 din 19 martie 1991.

nu poate acționa, va comunica motivele care o împiedică și va retransmite dosarul autorității transmițătoare.

Procedura de transmitere a dosarului.

Cererea se depune de către creditor la autoritatea transmițătoare aflată pe teritoriul statului unde el locuiește.

Cererea trebuie să cuprindă în principal următoarele elemente:

- numele și prenumele, adresa, data nașterii, cetățenia și profesia creditorului, precum și, dacă este cazul, numele și adresa reprezentantului său legal.

- numele și prenumele debitorului și, în măsura în care creditorul are cunoștință, adresele sale succesive din cursul ultimilor cinci ani, data sa de naștere, cetățenia și profesia.

- o expunere detaliată a motivelor pe care se întemeiază cererea, obiectul acesteia și orice alte date pertinente privind mai ales posibilitățile materiale și situația familială ale creditorului și debitorului.

Cererea trebuie să fie însoțită de toate documentele care demonstrează susținerile creditorului, și mai ales o procură specială prin care instituția intermediară este împuternicită, în numele creditorului să desemneze o persoană să acționeze în numele acestuia. Cererea va fi însoțită de o fotografie a creditorului și, dacă este posibil, de o fotografie a debitorului pentru a facilita identificarea acestuia.

Autoritatea transmițătoare, primind cererea ia toate măsurile necesare pentru ca cerințele legii statului unde se află debitorul să fie îndeplinite, solicitându-i creditorului toate datele și documentele necesare.

Odată cu transmiterea dosarului autoritatea transmițătoare poate trimite, la cererea creditorului și după o prealabilă verificare, orice hotărâre provizorie sau definitivă sau orice alt act judiciar referitor la pensia de întreținere intervenit în favoarea creditorului, în fața unei instanțe competente a uneia dintre țările contractante, și, eventual, o dare de seamă asupra dezbaterilor în cursul cărora a fost luată acea hotărâre. Potrivit art. 5 pct.3 din convenție, executarea obligației de întreținere poate să urmeze fie, potrivit legii statului

debitorului, o procedură de exequatur sau de înregistrare, fie o nouă acțiune bazată pe hotărârea transmisă.

În procedura reglementată de convenție, creditorii beneficiază de tratamentul și de scutirile de taxe și cheltuielile acordate creditorilor care își au reședința în statul unde se introduce acțiunea sau ai căror cetățeni sunt.

În literatura de specialitate recentă⁸⁵⁰ s-a arătat că prin aderarea României la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate se rezolvă anumite probleme care au apărut în principal în situația când unul dintre părinți emigrează, punându-se în discuție executarea obligației de întreținere față de copii minori.

Executarea întreținerii, în cazul când unul dintre soți emigrează împreună cu copiii ce i-au fost încredințați spre creștere și educare se poate face în două modalități:

- prin consemnarea celui alt părinte a sumei întregi datorate cu titlul de pensie de întreținere până la majoratul copiilor,
- prin aplicarea Convenției menționate, consemnarea sumei de bani nemaifiind necesară.

Plata anticipată a pensiei de întreținere trebuie privită cu multă rezervă⁸⁵¹. Pentru realizarea finalității sale, obligația de întreținere trebuie să fie adaptată nevoilor actuale ale creditorului. Hotărârile judecătorești date în această materie au putere de lucru judecat provizorie, limitată în timp până la schimbarea criteriilor pe baza cărora au fost pronunțate. Ca o consecință a variabilității sale, datorită tocmai necesității de a corespunde permanent nevoilor actuale, obligația de întreținere se stabilește de către instanță sub forma unor prestații periodice; ea nu poate fi stabilită sub forma unei sume globale, deoarece ar contraveni finalității de a satisface în mod curent nevoile creditorului⁸⁵².

---

⁸⁵⁰Vasile Pătulea, Executarea întreținerii în cazul când unul dintre părinții divorțați emigrează împreună cu copiii ce i-au fost încredințați spre creștere și educare, în Dreptul, nr. 1/1992, p. 100-101.

⁸⁵¹Ion Dogaru, op. cit., p. 118.

⁸⁵²Executarea prestației sub forma unei sume globale, rezultate din acumularea ratelor de întreținere prin neurmărirea lor de către creditor, este în contradicție cu scopul obligației de întreținere, Tribunalul Suprem, Decizia Colegiului civil nr. 219 din 16 februarie 1959, citată.

Practica noastră judiciară a stabilit⁸⁵³ totuși, că părțile pot conveni ca pensia de întreținere stabilită în sarcina debitorului sub forma unor prestații periodice să fie înlocuită prin depunerea anticipată a sumelor ce reprezintă prestări periodice pe tot timpul stabilit de instanță. Într-o atare situație, creditorul întreținerii ar urma să primească plata în mod periodic, la termenele stabilite, iar nu deodată sub forma unei sume globale. De asemenea, s-a decis⁸⁵⁴ că instanța poate dispune, la cererea debitorului, ca pensia de întreținere stabilită sub forma unor prestații periodice în favoarea unui minor, să fie înlocuită cu o sumă globală pe toată perioada care se datorează întreținerea, dacă este în interesul minorului, iar apărarea creditorului sau a reprezentantului său legal este un abuz de drept. Trebuie menționat că această practică este anterioară aderării României la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate.

În contextul legislativ actual nu mai este necesară consemnare a sumei globale în situațiile menționate. Practica organelor Ministerului de Interne de a pretinde prin serviciul de pașapoarte, părintelui care dorește să părăsească țara sau celuilalt părinte, să facă dovada consemnării sumei globale reprezentând pensia de întreținere până la majoratul copiilor, este în acest context arbitrară⁸⁵⁵.

---

⁸⁵³Decizia de îndrumare a Tribunalului Suprem nr. 2/1973, în R.R.D., nr. 6/1973, p.97

⁸⁵⁴ Tribunalul județean Sibiu, dec. civ. nr. 1234/1974, în R.R.D. nr. 9/1975, p. 53. Decizia are o notă aprobativă de Eugeniu Chele, și o notă critică de Bentinio Diamant, potrivit căruia refuzul mamei de a primi suma globală anticipat de la tatăl debitor nu constituie un abuz de drept.

⁸⁵⁵ Vasile Pătulea, op. cit., p. 100.

CONCLUZII

Familia este unitatea fundamentală a societății și mediul natural pentru creșterea și bunăstarea tuturor membrilor săi. Relațiile de familie se bazează pe prietenie și afecțiune reciprocă între membrii săi, care au datoria de a-și acorda unul altuia sprijin material și moral în orice împrejurare, solidaritatea dintre membrii familie ținând de esența relațiilor de familie. Persoanele între care există relații de familie sau relații asemănătoare nu pot rămâne indiferente în situația în care un membru al familiei se află în nevoie. Cu atât mai mult societatea are interes ca sarcinile legate de întreținere să fie just împărțite. Prin intervenția legiuitorului în acest domeniu trebuie să se păstreze și să fie întărite înclinațiile firești, deprinderile sănătoase care fac din familie cel mai important element de structură al societății. Istoria omenirii se confundă într-un anumit fel cu istoria familiei, stabilitatea acesteia din urmă imprimă siguranță societății.

În acest context, obligația legală de întreținere își găsește fundamentul în valorile tradiționale ale familiei și, în ultimă analiză, în dreptul la viață al membrilor săi.

Ținând seama de specificitatea relațiilor sociale pe care le reglementează, legiuitorul a conceput pentru acest domeniu norme juridice specifice. Raportul juridic de întreținere legalmente datorată are o structură aparte. Subiectele sale sunt *calificate*, legea solicitând anumite calități și enumerând limitativ persoanele între care există acest raport. Conținutul acestui raport este afectat de două condiții suspensive precizate de lege, cu efecte specifice, de îndeplinirea cărora depinde ființa acestuia: starea de nevoie a creditorului și posibilitatea materială a debitorului de a susține întreținerea. În acest context, dreptul al întreținere este un drept eventual, care va putea fi exercitat numai din momentul îndeplinirii condiției suspensive legale și numai cât timp aceasta subzistă. Obligația de întreținere se va exercita în același fel. În ultimul rând, obiectul acestui raport juridic este esențialmente variabil, modificabil, în funcție de intensitatea celor două condiții.

Analiza condițiilor de existență a obligației legale de întreținere ne-a dat posibilitatea să observăm că acestea au suferit modificări importante, date de contextul socio-economic actual, mult diferit față de cel din momentul în care legiuitorul a adoptat normele juridice privitoare la acest aspect. Problema cea mai importantă care se ridică este de a ști în ce măsură starea de nevoie a creditorului trebuie să mai fie condiționată de incapacitatea sa de a munci, în condițiile în care art. 86 alin. 2 C.fam. prevăd strict acest lucru. Chestiunea prezintă interes la nivel de principiu, având aplicabilitate directă mai ales în situația concretă a șomerului, dar și a copilului care își continuă studiile după majorat.

Este indubitabil că principiul potrivit căruia o persoană aptă de muncă, dar care nu vrea să muncească, nu poate fi considerată în nevoie pentru a primi întreținerea legală, este foarte just și trebuie aplicat consecvent în acest domeniu. Jurisprudența și doctrina l-au afirmat întotdeauna. Condiționând însă printr-un text legal expres starea de nevoie de incapacitatea de a munci, se poate ajunge la soluții inechitabile, în contradicție cu rațiunea reglementării acestei instituții juridice. Edificatoare în acest sens este practica judecătorească din perioada imediat următoare intrării în vigoare a Codului familiei, care respingea cererea de întreținere a copilului aflat în continuarea studiilor după majorat. A fost nevoie de mai mult de un deceniu ca această practică să se schimbe.

Pentru a evita astfel de soluții în viitor am considerat că *de lege ferenda* întreținerea trebuie acordată celui care se află în nevoie, însă fără a condiționa acest drept strict de incapacitatea de a munci. Această schimbare legislativă se impune cu atât mai mult cu cât jurisprudența a sfârșit prin a interpreta noțiunea de "incapacitate de a munci" într-un sens mult mai larg decât cel primit în dreptul securității sociale (de unde provine această categorie juridică), iar în prezent există persoane apte de muncă, dar care nu pot presta munca pentru care s-au pregătit din motive neimputabile lor, motive care țin de tendințele de pe piața muncii, așa cum sunt șomerii. Sigur, trebuie găsită o formulă care să nu ducă la încălcarea principiului menționat.

Solidaritatea care impune reglementarea obligației legale de întreținere impică, însă, loialitatea membrilor familiei. Se pune problema dreptului la întreținere al creditorului care are o comportare reprobabilă, care înfrânge cele mai elementare reguli de conduită socială. Nu există în prezent un text legal privitor la acest aspect. Observând soluțiile instanțelor în acest sens, care sunt uneori contradictorii, poziția doctrinei și reglementările altor state, se impune rezolvarea acestei chestiuni printr-o normă juridică specială. Soluția trebuie să sancționeze comportamentul reprobabil al creditorului, pe de o parte, dar să nu atragă punerea în pericol a existenței acestuia, pe de altă parte. Judecătorul trebuie să fie împuternicit să aprecieze dacă într-o situație concretă se impune pierderea întreținerii sau reducerea acesteia, mai mult sau mai puțin.

Obligația legală de întreținere este o creanță de tip special. Ea există în baza legii independent de voința părților. Întreținerea nu este predeterminată, legea reglementând numai cadrul exercițiului ei, întinderea ei fiind stabilită suveran de judecător *in concreto*.

Întreținerea legală este *un izvor distinct de obligații*, cu efecte și condiții proprii cărmuite, în primul rând de Codul familiei, dar și de Codul civil și de principiile dreptului civil, care se aplică imediat în situațiile în care legislația familiei nu conține dispoziții cu privire la anumite aspecte, în virtutea statutului de drept comun al dreptului civil, față de dreptul familie. Pe de altă parte, în această materie trebuie aplicat constant și într-un mod specific, principiul echității și justiției, ca principiu fundamental al dreptului. Deși normele juridice speciale actuale nu fac trimitere expresă la "echitate", este mai presus de orice dubiu că în această materie raportarea la "echitabil" este permanentă. Aici, mai mult ca în orice domeniu al dreptului, vom apela mereu la acea facultate sau sentiment al justului și injustului, considerat ca un caracter fundamental și specific al omului. Lăsându-i judecătorului o posibilitate de apreciere foarte largă în această materie, legiuitorul îl obligă practic la acest demers. Sorginta acestei obligații în solidaritatea familială care îi unește pe toți cei implicați în relațiile de familie sau cele asimilate acestora, îl îndeamnă pe judecător să mențină prin deciziile sale această unitate.

Obligația legală de întreținere se deosebește de toate celelalte obligații care pot asigura întreținerea unei persoane. Ea se delimitează și de protecția socială asigurată de stat. Pe de altă parte, în timp, anumite sarcini care reveneau familiei, au fost preluate de societate. Există astfel anumite legături între protecția socială și întreținerea legală, bazate în primul rând pe fundamentul comun al acestor instituții. În acest context, unele criterii folosite în domeniul protecției sociale au fost preluate în materia întreținerii. Elocventă este soluția jurisprudenței de a acorda întreținere copilului aflat în continuarea studiilor după majorat, pornind de la reglementarea acesteia în cadrul asigurărilor sociale. De asemenea, în prezent, în lipsa unei baze de calcul a pensiei de întreținere, jurisprudența folosește pentru determinarea quantumului acesteia, salariul minim pe economie. Acesta este însă, în primul rând, o bază de calcul pentru anumite prestații din domeniul securității sociale. În acest context, observând și efectele negative ale procesului inflaționist asupra pensiei de întreținere stabilite la un moment dat, poate fi considerată utilă aplicabilitatea principiului indexărilor prestațiilor din materia protecției sociale în domeniul întreținerii legale. Soluția trebuie impusă printr-o normă juridică specială. Mai mult, statul se poate implica direct în executarea obligației legale de întreținere prin plata pensiei în locul debitorului, subrogându-se în drepturile creditorului alimentar. Se poate asigura astfel plata la timp a întreținerii, protejându-se interesele celui aflat în nevoie. În acest sens, ar trebuie stabilită o procedură de recuperare publică a creanțelor alimentare, mai eficientă decât cele existente. Soluția se impune mai ales în cazul minorilor. Ea poate fi adoptată în acest domeniu foarte ușor, de vreme ce au fost înființate organe speciale cu atribuții în domeniul protecției copilului, care pot prelua și această sarcină. Este vorba de Departamentul și Comisia pentru protecția copilului, instituții constituite recent tocmai pentru a veni în sprijinul copilului aflat în dificultate sau care este adoptat.

Analiza formelor mai importante ale obligației legale de întreținere, în funcție de calitatea persoanelor între care legea o instituie, a permis sublinierea specificității fiecăreia.

Obligația de întreținere dintre foștii soți poate fi regândită, mai ales în situația în care căsătoria se deface prin consimțământul mutual al soților. În această împrejurare părților trebuie să li se acorde o libertate mai mare în stabilirea aspectelor privitoare la pensia de întreținere.

De asemenea, obligația de întreținere între concubini poate fi reglementată, în condițiile păstrării coerenței regulilor de drept care asigură stabilitatea și solidaritatea familiei.

Obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori trebuie analizată în contextul mai larg al ocrotirii părintești, întrucât este una din îndatoririle specifice care dau conținut acestei instituții juridice importante.

Lipsa de maturitate fizică și intelectuală îl îndreptățește pe minor la un regim preferențial și în domeniul întreținerii legale. În acest cadru se înscriu dispozițiile art. 87, 88 și 96 C.fam. În analiza acestui din urmă articol a fost precizat domeniul special de aplicare a tezei I privitoare la moștenitorul "persoanei care *a fost obligată* la întreținerea unui minor". De asemenea, au fost propuse anumite măsuri care se impun în această situație pentru corelarea obligației de întreținere în ipoteza art. 96 C.fam. cu dispozițiile legale din materia succesorală, la care se face implicit trimitere.

În analiza aspectelor privitoare la executarea obligației legale de întreținere am pus problema modurilor generale de transmisiune, transformare și stingere a obligațiilor civile în această materie. S-a observat că ele nu sunt funcționale în măsura în care tind să schimbe titularul dreptului la întreținere, opunându-se rațiunea pentru care a fost reglementată această instituție. Pe de altă parte, în măsura în care sunt aplicabile au efecte specifice, datorate regimului juridic special al întreținerii legale.

Observându-se că, în prezent, în legislație sunt folosite cu privire la criteriile de determinare a cuantumului întreținerii expresii diferite, deși soluția este aceeași, s-a argumentat necesitatea uniformizării legislației cu privire la acest aspect. Astfel, pentru determinarea cuantumului întreținerii, legiuitorul folosește noțiunea de "câștig din muncă" în art. 94 C.fam., iar în art. 41 C.fam. termenul de "venit net din muncă". Nu există nici un argument pentru ca, în plan legislativ, soluțiile identice dintr-un anumit domeniu să fie definite prin

expresii diferite. Pentru a evita eventualele confuzii, trebuie fi folosită o singură expresie, cum ar fi "venit din muncă" sau, mai de grabă, simplu "venit".

Pe de altă parte, nu există un text legal care să reglementeze data de la care se datorează întreținerea legală sau se modifică întreținerea datorată. Practica aplică principiu potrivit căruia această dată este cea a chemării în judecată. Prezumția pe care se întemeiază această soluție nu este întotdeauna exactă. Având în vedere importanța deosebită a acestui aspect, observând și soluțiile date în dreptul comparat, soluția care trebuie adoptată trebuie să țină seama de două aspecte: 1) această chestiune trebuie reglementă expres; 2) poate fi găsită un mijloc simplu și eficient de stabilire a aceatui moment. Astfel, această dată poate fi cea a chemării în judecată sau data la care debitorul a fost somat să plătească întreținerea. Se poate găsi o procedură de somare specială, caracterizată în primul rând prin simplitate.

Pe parcursul lucrării s-a făcut trimitere la reglementarea unor aspecte mai importante ale obligației de întreținere în vechiul drept românesc sau în dreptul roman. În acest fel a putut fi surprinsă evoluția acestora în timp, precum și specificitatea soluțiilor în dreptul nostru.

Analiza reglementării acestei instituții în dreptul altor state ne-a dat posibilitatea aducerii unor noi argumente pentru propunerile de modificare a legislației noastre. Am ținut seama în acest demers de faptul că din anul 1991 România este parte la Convenția privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate încheiată la New York la 20 iunie 1956, pe de o parte, și de imperativul integrării noastre în Uniunea Europeană, pe de altă parte.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Ioan Albu, Dreptul familiei, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975
2. D. Alexandresco, Principiile dreptului civil, Atelierele grafice Socec & Co, București, 1926
3. D. Alexandresco, Explicațiunea teoretică și practică a dreptului civil românesc în comparațiune cu legiuirile vechi și cu principalele legislațiuni străine, Editura tipografiei ziarului Curierul judiciar, București, 1906
4. P. Anca, I. Filipescu, O. Calmuschi, M.I. Eremia, Încheierea căsătoriei și efectele ei, Editura Academiei, București, 1981
5. Alexandru Atanasiu, Dreptul securității sociale, Editura Actami, București, 1995
6. Al. Bacaci, Raporturile juridice patrimoniale în dreptul familiei, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1986
7. Eugen A. Barasch, Aurelian Ionașcu, Petre Anca, Virgil Economu, Ion Nestor, Ion Rucăreanu, Savelly Zilberștein, Rudenia în dreptul R.S.R., Editura Academiei, 1966
8. Gh. Beleiu, Drept civil român, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 1992
9. C. Belu - Dreptul muncii și protecției sociale - Craiova 1995, p.192.
10. Vincent Berger, Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, traducere de I. Olteanu, C. Atanasiu, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Regia Autonomă "Monitorul Oficial", București, 1998
11. Alexandru Boroș, Infrațiuni contra unor relații de conviețuire socială, Editura ALL, București, 1998
12. C.N. Brăiloiu, Legiuirea Caragea, Tipografia Națională a lui Stephan Rassidescu, 1865, p. 386.
13. Vasile Buia, Alocația de stat pentru copii. Texte legale comentate și adnotate. Editura Științifică, București, 1971
14. D. Burghelea, I. Burghelea, Legislația familiei, Editura Moldova, Iași, 1997
15. M.D. Cantacuzino, Elementele dreptului civil, Editura "Cartea Românească",

București, 1921

16. Stanciu D. Cărpenu, Dreptul de moștenire, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
17. A. Colin, H. Capitant, Traite de droit civil, Dalloz, Paris, 1957, vol. I
18. Ioan Ceterchi, Ion Craiovan, Introducere în teoria generală a dreptului, Editura ALL, București, 1996
19. Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu, Ioan Vida, Constituția României Comentată și adnotată, Monitorul Oficial, București, 1992
20. P. M. Cosmovici, Introducere în dreptul civil, Editura ALL, București, 1993
21. Victoria Dăbâla, C. Furtună, Probleme de drept din deciziile civile ale Curții de Apel Craiova, Editura "F", Craiova, 1998
22. Francisc Deak - Moștenirea legală - Editura ACTAMI, București, 1994
23. Francisc Deak, Contacte civile și asigurări, vol. II, Editura Actami, București, 1995
24. George Danielopolu, Explicațiunea Instituțiilor lui Justinian, Imprimeria statului, București, 1911
25. Ion Dogaru, Întreținerea, drept și obligație legală, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978
26. Ion Dogaru, Elemente de teoria generală a dreptului, Editura Oltenia, Craiova, 1994
27. Ion Dogaru, Elementele dreptului civil, vol. 1, Casa de Editură și Presă "Șansa" S.R.L., București, 1993
28. Ion Dogaru, Dan Claudiu Dănișor, Drepturile omului și libertățile publice, Editura Dacia Europa Nova, Lugoj, 1997
29. M. Eliescu, Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR, Editura Academiei, 1966.
30. Mihail Eliescu, Curs de succesiuni, Editura Humanitas, București, 1997
31. Yolanda Eminescu, Interpretarea normelor de drept civil, în Tratat de drept civil, Tr. Ionașcu, ș.a., Editura Academiei, București, 1967, vol. 1
32. I.P. Filipescu, Tratat de dreptul familiei, Editura ALL, București, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998
33. I.P. Filipescu, Adopția și protecția copilului aflat în dificultate, Editura ALL

- BECK, București, 1998
- 34.I.P.Filipescu, Dreptul familiei, Universitatea București, 1984
- 35.Sanda Ghimpu, Alexandru Țiclea, Constantin Tufan, Dreptul securității sociale, Editura ALL BECK, București, 1998
- 36.C. Hamangiu, I. Rosetti- Bălănescu, Al. Băicoianu, Tratat de drept civil român, Editura ALL,București, 1996
- 37.C. Hamangiu, N. Georgean, Codul civil adnotat, București 1928
- 38.Vladimir Hanga, Drept privat roman, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978
- 39.Hegel, Principiile filosofiei dreptului, Editura IRI, București, 1996, traducere de Virgil Bogdan și Constantin Floru
- 40.A.Ionașcu, M. Mureșan, M.N. Costin, V. Ursa, Filiația și ocrotirea minorilor, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1980
- 41.A. Ionașcu, Obligația legală de întreținere în dreptul R.P.R., în Studii juridice, Editura Științifică, București, 1957
- 42.Tr.Ionașcu, Iosif Christian, Mihail Eliescu, Virgil Economu, Yolanda Eminescu, Maria Ioana Eremia, Vaalentin Georgescu, Ion Rucăreanu, Căsătoria în dreptul R.S.R., Editura Academiei R.P.R., 1964
- 43.A. Ionașcu, M.N.Costin, M Mureșan, V. Ursa, Filiația și ocrotirea minorului, Cluj - Napoca, Editura Dacia, 1980
44. A. Ionașcu, M.Mureșan, M.N. Costin, V. Ursa, Familia și rolul ei în societatea..., Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1975
- 45.I. Kant, Scrieri moral-politice, traducere de Rodica Croitoru, Editura Științifică, București, 1991,
- 46.A. Lesvioldax, Obligația legală de întreținere, Editura Științifică, București, 1971
- 47.Octavian Loghin, Avram Filipaș, Drept penal român, Partea specială, Casa de Editură și Presă Șansa S.R.L., București, 1992
- 48.Gh, Luțescu, Pensia de întreținere în caz de divorț, Editura Științifică, București, 1958
- 49.Ioan Muraru, Drept constituțional și instituții politice, Editura Actami, București, 1995, p. 255-256.
50. C.Nacu, Drept civil român, Editura I.V. Socec, București,1901

- 51.Nicolae Negru, Pensia laimentară și dreptul femeii de a-și părăsi soțul în timpul divorțului sau înainte, Editura Curierul judiciar, 1932
- 52.Liviu Pop, Drept civil, Teoria generală a obligațiilor, Editura Fundației Chemarea, Iași, 1998,
- 53.N. Popa, Teoria generală a dreptului, Editura Actami, București, 1996
- 54.Tudor R. Popescu, Dreptul familiei, tratat, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965
- 55.T.R. Popescu, Mihail Pascu, Căsătoria, familia și dreptul, Editura Științifică, București, 1963
- 56.V. Predescu ș. a., Psihiatrie, Editura Medicală, București, 1976,
- 57.D. Rizeanu, D. Protopopescu, Raporturile patrimoniale dintre soți în lumina codului familiei, Editura Științifică, București, 1959
- 58.I. Rosetti- Bălănescu, Ovid Sechelarie, Nic. G. Nedelcu, Principiile dreptului civil român, Editura de stat, 1947, p.109.
- 59.Eugeniu Safta-Romano, Arhetipuri juridice în Biblie, Editura Policrom, Iași, 1997,
- 60.C. Stătescu, C. Bîrsan, Drept civil, Teoria generală a obligațiilor, Editura ALL, București, ediția a treia
- 61.S. Șerbănescu, Codul familiei, comentat și adnotat, Editura Științifică, București, 1963
- 62.George C. Tabacovici, Prime elemente de drept civil, Institutul de Arte Grafice C.Sfetea, București, 1910
- 63.Nicolae Titulescu, Essai sur une theorie generale des droits eventuels, Paris, Editeur Bonvalot -Jouve, 1907
- 64.Al. Vălimărescu, Tratat de enciclopedia dreptului, Editura Lumina Lex, București, 1999
- 65.Georgio Del Vecchio, Lecții de filozofie juridică, Editura "Europa Nova", Lugoj, traducere de J.C. Drăgan

***

1. Al. Bacaci, Obligația de întreținere dintre părinți și copii, în R.R.D. nr10/1987

2. Eugen A. Barasch, Obligația de întreținere a părinților față de copilul lor minor, în J.N., nr. 2/1956
3. Gh. Beleiu, Drepturile civile provizorii, R.R.D., nr. 5/1989,
4. Gheorghe Brehoi, Dreptul securității sociale, ramură distinctă de drept, în "Dreptul" nr.7/1994, p.17-20
5. Nicolae Diaconu, Despre calitatea procesuală activă a autorității tutelare, în R.R.D. nr. 10/1986, p. 20-22
6. I. Filipescu, Obligația de întreținere între foștii soți, în R.R.D., nr. 2/1970
7. I.P.Filipescu, Mircea Diaconu, Persoana cu comportare culpabilă pierde dreptul de a primi întreținerea, în R.R.D., nr. 11/1981, p. 13-14.
8. I.P.Filipescu, Unele probleme pe care le ridică reglementarea obligației legale de întreținere a părinților față de copiii lor minori, în J.N., nr. 8/ 1966
9. V. Georgescu, Obligația de întreținere a părinților față de copiii lor minori, în L.P., nr. 6/1957
- 10.D. Gramatovici, Dreptul la locuință ca element component al obligației de întreținere în raporturile dintre foștii soți, în R.R.D., nr. 9/1971
- 11.Jean Hauser, în Revue trimestrielle de droit civil, nr. 3/1997, p. 644.
- 12.Jean Hauser, în Revue trimestrielle de droit civil, nr. 4/1997, p. 914.
- 13.Aurelian Ionașcu, Obligația legală de întreținere..., în S.C.J., București, 1957
- 14.M.Mayo, Repararea prejudiciului rezultând din vătămarea integrității sau a sănătății ori din provocarea morții, în J.N. nr. 9/1964. p.26.
- 15.T. Mendrea, Dreptul la întreținere al copilului major care se află în continuarea studiilor, în R.R.D. nr. 3/1969, p. 115 și urm.
- 16.Irina Moroianu- Zlătescu, Modificări ale dreptului grec al familiei, în R.R.D. nr.12/1986, p. 78.
- 17.C. Oprișan, Propunere de lege ferenda în legătură cu dreptul al întreținere al copiilor majori aflați în continuarea studiilor, în R.R.D. nr. 11/1970,p. 73-74
- 18.V.Pătulea, Acordarea alocației de stat pentru copilul dinafara căsătoriei sau înfiat, în R.R.D. nr.7/1996, p. 83
- 19.V. Pătulea, Unele considerații în legătură cu obligația subsidiară de întreținere,II, R.R.D. nr. 11/1982,p. 37
- 20.Vasile Pătulea, Întreținerea în cazul în când unul dintre părinții divorțați emigrează împreună cu copiii ce i-au fost încredințați spre creștere și

educare, în D. nr. 1/1992, p. 100 - 101.

21. T.R. Popescu, Rolul culpei la divorț, în J.N., nr. 9/1962
22. T.R. Popescu, Caracterul reciproc al obligației legale de întreținere dintre părinți și copiii minori, în L.P. nr. 10/ 1956
23. Bianca Predescu, Studiu asupra reglementării raporturilor dintre părinți și copii în dreptul grec, Revista de științe juridice, nr.3-4/1998, p.281.
24. Octavian Rădulescu, Despre obligarea de asigurare a locuinței ca formă a întreținerii, în D. nr. 5/1990, p. 21 și urm.
25. D. Rizeanu, L. Bogdanovici, Despre unele particularități ale obligației de întreținere în cadrul acțiunii de stabilire a paternității copilului din afara căsătoriei, în J. N. nr. 10/1964, p. 79.
26. Eugeniu Safta - Romano, Examen teoretic și practic referitor la acțiunea oblică și la acțiunea pauliană, în R.R.D. nr. 9-12/ 1989, p. 97- 108.
27. Teodor Sâmbrian, De la concepția profesorului Gheorghe Beleiu asupra drepturilor civile provizorii la o nouă concepție asupra drepturilor eventuale, în Revista de Științe Juridice, nr. 11-12/1998, p. 18-22.
28. Ilie Stoenescu, Probleme patrimoniale rezolvate prin hotărârea de divorț, în L.P., nr. 11/1959.
29. Corneliu Turianu, Obligația părinților de a-și întreține copilul devenit major și aflat în continuare de studii, în D. nr. 7/1992, p. 52-56.
30. Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu, Propuneri de lege ferenda privind reglementarea relațiilor de familie într-un stat de drept, Dreptul, nr. 9-10/1990
31. V.D. Zlătescu, Semnificația și consecințele unor situații de fapt ivite între soți în lumina legislației privitoare la întărirea familiei, în R.R.D., nr. 7/1967, p. 45-48
32. Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu, Tendințe novatoare în dreptul israelian contemporan al familiei, D. nr. 1-2/1990, p. 84.

***

1. Colectiv, coordonator Dan Lupașcu, Culegere de practică judiciară a Tribunalului București 1993-

2. Probleme de drept din Deciziile Curții Supreme de justiție 1990-1992, Editura Orizonturi, București, 1993
3. Culegere de practică judiciară penală 1988, Vasile Papadopol, Editura ALL BECK, București, 1999,
4. Curtea Supremă de Justiție, Buletinul Jurisprudenței, culegere, 1993 Editura Continenet XXI & Universal, București
5. Curtea Supremă de Justiție, Culegerea de decizii pe anul 1997, Editura Argessis, 1998
6. Curtea Supremă de Justiție, în Buletinul jurisprudenței, culegere de decizii pe anul 1996
7. Declarația universală a drepturilor omului proclamată de Adunarea Generală a O.N.U la 10 decembrie 1948,
8. Convenția europeană a drepturilor omului semnată la 4 noiembrie 1950, în vigoare de la 3 septembrie 1953
9. Culegere de decizii pe anul 1993, Editura Continenet XXI & Universal, București, 1994, p.113.
10. Culegerea de practică judiciară civilă pe anul 1992, Casa de Editură și Presă Șansa S.R.L., București, 1993
11. Codul civil general austriac, traducere de Ioan Corjescu, București, Imprimeria statului, 1921
12. Codul căsătoriei și familiei al R.S.S. Moldovenești, text oficial cu modificările și completările introduse până la data de 1 iunie 1998, Ministerul Justiției, Chișinău, Cartea Românească, 1989

CUPRINS

CAPITOLUL I	1
CONSIDERAȚII INTRODUCȚIVE.....	3
1. Terminologie	3
2. Reglementare	3
3. Noțiunea de obligație legală de întreținere	4
4. Fundamentul obligație legale de întreținere.....	6
5. Raportul juridic de întreținere legală	12
CAPITOLUL II	19
CONDIȚIILE DE EXISTENȚĂ ALE OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE.....	19
Introducere	19
Secțiunea I	20
Condiții privitoare la creditorul obligației de întreținere	20
1. Starea de nevoie.....	20
1.1. Conținutul noțiunii.....	20
1.2. Determinarea stării de nevoie	23
2. Cauza (pricina) nevoii: incapacitatea de a munci	25
2.1. Incapacitatea de a munci în dreptul muncii	25
2.2. Conținutul noțiunii.....	27
3. Aspecte noi privind starea de nevoie și incapacitatea de a munci: situația șomerului	31
3.1.Cu privire la "incapacitatea de a munci" a șomerului	31
3.2.Cu privire la "starea de nevoie" a șomerului	32
4. Situația specială a minorului cu privire la incapacitatea de a munci	34
Propunere de lege ferenda	36
5. Situația creditorului cu un comportament necorespunzător regulilor de conviețuire socială	37
Secțiunea a II - a.....	47
Condiții privitoare la debitorul obligației de întreținere	47
1. Posibilitatea debitorului de a suporta și întreținerea altei persoane .	47
2. Respectarea ordinii legale	50
2.1.Introducere	50
2.2. Ordinea în care se datorează întreținerea potrivit art. 89 C.fam.	52
2.3. Ordinea în care se datorează întreținerea de către "celelalte persoane anume prevăzute de lege"	55
2.4.Situația persoanelor concomitent îndatorate sau îndreptățite la întreținere	58
Simultaneitatea tuturor condițiilor de existență	60
CAPITOLUL III.....	61
NATURA JURIDICĂ A OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE	61

1. Introducere.....	61
2. Obligația legală de întreținere și întreținerea în cadrul contractului de întreținere.....	61
3. Obligația legală de întreținere și contractul de rentă viageră	64
4. Obligația legală de întreținere și întreținerea în cadrul contractului de donație	66
5.Întreținerea legală și întreținerea naturală.....	70
6. Întreținerea legală și dreptul la moștenire	74
7. Întreținerea legală și legatul alimentară	77
8. Întreținerea legală și obligația de înzestrare	78
9. Obligația legală de întreținere și întreținerea ca reparare a prejudiciilor cauzate prin delictes	81
10.Obligația legală de întreținere și protecția socială asigurată de stat	85
10.1.Întreținerea legală și asigurările sociale	86
10.2.Întreținerea legală și asistența socială	89
Alocația de stat pentru copii și obligația legală de întreținere	91
11. Concluzii	98
CAPITOLUL IV.....	100
SPECIFICITATEA ANUMITOR FORME ALE OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE.....	100
Secțiunea I	100
OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNTREȚINERE ÎNTRE SOȚI.....	100
1.Reglementare	100
2. Situații de distins	101
3. Obligația de întreținere în timpul căsătoriei	102
3.1.Introducere	102
3.2.Obligația de întreținere între soți în situația în care au un domiciliu comun	103
3.3. Obligația legală de întreținere între soți în situația în care nu au un domiciliu comun	105
3.4. Obligația legală de întreținere între soți în timpul divorțului ..	110
3.5. Aspecte specifice privind obligația legală de întreținere între soți	113
4. Obligația legală de întreținere între foștii soți	115
4.1. Introducere	115
4.2. Aspecte specifice ale obligației legale de întreținere între foștii soți.....	116
5. Obligația de întreținere în cazul căsătoriei putative	132
5.1. Reglementare	132
5.2. Obligația de întreținere înainte de declararea nulității sau anulare căsătorie	134
5.3. Obligația de întreținere după declararea nulității sau anulării căsătoriei	134

6. Obligația legală de întreținere și concubinajul	135
6.1. Concubinatul în dreptul roman	135
6.2. Concubinajul și obligația de întreținere în contextul reglementărilor Codului civil și ale Codului familiei.....	139
6.3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului cu privire la concubinaj.	143
6.4. Reglementarea obligației de întreținere între concubini	144
Secțiunea a II a	145
OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNTREȚINERE ÎNTRE PĂRINȚI ȘI COPII	
.....	145
1. Reglementare	145
2. Distingție între copiii minori și copiii majori.....	148
3. Obligația de întreținere și ocrotirea părintească	149
4. Aspecte specifice ale obligației legale de întreținere a părinților față de copiii lor minori	151
5. Situația copilului care își continuă studiile după majorat.....	163
Secțiunea a III a.....	174
MINORITATEA ȘI OBLIGAȚIA DE ÎNTREȚINERE.	174
ALTE OBLIGAȚII REGLEMENTATE.	174
1. Minorul la a cărui întreținere a contribuit soțul părintelui firesc ...	174
2. Minorul luat spre creștere fără îndeplinirea formelor legale cerute pentru adopție	178
3. Minorul care primește întreținere de la moștenitorul persoane care a fost obligată să-l întrețină sau care i-a dat întreținere fără a avea o obligația legală în acest sens	181
Secțiunea a IV a.....	187
OBLIGAȚIA DE ÎNTREȚINERE ÎNTRE COLATERALI	187
1. Reglementare	187
2. Aspecte particulare	188
CAPITOLUL V	190
EXECUTAREA OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE	190
1. Obiectul obligației legale de întreținere	190
2. Cuantumul obligației de întreținere	191
3. Data de la care se datorează întreținerea.....	201
4. Locul plății întreținerii	208
5. Cheltuielile pentru efectuarea plății întreținerii	209
6. Modalitățile de executare a obligației legale de întreținere.....	210
7. Încetarea obligației de întreținere.....	212
8. Problema modurilor generale de transmisiune, transformare și stingere a obligațiilor civile în materia întreținerii. Specificitate	215
9. Garantarea obligației de întreținere.....	220
10. Măsuri menite să faciliteze executarea obligației legale de întreținere.....	222

CAPITOLUL VI.....	229
CARACTERELE JURIDICE ALE OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE.....	229
1. Obligația legală de întreținere este de ordine publică.....	230
2. Obligația de întreținere are un caracter personal	231
3. Obligația de întreținere are, în principiu, un caracter reciproc	235
4. Obligația de întreținere are un caracter succesiv	236
5. Obligația de întreținere este o obligație conjunctă	237
6. Restituirea cheltuielilor făcute cu întreținerea unei persoane pe calea acțiunii în regres	239
CAPITOLUL VII	242
ASPECTE DE DREPT COMPARAT ȘI DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT PRIVIND OBLIGAȚIA LEGALĂ DE ÎNTREȚINERE.....	242
Secțiunea I.....	242
ASPECTE PRIVIND REGLEMENTAREA OBLIGAȚIEI LEGALE DE ÎNTREȚINERE ÎN LEGISLAȚIA ALTOR STATE	242
1. Aspecte privind reglementarea obligației legale de întreținere în dreptul francez	242
2. Aspecte privind reglementarea obligația legale de întreținere în dreptul italian.....	255
3. Aspecte privind reglementarea obligației legale de întreținerii în dreptul israelian	259
4. Aspecte privind reglementarea obligației legale de întreținere în dreptul Republicii Moldova	265
Secțiunea a II a	272
ASPECTE DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT	272
1. Legea aplicabilă obligației legale de întreținere potrivit dispozițiilor legii nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat	272
1.1. Determinarea legii aplicabile.....	272
1.2. Domeniul de aplicare al legii obligației de întreținere	275
2. Aspecte privind obținerea obligației legale de întreținere în străinătate.....	276
CONCLUZII	281
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	287
CUPRINS.....	295